

**ÜNİVERSİTE ADAYI ÖĞRENCİLERİN TEMEL
BİLİMLERİ TERCİH ETMELERİNDE AİLENİN
ROLÜ**

Asiye YILDIZ SÖZBİLİR

Yüksek Lisans Tezi

Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı

2022

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MATEMATİK VE FEN BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
KİMYA EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ÜNİVERSİTE ADAYI ÖĞRENCİLERİN TEMEL BİLİMLERİ TERCİH
ETMELERİNDE AİLENİN ROLÜ**

(The Role of Families in Prospective University Students' Preferences in Choosing A Career
in Basic Sciences)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Asiye YILDIZ SÖZBİLİR

Danışman: Prof. Dr. Yavuz TAŞKESENLİGİL

Erzurum
Haziran, 2022

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Asiye YILDIZ SÖZBİLİR tarafından hazırlanan “Üniversite Adayı Öğrencilerin Temel Bilimleri Tercih Etmelerinde Ailenin Rolü” başlıklı çalışması 23 / 06 / 2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı, Kimya Eğitimi Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Mehmet YALÇIN

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Danışman: Prof. Dr. Yavuz TAŞKESENİĞİL

Atatürk Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Nurtaç CANPOLAT

Atatürk Üniversitesi

Aslı ıslak imzalıdır

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

.... / / 2022

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Adnan KÜÇÜKOĞLU

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Üniversite Adayı Öğrencilerin Temel Bilimleri Tercih Etmelerinde Ailenin Rolü**” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

23 / 06 / 2022

Aslı ıslak imzalıdır

Asiye YILDIZ SÖZBİLİR

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim sürecinde bana danışmanlık yapan çok değerli hocam Prof. Dr. Yavuz TAŞKESENLİĞİL'e katkılarından dolayı teşekkür ederim. Tez savunma öncesi ve sonrasında tezimin geliştirilmesinde çok değerli katkılarını gördüğüm jüri üyelerine öneri ve katkıları için müteşekkirim.

Çalışmama gönüllü olarak katılım sağlayan öğrenci ve ailelerine teşekkürü borç bilirim. Tez çalışmam sürecinde ve diğer bütün süreçlerde desteklerini aldığım Eğitim Bilimleri Enstitüsü yönetici ve çalışanları ile Kimya Eğitimi Bilim Dalı öğretim üyeleri, Arş. Gör. Dilek TEKE ve öğrenci arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak yüksek lisans eğitimim boyunca her zaman manevi desteğini hissettiğim aileme ayrıca teşekkür ederim.

Asiye YILDIZ SÖZBİLİR

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ÜNİVERSİTE ADAYI ÖĞRENCİLERİN TEMEL BİLİMLERİ TERCİH ETMELERİNDE AİLENİN ROLÜ

Asiye YILDIZ SÖZBİLİR

Haziran 2022, 137 Sayfa

Amaç: Bu araştırmanın amacı, üniversite adayı öğrencilerin üniversitede okuyacakları bölüm tercihlerini etkileyen faktörler arasında yer alan ailelerin yönlendirmesi hususunun temel bilimler kapsamında incelenmesidir.

Yöntem: Araştırmada nitel içerikli betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi esas alınarak Türkiye’deki çeşitli üniversitelerde temel bilim alanlarından birinde ve tıp fakültelerinde okumakta olan 12 öğrenci ve öğrencilerin aileleri çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmanın amacına yönelik olarak yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu yöntemle elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur.

Bulgular: Temel bilim bölümlerini tercih eden öğrenciler ilgileri doğrultusunda bölümlerine karar verdiklerini ve ailelerin de bu kararlarında destek olduğunu belirtmişlerdir. Bütün ailelerin çocuklarına tercih aşamasında rehberlik yaptığı tespit edilmiştir. Ancak temel bilim okuması için çocuğunu teşvik eden aileler olduğu gibi etmeyen aileler de bulunmaktadır. Öğrencilerin üniversite tercihinde bulunmadan önce üniversite, yurt ve burs imkânlarını ve mezun olduktan sonraki iş imkânlarını araştırdıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerin temel bilim tercihlerinde olumsuz tutum sergiledikleri ayrıca tespit edilmiştir.

Sonuçlar: Öğrencilerin temel bilimleri tercih etme veya etmemeye yönelik kararlarında etkili olan hususlar arasında: alana yönelik ilgi ve yetenek; öğrencinin okul başarısı ve üniversite sınavındaki performansı, yüzdelik dilimi ve sırası; burs imkânlarının olup olmaması; iş imkânları; tercih edilen üniversitenin tanınırlığı ve öğrencilere sunduğu imkânları; ailenin desteği; öğretmenlerin yönlendirmesi; arkadaş yönlendirmesi ve üniversite sonrasında yurtdışında eğitim alabilme imkânları gibi değişkenlerin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Temel bilim, üniversite tercihi, aile rolü, üniversite adayı

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

THE ROLE OF FAMILIES IN PROSPECTIVE UNIVERSITY STUDENTS' PREFERENCES IN CHOOSING A CAREER IN BASIC SCIENCES

Asiye YILDIZ SÖZBİLİR

June 2022, 137 Pages

Purpose: The aim of this research is to examine the impact of parents on students' preferences of the departments in university placements within the scope of basic sciences.

Method: The study was carried out as a descriptive qualitative research design. The sample of the research consists of 12 students studying basic sciences and medical sciences at various universities in Turkey and their families. Semi-structured interviews were conducted for the purpose of the research. The data obtained by this method were subjected to content analysis.

Findings: Students who preferred basic science departments stated that they decided on their departments in line with their interests and their families supported their decisions. It has been determined that all families guide their children in the department preference stage. However, there are families that encourage their children to study basic science, while some of the families did not. It has been determined that the students search for university, dormitory and scholarship opportunities and job opportunities after graduation before choosing a university. It has been determined that the teachers discouraged students from preferring basic sciences to study.

Results: Among the factors that influence students' decisions to choose or not to choose basic sciences are: interest and ability towards basic science; the student's school success and performance in the university exam, percentiles and their ranks; the availability of scholarship opportunities; job opportunities; the recognition of the university and the opportunities it offers to the students; family support; teacher guidance. It has been determined that there are variables such as friends' referral and opportunities to study abroad after graduating from the university.

Keywords: Basic science, university choice, family role, university candidate

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iii
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Araştırmanın Amacı	6
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	6
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar	7
Meslek Seçimi	11
Mesleki Gelişim Kuramları.....	13
Super’ın Benlik Kuramı	14
Roe’nın İhtiyaç Kuramı.....	14
Ginzberg ve Arkadaşlarının Kuramı (Süreç Kuramı)	14
Holland’a Göre Mesleki Gelişim	15
Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler	15
Meslek seçiminde ailelerin tutumu	15
Meslek seçiminde öğretmenlerin rolü	16
Meslek seçiminde akranların rolü	16
Meslek seçiminde bireyin özellikleri ve akademik başarının rolü	16
İKİNCİ BÖLÜM	18
Yöntem	18
Araştırma Yöntemi.....	18
Çalışma Grubu	18
Veri Toplama Teknikleri/Araçları.....	20
Yarı-yapılandırılmış görüşme formu.	20
Geçerlik ve Güvenirlik.....	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	22
Bulgular	22
Öğrencilerin Temel Bilimler Hakkındaki Bilgilerine Ait Bulgular	22
Öğrencilerin Temel Bilimleri Tercih Etme/Etmeme Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular.....	32
Öğrencilerin Tercih Sürecinde Dikkate Alınan Hususlar Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular.....	44
Öğrencilerin Tercihlerinde Aile Rolü ve Rehberliğine Yönelik Bulgular	63
Ailelerin Temel Bilimler Hakkındaki Görüşleri	67
Ailelerin Temel Bilimlere Yönelik Teşvik ve Yönlendirmelerine Yönelik Görüşleri ...	81
Ailelerin Tercih Sürecinde Çocuğa Yönelik Rehberliğine Yönelik Analizler.....	86
Ailelerin Tercih Sürecinde Dikkate Alınan Hususlar Hakkındaki Görüşleri.....	95
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	109
Sonuçlar ve Tartışma	109
Öneriler.....	113
KAYNAKÇA	116
EKLER	121
EK-1. ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU.....	121
EK-2. AİLE GÖRÜŞME FORMU	123
EK-3. ETİK UYGUNLUK İZNİ	125
ÖZGEÇMİŞ.....	126

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. <i>Temel Bilimlerde Son On Yılda Kontenjan Sayıları Ve Doluluk Oranları</i> (Çavuş, 2017 ve ÖSYM 2018-2019 YKS Doluluk Oranları Verileri).....	3
Şekil 2. <i>Dört Temel Bilim Alanında Son 10 Yılda Kontenjan Sayıları Ve Doluluk Oranları</i> (Çavuş, 2017 ve ÖSYM 2018-2019 YKS Doluluk Oranları Verileri).	4

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. <i>Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrencilere Ait Betimleyici Bilgiler</i>	19
Tablo 2. <i>Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrencilerin Ailelerine Ait Betimleyici Bilgiler</i>	19
Tablo 3. <i>Öğrencilerin Temel Bilimler Hakkındaki Görüşleri.....</i>	22
Tablo 4. <i>Öğrencilerin Temel Bilimleri Tercih Etme/Etmeme Hakkındaki Görüşleri</i>	33
Tablo 5. <i>Öğrencilerin Tercih Sürecinde Dikkate Alınan Hususlar Hakkındaki Görüşleri</i>	44
Tablo 6. <i>Öğrencilerin Tercihlerinde Aile Rolü ve Rehberliğine Yönelik Analizler</i>	64
Tablo 7. <i>Ailelerin Temel Bilimler Hakkındaki Görüşleri</i>	68
Tablo 8. <i>Ailelerin Temel Bilimlere Yönelik Teşvik Hakkındaki Görüşleri</i>	82
Tablo 9. <i>Ailelerin Tercih Sürecinde Çocuğa Yönelik Rehberliğine Yönelik Analizler</i>	87
Tablo 10. <i>Ailelerin Tercih Sürecinde Dikkate Alınan Hususlar Hakkındaki Görüşleri</i>	95

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

İnsanlar var olduğu günden beri evrende olup bitenleri anlama, onun sırlarını çözme, doğayı denetim altına alma, evrende daha rahat ve güvenilir ortamda yaşama isteği duymuştur. İnsanların bu gereksinimleri bilimin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Gün geçtikçe gelişen bilim ve teknoloji sayesinde de bilim öğretimi toplum açısından gerekli bir hâle gelmiştir. Çünkü gelişen bilim ve teknoloji, ülkelerin gelişmişlik seviyesini göstermektedir (Soslu, 2014).

Bilimin amacı gerçeğin aranması olduğuna göre, bilim sisteminin işlevi de var olduğunu saydığımız bu gerçeklere ilişkin bilgi üretmektir (Akoğlu, 2011). “Bilim nedir?” sorusunu yıllardır bilim insanları tanımlamakta güçlük çekmişlerdir. Bunun sebebi ise bilimin çok boyutlu, sürekli değişime ve gelişime açık olmasıdır. Birçok araştırmacı, bilim ile ilgili çeşitli tanımlamalarda bulunmuşlardır. Bu tanımlardan biri Russell’in yaptığı tanımdır. “Bilim, gözlem ve gözleme dayalı uslama (akıl yürütme) yoluyla önce dünyaya ilişkin olguları, sonra bu olguları birbirine bağlayan yasaları bulma çabasıdır” (Russell, 1935, Akt., Seven, 2004, s. 198).

Bilimin sınıflandırılmasında birçok farklı bakış mevcut olmasına rağmen en genel anlamda temel bilimler ve uygulamalı bilimler olmak üzere iki temel sınıflama yaygın kullanılmaktadır. Temel bilimler kuramsal ya da matematiksel yöntemler kullanılarak, gözlem ve deneylerle doğanın sırlarının anlaşılması yönünde temel gerçeklerin bulunduğu ve yeni bilgilerin üretildiği bir uğraş alanıdır. Diğer bir ifade ile “temel bilimler; deneye ve gözleme dayanan fizik, kimya, biyoloji, matematik, yer bilimleri ve astronomi gibi doğa bilimlerini içeren ve belli çıkarım kuralları ile tanımlanan bilimlerdir” (Alpar, b.t, s. 38, Akt., Kahraman & Işıldak, 2017, s. 427). Temel bilimler doğada gözlenen olguları anlama, açıklamaya ve olgular arası ilişkileri keşfetmeye yönelik temel bilgi üretimine odaklanır. Bu yönüyle mühendislik, sağlık ve eğitim gibi uygulamalı bilimler için gerekli olan temel bilgi üretilir. Temel bilimler, günümüzde gelişim ve ilerleme için en önemli bileşenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple gelişmiş ülkelerde temel bilimlere yönelik bilimsel araştırmalara büyük önem verilmektedir.

Bilimsel araştırma, günümüz toplumlarında gelişmişlik düzeyi için evrensel bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Temel bilimler ise bilimsel araştırmayı önceleyerek günümüz bilgi

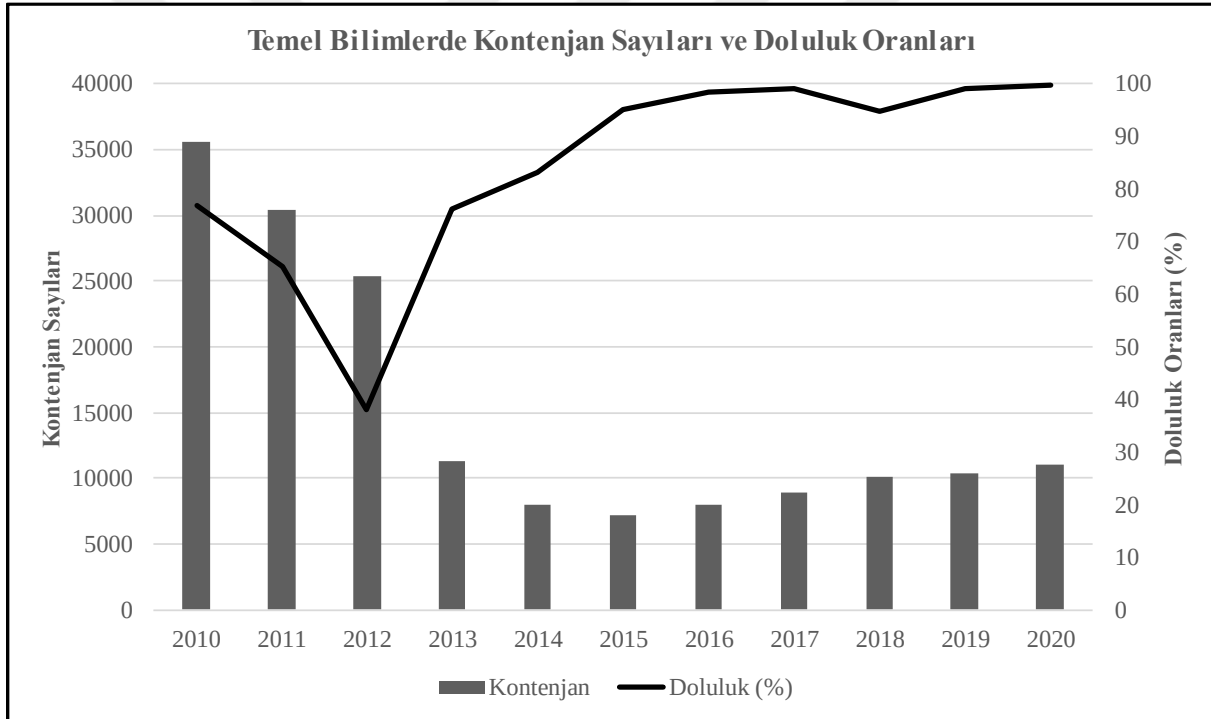
temelli toplumun oluşumunda temel rol oynamaktadır. Temel bilimler denilince aklımıza fizik, kimya, biyoloji, matematik, yer ve gök bilimleri gibi bilim dalları gelmektedir. Fakat temel bilimler sadece fen bilimleri ile sınırlı olmayıp benzer şekilde sosyal alanlarda yer alan antropoloji, psikoloji, sosyoloji, tarih vb. birçok alan da yer almaktadır.

Hızla değişen ve gelişen günümüz karmaşık toplumunda başarılı ve üretken bir nesil yetiştirerek sürdürülebilir bir bilimsel gelişme sağlayabilmek için bilim eğitimi kaçınılmaz bir gereksinim olarak karşımızda durmaktadır. Verilecek bilim eğitimi toplumu oluşturan bireylerin yaşadıkları çevreyi, bilimsel ve teknolojik olayları anlayabilecek, yorumlayabilecek ve çıkarımlarda bulunarak harekete geçebilecek kapasite ve algılama yeteneğine sahip olmaları ve “bilimsel bakış açısı” kazandırabilmelidir (“Bilim Eğitiminin Önemi”, 2013). Ülkemizde bilim eğitimi kapsamında temel bilimler öncelikle ilköğretimde matematik ve birleşik temel bilimler olarak “Fen Bilimleri” adı altında okutulduktan sonra ortaöğretimde (lise) her bir temel bilim alanı ayrı birer ders olarak okutulmaktadır. Üniversite düzeyinde ise bu bilim dalları daha çok meslek kazandırma bağlamında olup çeşitli derinlik düzeylerinde okutulmaktadır. Fen bilimlerinin bağımsız bir ders olarak okullarda okutulmasının tarihi oldukça eski olmasına rağmen, fen bilimleri eğitiminin nasıl yapılacağına dair araştırmalar en fazla 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başına denk gelmektedir (Sözbilir & Canpolat, 2006). Son yüzyılda temel bilimlerin etkili bir şekilde öğretimi üzerine araştırmalar yapılıyor olmasına rağmen, yoğun araştırma yapılması daha çok ikinci dünya savaşı sonrası oluşan iki kutuplu bir dünyanın (soğuk savaş) dönemine denk gelmektedir. Rusya’nın ilk uydusu (Sputnik) uzaya fırlatmasından sonra Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde yer alan diğer kutup özellikle matematik, fen ve teknoloji eğitimi sistemlerini sorgulamaya başlamış ve ciddi bir eğitim reformu hareketi başlatmışlardır (Sözbilir & Canpolat, 2006). Dünyada yer alan bu gelişmeler ülkemize de yansımış ve nihayetinde 1990’lı yıllardan itibaren ülkemizde de alan eğitimi olarak adlandırılan ve temel bilimlerin eğitim ve öğretimini kapsayan araştırmalar yapılmaya başlanmıştır.

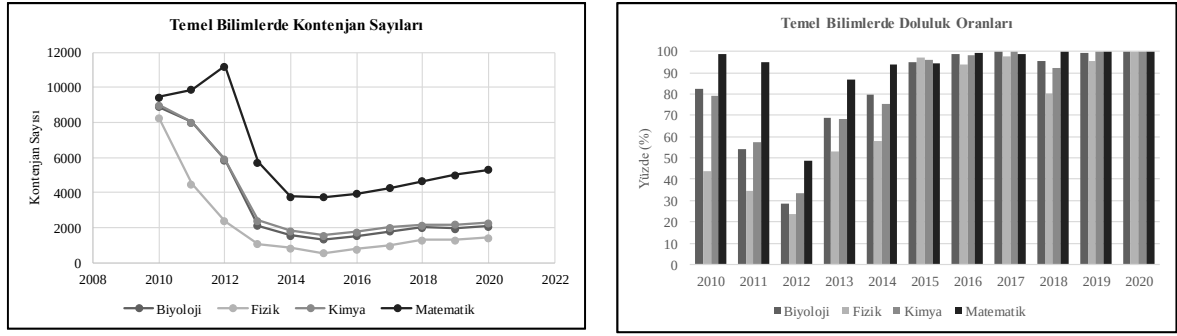
Temel bilimlerin sanayi ve Ar-Ge açısından ne denli gerekli olduğu ve dolayısıyla bir ülkenin kalkınmasında önemli bir yere sahip olduğu yadsınmaz bir gerçektir. Ancak bütün uygulamalı araştırmaların yapılabilmesi için temel bilim araştırmalarına ihtiyaç olmasına rağmen, Türkiye’de temel bilimleri tercih eden öğrenci sayılarında son yıllarda önemli bir düşüş gözlenmeye başlanmıştır. Bu düşüşü ele alan birçok çalışma mevcuttur (ör. Arslantaş-Memiş, 2014; Çavuş, 2017; Günay vd., 2013; Karacan, 2016; Toktar, 2016). Arslantaş-Memiş (2014) sanayi ve ar-ge için temel bilimlerin önemini vurguladıktan sonra Türkiye’de 2007-2013 yılları arasında temel bilimlerde program sayılarındaki artış ve bununla ilişkili olarak doluluk oranlarındaki azalmaya dikkat çekmiştir. Toktar (2016) ve Karacan (2016) ise benzer şekilde

2010-2015 yılları arasında temel bilimlerdeki program sayıları, kontenjan sayıları ve yerleşme oranlarını incelemiş ve program sayılarının artışına paralel olarak artan kontenjan sayılarının doluluk oranıyla ciddi bir tezatlık oluşturduğunu ortaya koymuşlardır. Diğer taraftan Günay vd. (2013) ise yaptıkları kapsamlı bir analizde 2008-2013 yılları arasında temel bilimlerde açılan ve kapanan program sayıları ve öğrenci sayıları arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Bu çalışma, 2010 yılına kadar sürekli program açıldığını 2011 yılından sonra ise kontenjanların dramatik bir şekilde boş kalmaya başlamasıyla, temel bilimlerdeki programların kapatıldığını göstermektedir. Aşağıda ise 2010-2019 yılları arasını kapsayan son 10 yılda temel bilimlerde toplamda sunulan kontenjan sayıları ve buna karşılık doluluk oranları (Şekil 1) ve dört temel bilim alanındaki (biyoloji, fizik, kimya ve matematik) kontenjan sayıları ve doluluk oranları (Şekil 2) sunulmuştur.

Şekil 1. Temel Bilimlerde Son On Yılda Kontenjan Sayıları ve Doluluk Oranları (Çavuş, 2017 ve ÖSYM 2018-2020 YKS doluluk oranları verileri).

Şekil 2. Dört Temel Bilim Alanında Son 10 Yılda Kontenjan Sayıları Ve Doluluk Oranları (Çavuş, 2017 ve ÖSYM 2018-2020 YKS doluluk oranları verileri)

Şekil 1’de, kontenjan sayılarının azalmasıyla birlikte doluluk oranlarında artışın 2012 yılından itibaren başladığı ve kontenjan sayılarının en az noktaya inmesiyle birlikte 2015 yılından itibaren de doluluk oranlarının en yüksek seviyesine ulaştığı ve bu eğilimin son yıllarda bu şekilde devam ettiği görülmektedir. Benzer eğilimler dört temel bilim alanı için ayrı ayrı Şekil 2’de de incelenebilmektedir. Burada özellikle matematik için kontenjan sayılarının yüksek olmasına rağmen doluluk oranlarının genel olarak diğer bölümlere göre daha yüksek olduğu açıkça görülmektedir. Her iki şekilde verilen bilgilere bakıldığında sanki sorunun çözüldüğü gibi bir düşünce oluşabilir. Ancak doluluk oranlarındaki artış grafiklerden de rahatlıkla anlaşılabileceği gibi temel bilimlerin tercih edilmesindeki artışla değil daha çok temel bilim programlarının kapatılması, mevcut programlara alınan öğrenci sayılarının düşürülmesi ve bunun yanında da temel bilimlere TÜBİTAK/YÖK tarafından burs verilmesi yoluyla sağlanmıştır. Son on yıl içerisinde temel bilimlere ayrılan kontenjan sayısı %70 oranında azaltılmıştır. En son 2019 yılında temel bilimlere ayrılan kontenjan sayısı, lisans programlarına ayrılan toplam kontenjan sayısının (447.754) (YÖK, 2019) ancak %2.3 gibi çok düşük bir orana karşılık gelmektedir. Bu durum, Türkiye için ar-ge desteği ile yüksek katma değerli ürün üretme hedefine sahip bir ülke için oldukça düşük bir orandır. Yapılan birçok araştırma ve eğitim reformuna rağmen temel bilimlere karşı olan ilgi, son yıllarda eğitim sistemindeki “sınav” baskısı nedeniyle sınavda soru çıkıp çıkmamasına göre değer kazanmıştır. Bu da bilimin anlaşılmasına ve gelişmesine engel olmaktadır. Çünkü bilimsel çalışmaların en önemli itici gücü merak duygusudur (Karacan, 2016). Dünyada bilim ve teknolojiye gelişmiş olan ülkelerdeki gibi ülkemizde de temel bilimlerde çöküş yaşanmaktadır.

Temel bilimlere yönelik azalan ilgi, sadece Türkiye’nin sorunu değildir. Benzer sorunlar birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için de yaşanmaktadır. Temel fen bilimlerine karşı hem zorunlu eğitim kapsamında hem de yükseköğretimde azalan ilgi, çok fazla sayıda araştırmaya konu olmuştur (ör. OECD 2006, 2007; Potvin & Hasni, 2014a, 2014b; van Griethuijsen vd., 2015). Gelişmiş birçok Avrupa ülkesinde fen bilimlerine karşı ilgi azalırken

bunun aksine Hindistan gibi doğu ölkelerinde ise artan bir ilgi mevcuttur (van Griethuijsen vd., 2015). Bybee ve McCrae (2011) tarafından PISA verilerine dayalı olarak yapılan analizde, PISA testinde düşük başarı gösteren ölkelerdeki öğrencilerin başarılarıyla ters orantılı olarak fen bilimlerine karşı yüksek bir ilgilerinin olduğunu göstermiştir. Buna karşılık, bu testlerde yüksek başarı sergileyen ölkelerdeki öğrencilerde ise fen bilimlerine karşı düşük bir ilginin varlığı rapor edilmiştir. Bir başka büyük ölçekli uluslararası çalışma olan ROSE (Relevance of Science Education) projesinde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu projede de Norveç, Danimarka gibi gelişmiş ölkelerde yer alan öğrenciler, Gana ve Uganda gibi düşük gelir düzeyine sahip ölkelerdeki öğrencilerle karşılaştırıldıklarında, fen bilimlerine karşı daha düşük bir ilgi sergiledikleri tespit edilmiştir (Sjøberg & Schreiner, 2005). Öğrencilerde fen bilimlerine karşı gözlenen bu düşük ilginin sebepleri incelendiğinde ise birçok sebebin varlığından bahsedilmiştir. Bunlar arasında güncel olmayan fen öğretim programları, fen bilimleri öğretmenlerinin niteliklerinin düşüklüğü, bilime ve bilim insanlarına karşı olumsuz bakış açısı, rol modellerin sayısının azlığı gibi sebepler yer almaktadır (Schreiner & Sjøberg, 2010).

Yükseköğretim düzeyinde temel fen bilimlerine yönelik azalan ilgi, gelişmiş ölkelerin de sorunu olmaya devam etmektedir. OECD (2006) tarafından hazırlanan politika raporunda özellikle fen ve teknoloji alanlarına yönelik yükseköğretimdeki öğrenci sayısında genel olarak bir artış olmasına rağmen, öğrenci sayılarının toplam öğrenci sayısı içindeki oranlarında gözle görülür bir düşüşün yaşandığı dile getirilmektedir. Bununla beraber, öğrencilerin cinsiyeti açısından incelendiğinde ise kız öğrenci oranının bu sayılar içinde çok az olduğu dikkat çekmektedir.

Türkiye’de temel bilimlere karşı olan ilgi yukarıda Şekil 1 ve 2’den anlaşılmaktadır. Bu ilginin sebeplerinin anlaşılması önemlidir. Türkiye’de üniversite adayları üniversite ve bölüm tercihi yaparken belirleyici olan faktörlere yönelik YÖK tarafından yapılan bir anket çalışmasında, birinci sırada mezuniyet sonrasında istihdam imkânları yer alırken bunu sırasıyla üniversitenin bulunduğu il, ilgili bölümün taban puanları, üniversitenin toplumdaki imajı, ailenin ekonomik durumu gibi sebepler izlemektedir (YÖK, 2017). Aynı ankette, yine üniversite adaylarının tercih sürecinde yararlandıkları kaynaklar sorulmuştur. Bu soruya adayların %25.56’sı öğretmen ve rehber öğretmenlerinden, %16.99’u ise ailelerinden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Tercih sürecinde yararlanılan diğer kaynaklar ise sırasıyla sosyal medya, arkadaş, YÖK Atlas uygulaması, üniversitelerin web sayfaları, televizyon ve gazetelerde yer alan rehberlik programları ve üniversitelerin tanıtım fuarlarında yaptıkları tanıtımlar rapor edilmiştir. Bu verilere göre ailenin tercih sürecinde ikinci sırada yer aldığını göstermektedir. Şüphesiz kariyer seçiminde ailenin rolü önemlidir. Özellikle ailenin gündelik

yaşamda fen konularına ve fen bilimlerine yönelik ilgileri, çocuklarının fen bilimlerine yönelik kariyer seçimlerini etkilemektedir (Archer vd., 2012; Halim vd., 2018; Naugah vd., 2019). Çocukların fen alanlarına yönelik ilgilerinin günbegün aile içinde şekillendiği ve buna bağlı olarak da ileride üniversitede fen'e yönelik meslekleri kendileri için bir kariyer alanı olarak görmeye başladıkları bilinmektedir (Archer vd., 2012, s. 902). Hem YÖK'ün yaptığı anket çalışması hem de mevcut alanyazın (ör. Archer vd., 2012; Halim vd., 2018; Naugah vd., 2019) bu gerçeğe işaret etmesine rağmen, ülkemizde üniversite adaylarının temel fen bilimlerini tercih etme veya etmeme sebepleri üzerinde ailenin rolünü incelemeye yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, üniversite aday öğrencilerin üniversitede okuyacakları bölüm tercihlerini etkileyen faktörler arasında yer alan ailelerin yönlendirmesi hususunun temel bilimler kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır. Özellikle temel fen bilimlerine ailelerin öğrencileri yönlendirmesi veya yönlendirmemesinde etkili olan faktörlerin neler olduğunun belirlenmesine odaklanılacaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda verilen araştırma sorularına cevap aranmıştır.

1. Üniversite aday öğrencilerin üniversite tercihi yaparken temel fen bilimlerini tercih etmelerinde (veya etmemelerinde) ailelerin rolleri nelerdir?
 - a. Ailelerin temel bilimlere karşı bakış açısı nasıldır?
 - b. Ailelerin öğrencilerin temel bilimleri tercih etmeleri (veya etmemeleri) hakkındaki görüşleri nelerdir? Bu görüşleri etkileyen faktörler nelerdir?

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Bu araştırma, üniversite aday öğrencilerin okuyacakları program tercihlerini etkileyen faktörler arasında yer alan ailelerin yönlendirmesi hususunun, temel bilimler kapsamında belirlenmesine katkı sağlayacağı değerlendirilmiştir. Bu konu özelinde, Türkiye'de kapsamlı bir çalışmanın yapılmamış olması dikkat çekicidir. Bu nedenle, bu konuda ailenin rolünün incelenmesi, temel fen bilimlerinde yaşanan sorunun çözümüne katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Çalışma, Türkiye'de üniversite tercihi yapacak olan öğrencilerin tercih sırasında ailelerinin yönlendirmelerinin ne denli etkili olduğunu ortaya koyma anlamında da faydalı olacaktır. Ailelerin temel bilimlere karşı bakış açıları ve ebeveynlerin çocuklarının temel bilimleri tercih etmeleri (veya etmemeleri) hakkındaki görüşleri ile bunların sebepleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Bu kısımda ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki öğrencilerin temel bilimlere yönelmelerinde hangi faktörlerin etkili olduğu ve bu faktörlere bağlı olarak yapılan çalışmalardan bahsedilmektedir. Araştırmanın amacına uygun olarak da alanyazın taraması yapıp seçilen bazı makaleler incelenmiştir. Bu derlemede elde edilen sonuçlar öğrencilerin kariyer seçimini etkileyen faktörleri cinsiyet, aile, sosyoekonomik düzey ve öğretmen-öğrenci etkileşimi gibi başlıklar altında ele alınmıştır.

Bilimin amacı gerçeğin aranması olduğuna göre bilim sisteminin işlevi de var olduğunu saydığımız bu gerçeklere ilişkin bilgi üretmektir. Bu üretilen bilgilerin aynı zamanda açık hâle getirilmesi ve yönetilmesi gerekmektedir. Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeyle ve iletişim alanının genişlemesiyle iletişimin önemi daha da artmaktadır. Bu gelişmelerin sokaktaki vatandaşa kadar ulaştırılabilmesi ancak “Bilim iletişimi” ile mümkün olmaktadır. Bilim iletişimi kavramını tanımlamak gerekirse “bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ‘sıradan halk’ tarafından, onların da istek ve önerileri doğrultusunda, anlaşılabilir şekilde anlatılması” (Akoğlu, 2011, s. 24) olarak ifade edilebilir.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hem bilim insanları hem de toplum liderleri bilim ve teknolojinin toplumdan ayrı olamayacağını anlamışlar ve bilim ve toplumu barıştırmak için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır (Utma, 2017b). Bu girişimler halkın bilimi anlaması (public understanding of science) olarak adlandırılmıştır. Bu yaklaşım daha çok tek yönlü olarak bilimin topluma aktarılması şeklinde anlaşılmış ve bu yüzden de bilimsel gelişmelerin halka anlatılmasıyla toplumun bilimi doğru anlayacağı varsayılmıştır. Fakat yapılan bütün girişimlere rağmen toplum ile bilim arasındaki uçurumun kapandığını söylemek şimdilik mümkün değildir (Utma, 2017b). Avrupa Birliği’nin 2008 yılında yayımladığı bir rapora göre insanların bilim iletişimine karşı olumsuz tepki vermesinde en önemli etkenlerden birisinin bilim iletişimde teknik dil kullanılması olduğu dile getirilmiştir (Akoğlu, 2011). Bu yüzden halkın bilimi anlaması yaklaşımının tek yönlü bilim iletişimi yerine iki yönlü yani diyalog şeklinde işlemesi gerektiği dile getirilmiş (Utma, 2017a) ve 1990’lardan itibaren bilimin halkla tartışılması gerektiğini savunan “halkın bilimle hemhâl olması” veya “toplumun bilimle yaşaması” (public engagement with science) olarak adlandırılabilir yeni yaklaşım hâkim olmaya başlamıştır (Utma, 2017a). Bu yeni yaklaşımı, halkın bilimi anlaması yaklaşımından ayıran en temel özellik karşılıklı iletişime dayanıyor olmasıdır. Halkın bilim anlayışı araştırma konulu ilk kamuoyu yoklaması İngiltere’de 1988’de Ekonomik ve Toplumsal Araştırma Konseyi (Economic and Social Research Council) tarafından yapılmıştır (Dursun, 2010). Bu araştırmaya göre halkın temel bilimsel bilgilere sahip olduğu fakat daha spesifik sorulara verilen yanıtların çok iyi

olmadığı görülmüştür. Bilim okuryazarlığı ya da bilimdeki temel kavram ve süreçlere aşina olmanın yanı sıra bu bilgiyi çeşitli bağlamlarda uygulama becerisinin bireylerin kişisel ve kamusal karar vermelerini geliştirdiği, bilim, teknoloji, mühendislik ve matematiğe katılımlarını artırdığı düşünülmektedir (McCallie vd., 2009).

Alanyazın derlemesinde cinsiyet değişkeni ile ilgili çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bhanot ve Jovanovic'in (2009) yaptığı çalışmada çocukların bilim eğitiminde ebeveyn katılımının (yani, bilim, ödev yardımı ve bilim ilgisinin teşviki hakkındaki tartışmalar) kız ve erkek çocuklarına göre değişip değişmediğini ve bu davranışların okul yılının sonunda çocukların bilim başarı inançlarıyla (yani yetenek algıları ve görev değeri) nasıl ilişkili olduğu incelenmiştir. Çocuk cinsiyetinin ebeveyn davranışlarının zamanla çocukların inançlarıyla ilişkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin bilim ilgisini teşvik etmelerinin çocuk cinsiyetine göre değiştiğini; annelerin cesaretlendirilmesinin çocukların fen bilimlerine yönelik öz değerlendirmelerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) işgücü yetersizliğine yönelik kaygılardan ötürü, STEM kariyer ilgisini arttırmanın bir yolu olarak okul dışında bilim faaliyetlerine yönelik artan bir ilgi olmuştur. Öğrencilerin okul dışı bilim eğitimi etkinliklerine katılımın okulda fen ve matematik başarısını artışının yanı sıra, öğrencilerin STEM alanlarına yönelik olarak üniversitede ilgilerinin artması ve bu alanlarda kariyer yapmayı düşünmelerinde rol oynadığını göstermektedir. Cinsiyet ise STEM alanlarına ilgiyi ve STEM kariyerlerine yönelik tutumları şekillendiren önemli bir faktördür. Kadınların STEM ile ilgili kariyerlerde yeterince temsil edilmediği ve bu konuda cinsiyet eşitliğinin olmadığı yaygın olarak bilinmektedir (Çiftçi vd., 2020). ABD'de STEM işgücünün yetersizliği yanında kadınların ve farklı ırklara mensup azınlıkların temsiliyetinin düşük olmasından kaynaklanan endişeleri gidermek için öğrencilerin STEM alanlarına teşvik edilmesine odaklanılmıştır. Bu odağın önemli bir bölümü, öğrencileri matematik ve fen bilimleri alanını üniversitede tercih etmeleri için okul dışı bilim eğitimi etkinliklerine yönelmiştir (Dabney vd., 2012). Bu konuda yapılan araştırmalarda kurgu ve kurgu dışı bilim metinlerini okumak ve bilim gruplarına ve yarışmalara katılmak gibi okul dışı bilim faaliyetlerinin, STEM kariyer seçimini etkilediğini ortaya koymuştur (Dabney vd., 2012). Ayrıca STEM kariyer ilerlemesine ilişkin hâkim görüş, küçük çocukların başlangıçta fen ve matematiğe yüksek düzeyde ilgi duydukları, ancak eğitim sisteminde ilerledikçe, özellikle kadınlar arasında ilginin her aşamada kaybolduğudur (Sadler vd., 2012). İlginç bir şekilde, bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) alanlarında okumaya devam etmeyi düşünen öğrencilerin çoğunun, derslerinde öğretilen bilimin genellikle günlük olarak deneyimledikleri doğal dünyadan kopuk olduğu için ortaokul fen bilimlerinden

hoşlanmadıkları ve bu yüzden de öğrencilerin fen derslerine devam etmemeye karar verdikleri gözlenmiştir. Öğrencilerin sıkıldığından dolayı da bilim alanlarındaki kariyer seçenekleri hakkında iyi bir fikre sahip olmadıkları veya sadece diğer derslerden daha çok keyif aldıkları ortaya çıkmıştır. Ancak istedikleri kariyere ilişkin bazı vizyonlar veya STEM'de çalışmanın onlara sağlayacağı esneklik nedeniyle bu öğrencilerin bilimde devam ettiği de görülmüştür (Maltes & Thai, 2009).

Toplumun önemli bileşenlerinden birisi de ailedir. Gelecek nesillerin bilime olan ilgilerini artırma ailenin görevi olmalıdır. Ailenin çocuklarının yaş, kültür ve ders müfredatına uygun olarak bilim alanı etkinlikleri yaparak evde konuşma ve tartışma başlatması aile ve çocuk arasında bilim iletişimi kurulmasına yardımcı olmaktadır (Stocklmayer vd., 2011). Bilimin iyi bir kariyer seçimi olduğunu düşünen aile üyeleri tarafından bilime itilmekte veya teşvik edilmektedir (Maltes & Thai, 2009). Aile eğitiminin yüksek olduğu toplumlarda ailelerin informal bilim deneyimlerine katılma olasılığının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu yüzden de eğitim seviyesi yüksek ailelerin çocuklarının diğer ailelerin çocuklarıkinden daha erken bilime ilgi duymaya başladıkları görülmektedir (Dabney vd., 2016). Diğer ailelerin çocuklarıyla bilim alanı arasındaki ilişki ise; ilk önce ailenin bilim alanında eğitilip daha sonra ev ortamında etkinlik yapmalarıyla ve bu yolla çocukların da bilimde kendine güven duygusu kazanmalarıyla sağlanabilir. Bununla ilgili yapılan bir çalışmada ebeveynlerin özellikle de annelerin genelde babalara göre bilime ilgilerinin ve güvenlerinin az olduğu, çocuklarının çalışma konuları ve gelecekteki meslek seçimlerini olumlu şekilde etkiledikleri belirtilmektedir. Öğrencilerin kimya ve diğer bilimlere karşı olumlu tutum geliştirmeleri ve yapacakları bilimsel uygulamalara çok güven duymaları için tasarlanmış bir eğitim programı kapsamında öğrenmeye yönelik yapılandırmacı yaklaşımla, kolay erişilebilir materyaller kullanılarak etkinliklerin ev ortamında tekrarlanabilmesi sağlanmıştır. Çocuklar ve annelerin katılımıyla anneler de bu programa dâhil edilmiştir. Sonuçların değerlendirmesinde özellikle ebeveyn çocuk tartışmaları sayesinde çocukların bilime karşı olumlu tavır geliştirdiği gözlenmiştir (Stocklmayer vd., 2011).

Çocuklarının kariyer planları konusunda çok beklentileri olan ve bunu çocuklarıyla açıkça paylaşan ebeveynler, onları akademik olarak başarılı olmaya teşvik etmeye daha yatkın oldukları gözlenmiştir. Bu tür ebeveynler, genellikle çocuklarına okul dışı bilim deneyimi fırsatları sunmaya çalışmaktadırlar. Moakler ve Kim (2014, Akt., Dabney vd., 2016) ebeveynlerin okul dışı zamanlarda çocuklarının bilimle ilgilenmelerinin çocukların gelecekteki kariyer kararlarını vermelerine yardımcı olmada önemli olduğunu göstermiştir. Informal bilim etkinliklerinin STEM alanlarına erken ilgiyi etkilediğini göstermiştir (Dabney vd., 2013).

Bunlara ilaveten, araştırmalar, eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuklarına daha çok okul dışı ortamlarda bilim eğitimi fırsatları ve kaynakları sağladığını (Chesters, 2010) ve onlarla eğitim düzeyi düşük seviyeli ebeveynlerden daha fazla zaman harcadığını (Guryan vd., 2008) ortaya koymaktadır.

Üniversite mezunu ve lisansüstü eğitim yapmış ebeveynlerin öğrencilerin okul eğitimleriyle daha fazla ilgilendikleri bilinmektedir (Adamuti-Trache & Andres, 2008). Benzer şekilde Isaac vd.'nin (1992) ifade ettiği gibi lisansüstü eğitime sahip ebeveynlerin çocuklarının lisansüstü eğitim yapmak için daha istekli davranmaları büyük bir olasılıktır. Eğitimli ebeveynlere sahip çocuklar temel bilim alanlarında okuma eğilimleri daha fazla iken, ailelerinin eğitim düzeyi düşük olan çocukların ise lisede ileri düzey fen derslerine devam etme olasılıklarının daha düşük olduğu gözlenmiştir (Adamuti-Trache & Andres, 2008). Ayrıca Sonnert (2009), ebeveynlerinin  niversite eğitimi alması durumunda, erkek bilim insanlarının çocuklarının kariyer kararlarını etkilemede daha etkili olduklarını gözlemiştir.

Diğer taraftan Hall ve Schaverien'in (2001)  alışması ailelerin çocuklarına evde daha fazla kaynak sağlaması, çocuklarla evde konuşmaları ve onlarla birlikte araştırma yaparak çocukların sorularıyla etkin bir şekilde ilgilenmelerinin, çocukların temel fen bilimlerine olan ilgilerini etkilediğini göstermiştir. Ailelerin bu yaptıklarının eğitimsel önemi yanında, erken yaşta bilim ve teknoloji eğitimini olumlu yönde etkilediğini de ortaya koymuştur. Jacobs ve Bleeker'in (2004) yaptığı çalışmada matematik ve bilim alanında, ebeveynlerin çocuklarının yeteneklerine ilişkin algılarının yanı sıra matematik ve fen ile ilgili kendi değerlerinin, çocuklarının daha sonra kendilerine yönelik algıları ve bu alanlarda elde edilen değerlerle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Jones vd., (2019) STEM alanında bir meslek seçen ve se meyenler için bilim ilgi alanlarının ve bilim kimliğinin gelişimini etkileyen faktörleri anlamak amacıyla serbest seçim STEM aktivitelerine (hobiler) katılım ve kariyer seçimi arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmada, STEM alanlarında kariyer sahibi olanların olmayanlara göre fen, matematik ve teknolojide daha fazla yetenek sahibi oldukları ve kariyer seçimlerinin STEM'e ilgi, aileden teşvik gibi faktörlerden etkilendiğini ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları bir bilim etkinliğine katılmanın, gençlerin yetişkin olduklarında bir STEM kariyerini seçmelerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Bilimin ortak etkinliklerin çoğuna nüfuz ettiği bir evde büyüyen öğrencilerin ilgilerinin kaynağı olan aileler olabileceği gibi bilimsel veya tıbbi alanlarda kariyer yapması için baskı uygulayan ailelerin de bulunabileceği belirtilmektedir (Maltes & Thai, 2009).

Bilimin topluma indirgenmesi veya toplumun bilimle yaşayabilmesi için bilimi doğru anlaması gerekir. Bunu sağlamanın yolları arasında; toplumun her kesiminden bireye açık olan ve çoğunlukla ücretsiz olarak yararlanılan bilim merkezleri kurmak, bilim şenlikleri düzenlemek, bilimi tanıtan sergiler yapmak, bu tür etkinliklerde bilimi tanıtan eğitim atölyeleri hazırlamak, ülkelerin ürettiği bilimsel bilgi ve teknolojileri halka tanıtıcı yayınlar sunmak gibi çeşitli faaliyetler yer almaktadır (Keçeci vd., 2017). Bilim merkezlerinin amaçları doğrultusunda faaliyet göstermesiyle ilgili en kapsamlı çalışma 2015 yılında hayata geçirilen TÜBİTAK'ın Bilmer-Megap projesidir. Bu projede okul-bilim merkezli iş birliği amaçlanmıştır. Bu kapsamda fen branşlarındaki öğretim programı kazanımlarını uygulayabilecek atölye çalışmaları yapılmaktadır (Özdem-Yılmaz vd., 2018).

Bilimsel gelişmelerin sergilendiği, bireylerin bilim ile ilgili konularda çalışma yapmalarını destekleyen bilim şenlikleri, halkın bilim insanlarıyla iletişim kurmasına yardımcı olmaktadır. Bu etkinliklere katılan öğrencilerin derse olan ilgilerinin artmasına yardımcı olmanın yanında güncel bilim haberlerini yakından takip ettikleri ve gelecekteki meslek seçiminde yeni planlamalar yaptıkları görülmektedir (Keçeci vd., 2017).

Öğretmen-öğrenci değişkeni açısından incelendiğinde, öğrenciye bilimi sevdirmek ve bilimle ilgilenmeye teşvik etme konusunda, öğretmenlerin okul yönetimiyle birlikte çalışması gerektiği rapor edilmektedir (Archer vd., 2016). Diğer taraftan öğretmenlerin sınıfta sorgulamaya dayalı eğitimi tercih etmeleri durumunda öğrencilerin temel fen bilimlerine olan ilgilerini artırmada daha etkili olabileceği vurgulanmaktadır (Walan & McEwen, 2017).

Son olarak, yapılan araştırmalarda yaş faktörü öğrencilerin bilim ve fenle ilgili fikirlerinin değişmesinde önemli bir etken olarak göze çarpmaktadır. Öğrencilerin fen ile ilgili seçimlerinde, zaman içinde farklı değişiklikler olmaktadır. Erken yaşta bilime yönlendirilmiş öğrencilere, bilime bağlılık sergilemeleri yanında bilimi sevmelerine de olanak sağlamaktadır (Cleaves, 2011).

Meslek Seçimi

İnsanlar yaşamları boyunca belirli kararlar alır ve seçim yaparlar. Meslek seçimi de bireylerin yaşamlarında alması gereken önemli kararlardan bir tanesidir. Çünkü bu kararın doğru bir karar olabilmesi, bireyin yaşamının geri kalan kısmındaki başarısı, yaşam standardının iyi olması, doyum sağlamasına kadar bireyi her yönüyle etkileyebilmektedir. Meslek seçimi genç bireyler için öncelikle doğru bir üniversite tercihi kararı ile başlamaktadır. Bu yüzden de bireylerin doğru yerinde bir tercih yapabilmesi bazı faktörlere bağlıdır. Bu faktörler bireyin kişilik özellikleri ve çevre faktörleridir. Bazı öğrenciler meslekle ilgili yeterli

bilgiye sahip değilse çevresinde bulunan kişilerin baskısına maruz kalmaktadır. Bu nedenle de kendi içinde ikilem yaşamaktadır (Çakır-Mehmet, 2004). Ayrıca Sarıkaya ve Khorshid'in (2009) ifade ettiğine göre genç bireyin bu baskı nedeniyle kaygı yaşadığı çevresindeki bu kişilerden etkilendiği için de meslek seçimini sağlıklı yapamamaktadır. Hâlbuki birey kendi ilgi ya da yeteneğine göre bir mesleği tercih ederse yaşam boyu başarılı bir meslek hayatı geçirebilir. Bireyin geçmişi ve temelleri, rol modelleri, tecrübeleri, ilgileri, yetenekleri ve kişiliği meslek seçimini etkileyen en önemli etkenlerdir (Vurucu, 2010). İnsanın kendini gerçekleştirme Maslow'un sıralamasının üst basamağında yer almaktadır. Bu ihtiyacı gidermek bireyin yaşamı boyunca yapacağı mesleğinde tatmin bulması ile mümkün olmaktadır. Bu tatmine ulaşmak için de, bireyin seçeceği mesleğin, bedensel, duygusal, kişisel özelliklerine uygun olan mesleği seçmesi ile olmaktadır. Meslek, her şeyden önce yetenekleri kullanma, kendini gerçekleştirme ve geliştirme yoludur (Sarıkaya & Khorshid, 2009). Maslow'un sıralamasının üst basamağı olan insanın kendini gerçekleştirme ihtiyacı bireyin hayatı boyunca yapacağı mesleğinde tatmin bulması ile ortadan kalkacaktır. Bu tatmine ulaşmak için, kişinin seçeceği mesleğin, onun bedensel, duygusal, kişisel özelliklerine uygun olması gerekir (Vurucu, 2010). Bu faktörlere göre meslek seçmiş olan bireylerin toplumda işlerini severek yaptığı, mesleğinde ilerlediği ve hayatı boyunca mutlu olmaları beklenmektedir (Sarıkaya & Khorshid, 2009).

Meslek seçiminde bireyin kişisel özelliklerinin yanında bazı faktörler de rol oynamaktadır. Meslek seçimi yapan öğrencilerin iş bulma olanaklarının iyi olması, mesleğe duyulan ilgi, aile isteği, puanın temel bilim bölümüne yetmesi, mesleğin toplumsal saygınlığının olmaması gibi faktörlerin meslek seçimini etkilediği görülmektedir (Özveren vd., 2017). İş bulamama kaygısı yaşayan birey umutsuz ve çaresiz kalabilmekte ve bu sebeple bunalıma sürüklenmektedir. Bunun için de eğitimin rolü burada büyüktür. Eğitimle iş gücü talebinin istihdam edilmesi ve bu konuda verimliliği arttırmak önemlidir. Üniversiteye büyük hayallerle gelen gençlerin mezun olduktan sonra eğitim gördüğü alanda iş bulamaması gençlerin üzerinde problem oluşturmaktadır. İş kaygısı denilen bu problem gençlerde üniversiteyi bitirince kolay iş bulma düşüncesini yitirmesine ve nitelikli iş gücü sayısı artmış olmasına rağmen üniversiteli işsizler ordusu artmaktadır (Tekin-Tayfun & Korkmaz, 2016)

Kendi yetenekleri, ilgileri ve yeteneklerinin farkında olmayan öğrenciler, mesleklerin gerektirdiği nitelikleri, sağladığı olanakları, mesleğin avantajları ve dezavantajları hakkında bilgileri olmadan belki de üniversiteye gitmektedirler. Böyle öğrencilerin dış etkenlerden etkilenecek üniversiteye gittikleri olasıdır. Bu yüzden öğrencilerin sağlıklı meslek seçimi

yapmaları için küçük yaşta mesleklerin ve kendilerini özelliklerini tanımaları sağlanmalıdır (Şahin, 2008).

Sarıkaya ve Khorshid'e (2009) göre de "Meslek, bireylerin hayatını kazanmak için yaptığı kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi, becerilere dayalı etkinlikler bütünü" olarak tanımlanabilir (s. 394). Meslek, kişinin etrafından saygı görmesi, toplumda saygın bir yer edinmesi, işe yaradığı duygusunu yaşaması bakımından önemli bir etkinlik alanıdır. Meslek seçimi, bireyin tercih ettiği meslekler arasından kendine uygun olan birini ayırması ve ayırdığı yere girebilmesi için gayret göstermesidir. Bu yüzden lise son sınıf öğrencilerinin üniversite tercih aşamasında yapacakları seçimler önem arz etmektedir. Bu aşamada da, mesleki rehberlik önem arz etmektedir. Mesleki rehberlik, bireyin ilgisi ve yeteneğine göre o meslekte ilerlemesi için kişiye verilen düzenli hizmetler olarak bilinmektedir (Bakırcıoğlu, 1994, Akt., Vurucu, 2010). Öğrenci de kendini tanıyorsa yeteneğine uygun mesleğe karar vermekte zorlanmayacaktır. Kendi kişiliğine uygun bir meslek seçimiyle gelecekteki hayatında fiziksel ve duygusal olarak tatmin olacağı çok doğru bir kararı vermiş olacaktır. Sadece kendisi için değil aynı zamanda toplum için de doğru bir karar vermiş olacaktır. Doğru karar gelecekte bireyin başarısını olumlu yönde etkileyecek dolayısıyla topluma faydası olan birey olacaktır. Ülkemizde her gencin gidebileceği birçok üniversite ve bölüm bulunmaktadır. Bu bölümlerden biri de düşünüş yaşamakta olan temel bilimlerdir. Son yıllarda temel bilimlere olan talebin azlığı dikkat çekmektedir. Temel bilimlere yönelik talebin artması hâlinde uygulamalı bilimlerde ve teknolojik çalışmalarda daha kaliteli bir geleceğin olması gerçektir. Öğrencileri temel bilimlere tercih için teşvik noktasında birçok faktör öne çıkmaktadır. Bu faktörler anne-babaların beklentileri, çok para kazanan kişilerin mesleklerine özenme, popüler olan mesleği seçme, statüye bakarak meslek seçme, iş bulma garantisi olan mesleği seçme gibi faktörlerdir (Telman, 2000 Akt., Vurucu, 2010). Çocuğun gelişimini doğrudan etkileyen en önemli dinamiğin aile olması sebebiyle öğrencilerin meslek seçimlerinde rolleri büyüktür (Vurucu, 2010). Aile istekleri de bazen çocuklar açısından önem arz etmektedir. Öğrenciler bu dönemlerde ilerideki hayatlarını etkileyecek kararlar verirken bazen de tesadüfi olarak tercih yapmakta bundan dolayı da ailesi ve kendi istekleri arasında bocalama yaşamaktadır (Tezel & Arslan, 2002 Akt., Özay-Köse & Gül, 2016).

Mesleki Gelişim Kuramları

Mesleki gelişim kuramları, bireyde meslek düşüncesinin ne zaman doğup-geliştiği; mesleki karar ve nihayetinde seçimin nasıl ve neye göre yapıldığı, bu seçimi etkileyen etmenlerle birlikte bu oluşumu açıklamaya çalışan kuramlardır.

Super'in Benlik Kuramı

“Super’e göre meslek seçimi, belli bir gelişim süreci içinde birey ile çevrenin etkileşimi sonucu oluşan benlik tasarımının bir mesleğe yansması ve ifadesidir.” “Benlik Kuramı” veya “Rol Kuramı” olarak da tanımlanabilen kavramsal bir modeldir” (Yeşilyaprak, 1995, s. 46). Bu kuramın önemli olması meslek seçiminde çeşitli kişilik özelliklerine dikkat çekmesi ve bireyin bütün yaşamı boyunca sürececek olan kişilik gelişiminde benlik kavramının önemli olduğunu vurgulamasıdır. Super, bu süreçte mesleki benlik kavramının bireyin kendisinden mi kaynaklandığı yoksa başkalarının değerlerine önem verme düzeyinden mi kaynaklandığı noktada başarısız kalmıştır. Çünkü meslek seçimi sürecinde sadece bireyin kendisi ve çalışma dünyasının olmadığı; bireylerin kendi ihtiyaçları ile ebeveyn ve kültürel etkinlikleri arasında da bir bağ olduğu bilinmektedir. Ailenin ekonomik düzeyi ve bireyin yaşam boyunca karşılaştığı fırsatlar arasındaki ilişkinin de meslek seçiminde önemli bir rolü vardır (Vurucu, 2010). Temel bilimler bütün bilimlerin anası gibidir. Teknoloji de dâhil olmak üzere bütün gelişmelerin özünde temel bilimlerin varlığı esastır. Birey kendini ne kadar iyi keşfedip tanır, ilgi ve yeteneğinin de ne kadar farkında olursa, hangi bölümü tercih edeceğine de o denli isabetli karar verecektir. Yapılan bu çalışmada, temel bilimleri tercih etmiş ya da etmemiş öğrencilerin özellikle kişilik özelliklerine ve ilgilerine göre yönlendirilmelerinin ne kadar önemli olduğu belirlenmiştir.

Roe'nın İhtiyaç Kuramı

Roe'ye göre bireylerin seçtiği meslekler, psikolojik ihtiyaçları karşılamak içindir. Roe, hayatın ilk yıllarında geçirilen yaşantı ile bireyin ilgi, yetenek ve tutumları arasındaki ilişkilerinin meslek seçimini nasıl etkilediğini ileri sürmüştür. Roe, mesleki gelişim sürecinde erken çocukluk dönemine dikkat çekmektedir. Ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkinin meslek seçimini etkilediği yönündeki varsayımın kanıtlanamaması eleştirildiği noktalardan biridir. Bu çalışmada da öğrencilerin temel bilim bölümlerine yöneldikleri ya da yönelmedikleri etkenler belirlenerek aile ve çevrelerinin onları nasıl etkiledikleri incelenmiştir. Bu kurama göre de temel bilimleri öğrencilerin ihtiyaç olarak görüp görmedikleri ve kendilerine temel bilim bölümünü meslek olarak seçip seçmeme sebepleri belirlenmiştir. Aile yaşantısının da öğrencilerin temel bilimlere veya diğer mesleklere yönelmesinde önem taşıdığı görülmektedir (Yeşilyaprak, 1995).

Ginzberg ve Arkadaşlarının Kuramı (Süreç Kuramı)

Birey, gelişimi sırasında belli dönemlerden geçmektedir. Bireyin meslek seçimi de bu süreçten oluşmaktadır. Bu dönemlerden geçerek oluşan meslek seçiminin ‘geri dönülmez’

olduğunu söyleyen Ginzberg, bu noktada eleştirilmiştir. Mesleki gelişim dönemlerinin her bireyde aynı yaş dönemlerinde olamayacağı yönünden de yine eleştirilmiştir. Bu çalışmada da her bireyin birbirinden farklı gelişim dönemi geçirdiği ve meslek seçimlerinin de her bireyin kendi gelişim dönemine göre gerçekleştiği ifade edilmiştir.

Holland'a Göre Mesleki Gelişim

John Holland tarafından öne sürülen bu teori, kariyer psikolojisindeki en önemli teorilerden biridir. Bu teoriye göre, birey eğer kendi kişiliğine uygun bir meslekte çalışırsa başarılı bir birey olur ve işinde de tatmin edecek noktalara gelir. İnsanlar yeteneğini kullanabileceği, becerisini gösterebileceği bir işte çalışmak isterler. Yeteneğine göre giden bireyler mutlu olacakları için bu mutluluğu işlerindeki performansla yansıyacaktır. Kişilik ve çevre uyumu da burada önemlidir. Kişiliğini ve çalıştığı işi bildiğimiz insanların mesleklerinde ne kadar başarılı olacaklarını önceden bilebiliriz. Bu çalışma da öğrencilerin gelecekte nasıl bir işte olmak istediklerine göre kişiliklerine uygun yaptıkları üniversite tercihleri incelenmiştir.

Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

Meslek tercihinin etkileyen birçok faktörün olduğu bilinmektedir. En başta aile, öğretmen, arkadaş grubu/akran, bireyin kendi özellikleri ve akademik başarıları sayılabilir. Çoğu birey kendi özellikleri ve yeteneğinin farkında olmayabilir. İlginin hangi alanda olduğunu anlayabilmek için bazı etkinlikleri yapması gerekir. Çocuğa farklı ortamlar sağlayarak bu farkındalığı oluşturabilecek kişiler, ailesi ve eğitimciler olmaktadır (Özay-Köse & Şeyda, 2016).

Meslek Seçiminde Ailelerin Tutumu

Ebeveynlerin, çocuklarının kariyer gelişimi üzerinde büyük etkilerinin olduğu bilinen bir gerçektir. Aile çocuğunun hangi alanda yetenekli olduğunu fark etmişse, yetenekleri doğrultusunda kendini geliştirmesi, gelecekte iyi bir mesleğe sahip olabilmesi için doğru ve sağlıklı bir rehberlikte bulunabilir. Aile kendi beklentileri ile çocuğun ilgi, yetenek ve beceri sınırları arasında bir denge kurmalıdır (Vurucu, 2010). Kariyer tercihi sürecinde ebeveynler tarafından desteklenen çocukların, korumacı ebeveynlerin çocuklarına kıyasla daha az kariyer kararsızlığı yaşadıkları görülmüştür. Ebeveyn etkisi, hem doğrudan hem de dolaylı olabileceği gibi, hem olumlu hem de olumsuz olabilir. Ayrıca, ergenlik çağındaki çocuklarına doğrudan ebeveyn katılımı kariyer kararları, çocuklarının kariyer seçimleri ve gelişimi hakkındaki izlenimleriyle doğrudan ilişkilidir (Moreno, 2011, s. 30).

Meslek Seçiminde Öğretmenlerin Rolü

Tercih döneminde yönlendirme hususunda bazı faktörlerin bulunduğu bilinmektedir. Aile istekleri, beğenilen ünlü kişilerin mesleklerine yönelme, iyi statüde olabilecek mesleği seçme, iş bulması, kolay meslekleri seçme şeklinde sayabileceğimiz faktörler göze çarpmaktadır (Telman, 2000, Akt., Yazar, 2021). Bu faktörlere göre okulda yönlendirme yapabilecek en iyi kişi öğretmenlerdir. Bu faktörlere ek olarak bireyin ilgileri, genel ve özel yetenekleri, çevresinin özellikleri, toplumdaki iş alanları, piyasadaki talep vb. gibi etmenleri de sayabiliriz. Bireyin çocukluktan beri aldığı eğitim ve sınav için özel hazırlıkları da unutmamak gerekir (Yeşilyaprak vd., 1996, Akt., Vurucu, 2010).

Meslek Seçiminde Akranların Rolü

Bireyin ergenlik döneminde bazı kararlar almasında akran rolü vardır. Bireyin bu karar aşmalarında akran etkisi bazen aile rolünün önüne geçmektedir. Bireyin meslek seçimi kararında sosyal çevresinin etkisinin incelendiği üniversite öğrencileriyle yapılan bir başka araştırmada sırasıyla akranların, ders programı dışındaki mesleki aktivitelerin ve akademik danışmanın yönlendirmesinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kim vd., 2014, Akt., Ulaş vd., 2017).

Meslek Seçiminde Bireyin Özellikleri ve Akademik Başarının Rolü

Meslek seçiminde bireyin özelliklerinin en başta önemli bir faktör olmasının yanında çocuğun tercihlerinde akademik başarısının da etkisi çoktur. Çocuğun akademik başarısı ne kadar yüksekse kendine özgüveni de o kadar yüksek olacaktır. Bu da üniversite tercihini olumlu etkileyecektir.

Meslek seçiminde bireyi etkileyen faktörler aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

1. Cinsiyet ve fiziksel özellikler
2. Benlik kavramı, ilgileri, genel ve özel yetenekleri, zekâsı
3. Çalışma alışkanlıkları ve okul başarısı
3. Kendi istek ve hayalleri
4. Ailesinin beklentisi ve hakkındaki düşünceleri
5. Öğretmenlerinin düşünceleri
6. Akranlarının etkisi ve düşünceleri
7. Mesleğin toplumdaki yeri, geliri, önemi, mesleğe olan talep
8. Meslek hakkında bilgi düzeyi ve mesleki olgunluk
9. Çevrenin etkisi
10. Ailenin ekonomik gelir düzeyi

11. Ülkenin ekonomisi ve teknolojik gelişmeler (Deniz, 2001, s. 4).

Humphyres vd. (b.t., Akt., Tuzcuoğlu, 1994) çalışmasına göre meslek seçiminde çocuğa rehberlik yapacak bireylerin çocuğun fiziksel ve kişisel özellikleri, genel ve özel yetenekleri, ilgileri, okul ve okul dışı yaşantıları, ailesinin statüsü ve öz geçmişi gibi bilgiler doğrultusunda yardım etmesi beklenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Yöntem

Araştırma Yöntemi

Bu araştırma, nitel değerler dizisi esas alınarak betimsel bir yaklaşımla yürütülmüştür. Betimsel çalışmalar genel olarak nicel araştırma paradigmasıyla yürütülürler. Ancak alanyazında son yıllarda özellikle sağlık bilimleri alanında nitel paradigmayla yürütülen birçok betimsel araştırmanın varlığından bahsedilmektedir (Kim vd., 2018). Nitel betimsel araştırmalarda daha çok, incelenen olgu derinlemesine ele alınarak kim, ne, nerede gibi sorulara cevap bulunmaya çalışılmaktadır. Ancak bu tür çalışmalarda, nicel betimsel çalışmalardan farklı olarak daha çok sayısallaştırma yapmaya odaklanmak yerine, incelenen olgunun sebep ve sonuçlarıyla birlikte derinlemesine incelenmesine odaklanılır. Bu açıdan nitel betimsel araştırmalar tasarım açısından eklektik bir yapıya sahip olup daha çok yapılandırmacı paradigmayı esas alır. Bazı araştırma yöntemi kitapları, bu tür çalışmaları yorumlamacı betimleme (interpretive description) olarak da adlandırmaktadırlar (Polit & Beck, 2018, ss. 280-281). Bu araştırmada, incelenen konu yapılandırmacı bir değerler dizisi ile ele alınıp sonuçlar zengin bir şekilde betimleneceğinden, nitel betimsel araştırmanın uygun bir yöntem olacağı değerlendirilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, temel bilim alanlarından birini tercih ederek üniversiteye yeni yerleşmiş ya da okumakta olan öğrenciler ile bu öğrencilerin ailelerinden oluşmaktadır. Ancak, çalışma grubunda yer alan öğrencilerden iki tanesi tıp fakültesi öğrencisidir. Bu öğrencilerin puanlarının temel bilimler için uygun olması ve kendilerinin de temel bilimleri istemesine rağmen neden tercih etmediklerinin ortaya çıkarılabilmesi için çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Uygun örnekleme yöntemiyle gönüllü katılım esasına göre seçilen öğrenciler ve ailelerine yönelik betimleyici bilgiler aşağıdaki tablodaki gibidir. Uygun örnekleme yöntemini para ve iş gücü kaybını önlemek temel amaçlı yöntem olarak tanımlayan Büyüköztürk vd.'ne (2016) göre bu yöntem seçkisiz olmayan örnekleme yöntemleri arasındadır. Betimsel tarama modelli bir çalışma niteliğinde olan bu çalışmada seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırmada çalışma grubunun seçiminde seçkisiz olmayan, uygun örnekleme yöntemi benimsenmiştir.

Araştırmaya katılmaları için davet edilen öğrenciler ve ailelerine ait bilgiler aşağıda Tablo 1 ve 2’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrencilere Ait Betimleyici Bilgiler

Öğrenci kodu ve Cinsiyeti	Mezun Olduğu Lise Türü	Okuduğu Üniversite	Sınıfı	Derecesi ya da Sıralaması	Yaşadığı Şehir
Ö1/Erkek	Fen Lisesi	İzmir Kâtip Çelebi Üniv. Tıp Fakültesi	1.	8600	Erzurum
Ö2/Erkek	Fen Lisesi	Koç Üniv. Kimya	2.	186. (Ek Puanla 1.)	İstanbul
Ö3/Kadın	Anadolu Lisesi	Koç Üniv. Kimya	2.	5000.	İstanbul
Ö4/Erkek	Anadolu Lisesi	ODTÜ Kimya	Hazırlık	40000	Antalya
Ö5/Kadın	Eskişehir Fatih Fen Lisesi	Boğaziçi Üniv. Moleküler Biyoloji ve Genetik	2.	13000	İstanbul
Ö6/Kadın	Anadolu Lisesi	Atatürk Üniv. Matematik	2.	Bilgi verilmedi	Antalya
Ö7/Erkek	Fen Lisesi	Boğaziçi Üniv. Fizik	Hazırlık	Bilgi verilmedi	Erzurum
Ö8/Kadın	Anadolu Lisesi	Atatürk Üniv. Matematik	2.	300.000	Yozgat
Ö9/Erkek	Anadolu Lisesi	Koç Üniv. Fizik	1.	553.	İstanbul
Ö10/Kadın	Lisesi	Atatürk Üniv. Matematik	2.	Bilgi verilmedi	Antalya
Ö11/Erkek	Özel Lise	Ankara Üniv. Tıp Fakültesi	1.	3400	Erzurum
Ö12/Erkek	Anadolu Lisesi	Boğaziçi Üniv. Kimya	2.	9000	İzmir

Tablo 2. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğrencilerin Ailelerine Ait Betimleyici Bilgiler

Aile Kodu	Anne Eğitim Düzeyi / Mesleği	Baba Eğitim Düzeyi / Mesleği
A1	Üniversite mezunu /Ev hanımı	Doktora mezunu /Akademisyen
A2	Ortaokul/Ev hanımı	Lise
A3	Üniversite mezunu / Uzman Doktor	Üniversite mezunu / Uzman Doktor
A4	Üniversite mezunu / Öğretmen	Doktora mezunu /Akademisyen
A5	Lise mezunu / Ev Hanımı	Üniversite mezunu / Genel Müdür
A6	Okuryazar değil / Ev hanımı	Ortaokul / Çiftçi
A7	İlkokul/Ev hanımı	Ortaokul/Çiftçi
A8	İlkokul / Ev hanımı	İlkokul / İnşaatçı
A9	Üniversite mezunu / Öğretmen	Yüksek Lisans / Öğretmen-Eğitim koçu
A10	İlkokul / Ev hanımı	İlkokul / Çiftçi
A11	Üniversite mezunu / Öğretmen	Doktora mezunu /Akademisyen
A12	Üniversite mezunu / Emekli	Üniversite mezunu / Emekli

Veri Toplama Araçları

Veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanılmıştır. Bunun için öncelikle alanyazından yararlanılarak kariyer seçimini etkileyen hususlar belirlenmiş ve bu doğrultuda öğrenci ve ailelere yönelik görüşme formları oluşturulmuştur.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Çalışmada üniversite sınav tercihinde temel bilim seçmiş veya seçmemiş olan öğrenciler ile öğrencilere bu tercih sürecinde destek olan ailelerin görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmede, görüşme yapılacak kişilere yöneltilecek sorular amacına uygun şekilde önceden hazırlanmakta ve bu sorular sırasıyla kişilere sorulmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Görüşme sürecinde kullanılacak sorular öğrenci ve aileler için farklı olmak üzere bir görüşme formu hazırlanmıştır. Formun başında araştırmacı hakkında kısa bir bilgi verilerek çalışmanın amacı belirtilmiştir. Sorular taslak olarak hazırlandıktan sonra uzman görüşe sunulup uzmanlardan alınan dönütler doğrultusunda değişiklikler yapıp son hâline getirildikten sonra görüşmeye hazır hâle getirilmiştir. Sorular açık uçlu olacak şekilde hazırlanarak soru yöneltilen kişilerin yönlendirilmesinin en aza indirgenmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Öğrenci görüşmelerine dokuz farklı soru ve sondalarından oluşan form rehberlik ederken aile görüşmelerine ise sekiz farklı soru ve sondalarından oluşan form rehberlik etmiştir. Görüşme formları Ek 1 ve Ek 2’de verilmiştir. Seçilen öğrenciler ve ailelerin bilgileri dâhilinde görüşme sürecinde veri kaybını önlemek amacıyla görüşme kaydedilmiştir. Görüşme üç tane öğrenci ve iki aileyle sadece ses kaydı cihazıyla yapılmıştır. Diğer görüşmeler bütün dünyada olan pandemi ve uzaklık sebebiyle bir video konferans yazılımı aracılığıyla yapılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Veri toplayabilmek için ilk önce Atatürk Üniversitesi Etik Kurulundan etik onayı alınıp (Ek 3) görüşmelerin yapılmasına geçilmiştir. Çalışma ilk önce pilot çalışma olarak bir öğrenci ve aileye yapılmıştır. Görüşme sorularının anlaşılabilirliği hakkında onlardan da dönüt alınarak diğer görüşmelere geçilmiştir.

Verilerin Analizi

Veri analizi, verilerin tanımlanıp, ortaya çıkan bu tanımlamalardan yola çıkarak karşılaştırılıp varsayımlar geliştirme süreci olarak tanımlanabilir (Glesne, 2012). Araştırmacı topladığı ayrıntılı bilgiler ışığı altında konuya ait ana temaları ortaya çıkarıp, topladığı verileri anlamlı hâle getirerek ya da bu verileri kullanarak kuram oluşturmaya çalışır. Asıl amaç elde edilmiş bulguları okuyucunun karşısına daha dikkat çekici bir şekilde yorumlayarak sunmaktır

(Yıldırım & Şimşek, 2016). Çalışmanın nitel veri toplama aracı olan 12 öğrenci ve 12 ailesi için hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu içerik analizi ile analiz edilmiştir. Ses kaydı ve video konferans yazılı ile yapılan ve kaydı alınan görüşmeler transkript yapılarak metin hâline getirilmiştir. Dijital ortama aktarılan bu metinler, Nvivo 10 yazılımı kullanılarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Analiz sürecinde önce açık kodlama yöntemi ile okunan metinlerden kodlar oluşturulmuştur. Oluşturulan kodlar, sonra belli temalar altında toplanarak tablo hâline getirilmiş ve tablolar hâlinde raporlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın kullanışlı, tutarlı ve diğer araştırmacılar tarafından kullanılabilmesi için bilimsel açıdan bazı özellikler dikkate alınarak yapılması gerekmektedir. Geçerlik ve güvenirlilik de nitelikli bilimsel araştırma açısından önem arz etmektedir.

Çalışmada veri toplama tekniği olarak yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılacaktır. Bu teknik özel bir konuda derinlemesine soru sorma ve cevap eksik veya açık değilse tekrar soru sorarak durumu daha açıklayıcı hâle getirip cevapları tamamlama fırsatı vermesi açısından avantajlıdır. Görüşmeler öncesi hazırlanan mülakat formunun uzman görüşü alınarak kapsam geçerliği sağlanıp ve araştırmacı tarafından son hâli verilmiştir. Çalışmanın amacı kapsamında, örnekleme sorulacak soruların analizi yapılmıştır. Araştırmacının katılımcılarla bireysel olarak gerçekleştirdiği görüşmeler ses kayıt cihazıyla, katılımcıların onayı alınarak kaydedilmiştir. Görüşmelerden sonra kaydedilen veriler, metne dönüştürülecek ve daha sonra metinler katılımcılara verilerek, kayıtların yanlışsız ve eksiksiz olduğu doğrulandıktan sonra verilerin güvenirliliği sağlanmıştır. Araştırmanın dış geçerliği için de araştırmaya uygun bir örneklem seçilmiştir. Araştırma sonuçlarının benzer ortamlara genellenebilmesi için yapılan bu çalışmanın tüm aşamaları hakkında bilgi verilmiştir. Veriler bağımsız değerlendirilip uzman kişilerin de görüşünden faydalanılmıştır. Ölçek maddesinin ölçülmesi amaçlanan özelliği kapsama gücünü belirlemek için yeterli sayıda uzman görüşü alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Araştırmanın amacına uygun olarak ortaya çıkartılan bulgulara ait analiz sonuçları bu kısımda incelenmiştir. Nitel verilerin elde edilmesi için farklı üniversitede ve bölümlerde okumakta olan öğrenci ve onların aileleriyle yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Bu veriler içerik analizi yardımıyla çözümlenerek araştırma sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır. Görüşmelerin analizinden elde edilen bulgular her soru için ayrı başlıklar altında sunulmuştur.

Öğrencilerin Temel Bilimler Hakkındaki Bilgilerine Ait Bulgular

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde temel bilimler hakkında ne kadar bilgileri olduğunu anlamak amacıyla Ek 1’de verilen Öğrenci Görüşme Formu’nda belirtilen 1-4. sorulara verdikleri cevaplar incelendikten sonra temel bilimleri doğru tanımlama, temel bilimler hakkında yüzeysel bilgiye sahip olma, uygulamalı bilimleri doğru tanımlama, uygulamalı bilimler hakkında yüzeysel bilgiye sahip olma, temel bilimler ile uygulamalı bilimler arasındaki farkı doğru anlama, temel bilimler ile uygulamalı bilimler arasındaki farkı yüzeysel anlama, temel bilim bölümü mezunları için iş imkânlarının yeterliliği hakkında bilgileri ve temel bilim bölümü mezunlarının iş alanları hakkında bilgileri olarak sekiz kod oluşturulmuştur. Bu kodlara ait frekanslar ve bu görüşe sahip öğrenciler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin Temel Bilimler Hakkındaki Görüşleri

Tema	Kod	Katılımcılar	F
Temel Bilimleri Tanıma	Temel Bilimleri Doğru Tanımlama	Ö12	1
	Temel Bilimler Hakkında Yüzeysel Bilgiye Sahip Olma	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11	11
	Uygulamalı Bilimleri Doğru Tanımlama	Ö9, Ö11, Ö12	3
	Uygulamalı Bilimler Hakkında Yüzeysel Bilgiye Sahip Olma	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8	7
	Temel Bilimler İle Uygulamalı Bilimler Arasındaki Farkı Doğru Anlama	Ö2, Ö7, Ö9, Ö11, Ö12	5
	Temel Bilimler ile Uygulamalı Bilimler Arasındaki Farkı Yüzeysel Anlama	Ö1, Ö3, Ö4, Ö6, Ö8, Ö10	6
	Temel Bilim Bölümü Mezunları İçin İş İmkânlarının Yeterliliği Hakkında Bilgileri	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12	12
	Temel Bilim Bölümü Mezunlarının İş Alanları Hakkında Bilgileri	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12	12

Görüşme yapılan 12 öğrenciden sadece biri (Ö12) temel bilimleri doğru olarak “*temel bilimleri bir şeyin nedenini nasıl çalıştığını açıklar, uygulamalı bilimler günlük hayattaki sorun çözme üzerine dayalıdır.*” şeklinde ifade etmiştir. Geriye kalan 11 katılımcı öğrencinin temel bilimlere yönelik tanımlamalarının bazı eksiklikler içerdiği ya da bilgilerinin yüzeysel olduğu değerlendirilmiştir. Yüzeysel bilgi sahibi olan öğrencilerden biri (Ö1) “*Temel bilimlerine daha çok temel anlamda dersleri içeren ve ana konuları içeren doğayla ilgili*” olarak ifade etmiştir. Aynı konuda farklı bir öğrenci (Ö3) ise temel bilimleri aşağıya alıntılандığı gibi tanımlamıştır.

Temel bilimler biraz her konunun her bölümün içinde olan yani her şeyin temeli temel bilim aslında adı üzerinde. Ben kimya okuyorum. Kimya bölümü sadece kimya ile sınırlı kalmıyor açıkçası. Temel bilim her bölümün her dalın altında olan her bölümü oluşturan bilimler diyebilirim. Yani kimya bölümü sadece kimya okuyanlarla sınırlı değil. Bir elektrik elektronik mühendisi de kimya ile ilgili eğitim alıyor. Zamanında biyoloji okuyan da kimya ile ilgili eğitim alıyor. Psikoloji okuyan bile kimya ile ilgili eğitim alıyor açıkçası. Bu da temel bilimin aslında her yerde olduğunu gösteriyor bence.

Yine başka bir öğrencinin (Ö4) aşağıya alıntılanan tanımından da anlaşılacağı üzere temel bilimler konusundaki bilgilerinin yüzeysel ya da eksik olduğu görülmektedir.

Temel bilim deyince yani şey şöyle desem belki yanlış bilmiyorum ama tahmin yürütüyorum. Eski çağlarda bile uygulanabilen bilimler bilim şeyi mi? Çok bilgi birikimi neyse yanlış olacak büyük ihtimal o yüzden. Bence temel bilim şey çok geniş bir alanda olduğu için temel bilimleri öğrenirsek daha istediğimiz bütün kanalları görürüz. O yüzden istediğimiz kanalı seçme şansımız güzel olur. Böyle bir geniş bir bilim olduğu için benim hoşuma gidiyor açıkçası.

Diğer taraftan başka bir öğrencinin (Ö6) temel bilimlere yönelik yaptığı aşağıdaki tanımdan da anlaşılacağı üzere bilimin doğası hakkında doğru bilgiler içermesine rağmen temel bilimlere yönelik tam doğru anlayışı yansıtmaktan uzaktır.

Temel bilimler genel olarak merak üzerine kurulu bilimlerdir. Aslında birçok ölçüm deney ve birçok çalışma yaparak teorik olarak gizemleri araştırıyoruz aslında yani insanlar hakkında ya da şöyle söylemek gerekirse yani diyelim bir masa yapılacak bu masanın nasıl yapıldığına kadar ölçümler yapılmakta. Hani araştırabileceğimiz öğrenebileceğimiz şekilde meraktan üzerine kurulu bilimlerdir.

Ö7 kodlu öğrenci ise temel bilimleri “*Fizik, kimya, biyoloji gibi diğer tüm bilimlerin aslında yöntem ve veri bakımından ee ortaya çıktığı diğer bilimlerin yararlandığı bilimler*” şeklinde ifade etmiştir. Ö8 kodlu öğrenci de temel bilimler hakkında “*Bilim dediğimde benim aklıma zaten matematik, kimya, fizik bu bilim dallarını içeren bilimler geliyor ve daha çok teorik bilgilere dayanan aklıma bu şekilde geliyor.*” diye ifade etmiştir. Bir başka öğrenci (Ö11) ise “*Temel bilimler en başta matematik fizik kimya biyoloji gibi ya da astronomiyi de belki buna katabiliriz bu bilimleri kapsayanlara ben temel bilim diye isimlendirdiğimizi biliyorum.*” şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere öğrencilerin genel olarak hangi bilimlerin temel bilimler olduğu hakkında genel bir bilgiye sahip oldukları ancak temel bilimlerin doğasını ve özelliklerini kapsayacak bir tanımla yapamadıkları görülmektedir.

Uygulamalı bilimleri öğrencilerden üçü doğru bir şekilde tanımlamışlardır. Bu öğrencilerden biri (Ö2) “*Uygulamalı bilimler daha çok gerçek hayatta bir getirileri olmaya yönelik hani pratikte temel*

bilimleri kullanıp yeni şeyler türeten.” şeklinde tanımlamıştır. Ö11 kodlu öğrenci ise uygulamalı bilimleri “Uygulamalı bilimler ise bu temel bilimlerden yola çıkarak bu az önce değindiğim teorileri kuramları hayata geçiren kısımlar olarak da değerlendirebiliriz. Belki hani biraz daha araştırma geliştirme yönünü ele alan yerlere de değinebiliriz belki uygulamalı bilimler dediğimiz zaman.” şeklinde açıklamıştır.

Uygulamalı bilimleri yetersiz bir şekilde açıklayan öğrencilerden biri (Ö3) uygulamalı bilimleri aşağıda alıntılандığı gibi ifade etmiştir.

Uygulamalı bilimler açıkçası bu konuda pek bir fikrim yok ama kimya da uygulamalı bilimlere giriyor mu emin değilim laboratuvar derslerimiz olduğu için.

...

Ee kimya biyoloji mühendisliği olabilir sanırım. Mühendislikler yani. Makine mühendisliği, elektrik elektronik mühendisliği olabilir. Genel olarak aklıma mühendislikler geliyor. Tıp ta sanırım bence uygulamalı bilim.

Bir başka öğrenci (Ö4) uygulamalı bilimler için *“Uygulanabilecek böyle şey astronomi gibi olmayan e laboratuvar ortamına indirgenebilen ya da modellenen bilimler olabilir.”* şeklinde bahsetmiştir.

Öğrencilerden biri olan (Ö5) uygulamalı bilimlerden aşağıdaki alıntıda olduğu gibi bahsetmektedir.

Uygulamalı olanlar sanırım, fizik, kimya, biyoloji gibi olanlar.

...

Ya aslında bütün bilimleri uygulamalı bilim kategorisine alabileceğimizi düşünüyorum. Uygulamalı olmayan matematik olabilir gibi geliyor. Ki o da kendini zaten fizikte uygulamalı yerini buluyor.

Bir başka öğrenci (Ö8) de uygulamalı bilimler için şu açıklamada bulunmuştur: *“Uygulamalı bilim dediğinde teorikten ziyade. Biraz daha sorun odaklı yani çözüme odaklı olan bilim dalları. ... Uygulamalı bilimlere örnek olarak. ... Laboratuvar da yaptığımız çalışmalar olabilir mi hocam?”*

Temel bilimler ile uygulamalı bilimler arasındaki farkı doğru olarak anlayan öğrencilerden (Ö2) aşağıdaki alıntıdaki görüldüğü gibi doğru anlayışa yakın açıklamada bulunmuştur.

Genel olarak uygulamalı bilimlerden farkı işin daha proje odaklı kısmından çok daha teorisine ve bir şeylerin nedenine inmeye çalışıyor. O gibi farklılıkları var uygulamalı bilimlerden mesela mühendislik gibi alanlardan. Mühendisler var olan şeyleri geliştirirken temel bilimciler var olmayan şeyleri bulmaya çalışıyor. Daha doğrusu var olan şeyleri keşfetmeye çalışıyor.

...

Uygulamalı bilim daha çok sektöre dayalı ama temel bilim daha araştırmaya ve teoriğe dayalı. Temel bilim fizik kimya biyoloji matematik gibi diğer bilim dallarına temel oluşturan onların dallandığı ana bilimler.

...

Birisi teorik birisi daha pratik.

Bir başka öğrenci (Ö11) temel bilimler ile uygulamalı bilimler arasındaki farkın “*Tabi ki bence var. Yani temel bilimlerde biz genelde benim bildiğim kadarıyla ya da şu ana kadar kulak aşinalığıma göre her zaman biraz daha düşünce temelli iken uygulamalı bilimlerde artık bu bilgileri hayata geçirme süreci olarak tanımlanabilir bence.*” şeklinde olduğunu açıklamıştır.

Yine bir başka öğrenci (Ö12) temel bilimler ile uygulamalı bilimler arasındaki farkın “*Var. Temel bilimler bir şeyin nasıl olduğunu ne olduğunu açıklar. Uygulamalı bilimler insan hayatında bunun nasıl bir katkısı olabilir ya da bir problemi çözebilir. Onu açıklar.*” şeklinde olduğunu ifade etmiştir.

Temel bilimler ile uygulamalı bilimler arasındaki farkı yetersiz anlayan öğrencilerin de eksik bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Bu öğrencilerden Ö4 kodlu öğrenci ... “*O zaman temel bilimler uygulamanın zıttı mı oluyor? Biraz daha soyut mu oluyor temel bilimler? Değil mi? ... Temel bilimler daha soyut. Uygulamalı bilimler daha yazılıp çizilmeyle değil de nasıl diyeyim modellenir şey olur.*” şeklinde açıklama yapmıştır.

Bir başka öğrenci (Ö6) temel bilimler ile uygulamalı bilimler arasındaki farktan aşağıdaki alıntıda olduğu gibi açıklamada bulunmuştur.

Biz daha çok deney ee gözlem teorik şeyler yani ölçme biçme kısımları ile ilgileniyoruz. Uygulamalı bilimler ise yani daha şey sözel geliyor bana. Açıkçası yani öyle söyleyeyim. O kadar.

...

Biz tam merak üzerine kuruluuz. Hani daha işlemsel yönündeyiz diyeyim. İşlem yaptığımız yön tarafı bizim tarafımız diyeyim. Öyle.

Yine başka bir öğrenci (Ö8) ise temel bilimler ile uygulamalı bilimler arasındaki farkın” “*Ee tabi ki vardır hocam. Temel bilimler dediğim gibi daha çok bilgiye dayalı uygulamalı bilimler bundan ziyade söylediğim gibi sorun odaklıdır.*” şeklinde olduğunu dile getirmiştir.

Ö10 kodlu öğrenci de temel bilimler ile uygulamalı bilimler arasındaki farktan şu şekilde bahsetmiştir. “*Uygulamalı bilimlerde genelde laboratuvarlarda falan iş yapıyorlar diye bilgim var. Temel bilimlerde biz mesela işlemlere dayalı olaylar falan yapıyoruz. Benim bildiğim o şekilde.*”

Temel bilimlerinden mezun olanlar nerelerde çalışır? İş alanları nelerdir biliyor musun? şeklindeki soruya Ö1 kodlu öğrenci “*Temel bilimlerden mezun olanlar öğretmenlik mesleğini tercih ediyorlar ama tabi bazı özel alanlarda da iş imkânları var. ... Lisans eğitimi görürlerse öğretmenlik alanına daha çok yönelirler ama lisansüstü veya doktora yaparlarsa işte akademisyen de olabilirler.*” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.

Ö2 kodlu öğrenci temel bilim bölümü mezunlarının iş alanları için aşağıdaki alıntıda bölümden bölüme geçeceği, kimya ve moleküler ve biyolojinin iş alanının çok çeşitli alanda olabileceği, fizikçilerin akademik alanda, matematikçilerin akademinin yanında muhasebecilik ve bankacılık gibi alanlarda da çalışabileceği şeklinde aktarmıştır.

Bölümden bölüme değişen bir şey. Mesela kimya okumak aslında o açıdan çok büyük bir avantaj. Bugün kimya mezunları bir sürü alanda çalışabiliyor. Boya, ilaç daha sonra tekstil vesaire bir sürü alanda özel sektörde çalışabilir akademinin yanında. Ama mesela fizik mezunları daha optik alanında anca çalışabiliyor yani genel olarak. O şey, fizik bölümü mezunu birazcık daha teorik alanda akademik araştırma yapıyor ama endüstriyel anlamda kimyacılar kadar şansları yok maalesef. Matematikçiler genellikle yine akademinin yanında Türkiye için düşünüyorum. Muhasebecilik gibi alanlarda çalışabiliyor. Bankacılık yapabiliyor. Bu tarz alanlarda çalışabiliyor. Moleküler biyoloji ve genetikte çok envai çeşit alanında çalışabiliyor gene kimyagerler gibi. Endüstri, biyoteknoloji, genetik mühendisliği mesela çalışma alanları.

Ö3 kodlu öğrenci ise kendi bölümü kimya için akademisyenlikten şirkete kadar çalışma seçeneğinin çok olduğunu ama Türkiye’de akademisyen ve şirkette çalışabilmek için lisansın yanında yüksek lisans eğitiminin gerektiğini de aşağıdaki alıntıda şu şekilde aktarmıştır.

Her departmanda çalışabileceğimi düşünüyorum. Sadece akademisyen de olabilir. Aynı zamanda şirkette de çalışabilirim aynı zamanda araştırma görevlisi de olabilirim. O yüzden seçeneğimin çok olduğunu düşünüyorum ama Türkiye’de biraz akademisyen olmak için ya da bir şirkette çalışabilmek için kendini yani sadece kimya okumanın yetmediğini düşünüyorum. Yüksek lisansın gerektiğini düşünüyorum.

Başka bir öğrenci (Ö4) aşağıdaki alıntıda söylediği gibi kimya ve biyolojicilerin laboratuvar ve fabrikalarda, fizikçilerin Cern gibi yerlerde çalışabileceğini ama ülkemizde öğretmenlikle sınırlı kaldığını, matematik bölümü için belli bir noktaya geldiği için iş alanın da az olduğunu bahsetmiştir.

Başta öğretmenlik oluyor galiba en geniş iş temel bilim ya da akademisyenlik üniversitede kalabiliyorlar. Onun dışında kimya, biyoloji gibi bölümlerin mezunları fabrikalarda, laboratuvar gibi yerlerde çalışabiliyorlar. Fizikçiler işte SÖRN gibi daha yüksek yerlerde de çalışabiliyor. İş alanı geniş bence. Ama ülkemizde de ne kadar geniş onu bilemiyorum. Öğretmenlikle sınırlı kalıyor olabilir belki.

...

Bence matematik en darlarından biri. Kimya kadar geniş bir temel bilim yok bence. Benim görüşüm o. O yüzden ben kimya yazdım. Daha geniş olduğu için. Matematikte ne olunabilir biraz cahilce konuşabilirim. Öğretmen olunur. Akademisyen olunur. Yani çok da bir işi üretim yani yok ya da geliştirme ar-ge o çok dar. Matematik çünkü yıllardır geliştirilmiş belli bir noktaya gelinmiş diye düşünüyorum. Üstüne de konulabilecek şeyler azalmış artık. O yüzden kimya matematiği kullanarak ve diğer dalları da kullanarak daha gelişmeye açık bir alan bence.

Ö5 kodlu öğrenci aşağıdaki alıntıda biyolojicilerin laboratuvar olan her yerde, kimyacıların madde olan her yerde, fizik ve matematikçiler için akademi dışında nerde çalışabilir bilmediğini ama genel olarak temel bilimlerde kısıtlı iş imkânı olduğundan bahsetmiştir.

Kendi bölümüm için konuşabilirim. Biyoloji yani moleküler biyoloji ve genetik kendini zaten laboratuvar olan her yerde iş bulabiliyor. Kimya daha fazla gıda olur ilaç olur bütün madde olan her yerde kimya bölümü mezunları için çok fazla iş imkânı var. Fizik ve matematik için pek bir bilgim yok aslında. ... Akademi dışında nerede çalışırlar bilmiyorum. ... Fizik mezunu yani fizik okuyup algoritmayı öğrenip üstüne yazılım koyup ee yazılımla ilgili bir şeyler yapanlar gördüm.

Saf fizik akademide biraz yer bulabiliyor. Onun dışında pratikte nerelerde olabilir pek bilmiyorum açıkçası.

...

Tıp ve mühendislik gibi değil daha çok kısıtlı bir iş imkânı var temel bilimlerde.

Ö6 kodlu öğrenci aşağıdaki açıklamasında kendi bölümü matematik için bankacı, özel ders verme imkânı, bütün bölümler için pedagojik eğitim sayesinde öğretmenlik ve akademisyenlik olarak bir iş alanı olduğunu belirtmiştir.

Kimya biyoloji matematik fizik bölümleri üzerinden gidersem şöyle bir durum var pedagojik biçimlenme sayesinde öğretmenlik yapabiliyoruz. Aynı zamanda yüksek lisans falan yaparak bölüm üzerinden ilerleyip çalışmalarımızı da devam ettirebiliyoruz ya da kendi bölümüm açısından söyleyeyim ben bir matematikçi olarak bankalarda falan çalışma imkânım var.

...

Aynen iş alanı yönünden geniş. Onun dışında aynı şekilde yine özel dersler vererek ya da böyle biyolog falan hastanede rahat bir şekilde çalışabilir. O tarz. ...

Yani ben şöyle söyleyeyim pek bir bilğim yok ama kendi bölümümle kıyaslarsam hani bana duyulan ihtiyaç özel sektörde matematikçiye duyulan ihtiyaç tabii ki kimya biyolojiciye de ihtiyaç vardır ama benimki kadar duyulmuyor. Çünkü ülkemizde matematiğe karşı bir algı var yani kötü anlamda bir algı var. Yapamam, yapılamayacak bir bölüm olarak görülüyor Aslında çalışıldıktan sonra tüm bölümler yapılabilir gözüyle bakıyorum. Kişiye bağlı yani.

Ö7 kodlu öğrenci ise aşağıdaki açıklamasına göre temel bilim bölümünden mezun olanların genelde üniversitede çalıştıklarını fizikçilerin elektrik, makine mühendisliği gibi alanlarda da çalışabileceğini belirtmiştir.

Benim bildiğim kadarıyla genelde temel bilim mezunları üniversitede çalışıyorlar. Hedefleri de bu oluyor. En çok iş alanı üniversitede bildiğim kadarıyla Türkiye’de.

...

Sadece fakülteden mezun olduysalar fizik için sadece söyleyebilirim bu dediğimi. Çoğu elektrik, makine mühendisliği gibi bölümlerde yapılan işlere kabul alabiliyorlar. Ama onlar kadar geniş değil. İş ilanları mesela daha nadir. O yüzden üniversitede çalışmaya yöneliyorlar insanlar.

Öğrencilerden biri (Ö8) özel ve devlet sektöründe iş alanı olduğunu ancak kendi bölümünün muhasebecilik, bankacılık, öğretmenlik gibi daha çok iş alanı olduğunu aşağıdaki alıntıda ifade etmiştir.

Genellikle yaygın olarak özel sektörde çalışırlar. Devlet sektöründe çalışırlar. Özel sektör ve devlet sektöründen hariç çalışabileceğimiz çok kapsamlı alan var matematik bölümünde. Kendi bölümüm için konuşmak istiyorum. Çünkü daha fazla bilgiye sahibim. ... İş imkânının fazla olduğunu düşünüyorum ama tabi ki ağırlıklı olarak özel sektör ve devlet sektörü.

...

Özel ve devletten hariç mesela bankalarda, muhasebe alanlarında çalışılabilir. ... Veya herhangi bir şirkette, herhangi bir kurumda matematik hayatımızın her yönünde olduğu için. ... Evet, ama gönül ister ki tabi ki öğretmenlik yapmak.

Başka bir öğrenci (Ö9) aşağıdaki alıntısında temel bilim bölümünden mezun olanların genelde akademisyen olmak yönünde eğilimi olduğunu, bunun yanı sıra mühendislik, öğretmenlik, araştırma geliştirme şirketlerinde araştırma geliştirme üyesi olarak çalışılabilecek iş alanları olduğundan bahsetmiştir.

Büyük bir çoğunluğu, benim şu anda üniversitede konuştuklarıma göre, öğrendiklerime göre büyük çoğunluğu akademisyen olmak isteyenler var ya da bizim üniversitemizde mühendislikle birleştiren disiplinler arası işlerle başka sektörlerle ilişkilendirenler, çalışan insanlar var. Akademisyenlik ya da mühendislik gibi ya da öğretmenlik araştırma geliştirme şirketlerde, araştırma geliştirme üyeleri olarak çalışabilirler.

Ö10 kodlu öğrenci ise aşağıdaki alıntıda temel bilim bölümünden mezun olanların genelde öğretmenlik yaptığının bilinmekte olduğu oysa matematikçilerin bankacı, program yazma, mühendislik gibi daha geniş iş alanı olduğunu şu şekilde açıklamıştır. *“Temel bilimleri genelde öğretmenlik olarak biliyor herkes. Ama oysa bana göre daha geniş, Evet mesela bizde bankacı olabilirsin, matematik üzerine bilgisayarlardan devam edebilirsin program falan yazma olanakları. Fizikte mesela kimyacılar iş tarzı şeyler yapıyorlar galiba. Lisans mezunları da öğretmen olur.”*

Ö11 kodlu öğrenci temel bilim bölümü mezunları için iş alanlarının iş imkânının çok kısıtlı olduğunu, halk arasında ne iş yaptıklarının bile bilinmediğini ve akademisyenliğin ileriye gidebilmek için iyi bir iş alanı olduğunu, devletin burslar vererek cazip hâle getirmeye çalıştığını, yurt dışında iş imkânı ve prestiji olduğundan dolayı iş alanının olduğunu aşağıdaki alıntıda ifade etmiştir.

Bence içinde bulunduğumuz çevremden dolayı bunun en bariz örneklerinden birisi akademisyenlik. Bence akademisyenlik bence bu noktada biraz daha ileri gitmek için faydalı. Onun dışında yani belki şirketlerin özel olarak istediği sırf bu diplomaya sahip kişiler de olabilir. Ya da hani özellikle temel bilimler çok önemli özellikle Türkiye’de mesela bilim geride kalıyor. Bilimi ilerletmemiz için temel bilimlere işte fizik, kimya ve biyolojiye gerçekten iyi öğrencilerin yürütmesi gerekiyor. Bu da yürütülemediği zaman bilim biraz geri kalmış oluyor.

...

Evet, oraya giden yok. O yüzden devlet benim bildiğim kadarıyla burslar falan veriyor hani biraz daha teşvik etmek için ama. Verdiği burs ileriki hayat için çok cazip olmayabilir. Belki yurt dışında başka bir ülkede olsanız işte belki cazip gelebilir. Belki iş imkânları daha fazladır, belki prestiji daha fazladır. Mesela bir matematik profesörü olduğunuz zaman çok daha prestijli olabilir bir doktordan ama. Bence Türkiye’de o şekilde değil. İş alanları da belki çok az ondan.

...

İş alanları biraz dar dedik ama bir insan orayı okuyorsa sadece iş için okumuyor, aynı zamanda mesleğe geçiş için de okuyor. Bu yüzden iş imkânlarının olmasını zaten bekleriz. Ama hani halk arasında bile bu kadar az iş biliniyorken demek ki iş imkânları bayağı bir kısıtlı yani. Ne yaptıkları bile halk arasında çok bilinmiyor açıkçası.

Bir başka öğrenci (Ö12) de iş alanlarının bölümlere göre farklılık gösterdiğini, kimyacılar için kimyasal yöntemlerin olduğu yerlerde iş alanı olduğunu, aynı zamanda akademisyenlik olabileceğini biyolojide de iş alanı az da olsa olduğunu ama matematik ve fizikte uygulanabilir konular üzerinde çalışılmadığı için iş alanının az olduğunu aşağıdaki açıklamasında belirtmiştir.

Bölümle ilgili çok alakalı. Bölümden bölüme çok değişir.

...

Kimya bölümü mezunları, kimyagerler için çok geniş iş sektörü var. Her şey kimyasal yöntemlerle elde ediliyor. İllaki kimyasal ürünler üreten bir fabrikada kimyagere ihtiyaç vardır. Onun dışında

akademisyenlik olarak gene iş bulma imkânı var ama özellikle kimya sektöründe iş bulmak kolay kimyagerler açısından bence. Yani göreceli olarak.

...

Yani biyolojide de belki kolay ama matematik, fizik biraz daha uygulanabilirliği olmayan konular olduğu için daha zor olabilir diye düşünüyorum.

Görüşmeye katılan öğrenciler temel bilim bölümü mezunları için iş imkânlarının yeterliliği hakkındaki ifadeleri yetersiz şeklindedir.

Ö1 kodlu öğrenci aşağıda alıntıda çok fazla fakültede eğitim olduğu ve tercih edenin çok olduğu, çok iyi üniversitelerden mezun olanlar hariç diğer üniversitelerden temel bilim bölümü mezunları için iş imkânlarının kısıtlı olması sebebiyle yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Çok fazla bölüm var temel bilimlerde. Çok fazla fakülte var bu konuda eğitim veren. Dolayısıyla çok fazla tercih oluyor.

...

İş imkânları kısıtlı olduğu için daha çok açıkta kalıyorlar temel bilimlerden mezun olanlar.

...

Çok iyi üniversiteler hariç herhangi bir üniversiteden mezun olup temel bilimlerden mezun olan kişinin iş imkânları çok geniş değil açıkçası.

...

Özel sektörde iş var ama oraları da özel olduğu için daha çok iyi üniversiteden mezun olanlar dolduruyor. Hatta oralardan mezun olanlardan bile açıkta kalanlar oluyor.

Öğrencilerden biri (Ö2) alıntıda iş imkânlarının yetersiz olmasını politik sebeplerden dolayı olduğunu, hem politik hem de sosyoekonomik açıdan öğrencilerin genelde tıp ve mühendisliğe yöneltildiğini temel bilimi seçmediklerini ifade etmiştir.

Bence kesinlikle yetersiz. ... Ben sebep olarak birazcık daha politik anlamı görüyorum. Genel olarak ülkemizde hem politik hem sosyoekonomik açıdan şu anda genel olarak tıp ve mühendisliğe doğru bir yönelim var. Ve öğrenciler şu anda tıp ve mühendisliğe yönelmezlerse aç kalırmış gözüyle yani aç kalırmış gibi baktırılmaya çalışılıyor. Bundan dolayı genel olarak hem politikalardan dolayı hem de ülkemizdeki sosyoekonomik durumlardan dolayı genel olarak öğrenciler şey yapamıyor. Bu temel bilimleri seçemiyor. Bunda da aslında yani yine uygulanan politikalardan dolayı iş imkânı çok az temel bilim mezunları için genel olarak. Bu tarz.

Bir başka öğrenci (Ö3) ise iş imkânlarının Türkiye’de ve yurt dışında diye ayrılması gerektiği, her türlü alanda çalışabileceği ama yüksek lisansın gerekli olduğu, stajların bireyin kendisini geliştireceğini, laboratuvarında kimyager olmak istersen iş imkânının az olacağını ve Türkiye’de temel bilimin değerinin anlaşıldığını düşünmediği aşağıdaki alıntıdan anlaşılmaktadır.

Bu konu bence ülkemizde ve yurtdışında olmak üzere ikiye ayrılabilir diye düşünüyorum. Türkiye standartlarında açıkçası şöyle: Benim kimya tercih etme sebepim, baş sebepim ucunun çok açık olduğunu düşünmemdi. Çünkü çok fazla her departmanda çalışabileceğimi düşünüyorum. Sadece akademisyen de olabilir. Aynı zamanda şirkette de çalışabilirim. Aynı zamanda araştırma görevlisi de olabilirim. O yüzden seçeneğimin çok olduğunu düşünüyorum ama Türkiye’de biraz akademisyen olmak için ya da bir şirkette çalışabilmek için kendini yani sadece kimya okumanın yetmediğini düşünüyorum. Yüksek lisansın gerektiğini düşünüyorum. Aynı zamanda stajların, kendini geliştirmenin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Türkiye standartlarında bu yurt dışı için de geçerli aslında ama sadece kimya okumanın Türkiye’deki değerinin anlaşıldığını asla

düşünmüyorum. Hak ettiği değeri asla gördüğünü düşünmüyorum. Bir kişi laboratuvarda kimyager olarak çalışmak istiyorsa evet bunun için iş imkânının az olduğunu düşünüyorum.

...

Hem iş imkânı hem de şu an ülkemizin ekonomik durumunda belli olduğu üzere hani biraz ortalama yani yoksulluk sınırının aşacağı bir maaş gerek insanların çalışması için. Şimdi bu kimyagerlere verilen maaşın en azından laboratuvarda çalışan kimyagerlere verilen maaşın yeterli olduğunu hiç düşünmüyorum açıkçası. Hem bölümün zorluğunu hem bölümün önemini düşününce çok yetersiz olduğunu düşünüyorum.

Ö4 kodlu öğrenci temel bilim bölümünden mezun olanlar için iş imkânlarının yetersiz olduğunu, temel bilimcilerin çoğunun en kötüsü öğretmen olurum düşüncesiyle hareket ettiği, akademisyen olmak için yarıştığı, bu bölümlerden mezunlarının sayısının az olmasının sıralamaların düşmesine bağladığını ve işsiz kalmamak için kendini geliştirmenin gerekli olduğunu aşağıdaki alıntıda açıklamıştır.

Bence yeterli değil. ... Şey mesela çoğu felsefe zaten yok denilecek kadar az. Çoğu temel bilim okuyanlar da en kötü öğretmen olurum, olmaya çalışırım falan diye düşünüyor. Yani kimyacı falan değilse; öyle fabrika gibi bir yerlerde de çalışamayacaksa kendi yaratıcılığını kullanarak, kendi önünü açamayacaksa ya da biyologjici öğretmen olurum yapacak bir şey yok akademide kalmaya çalışırım diye yarışıyor diğer akranlarıyla. Başka bir seçenekleri yok diye düşünüyorum ben de. Belki benim bilmediğim iş olanakları vardır. Ama gözüme çarptığı kadarıyla bir sıkıntı var. Onlar da umutsuz.

...

Galiba mezun sayısı az ki sürekli sıralamalar düşüyor. Sıralamalar sürekli düşüyor bu yüzden mezun sayısı hakkında bir tahmin yürütemeyeceğim. Ama şöyle bir şey de var. Çok öğrencinin kendini geliştirmemesiyle de alakalı olabilir işsiz kalması. Mezun sayısı fazla olmasıyla da olabilir. Araştırılması lazım.

Ö5 kodlu öğrencinin aşağıdaki alıntısında Türkiye’de temel bilimlerin geri planda tutulduğu, mühendislik ve tıp okuyanlara daha çok ihtiyaç olduğu, yurt dışında iş imkânının daha fazla olacağını düşündüğü ve ilerde de kendisinin yurt dışında iş ve staj bakacağı yönündeki açıklamaları bulunmaktadır.

Açıkçası ben mezun olunca bakacağım yerler ve şimdi staj yapmak için baktığım yerler hep yurt dışında Türkiye’de pek fazla yok. Türkiye’de olanlar birkaç özel laboratuvar olabilir. Ama temel bilimlerin yurt dışında çok daha fazla olanağı olacağını düşünüyorum. Olduğunu da görüyoruz aslında.

...

Yani bence şu an Türkiye’de ihtiyaçlar temel bilimlerin karşılamasından çok hani çok daha mühendislik ve tıp için çok daha fazla ihtiyaç var. Temel bilimler biraz daha keyfi gibi düşünülüyor biraz daha geri planda tutuluyor. Bu teorik kısımların Türkiye’de pek karşılığı yok gibime geliyor.

İş imkânının yetersizliğinden bahseden öğrenci (Ö6), iş imkânı olarak bölümden bölüme değişeceği bunun kişiye bağlı olarak olumlu yöne çevrilebileceğinden bahsettiği görülmektedir.

Konuya hem evet hem hayır demek istiyorum. Çünkü şöyle bir durum var. İş imkânlarını kullanabilmek amaçlı durum. Hani bazen evet çıkmaza girebilirsin kendin okurken mesela çıkmaza girebilirsin ama bunu kendi yönünde olumlu olarak çevirebilirsin öyle düşünüyorum. İş imkânı konusunda da.

...

İş imkânı konusunda bakıldığında hani bölümden bölüme değiştiğini düşünüyorum. Çünkü benim kuzenim dediğim gibi biyolog bitirdi yani biyolojice. Ama öğretmenlik yapmak istemiyor. Ama öğretmenlik yapmazsa geçimini sağlayacak şeyi yok. Öyle bir durum var mesela mesleğini tam anlamıyla icraat edemiyor.

...

Kişiyeye bağılı olumlu olarak çevirebiliriz iş imkânının yetersizliğini.

Ö7 kodlu öğrenci temel bilim bölümü mezunları için iş imkânının dünyada yetersiz olmadığı ancak Türkiye için yetersiz olduğunu, yurt dışında en çok para kazanan bölümlerde fizik olduğunu “*Aslında Dünyadaki verilere baktığımızda çok yetersiz değil. Hatta Amerika'da en çok aslında bu bölüm için değil iş imkânı için ama en çok para kazanan bölümler de var ilk onda fizik var. O yüzden iş imkânları da var. ... Türkiye için az.*” şeklinde aktarmıştır.

Ö8 kodlu öğrenci kendi bölümü için iş alanının geniş olduğunu ancak çoğu kişinin işe tanıdığını aldığı için iş bulmanın zor olduğunu alıntıda açıklamıştır.

Aslında son zamanlarda yeterli değil hocam. Çünkü okuyup işsiz olan kendi bölümümüzü bitirip de yeterli bir iş sahibi olamayan çok kişi var.

...

Aslında çalışabilecek alanımız çok fazlayken çalışamıyoruz. Böyle bir durum var. ...

Hani insanda aynı şartlar bulunmayabiliyor veya bilmiyorum çoğu kişi işe tanıdığını falan aldığı için. Yani o sebepten dolayı yani kolay iş sahibi olabilmek kolay olmuyor aslında kolay bulamıyorsunuz.

...

Dediğim gibi şöyle temel bilimler dallarına baktığımızda, fizik olsun, kimya olsun, biyoloji, matematik bunlar alınıp da şöyle kenara atılabilecek değil. Bunlar aslında her birinin kendine göre güzelliği ve iş imkânı fazla. Ama dediğim gibi Türkiye'de şartlar maalesef el vermiyor.

...

Ders bilmiş gözüyle bakılıyor. Aslında tam tersi her şeyin elde edilebilmesi için bu temel bilimlerin temel bilimler her şeyin yapı taşı gibi aslında ama öyle görünmüyor.

(Ö9) kodlu öğrenci ilgi, talep ve popüler de olmadığı için temel bilim bölümlerinde iş imkânının kısıtlı olduğunu aşağıdaki alıntısında bahsetmiştir:

Ben bizim ülkemizde yeterli iş imkânı olduğunu düşünmüyorum. Yani en azından benim karşılaştığım kadarıyla çok bir talep ya da ilgi yok. Çok rağbet de görmüyor. Popüler de değil.

...

Benim bildiğim kadarıyla o kadar da iş imkânı geniş değil. Kısıtlı belli şeylerle kısıtlı yani.

İş imkânını yetersizliğini çok fazla öğrencinin mezun olmasına bağlayan bir öğrenci (Ö10) “*Genel anlamda tabi ki bana göre yetersiz. ... İş alanı demeyeyim de çok fazla kişi mezun olduğu için iş olanağı biraz sıkıntı yapabiliyor.*” şeklinde aktarmıştır.

Bir başka öğrenci (Ö11) aşağıdaki alıntıda tıp fakültesinden mezun olunca hemen iş garantisi olduğunu, mühendislik fakültesinden mezun olunca özel şirketlerde hemen işe girebileceğini, ihtiyaç duyulan alanların tıp ve mühendislik olduğunu, temel bilimlerden mezun

olanlara iş garantisi verilmediği için kişilerin iş imkânı kısıtlı olan temel bilim bölümünü tercih etmedikleri yönünde açıklamalarda bulunmuştur.

Bence yeterli değil. ... Ben kendi kazandığım bölümden örnek vereyim. Yani Türkiye de tıp okuduğunuz zaman 6 sene sonra işiniz hazır bir terslik çıkmazsa. Şu an o şekilde görünüyor. İyi bir üniversitenin mühendislik fakültesinden mezun olduğunuz zaman özel şirketlerde direkt çalışabiliyorsunuz. Yani biraz daha garantici yaklaşım var. Türkiye'de de biraz garanti lazım. Yani sonuçta risk çok olan bir ülke değiliz. Dolayısıyla biraz daha bu tarz mesleklere yöneliyoruz. Öyle olunca talep az olunca ihtiyaç da belki az olabilir. Yani şu an. Öncelikleri farklı olabilir Türkiye'nin. Yani şu an Türkiye, bilimden ziyade doktora, mühendise daha çok belki ihtiyaç duyabilir ya da işte ihtiyaç duyuyordur da ön plana çıkartmıyordur. Öyle olunca iş imkânı da işveren çok fazla olmuyordur. Yani şirketlerde mesela Aselsan Roketsen bunlar sürekli mühendis almak zorunda sürekli kendini tazelemek zorunda. Ama işte öne çıkan bir şirket yok bence temel bilimlerde.

...

İş imkânları yeterli olmadığı için insanlar da istemiyor hâliyle bence. O şekilde gidiyor. O yüzden çok fazla talep olmuyor.

...

Yani mesela şu an iş garantisi olsa mesela deseler ki matematik bölümünden mezun olan bir öğrenci temel bilimlerden herhangi bölümünden mezun olan öğrenci kesinlikle iş bulacak ve alınan maaş şu miktarda, şundan daha fazla olacak diye bir konum konsa tıpa mühendisliğe eşit ağırlık için konuşuyorum. Hukuk gerçi onlar biraz sayısal kaldı ama sayısalılar orayı tercih eder. Yani insanlar sadece istediği mesleği yapmıyor aynı zamanda geleceği de biraz düşünmek zorunda. Yani ne istiyor, ne kadar istiyor ona da bakması lazım. Yani mühendis olan bir adamın matematiği de çok iyi olur, fiziği de çok iyi olur. Matematiği de seçebilirdi fiziği de seçebilirdi ama neden mühendisliği seçiyor. Bence bu işle alakalı bir durum. Gelecek kaygısı var.

...

Temel bilimleri tercih etmek durumunda kalsaydım matematiği tercih ederdim. Benim ilgi alanım biraz daha matematiğe yönelik çünkü.

Yine bir başka öğrenci (Ö12) ise aşağıdaki alıntıdan görüleceği üzere ülkemizde genel bir işsizlik sıkıntısı olduğu için temel bilim, uygulamalı bilim diye ayırmanın olmaması yönündeki düşünceleri ve eğer böyle bir sıkıntı olmasaydı mühendislik ve temel bilim mezunu arasında bir fark olmayacağına dikkat çekmektedir.

Ya bu temel bilim, uygulamalı bilim diye ayırmaya gerek yok. Bence işsizlik ülkede genel olarak bir sıkıntı olduğu için bunları bölüm özelinde parçalamaya gerek yok yani. Ne o mezun olduğunuzdan bağımsız bir şekilde ya iş bulursunuz ya bulamazsınız. Bu genel bir kronik sorun bence. Kişiye bağlı değil.

...

Yetersiz ama bu temel bilim olduğu için değil. Ülkede genel olarak bir işsizlik sıkıntısı olduğu için yetersiz. Böyle bir sıkıntı olmasa bir mühendislik mezunu ile bir temel bilim mezunu arasında bir fark oluşacağını zannetmiyorum.

Öğrencilerin Temel Bilimleri Tercih Etme/Etmeme Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin temel bilim bölümünü tercih ederken nelerin etkisi olduğunu öğrenmek amacıyla “Çevrenizde temel bilim bölümlerini tercih eden veya okuyan var mı? Varsa hangi bölümlerde okuyorlar?”, “Tercihlerinizde temel bilim bölümlerine yer vermeyi düşündünüz mü?”, “Temel bilim bölümlerinden herhangi birini tercih ettiniz mi?” soruları yöneltilmiştir.

Temel bilimleri tercih etme ya da etmeme durumları temalı 11 kod ve frekansları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Temel Bilimleri Tercih Etme/Etmeme Hakkındaki Görüşleri

Tema	Kod	Katılımcılar	F
Temel Bilimleri Tercih Etme/Etmeme Durumları	Temel Bilim Bölümlerini Tercih Etme	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12	10
	Temel Bilim Bölümlerini Tercih Etmede Burs Etkisi	Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö9, Ö12	8
	Temel Bilim Bölümlerini Tercih Etmede İlgi ve Başarı Etkisi	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12	13
	Temel Bilim Bölümlerini Tercih Etmede Sıralama Etkisi	Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7	5
	Temel Bilim Bölümlerini Tercih Etmede İş Alanı Etkisi	Ö3, Ö4	2
	Temel Bilim Bölümlerini Tercih Etmede Temel Bilimci Çevreye Sahip Olma Etkisi	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö12	10
	Temel Bilim Okuyan Çevreye Sahip Olma	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö12	9
	Temel Bilim Okuyan Çevreye Sahip Olmama	Ö2, Ö9, Ö11	3
	Temel Bilim Dışı Bir Bölümü Tercih Etme	Ö4, Ö5, Ö6, Ö9, Ö10, Ö11	7
	Temel Bilim Bölümlerini Tercih Etmeme Nedenleri	Ö1, Ö11	2
	Temel Bilim Bölümleri Hakkında Gelecekteki Kaygı Durumu	Ö2, Ö3	2

Ö1 ve Ö11 kodlu öğrenciler hariç diğer öğrencilerin tercihleri arasında temel bilim bölümlerine yer verdikleri görülmektedir. Beş farklı öğrencinin (Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö11) tercih listesine sadece okudukları temel bilim bölümünü yazdıkları görülmektedir.

Ö4 kodlu öğrenci kimyanın önü açık olduğu için tercihlerinde yer aldığını belirterek aşağıdaki alıntıda biyolojinin önü kapalı olduğu için düşünmediğini, matematiği de kendisini zorlayacağı ve hayali olmayan eczacılığı da yazmadığını açıklamıştır.

Araştırmacı: Peki Ö4 temel bilim bölümlerinden herhangi birini tercih ettin mi? Kimya sadece dedin galiba değil mi?

Ö4: Evet sadece kimya.

Araştırmacı: Başka acaba kimya olmasaydı başka hangi bölüm olabilirdi? Senin aklına mantığına uygun bir ders alan

Ö4: Sadece kimya, biyoloji olabilirdi. Söylemiştim zaten tıptan dolayı seviyorum ama biyolojinin de önü kapalı olduğunu düşünüyordum. Yani kimya kadar açık olmadığını düşünüyordum. Ya da matematik olabilirdi ama onu da biraz zorlu bir bölüm olduğu için gerçi kimya da zor ama nasıl diyeyim çok aşırı seviyor da değilim. Seviyorum ama nasıl diyeyim göze alamam yani matematik yazmayı ama okurdum yani. Mühendislikler oluyordu bazı mühendislikler ya da eczacılık oluyordu. Galiba ama iyi yerlerde olmuyordu. Eczacılıkları son anda sildim. Açıkçası o benim hayalim falan değildi son dakika sadece tercih döneminde aklıma gelen bir şeydi. Çok araştırmadım da bilmiyordum ne olduğunu.

Ö7 kodlu öğrenci fizik haricinde uçak mühendisliğini de yazdığı “Uçak mühendisliği yazmıştım. 3 tane de fizik tercihim vardı. Uçak mühendisliğini sona yazmıştım ama.” şeklinde açıklama yapmıştır. Ö9 kodlu öğrenci ise fiziği ve matematiği sevdiğini ve fizikte hem ilgisi

hem de iyi olduğu için tercih ettiğini “*Fizik seçtim ama dediğim gibi matematiğe de çok ilgiliydim. Matematik olimpiyatlarındaydım. Matematikte iyiydim ama fizikte hem iyiydim hem de fiziği çok seviyordum. O yüzden beni mutlu ediyordu o yüzden.*” şeklinde belirtmiştir. Ö10 kodlu öğrenci matematik tercihi yaptığını ama kimyaya ilgisi olmasına rağmen tercihte bulunmadığını “*Kimyaya ilgim vardı aslında ama yazmadım niye yazmadım bilmiyorum.*” şeklinde belirtmiştir.

Temel bilim bölümü tercih etmede burs etkisinden Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö9 ve Ö12 kodlu öğrenciler bahsetmiştir. Ö2 kodlu öğrenci burs etkisinden aşağıdaki alıntıda aldığı bursun kesinlikle teşvik edici özelliği olduğunu, miktarının yeterli olduğunu, arkadaşlarının arasında burstan dolayı temel bilim tercih ettiğini vurgulamıştır.

TÜBİTAK’tan alıyorum evet. ... TÜBİTAK’tan aldığım burs gayet yeterli dürüst olmak gerekirse. 4 milyar [bin] çok gayet yeter. ... Kesinlikle bir şey teşvik. Çünkü benim arkadaşlarımla arasında da düşünenler çok vardı. Acaba şey mi yapsam temel bilime mi gitsem hazır burs da var en azından okulu okumam rahat olur. İlgim de var birazcık. Mesela moleküler biyolojiye ilgisi var birazcık diyor ki: Moleküler biyolojiye girelim en azından TÜBİTAK bursu da alırım şey yaparım diyor. Hem okumam rahat olur hem de mezun olduktan sonra yine ilgim olan bir alanda çalışırım deyip moleküler biyolojiyi yazan çok arkadaşım oldu benim.

TÜBİTAK’tan temel bilim bursu alan öğrenci (Ö3) bu bursun etkisinin çok büyük olduğunu, arkadaşlarının arasında burs dolayısıyla kimya tercihi yapanlar olduğunu ama kendisinde bu bursun etkisi olmadığını aşağıdaki metinde bahsetmiştir.

Bu tabii ki etkili oldu ama en büyük etki asla TÜBİTAK bursu değildi yani onun küçük bir etkisi oldu benim için. Ama benim bu kimya bölümünde okuyan arkadaşlarımla bazıları sadece en büyük etkisi burs için. Yani bu burs dolayısıyla kimya yazan arkadaşlarım var Koç kimyadan.

...

Şöyle ben Koç çevresinde kaldığım için açıkçası oranın fiyatları biraz daha pahalı. O yüzden ailemden ekstra bir destek alıyorum ama farklı daha uygun fiyatlı daha uygun bir çevrede okuyanlar için yeterli olduğunu düşünüyorum. Okulun çevresi biraz yüksek diyebilirim fiyatları.

Başka bir öğrenci (Ö4) aşağıdaki alıntıda açıkladığı gibi bursun tercihlerde kesinlikle etkili olduğunu, temel bilimlerde sürekli aşağı çekildiğini buna bursun neden olduğunu düşündüğünü bir de burstan çoğu öğrencinin haberi olmadığını vurgulamıştır.

Bence kesinlikle olur. Zaten etkileri de belki ondandır bilmiyorum ama olabilir. O burs yeni çıktı sanırım 2-3 yıl önce.

...

2-3 sene olduysa en azından sıralamalar temel bilimlerde sürekli aşağı çekiyor. Belki onun faydası vardır. Benim açımdan da yani büyük bir etken evet yani bursu kazanmak.

...

Burs konusunda bence bilgi yetersizliği var. Çoğu öğrencinin haberi yok bu burstan. Çünkü ben kazandım bu bölümü. Bölümdekilere söyledim böyle burs var dedim. Çoğu kimsenin haberi yoktu. Hatta çocuğun biri burs çıkabilirmiş, haberi yokmuş. Ben söyledikten sonra öğrendi, başvurdu falan. Öyle de bir bilgi eksikliği var.

Bölümde hocaların para toplayıp bazı öğrencilere burs verdiğini söyleyen öğrenci (Ö6) devletin sağladığı burstan haberi olmadığını “*Şöyle söyleyeyim bölüm tercihleri listesinde şey*

yazılıyor bölümde bazı öğrencilere burs sağlanıyor ama bunu bildiğim kadarıyla hocalarımdan duyduğum kadarıyla hani kendi aralarında toplanıp verilen bir burs devletin sağladığı bir burs değil.” şeklinde belirtmiştir.

Ö7 kodlu öğrenci de burs etkisi hakkında daha yeni kazandığı için TÜBİTAK bursu ve Türkiye fizik vakfına başvuracağını, diğer arkadaşlarında da bursun etkili olduğunu “*Temel bilim seçenlere TÜBİTAK’ın bursu var onu alacağım. Bir de Türkiye Fizik Vakfı’nın bursuna başvuracağım. Bu burslar olmasa da muhtemelen fizik yazacaktım ama kesinleştirmiş oldum Başka birileriyle de tanıştım onlar da bursun etkili olduğunu söylediler.*” cümleleriyle belirtmiştir.

Öğrencilerden biri (Ö9) bursun sıralama ne kadar yüksekse o kadar yüksek olduğunu aşağıdaki açıklamasında belirtmiştir.

TÜBİTAK’ın temel bilime teşvik bursu oluyor ön sıralamaya bağlı olarak ilk 25 bine kadar veriyorlar bildiğim kadarıyla sıralama ne kadar yüksekse o kadar yüksek oluyor. Ben ilk binde olduğum için 4000 lira oluyor aylık. İlk tercihimdi zaten. Bu vardı planımda. Zaten adı üstünde temel bilime teşvik bursu diye geçiyor olması lazım. Keşke isteyen insanları teşvik etse istemeyen insanların teşvik edilmesi bence güzel olmazdı.

Bir diğer öğrenci (Ö12) bursun etkisi olduğuna katıldığını ama tercih etmesinde tek onun etkisi olmadığını “*Evet alıyorum. Kesinlikle etkisinin olabileceğine katılıyorum. Seçmemde etkisi oldu ama tek onun etkisinin olduğunu söyleyemem.*” şeklindeki ifadeleriyle açıklamıştır.

Temel bilim bölümü tercih etmede ilgi ve başarı etkisinden bahsederken Ö2 kodlu öğrencinin küçüklükten beri bilim adamı olacağını bilime olan ilgisinin medya kaynaklı geliştiğini, küçükken teorik anlamda araştırma yapmayı sevdiğini belirtirken bilime karşı ilgisinden ve becerisinden dolayı ailesinin de destek verdiğini ama yönlendirme olmadığını ifade ettiği aşağıdaki alıntıda görülmektedir.

Benim genel olarak ilgiden ve şeyden beceriden kaynaklı olarak tercih ettim. Çünkü ben küçüklükten beri zaten yani bilim insanı olacağım ben diyordum yani. Ve özellikle hatta spesifik olarak ben kimyager ya da moleküler biyolog moleküler biyolog demiyordum tabiki de biyolog olcam ben diyordum. ... 6 yaşından beri falandı ilgim. ... Çok ilginçtir aslında Disney Channel dan kaynaklı. Disney Channel ben küçükken çok fazla diziler vardı gençlik dizileri vardı. Onları izliyordum. Orda böyle bilimle alakalı falan bir şeyler olurdu. Ondan dolayı aslında medya kaynaklı gelişti benim ilgim bilime karşı.

...

Becerimin farkına aslında genel olarak şeyde küçüklükte vardı ama net olarak bir yaş veremiyordum ya küçükken böyle genel olarak bir şeyleri karıştırma ve şey yapma yeni bir şeyler keşfetme merakım vardı. Genel olarak aslında teorik anlamda araştırma yapmayı daha çok seviyordum. Ama böyle hani şey falan çok severdim. Mesela bir yerde mantar yetiştirmeyi falan çok severdim. Mesela ekmekleri bilerek küflendirirdim ordaki değişimi görmek için. O tarz şeyleri falan çok yapardım genel olarak.

...

Şöyle ben araştırmak istiyordum. Ailem benim bir şeyler öğrendiğimi görünce mutlu oluyorlardı. Ama hiçbir zaman böyle oğlum gel işte şey yap ne denir ona hani seni işte şöyle bir yere götüreyim

burada işte bir şeyler yap ya da ne bilim hani şöyle kimya diye bir alan var mesela ne bilim fen bilimleri hakkında falan bir şeyler var böyle ilgini çeker mi bakar mısın falan o tarz yönlendirme değil de genel olarak bir destek vardı sadece.

Ö3 kodlu öğrenci fen bilimlerine özellikle de fizik ve kimyaya ilgisinin lisedeyken de olduğunu ancak üniversitede deney yaptıkça daha çok arttığını aşağıdaki alıntıda ifade etmektedir.

Şöyle üniversiteden sonra çok daha arttı diyebilirim. Ama lisedeyken de genel olarak fen bilimlerine ilgim vardı. Kimyaya da ilgim vardı. Ama bu fizik ve kimyaya ilgim vardı diyebilirim. İkisi benim için daha eğlenceli geliyordu sorularını çözmek. ... Üniversitede de bu hani kimya işte deney yaptıkça bir şeyleri görünce kendi başıma yaptığımı görünce bu ilgi çok arttı. Şu an gerçekten lablardan çok zevk alıyorum.

Öğrencilerden (Ö4) işini iyi yapacağını düşündüğü ve kimyaya olan ilgisini bildiği için gönül rahatlığıyla seçtiğini, ilgisinin lisedeyken oluştuğunu, kimyaya olan ilgisinde öğretmenin, ders müfredatının ve babasının rolünün yanında katıldığı projede aldığı ödülün de etkisi olduğunu alıntıda belirtilmektedir.

Gelir kaynağı çok var. İşini iyi yapanın çok olduğunu gördüm ben de işimi yapacağımı düşündüğüm için kimyaya da ilgimin olduğunu bildiğim için ya hiç gönül rahatlığıyla yazdım.

...

İlgim ortaokulda çok yoktu. Galiba lise ile beraber başladı. ... Ben öğretmenimden etkilendim evet. Öğretmenim beni severdi ben de onu çok sevdim. Hatta mor günü yapmıştık. 23 Ekim'deydi. Şeyde onun organizasyonunu da bana bırakmıştı mesela. O yüzden de böyle böyle küçük küçük etkiler mesela sevdiriyor insanı kimyayı. Öğretmenimin etkisi büyüktür. Ama dersler de çok hoşuma gidiyordu benim yani. Yapabiliyordum, keyif de alıyordum derslerden, müfredattan diyeyim daha doğrusu. O yüzden de bir sevgi oluştu. Öyle hem öğretmenim hem derslerimin güzelliği hem de babamın etkisi de var tabi.

...

Biyoloji alanında yarışmaya katılmışım. Biyokimya diyeyim. Hatta o konuda yarışmalara katılmışım mansiyon? ödülü almışım. Onun dışında şey ilk Konya'ya çağırılmışım TÜBİTAK'ın projesinde galiba 1000 projeden 10 tanesi falan kabul edildi sanırsam. ... Akdeniz'de almışım ödülü. Tabiki o ortamı görmek, jüriyle karşılaşmak, konuşmak etkiledi yani. Kendi projenize sonuçta bir ödül aldırıyorsunuz. Çok güzel bir şey bence teşvik etti beni.

Ö5 kodlu öğrenci mesleğini gelir için değil, tıpın biraz kaynaklarına inmek moleküler biyolojiye ilgisinden dolayı dış hekimliğinden moleküler biyoloji ve genetiğe yatay geçiş yaptığını ancak bu aşamada çevresinden gelen olumsuz tepkileri göz ardı ettiğini aşağıdaki şu cümlelerle ifade etmiştir.

Fakat sonra ben aslında mesleğimi gelir için değil tıpın biraz daha kaynaklarına gitmek köklerine gitmek sorulara başa çıkmak insanlarla değil de daha fazla soru kısmıyla araştırma kısmıyla uğraşmak istediğim için yatay geçiş yaptım. Moleküler biyoloji ve genetiğe.

....

Ve moleküler biyolojinin kimyayla bağlantısını görünce de kimyayla çapa başladım iki dönem önce. Yani aslında bunları düşünürken dış hekimliğini düşünürken genetiği kesinlikle düşündüm. Ama sonra bunun hayat kalitemi etkilemesine rağmen mutluluğum kadar etkileyeceğini düşünüp biraz onun peşinden gittim. Geliri biraz daha göz ardı ettim. Biraz daha ilgim ile ilgili diyebiliriz.

...

Açıkçası bu kayıt işleri ile uğraşırken Boğaz içindeki insanlar bile bana söyledi dış hekimliğini bırakıp gerçekten genetik mi okuyacaksın diye. Aynı şekilde dış hekimliğinde de Ege'de de aynı şeyler söylendi genetiğe mi gidiyorsun diye. Ama bu benim pek moralimi bozmadı.

Bir başka öğrenci (Ö6) öğretmenin ona olan ilgisinden dolayı matematik dersine bağlandığını ve eğitim hayatı boyunca en sevdiği dersin matematik olduğunu, ailesinde de matematiğe ilgi olduğunu ve kendisinin de ilgisinin oluştuğunu aslında sağlık alanında ilerlemek istediğini o olmayınca da hep olmak istediği matematik öğretmeni olmak için de şimdi okuduğu matematik bölümünü isteyerek tercih ettiğini ifade etmiştir.

Yer vermeyi düşündüm. Çünkü ben bu alanlarda ilerlemek isteyen biriyim. Hatta en çok matematik üzerine gittiğim için çünkü eğitim hayatım boyunca en sevdiğim ders hep matematik olmuştur. Benim de ortaokuldaki matematik öğretmenimin bana olan ilgisi hani bu derse beni bağlama şekline hep matematiğe karşı hep bir ilgim vardı. Hani onla başlamış ilgi. Öyle söyleyeyim. Bir de ailemde de zaten şöyle bir durum var. Matematiğe karşı hep bir ilgi var. Benim kardeşim de olimpiyat öğrencisi matematikte hani ondan ötürü sürekli matematiğe karşı bir ilgi doğdu. Fizik de düşündüm.

...

Yani şöyle söyleyeyim ben aslında sağlık alanında ilerlemek isteyen bir öğrenciydim. Ama matematik öğretmenliği, matematiğe karşı bir zaafım olduğu için hep matematik öğretmeni olmak istemişim. Hani bundan ötürü hemşirelik istediğimden hani o olmayınca hani bu bölüme gelirken asla istemeyerek gelmedim. Çünkü isteğim de vardı. Ve gayet de isteyerek geldim. Çünkü ailem mesela daha çok şey gözüyle bakıyordu bir yıl daha hazırlan öyle gel gözüyle bakıyordu. Ben de tam tersi zaten ben bunu gidebiliyorum.

Görüşmeye katılan bir öğrenci (Ö7) ise bölümünü en başta ilgi ve meraktan dolayı seçtiğini, mühendislikler kadar iş imkânı olmadığını bunun yanında kendini geliştiren insanın her yerde iş bulabileceğine olan inancından alıntıdaki gibi bahsetmiştir.

İş imkânlarını araştırdım. Belki mühendisliklerdeki kadar iyi imkânları yok ama kendini geliştirene iş her yerde var aslında. O yüzden mezunlarına da baktım çoğunun mühendisliklerden iyi iş yaptıklarını da gördüm. O da kararımı kesinleştirdi biraz. Ama ilk neden ilgimin olması. ... Lise üç herhâlde 11.sınıftan itibaren olabilir.

...

Yeteneğim ortalama ama çok yetenek gerektiren bir şey değil aslında. Yeterince çalışınca insanlar her şey yapabilir.

...

Merağım var o yüzden yapabilirim.

Okuduğu bölümü sevmesinin bölüme yerleştikten sonra öğretmeninden kaynaklandığını söyleyen öğrenci (Ö8) annesinin sayesinde bölümünü tercih ettiğini ve son seneye kadar iş kaygısı olduğunu pandemide öğrencilerle daha yakın olma fırsatı bulup bölümünü daha çok sevdiğini aşağıdaki alıntıda belirtmektedir.

Eşit ağırlık mezunuyum. İstedğim yer çok farklıydı. Ama annem çok istiyordu bir öğretmen olmamı. Çünkü şey mesela ben sohbet etmeyi olsun ya da çocuklarla olsun iyi olduğumu düşünüyordum annem çok istedi temel bilimlerden kendi bölümümü açıkçası. Annemin sayesinde biraz da sonra kendim ısınarak tercih ettim o şekilde.

...

Hukuk istiyordum ben. O sene olmamıştı.

...

İlgim vardı hocam. Tabii buraya gelince çok farklı. Nasıl desem düzey olduğunu anladım Yani lisedeki gibi değil. Başlarda çok zorlandım tabii ki Sonra danışman hocam sağ olsun beni hem sevdirdi hem yapabileceğimi gördükçe çok ilgi duymaya başladım. Tabii ki pandemi girene kadar.

...

Annem de iş kaygımın olmadığını düşünüyor bu son seneme kadar hocam açıkçası hep bir iş kaygısı ile yani derslerimi götürüyordum ama diyordum ki ya olmazsa sonunda gerçekten üniversiteyi bitirip de elim boş dönmek istemiyordum. Ama her şey bu seneye kadardı. Bu senede pandemide kendime katabildiğim tek şey öğrencilerle biraz da olsa yakın olup kendimi biraz daha geliştirebildim sonra anneme hatta dedim ki: Anne artık ben bölümümü daha çok sevmeye başladım.

Fizik ve matematiği seven öğrenci (Ö9) gelir ve iş imkânlarının olumsuz olmasına rağmen çevreyi gözlemlemeyi, cisimlerin evreni nasıl işlediğini merak ettiği ve fiziğe olan ilgisinin çok fazla olmasından dolayı tercih ettiğini ailesinin de destek verdiğini, okul dışında da araştırma yaptığını ayrıca sevdiği şeyi yapmanın onu daha başarılı yapacağına inandığını açıklamıştır.

Gelir ve iş imkânları bu soruda zaten olumlu değil biraz olumsuz bir faktör oluşturuyor. Ben zaten sevdiğim için tercih ettim. Ben özellikle fiziği ve matematiği çok severim. Fizik hakkında yeni bir şey öğrenmek çok hoşuma gidiyor çünkü çevremi gözlemlemeyi ve hani cisimlerin evreni nasıl işlediğini yasalar ya da yeni bir araştırma insanlığa bir katkı konuları benim çok hoşuma gidiyor. Ve başarılı olduğumu da düşünüyorum. Sevdiğin şeyi yapıp sevdiğim şeyi yaptığım için de daha başarılı olacağıma inanıyorum.

....

Araştırmacı: Peki bu ilgin ne zamandan beri var? Yani fiziğe karşı

Ö9: Sanırım lisede fark ettim

Araştırmacı: Lisede.

Ö9: Sadece okul dersleriyle sınırlı kalmayıp okul dışında da araştırma çalışma gibi şeyler yapmaya başladım hoşuma gitti hep. ... Genel olarak kendi çapımda hani sıkıldıkça yaptığım minik araştırmalar oldu. Çok büyük çaplı projem olmadı.

...

Yani merak duygusu ailemden kaynaklı mı diyebilir miyim bilmiyorum. Ailemin bir katkısı olmadı ama bir engel de olmadılar. Ben istediğim için beni desteklediler sadece.

Ö10 kodlu öğrenci öğretmen kaynaklı ilgisinden “*Çünkü ilgimi çekiyordu. İlgi ve öğretmenlerimden birazcık. Öğretmenlerimin ilgisi böyle çalışmalarından dolayı.*” şeklinde belirtmiştir.

Tek ve kimya tercihi yapan öğrenci (Ö12) ise puanın çok üstünde olarak tek tercih yapma sebebinin tamamen ilgiden kaynaklı olduğunu aşağıdaki alıntıda şu cümlelerle ifade etmiştir:

Tek tercih yaptım zaten. O da Boğaziçi Kimya idi zaten başka tercih listemde başka bölüm yoktu zaten. Başka yer yoktu, tek tercih yaptım ben. Tamamen ilgimden dolayı. Başka sebebi yok. Zaten bölümün çok çok üstünde bir puanla yazdım o bölümü, Buna güvenerek de tek tercih yaptım.

Temel bilim bölümü tercih etmede sıralama etkisinin olduğundan bahseden öğrencilerin Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7 öğrenciler olduğu Tablo 4’te görülmektedir.

Öğrencilerde (Ö2) puanı yüksek olduğu için ona güvenerek tercih yaptığını “*Evet 186.ydım. Ek puanla 1.ciydim. Puana güvenerek tek tercih yaptım.*” şeklinde belirtmiştir. Ö6 kodlu öğrenci de puana göre belli başlı üniversitelerde sıralama yaptığını “*İlk sıralarda değildi*

aslında sanırım son sıralardaydı yani zaten çok bir tercih yapmamıştım sadece matematik üzerine yaptığım için belli başlı üniversitelerde onları yaptım yani.” şeklinde açıklamıştır.

Öğrencilerden Ö3 ve Ö4 kodlu öğrenciler temel bilim bölümü tercih etmede iş alanı etkisi olduğundan bahsetmişlerdir. Öğrencilerden biri (Ö3) kimya tercihinde bulunurken ilk düşüncesinin kimyanın ucunun çok açık olmasını önemseydiğini ve zamanla da bu düşüncesinin doğrultusunda yönelebileceği alanının farkına vardığını eğer tıp yazsaydı doktorluktan başka seçeneğinin olmayacağını aşağıdaki alıntıda belirtmiştir.

Yani şöyle kimya yazarken ilk düşüncem dediğim gibi ucunun çok açık olması ilerde yapmak istediğim mesela tıp yazsaydım ilerde doktor olacaktım başka bir alternatifim olmayacaktı. Ama bu kimya için bu şekilde olduğunu düşünmüyorum. Yaşım her ilerlediğinde bu bölüm hakkında düşüncem biraz daha değişiyor. Ve yönelebileceğim alanın biraz daha farkına varıyorum her geçen sene o yüzden mezun olduğumda kendi yolumu istediğim şekilde çizebileceğimi düşündüğüm için kimyayı tercih etmişim.

Görüşmeye katılan öğrencilerden olan (Ö4) temel bilim bölümü tercih etme sebebi olarak öncelikle önünün açıklığını önemseydiğini, iş alanının geniş ve yaratıcılığının yüksek alan olduğunu, ülkemizde olmazsa Ortadoğu ülkelerinde kimyagere ihtiyaç olduğunu ve ayrıca alanında ilerlemiş kimyacıların kazandığı paraları ve mutluluklarını da aşağıdaki alıntıda olduğu gibi dile getirmiştir.

Şey çok bir kere önu açık demiştim. İkinci olarak çok geniş ve yaratıcılığı çok yüksek bir alan. Kendinizi geliştirdikten sonra istediğinizi yapabileceğiniz bir bölüm bence. İş olarak da dediğim gibi geliştirdikten sonra kimya açığı da var bu ülkede olmazsa orta doğu ülkelerinde diğer ülkelerde kimyager açığı var. Yani işini iyi yapan çok iyi yerlere geliyor. Bunun örneklerini gördüm. Bu örnekleri görmem en çok etkisi oldu. Sıralamamda yazmamda kimyayı iyi örnekler gördüm kimya alanında. Gelişmiş kimyacıları tanıdım. Onların işte kazandığı paraları ve mutluluklarını gördüm.

Temel bilim bölümü tercih etmede temel bilimci çevreye sahip olma etkisinde açıklama yapan öğrenciler, (Ö9) ve (Ö11) dışındaki öğrenciler olduğu görülmektedir. Ö3 kodlu öğrenci ailesinden kaynaklı olmasa da çevresindeki insanların doktor olabilecekken neden temel bilim okuyorsun şeklindeki açıklamalarıyla isteyerek yazdığı bölüme önyargıyla başlamasına sebep olduğunu şu cümlelerle ifade etmiştir.

Yani şöyle bu tercih döneminde çok fazla kişi temel bilim okuma dedi bana. Ama ailem demedi böyle bir şey. Eee benim yakın çevremde çok başarılı mühendis akrabalarım var. Onlar önermemişti açıkçası temel bilimi. Aynı zamanda arkadaşlarımdan çevremden çok tepki aldım işte tıp okuyabilirken neden temel bilim okuyorsun işte ne olacağın belli değil.5000. oldun kendine yazık ediyorsun işte neden kimya okuyorsun. Doktor olabilirsin gibi çok çok çok tepki aldım ama ben tercih dönemi sırasında büyük bir psikolojik baskı oldu benim üzerimde acaba yanlış mı yaptım kimya okuyarak gerçekten dedikleri doğru mu gibi. Eee o yüzden aslında isteyerek yazdığım bölüme başlarken bir önyargıyla başlamış oldum bu okul açılana kadar olan süreçte.

Yine bir öğrenci (Ö6) kendisinin matematiği sevdiğinden dolayı gelecekte bu konuda ilerlemesinin kolay olacağı bu bölümü tercih etmesinin yerinde olduğunu “*Hani matematiği seven bir insan olduğum için bu bölüm üzerinden ilerleyebileceğimi, onlar biraz daha çok*

gelecek yönünden baktığı için gelecek yönünde daha kapsamlı alanlarda iş yapabileceğimden ötürü bölümü tercih etmemi istedi.” cümleleriyle aktarmıştır.

Başka bir öğrenci (Ö8) ailede ilk üniversite okuyanın kendisinin olduğunu ve tavsiye verenin de kendisi olduğunu aşağıdaki açıklamasında belirtmiştir.

Hocam görüşmemiz şu şekilde kendisi benden küçük olduğu için ilk temel bilimler matematik bölümünü tercih eden ben oldum kendisi benden sonra tercih etti benim tercihimde herhangi bir faktör olmadı yani. ... Maalesef hocam ailemin geçmişteki sebeplerden dolayı belki de üniversiteye giden ilk bendim. Evet, ilk bendim.

Yine bir öğrenci (Ö12) üniversitedeki profesör tanıdığının ilgini çekiyorsa ve yapabileceğini düşünüyorsan oku dediğinden *“Tabi görüştüm. Şey var üniversiteden birkaç hoca tanıyordum gene temel bilimler üzerine profesörlüğü olan. Bunlar bana istiyorsan oku dediler. İlgini çekiyorsa yapacağını düşünüyorsan oku dediler.”* şeklinde bahsetmiştir.

Görüşmeye katılan öğrencilerden Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö12 temel bilim okuyan çevreye sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Matematik ve kimya temel biliminde okuyan iki arkadaşını söyleyen öğrenci (Ö1) okudukları bölümleri *“Bir arkadaşım var matematik bölümünü okuyor bildiğim. Bir tane arkadaşım da kimya bölümü okuyor.”* şeklinde belirtmiştir. Öğrencilerden biri (Ö3) temel bilim okuyan çevreye üniversitede sahip olduğunu bu temel bilimlerin de kimya, fizik matematik, moleküler biyoloji olduğunu *“Benim çoğu tanıdığım Koç Üniversitesi’nde tanıştığım arkadaşlarım kimya okuyan. Dediğim gibi fizik okuyan, moleküler biyoloji ve genetik okuyan, matematik okuyan arkadaşlarım var.”* cümleleriyle belirtmiştir. Bir başka öğrenci (Ö4) matematik ve fizikte okuyan arkadaşları olduğunu *“Şey kimya okuyan arkadaşlarım vardı. Matematik okuyan var. Başka kimya, biyoloji yok. Fizik okuyan arkadaşlarım var.”* cümleleriyle belirtmiştir. Ö5 kodlu öğrenci de daha çok üniversiteye gittikten sonra temel bilim okuyan çevreye sahip olduğunu lisedeyken tıp ve mühendislik alanına yönlendiren bir çevresinin varlığını ama ailesinin temel bilimlere yönlendirdiğini de şu cümleleriyle aktarmıştır. *“Birçok arkadaşım var aslında. Ama çoğunu üniversiteye geldikten sonra tanıdım. Lisedeyken tercih dönemindeyken daha çok tıp ve mühendisliğe yönlendiren bir çevrem vardı. Pek fazla temel bilim çevremden duymadım. Veya temel bilime beni yönlendiren ailem vardı ama arkadaşlarım pek fazla yoktu.”*

Öğrencilerden biri (Ö6) temel bilim okuyan kuzeni olduğunu *“Kuzenim okudu biyolojide. Biyolog.”* şeklinde belirtmiştir. Temel bilim okuyan çevresinin bölüme girdikten sonra oluştuğunu dile getiren öğrenci (Ö7) *“Benim çevremde yok ama bölüme girdikten sonra tanıştığım insanlar oldu. Bunlar var sadece.”* şeklindeki cümleleriyle ifade etmiştir. Ö8 kodlu

öğrenci temel bilim okuyan öncelikle kendisi olduğunu “*Ee ben varım. Benden ziyade kuzenim var.*” cümleleriyle açıklamıştır. Coğrafyayı okuyor kendisi” şeklinde aktarmıştır.

Temel bilimci çevreye sahip olmadığını ama yüksek lisans yapan tanıdığı olduğunu dile getiren öğrenci (Ö10) “*Temel bilimlerde okuyan şu an bilgim yok ama. Yüksek lisans yapan tanıdığım var.*” cümleleriyle ifade etmiştir. Başka bir öğrenci (Ö12) en yakından temel bilim mezunu biyolog olan ablaya ve moleküler biyoloji okuyan ev arkadaşları, okuldaki kimya mezunu hocalarından “*Ablam var. Ablam biyoloji mezunu. Biyolog. Başka ev arkadaşım var. Moleküler biyoloji genetik okuyor. Ondan sonra okulda hocalarım var bildiğim kadarıyla kimya bölümünden mezun. Yani var çevremde.*” cümleleriyle açıklamada bulunmuştur.

Temel bilim bölümü okuyan çevreye sahip olmayan öğrenciler de Ö2, Ö9 ve Ö11’dir. Bir öğrenci (Ö2) böyle bir çevreye sahip olmadığını “*Yok yani benim şeyde olmadı lisedeyken ben tercih dönemindeyken etrafımda temel bilim okuyan kimse yoktu.*” cümleleriyle belirtmiştir. Başka bir öğrenci (Ö9) de “*Hayır hiç olmadı.*” şeklinde açıklamalarla temel bilim okuyan çevreye sahip olmadığını belirtmiştir.

Yine görüşmeye katılan öğrencilerden biri (Ö11) ise, iş imkânlarından ve prestijden dolayı çevresinde temel bilim bölümü seçen olmadığını, iyi derece yapanların da burs olmasına rağmen temel bilim okumadığını, normalde ilgi alanına göre okumanın gerekli olduğunu ancak Türkiye şartlarında mümkün olmadığını aşağıdaki alıntıda açıklamıştır.

Valla temel bilimlerde benim çevremde okuyan yok açıkçası. .Genelde biraz iş imkânlarından dolayı biraz da prestijden dolayı herhâlde çok seçen olmuyor. Yani iyi bir derece elde eden matematik fizik kimyayı yazmıyor. Devletin onlar için bursları var ama yine de o burslar bir noktaya kadar. İnsanlar genelde puanı tutuyorsa en üst yeri zorlamaya çalışıyor. ... Yani bence normalde ilgi alanına göre olması gerekir o şekilde beklenir ama Türkiye şartlarında pek mümkün değil.

Temel bilim bölümü dışı tercih konusunda açıklamada bulunan öğrencilerin Ö4, Ö5, Ö6, Ö9, Ö10 ve Ö11 olduğu Tablo 4’ten görülmektedir. Açıklamada bulunan öğrencilerden biri (Ö4) tercihlerinde öncelikle 11. sınıfta biyoloji dersindeki müfredatın güzelliğinden dolayı tıpta da benzer konular olduğu için tıp okumak istediğini ama tıp olmayınca ikinci sevdiği ders olan kimya tercihi yaptığını şu cümlelerle ifade etmiştir.

Şöyle tıpın da sevgisi bana şeyden geliyor. Yine temel bilim kaynaklı. 11.sınıfa kadar biyolojiyle nötrdü aram. Sonra 11.sınıfta müfredat o kadar güzel ki ben anatomi işte insan sindirim boşaltım solunum sistemleri görüyoruz 11.sınıfta. Ve ben bu konulara bayağı şey oldum. Aşık oldum diyebilirim yani. Oradan sonra zaten tıpla çok benzer konular olduğu için tıpa karşı bir ilgilim gelişti Ayrıca abim de zaten şu an doktor. Çok istiyordum tıpı ben aslında Ama okuma kaynaklı istiyordum yani okumayı seviyordum tıpı. Çalışmasını pek bilmiyordum ama tıp olmayınca da kimya ikinci en sevdiğim alan olan kimyayı yazdım.

Başka bir öğrenci (Ö5) ilk tercih sıralamasında tıp, diş hekimliği, moleküler biyoloji ve genetiği tercihi yaptığını son gün moleküler biyolojiyi listeden çıkardığını ve diş hekimliği

tercihini sağlam bir meslek olarak gördüğü için yaptığını aşağıdaki açıklamada şu şekilde belirtmiştir.

Aslında yaptığım ilk tercih sıralamasında moleküler biyoloji ve genetik vardı. Eee tıplar ve genelde tıp alanında tıp, diş hekimliği ve moleküler biyoloji ve genetik vardı. Ee fakat son tercih günü ben moleküler biyolojiyi çıkardım listemden. Diş hekimliğinin çok daha sağlam bir meslek olabileceğini düşündüğüm için bütün dünyada. Onu okumak istedim ve bir sene oraya gittim.

Görüşmeye katılan öğrencilerden başka bir öğrenci (Ö6) ise eğer kendi okuduğu temel bilim olmasaydı fizik bilimini ilgiden dolayı tercih edebileceğini bir de hemşirelik tercihi olduğunu alıntıda olduğu gibi belirtmiştir.

Evet, fizik olarak düşündüm. Çünkü fiziğe karşı da ilgim vardı. Lisedeki hocam mesela çok iyiydi. Ondan ötürü yani onla başlamış bir ilgi vardı.

...

Bir iki tane hemşirelik yazmıştım.

..

Ama bu bölüme de isteyerek geldim öyle söyleyeyim. Onlar da tercihlerimin arasındaydı ama burayı da yazdım ben matematik üzerinde okumak istediğim için

Ö9 kodlu öğrenci tıp tercihinin hiç ilgi alanında olmadığını “*Ee tıp olmadı ama tıp hiç sevmezdim. Hiç ilgi alanımda da yoktu.*” şeklinde belirtmiştir.

Başka bir öğrenci (Ö10) temel dışı tercih olarak amcası da fizik öğretmeni olduğu için ilgisini çeken fizik tercihinde de bulunduğunu ancak daha çok hedefi olan tıp istediğini ailesinin de saygı duyduğunu alıntıda belirtmiştir.

Fizik olması lazım. Ben fiziği hem severekten hem yapmak istedim hem de benim amcam da fizik öğretmeniydi o birazcık ilgimi çekiyordu. Ayriyeten lisedeki öğretmenim de çok iyiydi. Onlar da ilgimi çektiği için ilgim vardı

....

Ben sağlık istiyordum Tıp evet istiyorum. O da belli sebeplerimden dolayı hedef olarak koymuştum ama kismet olmadı. ... Hedefime ulaşmayı amaçladığım için istedim. Ailem hiçbir zaman oraya gideceksin buraya gideceksin demediler bana. Hep saygı duyular.

Temel bilim bölüm dışı tercih etme sebebi olarak matematiği iyi ve devletin burs vermesine rağmen tercih etmediğini, tıpın ve mühendisliğin daha cazip geldiğini ifade eden öğrenci (Ö11) “*Yani benim matematiğim çok iyi, matematik yaparak tıp kazandım ama matematik bölümünü tercih etmedim. Devlet bana burs vermesine rağmen mesela. Ama ona rağmen ben matematiği tercih etmedim. Çünkü mühendislik, tıp günümüz şartlarında daha cazip geliyor bence.*” şeklindeki cümlelerle açıklamıştır.

Öğrencilerden ikisi (Ö1) ve (Ö11) temel bilim bölümü tercih etmeme nedeninde Ö1 kodlu öğrenci sıralamasının önemli olduğunu eğer temel bilim düşünseydi ilgisi olduğunu düşündüğü fizik seçebileceğini “*Sebebi daha çok sıralamam, ilk sırada sıralamam daha çok önemli oldu temel bilimleri tercih etmememde. ... O zaman düşünürdüm tabii ki temel bilimler*

tercih etmeyi de. Kendi ilgim doğrultusunda mesela fizik bölümünü tercih edebilirdim herhangi bir üniversitede.” şeklinde açıklamalarda belirtmiştir.

Diğer öğrenci (Ö11) ise temel bilimleri seçmeme nedeni olarak iş garantisinin olmaması, gelir durumu, toplumsal saygınlığı gibi faktörlere bağlayıp bütün tercihlerinin idealleri doğrultusunda prestijli meslek tıp olduğunu tıp olmasaydı yerine bilgisayar, elektrik elektronik, makine mühendisliği yazabileceğini, arkadaşlarının matematik oku dediğini ama okusaydı matematik profesörü olmak isteyeceğini aynı zamanda onu da tıp mühendislik tutmasaydı matematik tercih edebileceğini aşağıdaki alıntıda geniş bir şekilde açıklamıştır.

Ya ben 11 tercih yaptım. 11 tercihin hepsine de tıp yazdım Hiç temel bilimler yazmadım. Yazmayı da düşünmedim. Tıp yazmasaydım mühendislik yazardım. O da garanti. ... Elektrik elektronik olabilirdi. Bilgisayar olabilirdi. Makine olabilirdi. Yani onun dışında çok fazla diğer mühendislikler de cazip gelmezdi. Genetik de yazmazdım herhâlde. Bu üç mühendisliğe yönelirdim. Temel bilimler yazmadım. Sadece matematiği sevdiğim için annem arada bir matematik oku falan diyordu. Arkadaşlarım bazen bence sen matematik oku falan diyorlardı ama o da biraz işin şakası oluyor yani. ... Ya matematik okuduktan sonra muhtemelen üniversitede kalırdım. Yani matematik profesörü olurum. Ama yani bilmiyorum şu an ee birinci önceliğim değildi. Yani belki tıp olmasa mühendislik olmasa düşünebileceğim meslek.

...

Ya şimdi şöyle ben tek ilgi alanım da matematik değil. Yani matematik büyük bir ilgi alanım aynı zamanda ben sadece iş kaygısı da demeyeyim yani şimdi mühendislikte mesela iş garantisi yok. İyi olmanız gerekiyor, sıvırılmanız gerekiyor, aynı durum tıp için de geçerli olsaydı ben yine tıp yazardım. Yani çünkü sadece para kazanayım altı sene sonra atanayım değil de hani biraz idealler doğrultusunda gerçekleştirmek lazım tercihleri. Bir de sadece atama sadece gelecek kaygısı değil bence Türkiye’de prestij de önemli. Hangi mesleği yapıyorsanız olun tamam matematik profesörü olsam mesela tamam camiada olan üniversitedeki kişiler benim hangi eğitim süreçlerinden geçtiğimi yeterince anlar ama toplumda birisine matematik profesörü desem yani anlamaz köylü birisine söylesem yoldan geçene söylesem eğer bu konuda çok fazla bir bilgisi yoksa yani en azından temel bilimler hakkında bir şey duymadıysa sizin bu konunuzla alakalı çok da bir anlamı olmuyor hani biz sadece bir mesleği tek bir parametreye göre seçmiyoruz. Yani ülkenin şartları en gelecekte ne yapabiliriz ne yapamayız yeteneklerimiz ne ne istiyoruz gelecekteki maaş durumları ne olabilir iş garantisi var mı yok mu ona bakıyoruz. Aynı zamanda prestij saygınlık toplumda geçerliliği onlara da bakıyoruz. Ben öyle diyorum. Böyle olunca oklar biraz daha tıpy gösteriyordu. O yüzden ben tıp yazdım yani matematiği ne zaman yazarım. Sayısal mühendislik tıp tutmaz eşit ağırlık ile matematik arasında seçim yapmak zorunda kalırım o zaman matematiğe yönelirdim.

Temel bilim bölümleri hakkında gelecekte kaygı durumu konusunda görüşmeye katılan iki öğrenciden biri (Ö2) özgüveni olduğu ve kendini geliştirmeye önem verdiği için gelecek kaygısı hiç düşünmediğini belirtmiştir.

Öğrencilerden biri (Ö2) kendini geliştirmeye önem verdiğini, işsiz kalacağını düşünmediğini şu cümlelerle ifade etmiştir.

Yani dürüst olmak gerekirse hiç düşünmemiştim.

...

Benim çok olmadı. Çünkü ben eee yani birazcık kendime özgüvenden kaynaklanıyor aslında. Ben kendime çok güveniyorum bu konuda. Çünkü ben diyorum, ben kendimi çok geliştiren bir insanım. Ben kendime çok şey yapabilen bir insanım. Yani biraz hırslı bir insanımdır. O yüzden kendimi geliştirmeye çok önem veririm. Ben alanında en iyi kimyagerlerden birisi olmak istiyorum. Bundan dolayı ben zaten dürüst olmak gerekirse pek işsiz kalacağıma inanmıyorum. Ondan dolayı bir de üzerine akademik kariyer düşünüyorum akademik kariyer düşündüğüm için hiç fazla şey yapmıyorum bu konuda. Endişe duymuyorum.

Öğrencilerden diğeri (Ö3) ise ilk etapta çevre etkisiyle çok fazla kaygısı olduğunu ama şimdi öyle bir kaygısının olmadığını ve kimyada hedefi doğrultusunda iyi bir ortalama elde ederek çok iyi pozisyonlarda çalışabileceğini aşağıdaki cümlelerle aktarmıştır.

Şöyle ilk bu bölüm tercihler açıklandıktan sonra çevremden böyle tepki alınca evet çok fazla kaygım oldu açıkçası. O yüzden bu bölümü ön yargıyla ile başlamıştım ama şu an öyle bir kaygım olmadığını düşünüyorum. Kimyadan çok yüksek iyi pozisyonlarda çalışabileceğimi düşünüyorum. Önemli olan insanın kendini eee yani bir hedef doğrultusunda iyi bir ortalama ile güzel bir yerde yüksek lisans yaparsam çok iyi yerlere geleceğimi düşünüyorum kimyadan dediğim gibi sadece laboratuvar odaklı düşünmüyorum. Çünkü her bölümde çalışabilir.

Öğrencilerin Tercih Sürecinde Dikkate Alınan Hususlar Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin tercih sürecinde yönlendiren hususlara yönelik görüşler analiz edildiğinde bu görüşlerin dört farklı başlık altında toplandığı Tablo 5’de görülmektedir. Bunlar içerisinde sıklığı en yoğun olanların daha çok üniversite (f=12) ve bölüm tercihi (f=12) kapsamında olduğu, üniversitenin prestijinin (f=5) ve çift anadal programlarının olması (f=3) gibi seçeneklerin ise daha az dile getirilen hususlar olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Öğrencilerin Tercih Sürecinde Dikkate Alınan Hususlar Hakkındaki Görüşleri

Tema	Kod	Katılımcılar	f
Tercih Sürecinde Dikkate Alınan Hususlar	Üniversite Tercihlerini Etkileyen Faktörler	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12	12
	Üniversite Tercihlerinde Bölümüne Karar Verme Aşamaları	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12	12
	Tercihlerinde Üniversitenin Prestij Etkisi	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö9	5
	Çift Ana Dal Okuma İmkânı Sunma Durumu	Ö2, Ö3, Ö5	3

Görüşmeye katılan temel bilimler dışında bir alanda tercih yapan öğrencilerden birinin (Ö1) ifade ettiği görüşlere göre bölüm tercihinde öğrencinin yerleştirme puanındaki sıralamasının en büyük etken olduğu, bunun yanında önemli diğer etkenler arasında ise mezuniyet sonrası iş bulma imkânının olması, tercih edilen alana yönelik ilgisinin olması, üniversitenin bulunduğu şehrin etkili olduğu ancak aile ve çevresinin etkisinin bunlar yanında daha az olduğu öğrenciye ait görüşmeden alınan alıntı aşağıdaki metinden anlaşılmaktadır.

Dediğim gibi başta sıralamam etkili oldu yaptığım tercihte. Onun dışında çevremde ee bu bölüme karşı iyi bir bakış var açıkçası.

...

İş imkânları geniş olması tercihimdeki en önemli sebeplerden biri. ... Garantisi var şu an en azından. Atamalar bitirir bitirmez yapılıyor. O yüzden şu anki bölüme bu kriterlere bakarak tercih ettim.

....

Bir ilgim de vardı. Mesela ben lise tercihim de açıkçası bu meslek grubuna dâhil olmak istediğim için yapmıştım

.....

Bir de şehir de etkili oldu. Üniversiteden ziyade ben şehir seçtim. ... Çünkü alacağım temel eğitimin üniversiteden üniversiteye çok farklılık göstermeyeceğini düşünüyorum. Öyle olunca daha çok il seçmeye yöneldim.

...

Arkadaşlarım, ailem, öğretmenlerim eee..tercihimi tamamen çevremden bağımsız yaptım. Tabi ailem de istiyordu açıkçası. Ama öyle bir yönlendirmede bulunmadılar.

Temel bilimleri tercih etmiş olan bir başka öğrenci (Ö2) yukarıda görüşlerine yer verilen Ö1 kodlu öğrenci ile benzer şekilde tercih sürecinde ailesinin etkisinden ziyade kendi görüşlerinin ve isteklerinin daha baskın olduğunu ifade etmiştir. İlk kimya okumak istediğini ailesine söylediğinde onların hayal kırıklığı yaşadığını ama kimyadaki başarılarını ve mutluluğunu gördükçe bu kararına saygı duyduklarını bunun yanında tercih sürecinde temel bilimlere yönelik öğretmenlerinin olumsuz yönlendirmeler yaptığını ancak bunları dikkate almadığını hatta bu şekildeki yönlendirmelerin kendisini rahatsız ettiğini aşağıda alıntılanan cümlelerle ifade etmiştir.

Ben genel olarak sadece kendimi düşündüm. Bölümü seçerken, çünkü yani sonuçta evet ailem sonuçta beni büyüttü ama sonuçta ben bu hayatı tek başıma yaşayacağım. Tek başıma yaşayacağım derken ben yaşayacağım bu mesleği ben yapacağım için tamamen kendi ilgi ve merakıma göre bir bölüm seçtim. Seçme amacım, tamamen aslında sevdiğim işi yapmaktı. ... Ben ilk kimya okumak istediğimi söylediğim zaman onlar bayağı bir hayal kırıklığı yaşadı. Ama ondan sonra ben olimpiyatlara katıldım kimya olimpiyatlarına ve ulusal alanda madalyalar elde etmeye başladım: Daha sonra kimya projeleri yaptım. Tabi bir şekilde kendimi kimyaya adanmışımı kimyada bir şeyler başarabildiğimi gördüler ve bunu yaparken ne kadar mutlu olduğumu hiçbir zaman şey yapmadığımı üzülmeyişimi canımın sıkılmadığımı bundan çok keyif aldığımı fark ettiler. Bundan dolayı en son ailem de sağ olsun hiç şey yapmadılar. Dediler ki tamam sen bunu seviyorsun bu alanda da iyi gidiyorsun şey yapmayalım önünde engel olmayalım.

...

Yani şöyle herkes öyle desteklemedi öyle. Hocalarımın hiç birisi beni desteklemedi. Ondandır genelinde lise hocalarıma da biraz kırgınım zaten. Eee genel olarak beni hep dört sene boyunca tıpa yönlendirmeye çalıştılar. Çünkü yeni açılan bir okuldu. Yeni açılan bir okul olduğu için okulun sükse yapması için çok fazla tıp çıkarması gerekiyordu. Ben de o okulda üst sıralarda olduğum için beni hep tıpa yönlendirmeye çalışmışlardı ve kimya okumak istediğim zamanda da hep bana kimya okuyup ne yapacaksın şöyle olacak böyle aç kalacaksın falan şeyler demoralize edici şeyler cümleler kullandıkları için genel olarak hocalardan pek fazla destek gördüğüm söylenemez.

Yine temel bilimlerden kimya tercihi yapan bir başka öğrenci (Ö3) tercihte bulunurken kimyanın geniş bir çalışma alanının olduğunu ve gıda sektörü, kozmetik, otomotiv gibi birçok farklı sektörde kimyacıların iş bulabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Bunun yanında saygınlık, maaş ve imkânlarının çok olması sebebiyle yurt dışında çalışabilmek için kimya tercih yaptığını bunda Koç üniversitesinin etkisi olduğunu, arkadaşlarının ve akrabalarının da kimya okuyup ne yapacaksın diye olumsuz eleştiriler yaptığını düşük yapıp kimya okuyormuş gibi hissettirdiklerini, babasının istemeyerek tıp okuduğu ailesinden kesinlikle destek aldığını ifade etmiştir.

Ailemin rolü demiştim sadece destektı bu bölümü seç diye tavırları olmadı. Ee benim bu bölümü tercih etme sebebim dediğim gibi kimyanın her sektörde olması yani hem her departmanda

çalışabileceğimi düşünüyorum. Aynı zamanda her sektörde de çalışabileceğimi düşünüyorum. Yani gıda sektörü olabilir, kozmetik, otomotiv bile olabilir. Her sektörün içinde temel bilim olduğu için ee her sektörde bulunduğunu düşünüyorum. Bu yüzden en büyük sebep buydu diyebilirim.

...

Araştırmacı: Peki araya giriyorum ailenin yani başka bir kimya haricinde başka bir isteği oldu mu senden tercihler aşamasında?

Ö3: Yok hiç dediğim gibi babam tıp okurken istemeyerek okuduğu için

Araştırmacı: Seni yönlendirmede mi??

Ö3: Hatta yönlendirmede diyebilirim yani. Eee kendisi onun gibi olmamı istemiyordu. O yüzden ee hep ben Kendimi listemi oluşturdum gerçekten. kafama göre yani. Bu tercih listemde tek tercih kimya olmasının sebebi eee Koç üniversitesi gibi yüksek puanlı kimya olsaydı kesinlikle yazmayı düşünürdüm tercih listeme başka bir üniversiteme.

...

Tabiki. Etkileyen faktörler dediğim gibi Koç Üniversitesi'nde okumak benim için ayrı bir etkendi. Çünkü olanaklarının çok olduğunu biliyorum. Eee Aynı zamanda başka bir faktör de kimya genel olarak temel bilimlerin yurt dışında çok saygın olduğunu düşündüğüm için bu bölümü yazdım. Çünkü Türkiye'de o saygınlığı anlamıyorsunuz ama yurt dışında baktıklarında bilim adamı gözüyle size bakıyorlar. Kimyagerim ya da bir fizik okuyorum dediğinizde o zaman bilim adamı oluyorsunuz ve ya da bilim kadını Bilim insanları daha doğru olur. O saygınlık ve olanakları aynı zamanda maaşı da yurt dışında çok daha yüksek olduğunu düşünüyorum kimyanın. Bu yüzden olur da bir gün yurtdışı odaklı çalışma yaparsam ya da iş hayatıma orda devam edersem kimyanın çok opsiyonu olduğunu düşünüyorum.

Araştırmacı: Evet. Peki öğretmenlerinin rolü ya da arkadaşlarının rolü olmuş muydu bu tercih aşamasında? Bölümü tercih ederken...

Ö3: :Arkadaşlarımın rolü kötü bir şekilde oldu. Hiç desteklemediler beni maalesef.

Araştırmacı: Sana demişlerdir ki bu kadar yüksek puanla kimyaya niye gidiyorsun değil mi?

Ö3: Evet evet aynen öyle oldu. Çünkü çok fazla arkadaşım yani düşük puan yapan çok arkadaşım oldu benle kıyaslayınca Onlar hep hani onlar kafasında tıp yaz ben senin yerinde olsam tıp yazardım işte doktor olabileceksen neden kimya yazıyorsun? Ne olacaksın kimya okuyunca? Kimyager olup nasıl geçineceksin gibi tepkiler çok aldım. Aynı zamanda arkadaşlarım değil başka Akrabalarından da aldım tepkiler böyleydi. Beni destekleyen ebeveynlerimden ayrı olarak akrabalarım hiç desteklemedi. Hâlâ da söylerken sanki böyle kötü bir bölüm okuyormuşum gibi tepki alıyorum açıkçası. Biraz da kimyaya bölüm gözüyle bakmıyorlar. Ya düşük yapmışım kimya okuyormuşum gibi bana bakıyorlar. O yüzden pek iyi tepki almıyorum maalesef.

Araştırmacı: Evet peki senin biraz önce dedin geçim derdi hani olabilir mi diye gerçekte senin öyle bir kaygın oldu mu hani gelecekte geçim kaygısı çeker miyim iş bulabilir miyim diye. Temel bilimden mezun olunca.

Ö3: Eee şöyle ilk bu bölüm tercihler açıklandıktan sonra çevremden böyle tepki alınca evet çok fazla kaygım oldu açıkçası. O yüzden bu bölüme ön yargıyla başlamıştım ama şu an öyle bir kaygım olmadığını düşünüyorum. Kimyadan çok yüksek iyi pozisyonlarda çalışabileceğimi düşünüyorum. Önemli olan insanın kendini eee yani bir hedef doğrultusunda iyi bir ortalama ile güzel bir yerde yüksek lisans yaparsam çok iyi yerlere geleceğimi düşünüyorum kimyadan dediğim gibi sadece laboratuvar odaklı düşünmüyorum. Çünkü her bölümde çalışabilir.

Temel bilimci bir aileye sahip olan öğrenci (Ö4) tercihinde ailesinin kendisinin sunduğu kimya bölümü kararını desteklediklerini, şehir, ailesinin ekonomik durumu iyi olduğu için aileden ayrı şehir olduğunu, sıralama, yabancı dil eğitimi veren üniversite etkisinin yanında arkadaşlarının olumsuz baktığını ancak öğretmenlerinin desteklediği yönündeki düşüncelerini aşağıdaki alıntıda açıklamaktadır.

Söylemiştim zaten ikisi de kimya kaynaklı olduğu için şey teşvik ettiler demeyeyim de. Ben bu fikri attığımda bana destek verdiler yani. O fikri benim önüme sunmadılar. Ben fikri sundum ben fikri sunduktan sonra gayet olumlu karşıladılar. Destek verdiler. Öyle olunca kararlı bir şekilde

yazdım. Aile rolü böyle. Şehir ve üniversite çok etkili onun dışında. ...Şehir ben Ankara'yı çok seviyorum. Hiç gitmedim ama büyük bir sempati var.

...

Puan etkisi var. En yakın puanlı kimya bölümü. Ondan sonra başka ailenin ekonomik durumu demiştiniz o da şehirle alakalı biraz pahalı ama ekonomik durumu yani yeterli olduğu için pahalılığı göze aldık. Başka sonra arkadaş etkisi. Ankara'da okuyan ve Eskişehir'de okuyan arkadaşlarım var. Bunun etkisi var gerçekten bu arada yalan yok. Benim dersane arkadaşlarım mezun senemde beraber çalıştığımız beraber kazandığımız arkadaşlarım o çevredeydiler. Onlar da Ankara Tıp kazandı kimisi Cakova(Hava?) kontrolörlüğü kazandı. Onlar da yakınlarda diye ben de şey yaptım biraz anlaştık diyebilirim yani.

Araştırmacı: Peki arkadaşlarının rolü şöyle oldu mu? Hani hiçbir arkadaşın böyle çıkıp ta niye kimyada okuyacaksın ne yapacaksın diyen oldu mu?

Ö4: Oldu. Kimya okuyup ne olacaksın diyen çok insan duydum. Ben de göz ardı ettim duymazlıktan geldim. Öyle.

Araştırmacı: Öğretmenlerinden çıktımı öyle diyenler?

Ö4: Öğretmenlerimde çıkmadı

Araştırmacı: Destekleyenler oldu mu?

Ö4: Desteklediler hatta. Evet, öğretmenlerim bilgili o açıdan ya da en azından ya da anlayışlı diyeyim.

Araştırmacı: Evet. Yani şöyle bir şey diyeyim. Bir de ailen de hiç böyle annen ya da baban kimya okuyup ne yapacaksın biz kimyacıyız zaten dediler mi daha doğrusu?

Ö4: Demediler yok demediler. Hiç öyle sözler duymadım. Sadece arkadaş ortamında duydum.

Araştırmacı: Evet. Bir daha hazırlan tıp oku çünkü abin de herhâlde tıp okuyor sen de tıp oku falan demediler değil mi?

Ö4: Ya annem bir şey demişti sanki galiba istiyorsan bir daha hazırlanabilirsin yani problem yok demişti. Bir daha mezuna kalabilirsin.

Ö4: Ben dedim benim için yeterli dedim. O da saygı duydu yani.

Araştırmacı: Peki burada İngilizce öğrenme faktörü etkili oldu mu? İngilizcem iyi olur yurtdışına giderim orda çalışırım gibi imkânlardan yararlanırım gibi.

Ö4: Evet, evet. ODTÜ İngilizce açısından zaten güçlü bir üniversite. Hazırlığa da kaldım İngilizcemi geliştirmek için yurtdışına gitme şeyim var planlarım var. Etkisi var. O yüzden hazırlıktayım şu an.

Diş hekimliğinden moleküler biyoloji ve genetiğe yatay geçiş yapan öğrenci (Ö5) tercih sürecinde ailesinin gelir, mutluluk, ilgi hepsini düşünerek tercih etmesi şeklindeki bütün kararlarında arkasında oldukları ve onun bütün yaptıklarıyla gurur duyduklarını, öğretmen, arkadaş etkisinden ziyade sıralamanın daha fazla etkin bir rol aldığını, tercih ettiği üniversitenin ve bölümün saygınlığı ve genetiğin revaçta olmasının yanında yaşadığı şehirde okumak istediğinden aşağıdaki alıntıda bahsetmektedir.

Ailenin rolü, ailem dediğin gibi arkamda oldu her zaman hatta ben diş hekimliği tercih yapmadan önce onlar beni moleküler biyoloji ve genetiğe birazcık yönlendirdiler. ... Yani ekonomik açıdan hani çok fazla gelir düşünerek tercih yapmama mı söylediler bana hem gelir mutluluk hem ilgi hepsinin ortak paydasını bulup tercih yapmaya yönlendirdiler. O yüzden öyle her hangi bir baskı yoktu. O yüzden şanslıydım.

AS: Ailenin daha yüksek beklentileri oldu mu senden acaba?

D: Kesinlikle hayır. Zaten çok fazla sınava emek verdiğimi gördükleri için bütün yaptıklarımla herhâlde gurur duymuşlardır, yani süreçte her zaman yanımdaydılar.

Araştırmacı: Hıhı. Peki, genelde aileler çocuklarını başarılı gördükleri zaman daha çok yüksek beklentileri oluyor ya hani belki senden daha yüksek şu anda da zaten çok güzel yerdesin de Belki acaba tıp okusaydı daha mı iyi olurdu diye düşünmüşler midir sorsam.

Ö5: Açıkçası zaten Boğaziçi ne bir hayranlık besliyorlar. O yüzden şu an olduğum yerden gerçekten memnun onlar da.

Araştırmacı: Çok güzel. Peki, bu aşamada arkadaşlarının rolü öğretmenlerin in rolü oldu mu ilk tercih aşamasında ya da sonraki aşamada?

Ö5: Açıkçası kesinlikle olmuştur yani arkadaşlarımla biraz daha temel bilim ağırlıklı tercih eden bir çevrede olsaydım kesinlikle ben de matematik, fiziği düşünebilirdim mesela temel bilimleri ilk sırada düşünebilirdim. Öğretmenlerin pek ilgisi etkisi olmadı açıkçası. Biraz da tabi puanımın nerelere yettiği hangi alanlarda nerelere olabildiği göz önüne alarak tercih yapmışım.

Ö5: Evet bölümün saygınlığı. Bu da etkileyen bir faktördür benim için.

Araştırmacı: Etkili oldu sende değil mi?

Ö5: Boğaziçi olması ve genetiğe duyulan son dönemde revaçta olması etkiledi kesinlikle. Şehir de etkiledi. İstanbul'da yaşıyorum zaten. ODTÜ olsa onu düşünebilirdim ama büyük şehirde olması artı oldu.

Matematiğe olan ilgisinin ailesinin de matematikte başarı ve ilgi kaynaklı olduğunu düşünen öğrenci (Ö6) tercih sürecinde en başta ilgi duyduğu alanda okumak istediğini, ailesinin gelecek odaklı baktığı için bölümde okumasını çok istemediğini burada ailesinden abi kardeş rolü olduğunu ancak danışman hocasının ailesiyle konuştuğundan sonra ailesinin onay verdiğini metinde açıklamaktadır.

İlgilerim aslında daha çok. İlgilerim aslında ama ailemde var bunun içinde. Çünkü benim ailem dediğim gibi hep bu yönlerde ilerlemiş insanlar olduğu için matematiğe karşı hep yorum yapıyorum ama matematik alanında hep aile üyelerimin hep bir başarısı vardı. Hani aileden gelen bir ilgiydi aslında. Yani ben oturup mesela boş zamanımda matematik test çözerdim.

...

Anne babadan ziyade abla abi kardeş rolü bende çok oldu. Çünkü çok kardeş olduğum için hani sürekli onlarla ders ortamı vardı. Birimiz mezun oluyor sonra diğeri hep bu şekilde ilerledi. Benim büyük ablamla küçük ablam aynı lise mezunu. Büyük ablam okul birincisi olarak mezun oldu sonra diğeri ablam okul birincisi olarak devam etti. Biraz aileden aileye aktarılacak gibi.

...

Yani şöyle söyleyeyim ailem birazcık istemiyordu bölüm olduğundan ötürü çok istemiyorlardı. Ama bizim tanıştığımız bir danışman hocamız vardı aile akrabamız ben onunla konuştum ee onlar mesela babama şunu söyledi kızının iki yıllık sağlık seçip saatlerce nöbet tutup görmemektense bu bölümü okusun en azından isteyerek yapabileceği bölüm olarak baktı ve bunu söyledi. Ailem de o şekilde onay da verdi. ... Yani aile birazcık gelecek odaklı bakıyor olduğu için..

Tercihler sırasında ailesinin rolünün çok olmadığını belirten öğrenci (Ö7) tercihiinde en önemli etkenin ilgi ve yetenek olduğunu, arkadaşlarının ve öğretmenlerinin bu aşamada destek olduğunu ama yine de imkânları konusunda tereddütlü olduklarını onları bu konuda kendisinin ikna edici rol oynadığını metinde belirtmektedir.

Ö7 Ailemin rolü fazla olmadı özellikle fizik oku diye ama. Ondan sonra babamın tanıdıklarıyla konuşunca daha fazla bilgilendim ben de. İlgi ve yetenek ana nedeni bu zaten. Demiştim. Bölümün saygınlığı Boğaziçi.

...

Araştırmacı: Boğaziçi'nden mezun olunca bir saygınlık var ayrıca değil mi? Türkiye'de

Ö7: Evet. Ama tabi kendin çalışmadıktan sonra pek bir anlamı kalmaz

Araştırmacı: Evet evet. Mesela arkadaşların rolü oldu mu?

Ö7: Arkadaşlarımla tercih yapmadan önce konuşmuştuk. Destek oldular aslında. Onlar da iş imkânları bakımından endişeliydi ama.

Araştırmacı: Sana hiç diyen oldu mu mesela öğretmen arkadaşlarından bu puanın çok yüksek fiziğe niye gidiyorsun diyen oldu mu? Olumsuz etkileyenler oldu mu?

Ö7: Bayağı konuştuk ama en son mezunları gösterince onlar da ikna oldu. Tanıdıklarla da görüştüm çok olumsuz fikir beyan etmedi yani. O yüzden ikna oldu. Başta diyorlardı başta bir sürü yazabileceğin bölüm varken niye fizik yazıyorsun diye? Fizik öğretmenim desteklemişti. Tercihlerden önce sınav senesinden önce ama bir tanesi de desteklememişti başka çok şey okuyabilirsin diye. Diğer öğretmenim de biyoloji hocam destekledi. Felsefe öğretmenim destekledi. Bunları da ikna etmem gerekti biraz ama sonunda kabul ettiler.

Tercih aşamasında nelere dikkat ettiği hususlar konusunda görüş bildiren bir öğrenci (Ö9) Koç üniversitesinin sağladığı çap imkânlarından dolayı ilgi alanı olduğu fizik ve bilgisayar mühendisliğini aynı zamanda okuma fikrinin kendisini mutlu ettiğini, iş bulacağını, bir arkadaşıyla fizik okuyalım diye karar verdiklerini, ailesinin de bu düşüncesine olumlu baktığını metinde olduğu gibi dile getirmektedir.

Ö9: Eee yani aslında kimsenin rolü olmadı. Ben hep bilgisayar mühendisliği seçmek istiyordum. Çünkü onu çok seviyordum ona da çok ilgiliyim. Ama fiziği de çok seviyordum. Ondan sonrasında iki ay kala Koç Üniversitesi'nde çift ana dal imkânlarının hani bir sürü kişinin yaptığı bir şey olduğunu duyunca ikisini de birden okumak istedim. Çünkü birini okuyup öbürünü okumazsam öbürü içimde kalırdı. İki sevdiğim şeyde okuyabilmek için seçtim. Eee çevremdekilerin de bir tane arkadaşım var o da fiziği çok seven biz onla hep fizik okuyalım fizik okuyalım derdik o etkili oldu. Ailem de kararlarımı duydukça saygı duydular. ...

Araştırmacı: Peki iş imkânları hakkında konuşursak gelecekteki iş imkânı kaygısı sende var mı? İş bulamazsam temel bilimden mezun olunca diye bir kaygı var mı acaba?

Ö9: Hayır öyle bir kaygım yok. Ya illaki bulunacağını düşünüyorum. Aklımda bir plan da yok. Şu an fırsatlara açık bir şekilde beklemeyi planlıyorum. Ama iş bulamayacağımı düşünmüyorum. ...

Araştırmacı: Peki üniversite olarak başka bir üniversite seçebilir miydin yani koç çift ana dal dedin ama en yüksek puanda zaten. Boğaziçi falan da olabilir miydi senin için?

Ö9: Evet zaten ikisi arasında kalmıştım. Koç oldu. Ona karar verdim en son.

Temel bilim tercihinde bulunmayan, üniversite sıralaması yüksek olan öğrenci (Ö11) YÖK Atlas'ı inceleyerek gelecekle ilgili hedefleri doğrultusunda en fazla desteği veren ailesinin de teşvikiyle tıp okumaya karar verdiğini daha sonra sıralamasını dikkate alarak üniversite ve yaşadığı şehire ulaşımı daha kolay, öğrenci şehri olması, trafiği daha az, merkezde olduğu için mezun olduktan sonra bağlantı yapabileceği Ankara şehrini tercih ettiğini, sınavın adının bile bilmeyen okuldaki öğretmenlerinin bu bölüme yönlendirmediklerini arkadaşlarının da desteği olmadığını belirtmiştir. Aynı zamanda ailesinin ekonomisi iyi olduğu için ailesiyle aynı şehirde okumak zorunda olmadığını ve onların biraz tıp okuması için yönlendirdiğini açıkça aşağıdaki alıntıda vurgulamaktadır.

Ö11: Yani az önce o söylediğim saygınlık, gelecek kaygısı ya da işte gelecekle ilgili planlamalarınız diyelim kaygı biraz daha olumsuz kaçıyor gelecekteki durumunuz işte toplum tarafından ne kadar biliniyor yetenekleriniz ne, ne kadar disiplinlisiniz ne iş yapabilirsiniz hedefleriniz neler ve ne olmak istiyorsanız tabi bunların hepsini düşündükten sonra karar vermek lazım. Bunları düşündüm. . Hani ailem de olumlu bakıyordu zaten tıpa. Ailemin de desteğiyle hani onların da teşviki oldu tıp açısından. .Tıp yazdım. .Onun dışında şehir olarak neden ya da nasıl tercih yaptım ya da üniversite olarak nasıl tercih ettim. Yani şehir olarak ta şu şekilde puanımı

aldıktan sonra zaten bu YÖK Atlas'ta önceki seneler hangi üniversiteler kaç puanla almış ne kadar sıralamayla almış onlar belli, yani aşağı yukarı sizin puanınız çok güzel olsa bile pardon çok kötü olsa bile kötü demeyeyim de yani belli bir noktada olsa bile siz o tercih aralığında yapıyorsunuz. Mesela örnek vereyim on beş bine girdiniz siz on bin ile yirmi bin arasında tercih yapıyorsunuz. İlk bini yazmıyorsunuz.. Şimdi ben de puanım çerçevesinde benim aralığında şu şehirler vardı. Ankara. İstanbul ve İzmir. Zaten bu üç şehir olmasaydı ben Erzurum'da okumaya gönüllüydüm. Yani Erzurum da köklü bir üniversite. Ailemin yanında biraz daha kolay hani bir Konya daha yüksek Çorum daha yüksek diye işte oralara gitmezdim. Örnek veriyorum. O yüzden üç tane seçeneğim vardı. İzmir. Ankara ve İstanbul. Yani şimdi ben Ankara'yı tercih ettim. Sebebi de şu hani Erzurum ile Ankara mesafe kısa. Yani diğerlerine baktığınız zaman hem uçak seferleri daha az olabiliyor hem Ankara daha merkezde hem uçakla bir saat sürüyor gibi faktörler çok önemliydi. En kötü ihtimalle sekiz on saatte arabayla gidebiliyorsunuz. Otobüsle gelme ihtimaliniz var. İstanbul'dan çok daha iki katına geliyor. Onlardan dolayı işte Ankara'nın merkez olması ulaşım öğrenci şehri olması trafiğin daha az olması daha yaşanabilir olması ve gelecekte belki hani buradan mezun olduğumuz zaman merkezde olduğunuz için belki bağlantılarınız daha iyi olabilir yani bu sebeplerden dolayı ben Ankara'yı tercih ettim. Kimi öğrenci de; İzmir'i tercih ediyor. Diyor ki deniz olsun be okuldan çıktıktan sonra denize gideyim en azından orda bir çay içeyim kahve içeyim. Rahatlayayım gezeyim tozayım. Onlar İzmirli istiyor. Gezmek için işte İstanbul'da işte biraz daha ee Galata Kulesi orası burası Sultan Ahmet gezmek isteyenler daha çok İstanbul'u tercih ediyor. Ama ben asıl amacım okumak olduğu için Ankara daha cazipti. Hem büyükşehir olması bir de tanınmış olması kapıları biraz daha Ankara'ya yöneltti.

Araştırmacı: Peki bu tercihlerinde öğretmenlerinin arkadaşlarının rolü olduğunu düşünüyor musun ya da ailenin rolü?

Ö11: Öğretmenlerimin kesinlikle bir katkısı olmadı. Bilkent'ten mezun oldum. Hani üniversite sınavının adını dahi bilmiyorlardı. YKS sınavına girdik Öğretmenler üniversite sınavını ismini bilmiyordu. Bana göre öğretmenlerimin bu süreçte katkısı olmadı Arkadaşlarım da. Evet, öğretmenlerimin bir yönlendirmesi olmadı. Onlar hep bana Bilkent'e git dediler. Hani liseden mezun olunca üniversiteye geçmek için Ben de öyle bir şey yapmayacağım zaten. Öyle olunca bana yönlendirmeleri bir yardımları rehberlikleri olmadı. Açıkçası. Arkadaşlarım da zaten genellikle Ankara'ya gidecekti. Ama Ankara'ya gittikleri için ben Ankara'yı tercih ettim söz konusu bile değil. Ama ailemin teşviki oldu. Bu üç faktörden en çok ailemin katkısı oldu. Onlar biraz da yön verdiler.

Araştırmacı: Yönlendirdiler. Peki, yeteneğinin olduğunu düşünüyor musun doktorluk mesleği hakkında.

Ö11: Valla ben yapabileceğimi düşünüyorum yani bir terslik çıkmazsa. Yani iyi bir eğitim aldıktan sonra. Yani ben yapabilirim diye düşünüyorum. İnşallah.. Bunu biraz da seneler gösterecek. Ama ben kendime güveniyorum.

Araştırmacı: Buna karar verirken ailenin ekonomik düzeyi de önemli mi? Ekonomik düzey iyi olunca daha farklı şehirlerde okuma ihtiyacı duyarlar değil mi? Seçme sebebinden bir tanesi de o da olabilir

Ö11: Tabi olabilir...Mesela ekonomik durum olarak çok kötü olsak iyi bir puan da alsam Türkiye 1..si de olsam Erzurum'da okumak zorundaydım yani. Çok kötü bir gelecek te olabilirdi hani tamam çok başarılı olabilirsin ama bu tek faktör değil.

Araştırmacı: Evet.

Ö11: Ailenizin durumu önemli. Hayat görüşü de önemli. Mesela benim ailem İzmir'i de teşvik etti. Bana zorla İzmir de yazdırabilirlerdi ama Ankara daha makul geldi. Biz o şekilde düşündük.

Görüş bildiren başka bir öğrenci (Ö12) de tercih sürecinde lisedeyken yaptığı bilimsel projeler sayesinde kimyaya olan ilgisini keşfettiğini, bu bölümde başarılı olacağına inandığı için kendisinin seçtiğini bunda kendi rolünün çok daha fazla olduğunu ailesinin de diğer ailelerden farklı olarak kendisini bu kararında tamamen serbest bıraktığını anlattığı aşağıdaki bölümde şehire de sıcak yerde yaşamayı sevdiği için İstanbul'da okumayı Ankara'daki Bilkent üniversitesinde okumaya tercih ettiğini anlatmaktadır.

Ö12: Ben genel olarak lisedeyken de bilimsel araştırma projeleri yaptım. Bunla çeşitli yarışmalara katıldım. Bunla dereceler de elde ettim. Baktım kimya benim zevk aldığım ve ilgimi çeken bir alan. Bilimi zaten çok seviyorum. O yüzden kendimi bu alanda başarılı olduğumu düşündüğüm için bunu tercih ettim.

Araştırmacı: Yani burada ailenin ekonomik düzeyi, bölümün saygınlığı, ailenin rolü oldu mu sence öğretmenin rolü mesela.?

Ö12: Ben genel olarak kendi rolümün %95 olduğunu düşünüyorum. Kendi isteğim %95 de etkili bunda. ... Ailem de bunu istiyorsun o zaman tamam dediler. Karar senin dediler, desteklediler beni.

Araştırmacı: Peki burada şehir filan etkili oldu mu?

Ö12: Şehir, şehir ben İzmirli olduğum için açıkçası. İç Anadolu'da ya da daha iklimi soğuk yerlerde yaşamak istemedim. O yüzden İstanbul'u tercih ettim. Bunu soruyorsanız. Bilkent'i de yazabilirdim denk seviyelerde ama ben soğukta yaşamaya alışık değilim iklimsel olarak insana dokusu olarak farklı yere gitmek biraz değişiklik olacağı için İstanbul'u tercih ettim onun yerine Ankara yerine. Zaten iki seçeneğim vardı Ya Bilkent'i yazacaktım ya da Boğaziçi'ni yazacaktım. Açıkçası İstanbul'da yaşamayı Ankara'da yaşamaya tercih ettiğim için Bilkent'i yazmak yerine Boğaziçi'ni yazdım.

Araştırmacı: Evet. Burada biraz ailenin rolünü açabilir miyiz? Tezimle alakalı olduğu için diyorum.

Ö12: Yani onu ailemle konuşursanız daha detaylarını alabilirsiniz ama. Gerçekten benim ailemin rolü diğer ailelere benzemiyor. Neredeyse tamamen serbest bıraktılar yani. Bunu yapmak istiyorsan git oku dediler. Öyle çok da şey yok desteklediler. Ne istiyorsan onu oku dediler. Neyden mutlu olacaksan.. Bu kadar yani tamamen desteklediler kararına saygı duydular. Her adımında saygı duydular, hiçbir zaman onu yapma bunu yap ya da şu senin için daha iyi olur demediler. Neyden mutlu olacaksan neyde başarılı olacağını düşünüyorsan onu yap dediler.

Üniversite tercihlerinde bölümüne karar verme aşamalarında temel bilim tercihinde bulunmayan öğrenci (Ö1) tercih ettiği bölümüne karar verirken tıp alanında göreceği dersler hakkında araştırma yaptıktan sonra tercihini kesinleştirdiğini, meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip olan ailesiyle bu konuda fikir alışverişinde bulunduğunu kendisini doğrudan etkilemediklerini, arkadaşları ve öğretmenlerinin de yanında olduğunu metindeki gibi ifade etmektedir.

Ö1: Dediğim gibi bazı alacağım derslere falan bakmıştım tıp başlığı altında. İlgimi de çekince tercihim daha da pekiştirmiş oldu. Yaptığım araştırmalar. ... Yaptığım tercihte ailem de arkadaşlarım da öğretmenlerim de arkamda durdular. ... Benim tercihimde ailemin doğrudan etkilediğini düşünmüyorum. Açıkçası. ... Ailem çok müdahil olmadılar benim tercihimde ama onlarla da fikir alışverişinde bulunduğum oldu.

Araştırmacı: Hıhı..Peki aileniz meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip mi?

Ö1: Sahip bence ..Benim ailem meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip bence.

Araştırmacı: Bu bilgiler nelerdir? Mesele yeterli bilgi..

Ö1: Meslekler hakkında mesela bulabileceğim iş hakkında, iş imkânları hakkında atamalar konusunda bölümlerin içerikleri hakkında bilgiye sahip ailem. O konuda bana yardımcı oldular.

Youtube videoları izleyerek ve orada okuyan öğrencilerden önceden araştırma yaptığını da dile getiren öğrenci (Ö2) yurt dışı ve çap imkânları önceliği olmak üzere okulun imkânlarına, kadrosuna baktığını, Atatürk Üniversitesinin Erzurum'da olması ve yüksek puanlı olmaması gibi dezavantajlarından dolayı orayı yazamadığı ama kadrosunun çok iyi ve kimya alanında en çok yayın çıkartan üniversite olduğunu belirtmiştir. Ayrıca ailesinin meslekler hakkında genel bir bilgiye sahip olduğunu ama yeterli olmadığını ve tercih sürecinde rolleri olmadığını ancak

onların da tercih ettiği Koç Üniversitesinin imkânları yönünden iyi bir üniversite olduğu için hoşlarına gittiğini aynı zamanda temel bilimlerin TÜBİTAK burslarıyla biraz yükselişe geçtiğini bu konuda bilinçsizliğin azaldığını metinde ayrıntılarıyla açıklamaktadır.

Ben araştırma yaptım ve araştırma yaptığım alanlar genel olarak çoğunlukla yurtdışı imkânları olmak üzere çap imkânları. İkinci sırada ve genel olarak okulun imkânlarına çok baktım ben genel olarak okulun imkânlarına. Çünkü eğitim olarak kadrolara falan çok baktım. Ama ben şeye inanıyordum biraz daha. Hani hocalar iyi olmasa bile ben kendimi en azından geliştirebileceğim bir ortam olmalı hem ortamda çalıştığım insanlar kendini geliştirmeye müsait insanlar olmalı ki şu an etrafımda kendini geliştirebilen çok fazla insan var. Beni çok geliştirdiklerini düşünüyorum. Arkadaş çevremi. Ve bu en azından idealist insanlarla beraber okumak istediğimi düşündüm ve genel olarak yüksek puanlı yerleri düşündüm zaten. Mesela Atatürk Üniversitesini ben çok düşünmüştüm ama Atatürk Üniversitesi hem Erzurum'da olması hem genel olarak yüksek puanlı olmaması benim için çok büyük bir dezavantajdı. Oysa kadrosu çok çok iyi Atatürk Üniversitesinde. ... Mesela ben Atatürk Üniversitesindeki hocalardan çok fazla ders aldım ve aldığım derslerde genel olarak Atatürk Üniversitesindeki hocalar kendini çok belli ediyordu çok çok iyi hocalardı çünkü. Mesela o yüzden mesela o hocaların Koç'ta olmasını çok isterdim. Ya da Atatürk Üniversitesi'nin Erzurum'da değil de İstanbul'da olmasını çok isterdim ve de yüksek puanlı olmasını

Araştırmacı: Evet yüksek puanlı olsaydı belki dezavantajı Doğu'da olması. Veli ve öğrenciler tercih etmiyor.

Ö2: Konumu o kadar şey olmasa konumu Erzurum'da olmasa aslında çok çok daha iyi yerlere gelebilecek bir üniversite. Çünkü TÜBİTAK'ta o anlamda baktığımız zamanda da zaten kimyanın da en iyi en çok yayın çıkaran üniversite Atatürk Üniversitesi olarak gözüktüyordu

Araştırmacı: Evet evet. Peki, üniversite tercihi konusunda herhangi bir rehberlik desteği aldın mı?

Ö2: Ben YouTube kullandım genel olarak. Rehberlikçilerimle genelde konuşmuyordum. Çünkü rehberlikçilerim her şekilde beni tıpa yönlendireceklerdi. ... Aynen ben rehberlikçilerime hiç bulaşmıyordum bile. Genel olarak o yüzden öğrenmek istediğim üniversitelerin YouTube videolarını izliyordum ya da orda okuyan öğrencilerden.

...

Dürüst olmak gerekirse matematik ve fizik okumak birazcık riskli olabiliyor. Çünkü yani bana kalırsa matematik ve fizik birazcık daha hani keşif yapması çok zor olan alanlar. Çünkü artık çok fazla teoriğe döndü ve bir şeyleri keşfetmek zor. O yüzden akademik açıdan tatmin edici olmayabilir. Özel sektör olarak ta yine kimya ve MBG kadar bir seçeneği olmadığı için matematik ve fizik okurken insanların iki kere düşünmesi bana çok normal geliyor. Ama ben de mesela matematik ya da fizik okuyacak olsam yine okurdum büyük ihtimal temel bilim okurdum yine. Ancak bu şu anki kadar böyle şey gitmezdim. Ne olursa olsun ben her türlü kimya okuyacağım gibi gitmezdim. Büyük ihtimal temkinli giderdim.

...

Aslında temel bilime şu an ilgi birazcık daha yükseliyormuş gibi geliyor bana Hem TÜBİTAK burslarından dolayı hem de eskisi kadar bilinçsizlik yok. Çünkü birazcık hani temel bilimciler çıkıp konuşmaya başladı bence. Biz aşı karşıtız. Biz şöyle şöyle seçeneklerimiz var işte akademik alan var şu var bu var hani birazcık daha bu konu bilinçlendirilmeye çalışıldığı için. Hani şu an birazcık daha yükselişte. Taban puanlara baktığımız zaman da temel bilim her sene ilerlerken tıp gerçekten ciddi bir gerilemeye başladı gibi geliyor bana şu anda.

Araştırmacı: Ama şu var sanırım Doğu'daki üniversitelerde değil de Batı'da iyi üniversitelerde temel bilimlere giden öğrenci sayısı fazla gibi geliyor.

Ö2: Evet. Orası öyle. Doğu'ya olan ilgi çok çok daha az

Araştırmacı: Aileniz üniversite tercihinde rehberlik yaptı mı? Ne tür bir rehberlik yaptı diye sorsam tekrar? Onlar mesela bir uzmandan bir rehberlik aldılar mı ?

Ö2: Yok ailem direk Koç Üniversitesi adı olduğu için Koç Üniversitesi istiyorlardı zaten. Koç'a git. Koç'a git Koç'a git. Yani genel olarak isim vardı.

Araştırmacı: Peki onlar Koç olmasaydı kabul ederler miydi acaba kimyayı?

Ö2: Kabul ederlerdi. Genel olarak zaten Boğaziçi, Koç ve Bilkent'in üçüne de okey derdiler.

Araştırmacı: Evet marka isim olduğu için değil mi üniversite?

Ö2: Evet ODTÜ'yü onlar da istemezdi. Ha bende ODTÜ'yü çok istemezdim

Araştırmacı: Neden uzak şehir diye mi?

Ö2: Yok yani aslında baktığımız zaman ODTÜ'de okumak çok zor, çap çok zor. Genel olarak gene aynı kısma geliyorum. Çap olayı çok zor. Hem Ankara'da yani ben genel olarak şey İstanbul'dan uzak bir şehirde yaşamak da istemem doğrusu. İstanbul benim için çok güzel bir şehir. Ben İstanbul'u çok seviyorum. Ancak Bilkent'te okurum diyordum o da özel okul imkânları yüzünden. Öyle

Araştırmacı: Evet. Ailenin üniversite tercihlerinde rolü olduğunu düşünüyor musun?

Ö2: Hayır hiç düşünmüyorum. Rollerini olmuş olsa çünkü şu an temel bilim okuyor olmazdım. Temel bilimle alakalı hiçbir şeyleri yoktu. Yönlendirmeleri yoktu pozitif anlamda.

Araştırmacı: Bu anlamda seni yönlendirmediler. Pozitif anlamda. Peki, onlar baskın çıksaydı sen ne yapardın hani seni olumsuz yönde etkileselerdi? Daha otoriter bir aile olsaydı.

Ö2: Daha otoriteci bir aile olsaydı ne yapardım? Daha otoriteci olsalar yani dürüst olmak gerekirse şey bile yapabilirdim. Uzaklaşabilirdim. Ben baskın çıkmaya çalışırdım bir şekilde gibi geliyor. Çünkü tıp hayatımda okumayacağımı biliyordum. ... Belki mühendislik yazabilirdim. Ama yine içim elvermezdi. Ya mühendislik yazardım ya da TÜBİTAK bursuna güvenerek evden ayrılmayı bile düşünürdüm.

Araştırmacı: Evet. Ailenizin meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünüyor musun? Genel olarak diyelim temel bilimler de dâhil.

Ö2: Genel bilgileri var ama yeterli olduğunu düşünmüyorum.

Araştırmacı: Evet genel bilgileri derken herkesin bildiği sanırım bilgilerdir. Mesela doktorluk eczacılık ne iş yaptıklarını o konularda bilgileri vardır.

Ö2: Evet evet

Araştırmacı: Peki ailenizin isteklerinin seçeceğiniz meslekle ilgili ya da senin için seçtiğin meslekle ilgili gelecekte sizi nasıl etkilemesini bekliyorsun?

Ö2: Ya annemler genel olarak şey bekliyor ekonomik anlamda bir beklentileri var genel olarak. Ve benim gelecekteki yönelimim olarak bakarsak ta şöyle bir şey var. Ben yine akademik kariyerden gitmeyi düşünüyorum. Akademik kariyerde devam ederim ama şu anda mesela startup projelerinde çalışıyorum. Büyük ihtimal oradan pasif bir gelir kaynağı elde etmeye çalışırım. Hem kendim hem ailem için. Ama onun dışında pek ekonomik ailemin ekonomik beklentileri için özel sektör gibi yerlere kaymayı pek düşünmüyorum.

Sıralamaya göre tam burslu olarak tercih yaptığını ifade eden bir öğrenci (Ö3) ailesinin çevresinden dolayı meslekler hakkında bilgisi olduğunu doktor oldukları için de tıp mesleklerinin avantaj ve zorluklarını anlatarak tercihi kendisine bıraktıklarını, Koç üniversitesinde okuyan arkadaşından üniversitenin imkânlarının iyi olduğunu öğrendiği ve kimyadan mezun olanların geniş iş alanına sahip olduğunu bu nedenle de tercihinin ilgisini çektiği alan olan kimya bölümüne yaptığını alıntıda anlatmaktadır.

Eee şöyle benim bir tercihim zaten Koç Üniversitesi Kimyaydı. Puanımın yettiği bölümlere bakmıştım. Eee daha üstünü yazmadım. Ya da çok daha altını yazmamıştım o yüzden girebildiğim bölümlere bakınca Koç Üniversitesi kimyayı tam burslu girebildiğimi görünce birinci sıraya oraya yazmıştım.

Araştırmacı: Peki araştırma yapmış mıydın? Bu bölümü tercih etmeden herhangi bir araştırman oldu mu herhangi bir yerden? Ne tür bir araştırman oldu?

Ö3: Evet. Kimya bölümü mezunları nerelerde çalışabilir aaa şirket hayatında kimya mezunları şirket hayatında yapabildikleri işte çalışabildikleri departmanlar sektörler bunları araştırmıştım.

Araştırmacı: Mesela Koç üniversitesinden mezun olanlar nerelerde çalışır? Neler yapıyor onları da araştırdın mı?

Ö3: Tabi ki evet. Linkedinden bakıyorum hatta arada Koç üniversitesi kimya bölümü mezunlarına. Yani çoğu doktora yapıyor kimya mezunu olduktan sonra koç üniversitesindekiler. Ya da özel sektöre yönelenler de çok. Yani yarı yarıya bu oran diyebilirim Yarıyı yüksek lisans ve doktora yaparken yarıyı da özel sektörü tercih etmiş. Aaa pazarlama departmanlarında da çalışan var Akademisyen olanlar da var. Araştırma görevlisi olanlar da var. Ben yani bu aaa bu oranı görünce çok çeşitli olduğunu görünce benim de açıkçası ilgimi çekmişti

Araştırmacı: Evet peki bu tercihlerden önce herhangi bir rehberlik desteği almış mıydın?

Ö3: Aaa yok yani özel bir destek almadım.

Araştırmacı: Özel bir destek almadın. .Peki, o zaman aileniz üniversite tercihinde size rehberlik yaptı mı desem? Ne tür bir rehberlik yaptı?

Ö3: Şöyle tıp yazmalı mıyım yazmamalı mıyım gibi konusunda rehberlik yaptı. Bana kendi bölümleri oldukları için. Tıp bölümünün zorluklarını ve avantajlarından bahsettiler. Ben de bu şekilde Koç kimyayı tıpın üstüne aldım. Çünkü açıkçası bana daha uygun bir bölüm olduğunu düşündüğüm için tıptan daha uygun bir bölüm olduğunu düşündüğüm için koç kimyayı üste almıştım. Aynı zamanda aaa yani Arkadaşlarımdan da mühendislik okuyan arkadaşlarım bölümünden memnun musun bilgi verir misin? Koç Üniversitesi'nde okuyan arkadaşlarıma yazmıştım Üniversiteden memnun musunuz. Bu arada. ilk soruda sanırım şey diye sormuştunuz temel bilim okuyan arkadaşınız var mı şu an hatırladım. Evet, vardı koç üniversitesinde okuyan vardı bir tane. ... Evet, tercih döneminde ona yazdığımı hatırladım şimdi de .Eee Koç Üniversitesi temel bilim okumak nasıl imkânları nasıl? O arkadaşım da bana şey demişti. Bizim üniversitede sayımız çok az. Kimya 11 kişi okuyor. Her bölümde var 15 kişiye kadar çıkıyor temel bilimler okuyanlar. Hani biz özeliz işte, az kişiyiz. Bu yüzden bizimle çok ilgileniyorlar. Çok fazla şey öğreniyoruz. Hani 15 kişi olduğumuz için bilgi akışı daha yoğun. Aaa bu tarz bilgiler verince benim bölüme ilgim ve üniversiteye ilgim artmıştı. Ben de o şekilde birinci sıraya yazmıştım.

Araştırmacı: Evet. Peki diğer soruya geçerek aileniz hani üniversite tercihlerinizde size rehberlik yaptı mı? diye doktorluk olmaması yönünde herhâlde rehberlik yaptı değil mi anladığım kadarıyla...

Ö3: Evet evet.

Araştırmacı: Herhâlde sizin o zaman ebeveyn mesleği senin üzerinde olumsuz bir etki oldu bu tercih aşamasında..

Ö3: Aaa yani olumsuz diyemem ama sadece bana uygun olmadığını anlamamı sağladılar. Evet, yani tıp bölümünün açıkçası onun bana uygun bir bölüm olmadığını düşünmüyorum. Ben aa aslında sosyal bir bölüm ama daha fazla insan ilişkileri içeren bir bölüm istemiştim. O yüzden tıpı tercihimde vermedim yani. Kimyayı üstte tutmuştum.

Araştırmacı: Peki ailenizin üniversite tercihlerinde rolü olduğunu düşünüyor musun?

Ö3: Evet. Dediğim gibi bu tıp yazmama konusunda evet. Aynı zamanda onların yaşadıkları olayları direkt bir şekilde gördüğüm için onların zorluklarını bu üniversite tercihlerimde etkiledi.

Araştırmacı: Peki tıp istemediler ama kimya da istemediler mesela diyelim yani o zaman kimya tercihinde bulunur muydun yine?

Ö3: Aaa bu çok karışık bir soru oldu. Yani hiç

Araştırmacı: Kimya konusunda

Ö3: Ailemden alacağım yani bunun için ailemin yapısının çok daha farklı olması gerekirdi sanırım o baskı. çok yani kimyayı çok isteyip te o baskıdan yazamamış bir sürü insan vardır illaki. Eğer benim de. öyle baskı içerisinde olsaydım tabi ki yazamazdım. Ama benim çevremde öyle baskı görmediğim için hiç sıkıntı olmadan kimyayı yazabildim.

Araştırmacı: Çünkü sen gayet güzel bir puana sahipsin. Ailen diyebilirdi ki kimya okuyacağına farklı bir bölümde okuyabilirsin. Diyebilirdi ama öyle bir baskı olmadığını söylüyorsun.

Ö3: Evet evet olmadı.

Araştırmacı: Peki ailenizin meslekler hakkında yeterli bir bilgisi var mıydı?

Ö3: Kimya hakkında mı?

Araştırmacı: Genel olarak meslekler hakkında yeterli bir bilgisi olduğunu düşünüyor musun?

Ö3: Evet. Evet kesinlikle. Çok fazla insanla muhatap oldukları için günlük hayatta her türlü mesleği neredeyse görüyorlar. Çevreleri de çok geniştir ailemin. O yüzden kesinlikle yeterli bilgileri olduğunu düşünüyorum. Ben kimya'yı tercih ettikten sonra kimyanın mesleki olanaklarını daha iyi öğrendiler zaten.

Görüş bildiren bir öğrenci (Ö4) istediği üniversitenin mezunları ile konuşup o üniversitenin bölümünden mezun olanlarının iş imkânlarını, üniversite ve yurt imkânlarını araştırdığını, ailesinin meslekler hakkındaki bilgisinin yeterli derecede olduğunu, tercih sürecinde annesinin YÖK Atlas'tan bölüm sıralamalarını çıkardığını ikisinin de rehberlik desteği yaptıklarını bu tercihteki rollerinin sadece ilgisini o yöne çekmek şeklinde rolleri olduğunu aksine öğretmenlerinin verdiği rehberliğin hiç etkili olmadığı yönündeki düşüncelerini aşağıdaki gibi anlatmaktadır.

Ö4: Araştırma yaptım. Bölümün şeyleri ile konuştum mezunları ile konuştum. İş imkânlarını araştırdım. ODTÜ'den çıkan yani ODTÜ ismi sizi iş bulmanıza yeterli mi bu soruyu aradım.

Araştırmacı: Mezun olup da işsiz kalan var mı onu gördün mü hiç ODTÜ Kimyadan mezun olup da.

Ö4: Var galiba yani şöyle. Söylenti olarak duydum. Ama genel olarak işsiz kalma derdi yok dendi bana ODTÜ de dedi. Ama işte hiç derslerle alakasız şey yaparsan notun kötü olursa tabi ki kalabilirsin işsiz dendi. Ben de zaten çalışacağım için şey yapmadım yani. Öyle. ... Bölümle alakalı yani nerede çalıştıklarına baktım. Genelde kozmetik dendi. Çalışma olanakları fiyat aralığı diyeyim onu da öğrendim. Onun dışında başka bölümün zorluğu onu çok araştırdım.

...

Üniversitenin bazı ODTÜ'nün bazı dertleri varmış ders seçme konusunda. Ulaşım değil de köpek problemi varmış. Böyle problemler küçük küçük problemler öğrendim. Yurt konusunu öğrendim. Bana da yurt çıkmadı daha ama işte ön araştırmamı bu konular üzerinde yaptım.

Araştırmacı: Peki üniversite tercihinde herhangi bir rehberlik desteği aldın mı? Uzman kişilerden ya da rehberlik hocasından.

Ö4: Mezun senemde almadım.12.sınıfta almıştım. ... Okulumuzun rehberlik öğretmeninden. ... hiç etkili olmadı. Hatta bilakis demoralize oldum. Puanımdan çok daha düşük yerlere yazdırdılar, istemediğim yerleri. Bu da olursa mezuna kalırım dediğim yerleri yazdırdılar. O yüzden hiç etkili olmadı.

Araştırmacı: Peki aileniz üniversite tercihinde size rehberlik yapmış mıydı? Ne tür bir rehberlik yaptı ya da annen baban?

Ö4: Yaptılar. Özellikle ben tercih döneminde biraz bir şeye araştırmamazlığa girdim. O konuda annem bana annemin desteği çok oldu.

Araştırmacı: Annen nereden destek aldı?

Ö4: Şey neydi o bir site vardı YÖK' ün bir sitesi vardı annem oraya girdi. Bütün sıralamaları bütün bölümleri... İstedğim yerleri ben yazdım zaten önlere.

Araştırmacı: YÖK Atlas mı?

Ö4: YÖK Atlas evet. Bütün sıralamaları annem çıkarmış işte. Ben de oradan elemeleri yaptım o şeyimde olur olmazları. Rehber hocam annem oldu diyebilirim.

Araştırmacı: Peki sen niye o şekilde davranmıştın annene bıraktın diyeyim.

Ö4: Şey bir senelik iki senelik çalışmanın ardından her şey bitti psikolojisine girip her şeyi salıyor insan. Bu sadece bende değil diğer arkadaşlarımda da gördüm.

...

Araştırmacı: Evet. Peki, ailenizin üniversite tercihlerinde rolü olduğunu düşünüyor musun? Yani rolü var gördüğüm kadarıyla. Ama ne derece seni etkilemiş olabilirler?

Ö4: Sadece ilgimi o yöne çektikleri için doğal yollu bir şeyleri oldu. Etkileri oldu, rolleri oldu. Ama yaz oğlum yaz kızım tarzında bir şey olmadı ailemde. ... Yani temel bilimin içinde olan bir baba anne olursa kendisi de iyi bir yerlere geldiyse ben geldiysem oğlum kızım da gelir diye düşünüp o yüzden gelecek kaygısına kapılmaz. Ama alakası olmayan bir ebeveyn düşünebilir yani oğlum işsiz kalır diye bence.

...

Araştırmacı: Peki ailenin meslekler hakkında yeterli bilgisi olduğunu düşünüyor musun?

...

Ö4: Yeterli bilgileri vardır ya evet. Babamın özellikle düşünüyorum. ... Tercih döneminde bilmediğimiz isimler böyle garip garip isimler gördüğümüzde oldu böyle bölüm isimleri. Onların da bilemedikleri oldu. ... Evet evet onun dışında çoğunu bilirler.

...

Araştırmacı: Peki ailenizin isteklerinin seçeceğiniz meslekle ilgili gelecekte sizi nasıl etkilemesini bekliyorsunuz? Diye bir sorum var.

Ö4: Ailemin istekleri benim için her zaman şeydir alternatiftir kafamın bir yerinde bulunur ama oraya şey kendimi zorunlu görmem yani sonuçta onların nesli başka bizim neslimiz başka. Onların kararları her zaman doğru çıkmayabiliyor. O yüzden onların isteklerini görüşlerini sadece şey tavsiye olarak görürüm değerlendiririm mantıklı ise uyarım mantıklı değilse de derim böyle.

Puanı çevresinde gidebileceği bütün bölümleri araştıran öğrenci (Ö5) devlet üniversitelerinden ODTÜ ve Boğaziçi olabileceğini sonuç olarak Boğaziçi genetikte okumak yönünde kararını verdiğini, o üniversitede olan arkadaşından imkânları konusunda bilgi aldığını, ailesinin meslekler hakkında yeterli bilgisi olduğunu üniversite olarak da Boğaziçi'nde iyi bir kariyer yapacağına inandıkları için onların her zaman yanında olup rehberlik de yaptıklarını ancak dershanedeki öğretmenlerinin desteğinin etkili olmadığını en son kararı yine kendisinin verdiğini alıntıda aşağıdaki şekilde anlatmaktadır.

Puanım geldikten sonra puanımı çevresinde gezdiği bütün her şeyi düşündüm. Tıpta neler olabilir mühendislikte neler olabilir temel bilimlerde olabilir ODTÜ Boğaziçi'nde neler olabilir. Bunların hepsini çıkardıktan sonra teker teker baktım. Bu kümenin içinde Boğaziçi genetik vardı zaten bundan önce de ee sevdiğim ve gidebileceğin yerler arasında zaten Boğaziçi genetik vardı ikisi kesişmiş oldu. ee Yani kesinlikle araştırma yoğunluklu bir yerde okumak istediğimi biliyordum daha temel sorular sormak istediğimi biliyordum. Bu yüzden genetikten yana tercih yaptım.

...

Özel üniversitenin temel bilimlerinin Devlet üniversitelerinden Boğaziçi veya ODTÜ olsun daha yeni imkânlara sahip olduğumu biliyordum. Mesela laboratuvarda lazım olan küçük işte Enzimlerin birkaç şeylerin özel üniversitelerde çok daha rahat temin edilebileceğini ve bu yüzden süreçlerin daha hızlı ilerlediğini biliyordum. Ama yine de bu beni durdurmadı.

...

Boğaziçi'ne giden benden büyük arkadaşlarıma sormuştum. Hepsinin fikrini aldım tabi ki. İşte gerek eğitim açısından. Gerek kampüs açısından gerek sosyal hayat açısından çevremden fikir alışverişinde bulundum. ... destek almaya çalıştım. Dershanemin rehber hocalarına gitmiştim fakat pek bir yararını göremedim. ... Etkili olmadı kesinlikle yine kendi vereceğim kararları kendim verdim.

Araştırmacı: Peki aileniz üniversite tercihinde size bir rehberlikte bulundu mu? Ne tür bir rehberlik yaptı?

Ö5: Ee zaten bu süreçte yanımdalardı sürekli beraber yaptık gibi oldu. Sadece isteyip istemediğimi tam olarak karar vermeme kolaylaştırdılar. ... Eee yani dediğim gibi ee gelecekte o okulu okuduktan sonra benim nereye gelebileceğimi ne yapabileceğimi o potansiyelleri birazcık daha gözümün önüne koymuş oldular. Ee yani bunları göz önünde bulundurmamı istediler. ... Açıkçası

hani tıp olsa onla da arkamda olacaklardı ona da sevineceklerdi genetik olduğu için de çok mutlu oldular.

Araştırmacı: Ailen bir rehberlik aldı mı? Senin dışında başka birinden fikir aldılar? Mesela arkadaşlarından olabilir uzman kişilerden olabilir.

Araştırmacı: Annemin aldığını düşünüyorum. Annemin de arkadaşları var yine benimle yaşıt çocukları var. Onların da yanlarında tercih döneminde denk geldiği için zaten herkes üniversite arayışındaydı. Herkes bölüm arayışındaydı. Biraz onların da bilgileri yararlı oldu. tabi.

Araştırmacı: Peki bu tercihlerde ailenin rolü olduğunu düşünüyor musun? Sende belirgin bir şekilde olmayabilir ama bir rolü olmuştur eminim. Ortak bir karar verdiniz muhakkak senin kararın daha önemli dediler ama burada bir rolleri oldu mu sence ailenin?

Ö5: Ee yani dış yazarken de beraber karar verdik. Genetiğe geçerken de beraber karar verdik. Eee yani Boğaziçi'ni sevmeleri aslında birazcık beni yönlendirmiş olabilir. Boğaziçi'ndeki bölümlerin hani iyi olduğunu ve iyi bir kariyer yapabileceğimi düşündükleri için pasif bir yönlendirme olmuş olabilir.

Araştırmacı: Anladım yani hiç acaba gönüllülerinden tıp geçmiş midir? Yine soruyorum..

Ö5:Yani açıkçası en başlarda benim de geçiyordu. Sonuçta tıp çevresinde dolandım.

Araştırmacı: Garanti bir meslek olduğu için mi?

Ö5: Evet yani geçmiştir ama sonuçta bir yıl daha hazırlanıp tekrar sınava girip tekrar tıp yazacak kadar da hani bu kadar da baskıcı ve bu kadar idealist olmadık yani. Ailem de olmadı ben de olmadım.

Araştırmacı: Hıhı..Peki ailen meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip midir genel olarak? Yani bu bilgiler nelerdir? Sahip olduğunu düşünüyor musun?

Ö5: Ee ya şöyle ee genetik temel bilim okuduktan sonra üstüne koyduğumuz diğer alan yazılım veya işte hangi sahada nasıl çalışacaksak bunları koyduktan sonra ortaya çıkan toplam atıyorum ben bilgisayara yönelirsem biraz daha biyofonetik alana kayarsam bunun açacağı iş alanları çok daha farklı olacak yani veya biyokimyaya kayarsak veya direkt laboratuvar çalışmak istersem böyle geniş bir yelpaze olduğunu bunun farkındalar. Ee hani bunun yurt dışına kesinlikle yerini bulacağını biliyorlar. Açıkçası şu an ikinci sınıf olduğum için pek ben de ileriye göremiyorum. Ama hani biraz daha ilerledikçe herhâlde ben dâhil onların da bir fikri olacaktır.

Araştırmacı: Fikri oluşacak diyorsun. Peki, temel bilim tercihlerinde Türkiye'de sanırım çok kesin bilgim yok ama ilk tercihlerde temel bilim olduğunda burs alma imkânı oluyormuş senin öyle bir bursun var mı acaba?

Ö5: Evet var. On bin yirmi bin arasında olduğum için var hıhı...

Araştırmacı: On bin yirmi bin arasında olunca veriliyor yanlış anlamadıysam...

Ö5: Evet.

Araştırmacı: Peki bu burs yeterli miktarda mı? Fiyat sormuyorum da yeterli miktarda olduğu zamanda öğrenciler üzerinde etkili oluyor mu acaba temel bilimi tercih etmesi açısından? Olur mu sence? Ya da sende etkili oldu mu?

Ö5: Kesinlikle yeterli. Çünkü diğer alabileceğiniz burslardan diğer özel yerlerden alabileceğiniz burslarla neredeyse eşit. Ve zaten ben de temel bilimleri hiç bilmezken bildiğim tek şey burs aldıklarıydı. Böyle olduğunu biliyordum. Açıkçası motivasyonum için negatif bir etkisi yok oldukça pozitif etkiliydi.

Araştırmacı: Peki senin üzerinde etkili oldu genel olarak öğrenciler üzerinde etkili oluyor mu acaba? Etkisi olduğunu düşünüyor musun tercihlerde?

Ö5:Tercihlerde etkili olduğunu düşünüyorum yani sırf bu yüzden fikrini değiştiren çok insan vardır eminim.

Araştırmacı: Başka bir de ailenizin seçtiğin meslekle ilgili gelecekte sizi nasıl etkilemesini bekliyorsunuz? Bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?

...

Ö5: Kesinlikle olumlu etkilemesini bekliyorum. Eee onlar da benim geleceğim yerden mutlu olacaklardır. Onların istekleriyle örtüşecektir kesinlikle.

Tercih konusunda öğretmenlerinden rehberlik desteği aldığını ifade eden (Ö7) ailesiyle birlikte istişare ettiğini onların iş imkânları yüzünden tıp ve mühendislik istediğini ancak kendisi fizik bölümünü puanına göre Türkiye’de olan iyi üniversiteler arasından tercih ettiğini babasının tanıdığı fizik öğretim üyesiyle konuştuğunu ve öğretim üyelerine, mezunlarının okuyan öğrencilerin görüşlerini de dikkate aldığını aşağıdaki metinde açıklamaktadır.

Ö7: Boğaziçi için yani dediğim gibi Türkiye’de 4-5 tane iyi fizik bölümü var zaten fazla değil on tane falan var ama 4-5 i en iyisi onlar arasında sıralama yaptım. Zaten bir-iki tanesine gidemiyordum. Çünkü sırada Boğaziçi vardı imkânlarını da araştırdım iyi olduğu için orayı tercih ettim. ... Mezunlarına baktım dediğim gibi öğretim üyelerine baktım. Okuyan öğrencilerin görüşlerine baktım bu kadar.

Araştırmacı: Peki üniversite tercih konusunda rehberlik desteği aldın mı?

Ö7: Şey öğretmenlerimden aldım başka yok. Okul öğretmenlerim. ... Yani profesyonel destek değildi de yani danışma gibi diyelim onlarla da konuştuk.

...

Araştırmacı: Ailen üniversite tercihinde sana rehberlik yaptı mı? Yaptıysa bu ne tür bir rehberlikti?

Ö7: Babam üniversitede bazı üniversitelerde tanıdığı fizikçiler vardı Öğretim üyesi. Babam onları aradı onlarla da konuştuk bu kadar. Başka yok.

Araştırmacı: Hıhı peki lise tercihlerinde ailenin rolü olduğunu düşünüyor musun? Kendin karar vermişsindir çünkü yeteneğim olduğu için ilgim olduğu için dedin ama ailenin de rolü olduğunu düşünüyor musun?

Ö7: Hıhı Benim için yok ama genelde şeyler de olabilir insanlarda yok derken tercih listemde etkisi olmadın ama sonuçta istişare ettik.

Araştırmacı: Peki onlar senin gelecekte farklı bir meslek yapmanı ister miydi ya da mesela doktor. O puanla tıp tercihi yapmanı ister miydi? Çocuklarının okumasını isterler sen de ailede öyle bir istek oldu mu?

Ö7: İlk önerileri tıp oku oldu. ... Ondan sonra ben tıp okumak istemediğimi söyledim. Biyolojiye ve tıpa ilgim yok fazla. ... Biyoloji ve tıpa ilgim olmadığını söyledim. Mühendislik oku dediler o zaman madem fiziğe ilgin var. Onu da istemediğimi söyledim. Çünkü ilk iki sınıftan sonra çok ayrılıyorlar bambaşka alanlar. Fiziğe karşı ilgim olduğunu söyledim. Mezunlarını gösterdim böylece ikna oldular yani.

Araştırmacı: Peki onların gelecekte senin iş imkânı hakkında bir kaygıları var mıydı sence? O yüzden mi acaba temel bilimlere tercih ettirmek istemediler?

Ö7: Evet var. Evet neden buydu.

...

Araştırmacı: Peki ailenizin tercih ettiğin meslek ile ilgili gelecekte seni nasıl etkilemesini bekliyorsun?

Ö7: Fazla etkileyeceklerini düşünmüyorum aslında. Bölüme girdikten sonra nasıl bir etkileri olabilir bilmiyorum.

Elde ettiği başarısının sürpriz olmadığı verdiği ifadelerden anlaşılan öğrenci (Ö9) tercih yapmadan önce orada okuyan öğrencilerle aklındaki sorulara cevap aradığını ve öğrendiğini, eğitim koçu olan babası haricinde herhangi bir rehberlik desteği almadığını, ailesinin meslekler hakkında bilgisi olduğunu ama ailesinin bu bölümü tercih etmesinde aktif bir rolü olmadığını yalnız kendi kararıyla tercih yaptığını aşağıdaki alıntıda altını çizmektedir.

Ö9: Yani dediğim gibi zaten hep düşündüğüm aklımda olan bir şeydi son dakikaya kalmadı, ani bir şey de olmadı. Benim tercih dönemim çok sakindi: Her şey planlandığı gibi gitti denilebilir.

Araştırmacı: Her zaman sen lise döneminde de derecelik bir öğrenci miydin? Onu sorayım

Ö9: Evet.

Araştırmacı: Her zaman başarılıydın. Bu tercih de anormal bir tercih olmadı diyorsun yani.

Ö9: Olmadı. Çok heyecan da olmadı.

...

Ö9: Orda okuyan öğrencilerle iletişime geçip derslerin nasıl olduğunu mezundan tanıdıkları var mı işte mezun olunca iş imkânları nasıl yüksek lisans yapmaları nasıl öğretimleri nasıl bölüm nasıl gibi sorularım olmuştu. Konuşmuştum yani tercihim yapmadan önce merak ettiğim her şeyi öğrenmiştim.

...

Araştırmacı: Peki bu konuda herhangi bir rehberlik desteği aldın mı?

...

Ö9: Ya kendi araştırmamla oldu biraz.

...

Araştırmacı: Peki aileniz üniversite tercihinde size rehberlik yapmış mıydı?

Ö9: Evet. Yaptılar. ... Benim babam bu işte çalışıyor rehber öğretmen kendisi. O yüzden bayağı bilgiye sahip. Bu yerleştirme araştırma tercih falan o yüzden merak ettiğim bir şey olduğunda babama sorum: O da bayağı yardımcı oldu.

...

Araştırmacı: Peki ailenin senin üniversite tercihlerinde rolü olduğunu düşünüyor musun?

Ö9: Ya gerçekten çok aktif bir rolleri yok ta pasiflerdi. Ben kendim karar verdim onlar da desteklediler. Değiştirmediler hiç.

Araştırmacı: Desteklediler diyorsun. Peki beklentileri yüksek miydi? desem zaten çok iyi bir yeri kazanmışsın ama yani daha farklı beklentileri var mıydı senden?

Ö9: Farklı bir beklentileri yoktu yani: İyi bir şey bekliyorlardı. Zaten iyi bir şey elde ettiğimi düşünüyorum. O yüzden bir sıkıntı yok. rolleri yok ta pasiflerdi. Ben kendim karar verdim onlar da desteklediler. Değiştirmediler hiç.

Araştırmacı: Şöyle desem mesela genelde görüştüğüm öğrencilerden yüksek puan alanların ailelerinin beklentileri ya yüksek oluyor ya da tıp oluyor. Senin ailende de öyle bir tıp sağlık konusunda bir istekleri var mıydı ya da beklentisi?

Ö9: İıı benim tıpa ilgim olmadığını biliyorlardı zaten. Bu hani tercih dönemin de değil de önceden lisede hani konusun muhabbeti açılmış bir şeydi. O yüzden tercih döneminde hiç ısrar etmediler. Çünkü zaten biliyorlardı tıpa ilgim olmadığını.

Araştırmacı: Evet. O zaman şöyle bir soru sorsam sana ailenin meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünüyor musun?

Ö9: Evet.

Araştırmacı: Bu bilgiler nelerdir?

Ö9: Yani iş imkânı, çalışma rutini gelir olarak, ortam olarak iş ortamı olarak biliyorlar.

Tercih yapmadan önce araştırmaları olduğunu dile getiren öğrencilerden (Ö11) öğrencisi, garantili gördüğü için tıp okumaya karar verdiğinden üniversite ve şehir seçimine akademisyen babasının bu konuda bilgisinden dolayı tercihte zorlanmadığını ailesiyle birlikte karar verdiklerini ailesinin bu süreçte kendisine fazlasıyla rehberlik yaptığını ve rolleri olduğunu metinde görüldüğü üzere belirtilmektedir.

Ö11: Tabi araştırma yaptım. Özellikle bölümden ziyade yani ben şu soru işaretine çok takılı kalmadım. Ya ben hangi bölümü yazsam benim eşit ağırlık puanım da var matematiğim iyi olduğu için geldi. Onda da hukuklar tutuyordu. Çok iyi bölümler tutuyordu. Aynı zamanda ben dilden de

sınava girdim. Onda da çok iyi üniversiteler tutuyordu: Boğaziçi ODTÜ işte onun gibi yerler şimdi ben şu soru işaretini yaşamadım. Ben dil mi okusam ya da eşit ağırlıktan işte hukuk onun gibi işte psikoloji pdr bunları mı okusam ya da sayısalardan mühendislik temel bilim ikinci ihtimal mühendislikti ama ihtimal yoktu benim için. Öyle olunca bu iki ihtimalden de tıp daha güçlü olduğu için bir soru işaretine çok bağlı kalmadık. Asıl biz üniversiteyi, seçerken işte daha çok düşündük. Yani hangi üniversiteyi, seçelim hangi şehri seçelim. O çok önemliydi. Ha üniversiteyi seçerken de aynı zamanda akredite olup olmadığını imkânlarının neler olduğunu ne kadar köklü olduğunu mesela Ankara üniversitesi benim şu an yerleştiğim üniversite ve Cumhuriyet'in ilk üniversitesi. 1945'te kuruldu diye biliyorum. Şimdi öyle olunca köklü bir üniversite. İşte ne kadar köklü ona bakıyoruz araştırma görevlisi yani ne kadar öğretim üyesi var ona bakıyoruz işte öğrenci sayısı ne kadar ne kadar bağlantıları var ne kadar biliniyor ne kadar iyi eğitimi var aynı zamanda işte orda okuyan öğrencilerle konuştum. Yani birçok yönden baktım. Yani sadece tamam tıpa yönelmiştik ama direkt tıp buraya puanım tutuyor buraya git değil de ne imkânı sunuyor ne kadar sunuyor ve ben ne kadar yararlanabilirim bunları bir araştırdıktan sonra..

Araştırmacı: Peki ailen rehberlik etti mi sana bu aşamada? Nasıl bir rehberlik ettiyse?

Ö11: Valla bana çok fazlasıyla etti.. Babam da akademisyen olduğu için işin içinde olduğu için süreçlere baktığı için yani O'nun da bildiği şeyler vardı. O da hâkimdi konuya. Öyle olunca tercih yapmamız bizim için daha kolay oldu. İşin içinde olduğumuz için. Yani hangi parametrelere bakılır nasıl bakılır onu biraz daha fazla öğrendik. Yani sadece işte yanında deniz var mı gezme yeri çok var mı işte kaldığı semt çok mu iyiden ziyade eğitimi ne kadar iyi ona biraz daha yöneldik biz.

...

Araştırmacı: Peki ailenin meslekler hakkında bilgisi muhakkak vardır. Bu konuda ailenin bir rolü olduğunu düşünüyor musun sen? Yani senin üzerinde etkili olduklarını.

Ö11: Ya tabi ben düşünüyorum. Yani ama biraz daha şu şekildeydi. Şimdi ikimiz de aynı tarafta olduğumuz için iki tarafta birbirini destekliyordu. Yani şöyle bir durum da değildi. Az önce dediğim gibi ben mühendislik istiyordum ailem tıpyı çok istedi. Onlardan dolayı onlar galip geldi ben tıpyı yazdım diye bir durum yok Ben de tıp istiyordum onlar da tıp istiyordu. Onlar beni teşvik etti ben onları teşvik ettim ben de istiyordum Ama tabi katkıları oluyor mu oluyor. .Biraz daha emin karar veriyorsunuz. Daha az düşünüyorsunuz daha az tereddüt yaşıyorsunuz. Onun gibi faydaları oluyor yani en azından bu çemberi biraz daha daraltıyorsunuz daha fazla odaklanıyorsunuz.

Araştırmacı: İkiniz de aynı yönde düşündüğünüz için daha kolay karar verildi diyorsun.

Ö11: Aksi takdirde ben onları ikna onlar beni ikna.. .Biraz sıkıntılı olabilirdi yani.

Araştırmacı: Peki ailenin tercihinin senin isteklerinin seçeceğin meslekle ilgili gelecekte seni nasıl etkilemesini bekliyorsunuz? Tıp seçtin sen gelecekte bu seni nasıl etkileyebilir?

Araştırmacı: Tıp işte şu an çok garanti görülüyor. Ama gelecekte işte tabi teknoloji mühendislik biraz daha revaçta şu aralar yani teknoloji geliyor teknoloji daha ön plana çıkıyor bunun farkındayım ben Teknolojinin her geçen gün biraz daha ilerlemesi mühendisliğe daha çok kaydırıyor. Hani ilerde bir terslik çıkarda işte tıp garanti bir meslek olmayabilir belki ama sonuçta eee pandemide de gördük doktora ihtiyaç var. en başında iyi bir yani kaliteli insana ihtiyaç var. yani alanınızda iyi olduğunuz sürece ben her yerde iş bulunacağını düşünüyorum. İş problemi çıksa bile iyi bir eğitimden sonra mesleğinizi iyi icra ediyorsanız özel hastanede de çalışabilirsiniz illaki bir şekilde bir yere gelirsiniz. Ben bu konuda çok fazla şüphe etmiyorum. Hani iyi olursa zaten ailemin de katkıları oldu kötü olsa bile bir şekilde çalışıp yeni bir yere girebilirsiniz. Hani ben iyi yönde etkileyeceğini düşünüyorum açıkçası.

Bu konuda görüş bildiren öğrencilerden biri (Ö12) bilimsel projeler sayesinde temel bilimlere fizik ve kimyaya ilgisinin oluştuğunu, matematikte fazla yeteneği olmadığından dolayı fiziği ellediğini biyolojiyi de ezbere dayalı olduğu için ellediğini sınava hazırlanırken bölüme zaten kimyaya karar verdiğini, tercih sürecinde de uzman kişilerden rehberlik desteği aldığını belirtmiştir. Aynı zamanda yurt dışında eğitim görmüş fizik profesörlerinden kimya ile kimya mühendisliğinin aynı olmadığını öğrendiğinde puanı çok yüksek olmasına rağmen kimyaya kesin karar verdiğini ve ülkesinde iş bulmazsa en son olarak yurt dışında

çalışabileceğini ama sevdiği meslekte her türlü başarı göstereceğine inandığını metinde açıklamıştır:

Ö12: Daha önce izah etmiştim zaten. Bilimsel araştırma projeleri yaptığımda ilgim olduğunu düşündüm. Şimdi ben temel bilimler fizik ve kimya üzerine çok ilgim var. Ama matematiğe olan yeteneğim çok yüksek olmadığı için fizikte çok başarılı olacağımı zannetmiyorum. Çok ileri düzeyde bir matematik bana biraz ağır geliyor. İleri düzeyde matematik ağır gelip tabiat bilimleri okumak istiyorum dediğimde de iki seçenek kalıyor elimde ya biyoloji kalıyor ya kimya kalıyor. Biyoloji de daha ezbere dayalı kanunları kuralları olmayan bir bilim olmadığı için ben kimyayı tercih ettim hani bilimsel olarak. Neden kimya dersiniz bir de böyle cevap verebilirim.

...

Hiç kimse bana kimya dediğimde Allah Allah bu nerden çıktı demedi. Herkes zaten böyle bir şey yapacağımı ilerde temel bilimlerde ilerleyeceğimi kabul ediyordu. Dershane de hiçbir zaman ben ne bölümü yazayım ya da hocam bunu yazayım mı diye soru sormadım. Sadece akademik başarıyı arttırmak için destek aldım. Hiç bir zaman dershane rehberlik odasına gidip te ben şu bölümü yazayım ya da şöyle yapayım mı bu puanımla ne yapayım mı diye hiçbir zaman sormadım. Zaten ben kararımı vermiştim üniversite sınavına çalışırken.

Araştırmacı: Ailen rehberlik hizmeti aldı mı?

Ö12: Hayır. ...Evet kimya okuyacağımı danıştım. Nihat Berker Fizik Profesörü MIT de Fizik bölümünde Profesörlük yapmış bir hoca. Eskiden Sabancı'nın rektörlüğünü yapmıştı. Bir ona sormuştum. Bir de aynı şekilde gene MIT'de okumuş Sondan hoca var. Sondan Durukanoğlu Feyiz. O da Kadir Has Üniveristesinde rektör. Bir de ona danışmıştım. İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nde de gene bir profesör yurt dışında okumuş iyi profesör hepsi bunlar bu arada..

Araştırmacı: Uzman kişilerden rehberlik almışsın değil mi?

Ö12: Uzman kişiler olarak yurt dışında eğitim almış fizik profesörlerine danışmıştım. Onlar da fizik tense kimyanın daha mantıklı olduğunu kimya mühendisliğiyle bir tereddütüm vardı. Kimya mühendislerinin aslında kimyayla neredeyse hiç alakası olmadığını açıkladılar bana. Ondan sonra kimya yazmaya karar verdim ben de.

Araştırmacı: Sana şöyle bir soru sorsam genelde görüştüğüm öğrencilerin çoğu gelecek ve iş kaygısından dolayı yüksek puan aldıkları için tıpa yöneldiklerini söylüyorlar. Yani kaygı var çocuklarda, öğrencilerde.

Ö12: Benim derecem dokuz bin. Ben Türkiye'nin İstanbul, Ankara, İzmir dışındaki tüm şehirlerindeki tıp fakültesine okuyabilecek bir puanla Boğaziçi Kimya'yı yazdım ben.

...

Araştırmacı: O zaman gelecekte bir iş kaygım yok diyorsun değil mi?

Ö12: Yani şöyle diyeyim ben doktor olursam işim garanti olacak ki ben öyle de olacağını da düşünmüyorum zaten. Atanmama ihtimalleri artacak ki ülkemizin sağlık çalışanlarına yapılan muamelelerden bu kadar sene okuyan insana bunlar yapıldıktan sonra bana sağlık çalışanı olmak da mantıklı gelmiyor. ... Mesleği severek yapan başarılı olan birinin iş bulabileceğini düşünüyorum. Ülkemde iş bulamazsam da yurt dışında imkânlar var zaten. Son çare olarak onu düşünürüm. Ben ülkemde iş bulabileceğimi düşünüyorum. Açıkçası işinde iyi olanın üniversite mezunu olmasına bile gerek yok bence şahsen.

Araştırmacı: Evet yani kimse şunu düşünmüyor benim gördüğüm kadarıyla temel bilim olmadan diğer bilimler olmaz aslında ama öğrencilerin geneli diyor ki puan sıralamam çok çok iyi niye temel bilimi tercih edeyim. Oralara da iyi öğrenci gitsin ama ben gitmeyeyim dediler genelde.

Ö12: Ben şöyle diyeyim: Sonuçta tıp fakültesinde benim puanıma sahip olan insanlar olacak ve bunlar arasında rekabet olacak. Ama ben temel bilimleri seçtiğimde ben daha önde başlıyorum. Şey oluyor sonuçta işe almak için belli bir ortalamanın üstünde olmanız lazım işsizliğin olduğu ülkelerde Türkiye gibi iş bulmanın sıkıntı olduğu sermayenin bulunmadığı ülkelerde iş bulmak için ortalamanın üstünde olmanız gerekiyor. Ee kimyada ortalamanın üstünde olmak daha pratik geldi bana. Başta zevk aldığım bir iş.

Araştırmacı: Yani aileniz de bu konuda sizin için gelecekteki konu hakkında kaygı duymadı değil mi?

Ö12: Yookk..Duymadı sonuç olarak ben kimya mezunu değil bir mühendislik zaten tıp okumayacağımı bildikleri için bana uygun olmadığını bildikleri için ben de mühendislik okusam da aynı sıkıntıyı çekeceğim kimya okusam da aynı sıkıntıyı çekeceğim. Hatta kimya okusam daha sıkıntı çekeceğim. Çünkü mühendislik zevk aldığım bir şey değil. Zevk aldığım bir şey olduğu için daha başarısız olacağım. Başarılı olduğum yerde illaki iş bulurum diye düşünüyorum açıkçası.

Tercihlerinde üniversitenin prestij etkisinin rol oynadığını belirten öğrencilerden (Ö2) çift ana dal yapma ve yurt dışına gitme imkânları fazla olan Koç Üniversitesini seçme konusunda seçici davrandığını metindeki gibi belirtmektedir:

Üniversite şu açıdan önemliydi. Üniversitenin bana imkânlar sağlaması çok önemliydi. Ve Koç gerçekten imkân olarak çok çok iyi bir okul, yani mesela çift anadal ben mesela Bilkent'te eğitimin daha iyi olduğuna adım kadar eminim dürüst olmak gerekirse kimya konusunda. Ancak şöyle bir sıkıntı var. Mesela ben mesela çap yapmak istiyorum yan dal yapmak istiyorum aslında bu çok kolayken hem başvuru şartları çok kolay hem de okulda çap yapmak kolay. Bilkent'te mesela sadece matematik ve fizikle çap yapabilirsiniz diyor ki fizik düşünebilirim ama matematik hiç istemiyorum. Biyolojiyi çok daha fazla istiyordum. Ayriyeten Bilkent'te normalde insanlar tek alanda yapıyor çap. Çift ana dala çok başvuran olmuyor. O yüzden açıkçası şeyi daha mantıklı buldum. Koç'a gitmeyi çift ana dal yapmayı yurtdışı imkânlarından yararlanmayı vs çok daha mantıklı buldum. Ondan dolayı tek Koç'u tercih ettim. ... Genel olarak çap yapana garip bakmıyorlar da çap yapmayan garip gözle bakıyorlar gibi geliyor hatta bana. O kadar yaygın.

Başka bir öğrenci (Ö3) tercihinde üniversitenin adının rol oynadığını Koç üniversitesi olduğu için kimya okumak istediğini ve yurt dışına gitme imkânını düşünerek tercih yaptığını metinde olduğu gibi açıklamaktadır:

Bu bölümü tercih etmemde açıkçası Koç üniversitesini okumak ta etkiledi diyebilirim. Koç üniversitesinde kimya okumak istediğim için kimyayı da yazmıştım. 1. tercihim buydu. Benim tercih listemde başka kimya yoktu sadece burasıydı. Koç üniversitesi kimya vardı sadece. ... Tabiki. etkileyen faktörler dediğim gibi Koç Üniversitesi'nde okumak benim için ayrı bir etkendi. Çünkü olanaklarının çok olduğunu biliyorum. Eee Aynı zamanda başka bir faktör de kimya genel olarak temel bilimlerin yurt dışında çok saygın olduğunu düşündüğüm için bu bölümü yazdım. Çünkü Türkiye'de o saygınlığı anlamıyorsunuz ama yurt dışında baktıklarında bilim adamı gözüyle size bakıyorlar. Kimyagerim ya da bir fizik okuyorum dediğinizde o zaman bilim adamı oluyorsunuz ve ya da bilim kadını bilim insanları daha doğru olur. O saygınlık ve olanakları aynı zamanda maaşı da yurt dışında çok daha yüksek olduğunu düşünüyorum kimyanın. Bu yüzden olur da bir gün yurtdışı odaklı çalışma yaparsam ya da iş hayatıma orda devam edersem kimyanın çok opsiyonu olduğunu düşünüyorum.

Ö5 kodlu öğrenci Türkiye'deki adı bilinen üniversitede eğitim görmek istediğini aşağıdaki gibi belirtmektedir.

Araştırmacı: Peki Boğaziçi olmasaydı yani başka üniversitelerdeki moleküler biyolojiye geçer miydin ya da kimyaya?

Ö5: Yani ODTÜ'de olsa geçerdim Koç da olsa geçerdim..

Araştırmacı: Daha düşük puanla alan bir üniversite de yani dış hekimliğinden temel bilimlere geçer miydin?

Ö5: Hayır geçmezdim.

Bir diğer öğrenci de (Ö9) tercih ettiği üniversitenin ilgisi olduğu iki alan olan fizik ve bilgisayar mühendisliğinde okuma imkânını vermesi nedeniyle Koç Üniversitesini seçtiğini *“Ben programlamaya çok ilgiliyim, yazılım yapmaya çok ilgiliyim. Bu vardı aslında aklımda. Koç Üniversitesi'nde çift ana dal imkânları çok geniş olduğu için burada hem fizik hem*

bilgisayar mühendisliği yapmayı planladım. Yani çift ana dal yapmayı düşünüyorum bilgisayar mühendisliğinde.” cümleleriyle belirtmektedir.

Çift ana dal sunma kısmında (Ö2) okuduğu kimya bölümü haricinde başka alanda uzmanlaşmak istediği için çap yaptığını metinde dile getirmektedir:

Araştırmacı: Senin moleküler biyoloji çap yapma sebebin kimya ile olan bağlantısı olduğu sebeple mi?

Ö2: Evet. Kimyayla bağlantısı olduğu için. Çünkü uzmanlaşmak istediğim alan zaten yaşam bilimlerine daha çok kayıyordu. Yaşam bilimlerine kaydığı için de zaten moleküler biyoloji ile birleştirmem gerektiğini düşündüm. ... Şöyle e benim uzmanlaşmak istediğim iki alan var aslında. Birincisi organofosfor kimyası ve organofosfor kimyasının canlılardaki fosfor mekanizmalarına olan etkisi. Bu alanda uzmanlaşmak istiyorum Diğer uzmanlaşmak istediğim alan da aslında anormal psikolojik durumlarda abnormal psychology dediğimiz bu işte. Travmatik bozuklukları, anksiyete bozuklukları, stres bozuklukları gibi alanlarda hücrede gerçekleşen moleküler ve biyolojik değişimleri öğrenmek istiyorum ve bu konuda araştırma yapmak istiyorum. Bundan dolayı da psikoloji ile yan dal yapmak istedim. Çünkü o alanda bilgi sahibi olmak istiyordum.

Bölüme girerken çap yapma fikri olan öğrenci (Ö3) şimdi istediği alan olan endüstri mühendisliği ile de çap yaptığını mezun olduktan sonra kimya ile ilgili akademisyen olmak şirkette çalışmak istediğinden aşağıdaki alıntıda bahsetmektedir:

Araştırmacı: Diğer tercihlerinde var mıydı kimya yoktu da ..Başka nereleri vardı?

Ö3: Endüstri mühendisliği vardı zaten şu an çap yapıyorum endüstri mühendisliğiyle çift ana dal yapıyorum. Ve çok tercih yapmadım ama aşağılara doğru tıp vardı. Mezuna kalmamak için garanti olsun diye bir kaç bölüm daha yazdım. ... Evet yani ben açıkçası bu bölüme girerken hep kafamda endüstri mühendisliği ile çap yapmak vardı ama bu ilerde değişebileceği için kesin olarak bu işi yapmak istiyorum demiyorum hiç bir zaman. Ama hep kafamda kimya ile alakalı bir şirkette çalışmak vardı açıkçası. Akademisyenlik daha önce bu bölümü yazarken düşünmemiştim. Ama şu an hep her ihtimali düşünüyorum tabii ki.

Bir diğer öğrenci (Ö5) ilgi alanına yakın bir alanda çap yaptığını “*Daha çok moleküler biyoloji ilgi alanım vardı daha sonra da kimya ile çap yapmayı düşündüm ilişkisi olduğu için.*” şeklinde ifade etmektedir.

Öğrencilerin Tercihlerinde Aile Rolü ve Rehberliğine Yönelik Bulgular

Öğrencilerin tercihlerinde aile rolü ve rehberliğine yönelik görüşlerin analiz edilmesiyle Tablo 6’da görüldüğü gibi üç farklı kodun oluşturulduğu görülmektedir. Bunların görüşmeye katılan öğrencilerin çoğunluğunun oluşturduğu ailenin temel bilim bölümleri hakkındaki bilgi sahibi olması f (12) ve bakış açısı f (11), aile rolü kapsamının ise f (3) olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Öğrencilerin Tercihlerinde Aile Rolü ve Rehberliğine Yönelik Analizler

Tema	Kod	Katılımcılar	f
Aile Rolü ve Rehberliği	Temel Bilim Tercihinde Ailenin Rolü	Ö4, Ö6, Ö8	3
	Ailenin Temel Bilim Bölümleri Hakkındaki Bakış Açısı	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12	11
	Ailenin Temel Bilim Bölümleri Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12	12

Temel bilim tercihinde ailenin rolü kısmında görüşmeye katılan öğrencilerden Ö4, Ö6 ve Ö8'in açıklamaları yer almaktadır. Bu bahsedilen öğrencilerden (Ö4) aile içi sohbetlerin bilime yönelmesinde etkili olduğunu ayrıca babasının bilimsel etkinliklere küçük yaşta teşvik ettiğini, babasıyla deney yaptığını kimya haricinde astronomiye de teşvik ettiğini alıntıda aşağıdaki gibi açıklamıştır:

Eee çocukken babam deneyler yapıyordu. O zamanlar fazla deneylerin mantığını anlamıyorduk ama büyüsüne kapılıyor insan sonuçta. İşte çocukken bir şeyin içinde sürekli olursanız o sizin hayatınızda yer ediyor bence ilerde büyüdükten sonra. Mesela ailesi müzikle uğraşan hayatının günde üç saati müzikle geçiyorsa bir çocuğun ilerde müzikten kopması zor bence. O yüzden benim de hayatımın içinde kimya vardı çoğunlukla aile içi sohbetlerde ve akrabalar da diğer akrabalarım da bu arada o işi yapmasa bile kimya biyoloji ile ilgileniyor. Okuyor araştırıyor. Aile içi sohbetler çok geliştiriyor bence o alana yönelmeyi.

...

Araştırmacı: Peki ailende mesela baban böyle bilimsel etkinliklere katılmayı teşvik ediyor muydu seni çocukken?

Ö4: Evet. Zaten onu da deneylerle bilim okulu düzenliyordu gidiyordum, katılıyordum başka neye teşvik etti Şey astronomi alanına çok teşvik etti beni. Kimya olarak konuşmasak temel bilim. Gökyüzü gözlem şenliklerine katılmamı sağladı. Sonra İstanbul'da bir proje düzenlendi. Astronomi projesi ona katılmamı sağladı. Babamın yönlendirmesi var.

...

Araştırmacı: Yani şöyle bir şey diyeyim. Bir de ailen de hiç böyle annen ya da baban kimya okuyup ne yapacaksın biz kimyacıyız zaten dediler mi daha doğrusu?

Ö4: Demediler yok demediler hiç öyle sözler duymadım. Sadece arkadaş ortamında duydum.

Araştırmacı: Evet Bir daha hazırlan tıp oku çünkü abin de herhâlde tıp okuyor sen de tıp oku falan demediler değil mi?

Ö4: Ya annem bir şey demişti sanki galiba istiyorsan bir daha hazırlanabilirsin yani problem yok demişti. Bir daha mezuna kalabilirsin. Ben dedim benim için yeterli dedim. O da saygı duydu yani.

Ö8 kodlu öğrenci de istediği yerin farklı olmasına rağmen tercihinin annesinin istediği öğretmen olmasını istediği bölüm doğrultusunda yaptığını sonrasında kendisinin de ısındığını aşağıdaki ifadesinde belirtmiştir.

İstediğim yer çok farklıydı. Ama annem çok istiyordu bir öğretmen olmamı. Çünkü şey mesela ben sohbet etmeyi olsun ya da çocuklarla olsun iyi olduğumu düşünüyordum. Annem çok istedi temel bilimlerden kendi bölümümü açıkçası. Annemin sayesinde biraz da sonra kendim ısınarak tercih ettim o şekilde.

Ailelerinin temel bilim bölümleri hakkındaki bakış açıları kısmında da on bir farklı öğrenciden açıklama geldiği görülmektedir:

Öğrencilerden biri (Ö1) ailesinin bakış açısının iş imkânları yönünden olumsuz olduğunu “*Yani tabi ülke şartlarında temel bilimlere çok fazla sıcak bakmıyor açıkçası ailem de. Çünkü. İş imkânları kısıtlı eee yani çok önü açık görünmüyor. O yüzden ailem de beni çok yönlendirmedi açıkçası temel bilimlere*” şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

Bir diğer öğrencinin (Ö2) ailesinin temel bilim bölümlere karşı bakış açısının iş bulamama yönünden olumsuz olduğu, hâlâ da tıp mühendis olsaydın dediklerini ancak kimya alanında başarılarını gördükleri için ailesinin de mutlu olduğu şeklindeki açıklamaları alıntıda belirtilmiştir:

Hatta genel olarak okulumu pek tercih etmiyorlardı. Hâlâ da istemiyorlar. Daha doğrusu şu an destekliyorlar ama keşke tıp mühendis falan o tarz şeyler okusaydın falan diyorlar yine de.

...

Tercih etmeden önce ben onlara bahsediyordum temel bilimin ne olduğunu ve kimyayı ne kadar okumak istediğimden vs. Ama o zamanlar şeyden dolayı endişeleri vardı. Yine bu şey meselesi iş bulamama meselesi sıkıntısı vardı. Onlara hem özel sektördeki imkânlardan bahsedince hem benim akademide ilerlemek istediğimden bahsedince özellikle kimya alanında bir şeyler başarabildiğimi gördükleri zaman bana saygı duymayı ve istediğim gibi okuyabilmeyi yani istediğim bölümü okuyabileceğimi söylediler bana. Şu an benim mutluluğumdan mutlu olduklarını söylüyorlar. Öyle.

Yine diğer bir öğrenci (Ö3) ailesinin bakış açısının diğer ailelere göre çok farklı olduğunu, bunun sebebinin de kendi babasının aile baskısıyla tıp okumasından kaynaklı olarak onun istemediği mesleği yapmasını istemediğini o yüzden de tercih konusunda baskı olmadığını aşağıdaki alıntıda açıklanmıştır:

İkisi de tıp mezunu. Annem Ankara tıp babam Gata tıp mezunu. İkisi de tıp okuduğu için aslında bakış açıları çok farklıydı Benim babam tıp istemeyerek okumuş yani babası tıp okumayı zorlamış. O aslında mühendis olmak istiyormuş. O yüzden onun bana karşı bakış açısı çoğu aileye göre farklıydı. İstemediğim mesleği yapmamı asla istemiyordu. O yüzden hep yani o bölümü yaz hani tıp yaz ya da kimya yaz diye bir baskı asla üzerimde olmadı. Ailem işte her konuda beni destekledi. O konuda hiç ellerine su dökmem, gerçekten çok destekleyici oldular.

..

Biraz kendimi geliştirmem için bir Erasmus yurtdışına gitmemi düşünüyorlar. Erasmus için olabilir ya da yüksek lisans için olabilir. Bu konudaki görüşleri o şekilde.

Ö4 kodlu öğrenci ailesinin bakış açısı olarak pozitif olduğunu kendisinin de temel bilimlere yönelmesinde ikisinin de kimyacı olduğu için etkili olduklarını belirterek “*Temel bilime yatkın bir ailem var. Beni de etkilediler o konuda. ... Gayet pozitifler zaten benim o konuda oraya yönelmeme de iyi gözle baktılar yani. Asla engellemek istemediler. Taş koymadılar önüme. Zaten ikisi de kimya kökenli. Yani etkilendim diyebilirim.*” şeklinde ifadeye bulunmuştur.

Ö5 kodlu öğrenci de ailesinin olumlu bakış açısı olduğunu ancak iş bulma konusunda kendisinde olduğu gibi tereddütleri olduğunu aşağıdaki açıklamada belirtmiştir:

Yani bu tıp bilimlere yönelmem kesinlikle arkamda oldular ve hani bilim adında çalışmam için kesinlikle destek oldular. Kesinlikle motive ettiler o konuda. Ama tabi temel bilimler sonrasında

ne gibi imkânlara sahip olacağını Türkiye açısından bu onlarda da biraz soru işareti yarattı bende olduğu kadar.

...

Kaygı oluşturmada aslında ama hani ben şu an okuduğum için memnunum ama yine de bende de küçük bir kaygı var eğer yurt dışı olmazsa. Türkiye'de neler yapabileceğim hakkında. Aynı kaygıyı onlar da taşıyorlardır diye düşünüyorum.

Görüşmeye katılan öğrencilerden biri (Ö7) ailesinin temel bilim bölümlere olan bakış açısının olumsuz olmadığını babasının üniversitede çalışan tanıdıkları olduğunu bildiğini ancak çok da tercih nedenleri de olmadığını “*Yani pek bilmiyorum. Kendi gördüğü insanlardan nasıl gördüyse öyle diyorum ben. Ama çok olumsuz değil de ama iş tercihleri de değildi. Evet babamın tanıdıkları vardı. Onlar da üniversitede çalışıyorlardı. Onlardan biliyordu biraz. Başka bilgisi yoktu.*” şeklinde aktarmıştır.

Ö9 kodlu öğrenci ailesinin temel bilim bölümlere karşı olan bakış açısı olarak yurt dışında önemli olduğunu bildiklerini, bu bölümü tercihte kendi kararı olduğu için ailesinin de desteklediğini alıntıda aktarmıştır:

Onlar da yurt dışında ne kadar önemli olarak kabul edildiğini biliyorlar iş imkânı olarak da hiç kısıtlamadılar. Ben zaten çok sevdiğim için tercih ettim. Onlar da beni desteklediler. Yani kötü bir şey olduğunu düşünmüyorlar tabi ki güzel bir bölüm olarak görüyorlar.

Ailesinin temel bilim bölümlerine bakış açısı hakkında açıklama yapan öğrenci (Ö11) onların pozitif olmadığı olsalar ve teşvik etselerdi de bazı gerçeklerden dolayı kendisinin temel bilim bölümü tercihi etmeme kararını değiştirmeyeceklerini alıntıda görüldüğü gibi açıklamaktadır:

Ya valla açıkçası biraz daha aldığınız puana göre değişir. Onların puanı biraz daha düşüklerdi. Yani çok iyi bir puan alırsanız orayı teşvik etmezler yani. Ama kötü bir puan alsanız.

...

Aldığınız puana bağlı. Mesela Bilkent’in falan da yüksektir yanlış hatırlamıyorsam. Yani özel üniversitelerin de yüksek. Ama işte o talep olmuyor. Benim ailem de beni teşvik etmedi, açıkçası. Etse de ben teşvik olmazdım. Çünkü bazı şeyler belli. Sonuçta kendiniz teşvik etseniz de aileniz pozitif olsa da çevrenizden çok güzel duyum alsanız da yani sonuçta bazı gerçekler de var. O nu bir kenara atamayız bence.

Bu konuda açıklama yapan diğer öğrenci (Ö12) ailesinin ne olumlu ne de olumsuz baktığı ve kendisinin mutlu olacağı yönünde karara saygı duyacakları “*Yani olumlu ya da olumsuz değil. Onlar tercihi bana bıraktılar daha doğrusu. Onlar tercih belirtmemekte şey yaptılar. Neyde mutlu olacaksan ne okumak istiyorsan onu oku dediler bana. Karar senin dediler.*” şeklinde açıklamaları bulunmaktadır.

Öğrencilerin verdikleri ifadelere göre bazı ailelerin temel bilim bölümü hakkında bilgi sahibi oldukları bazı ailelerinin de bu konuda bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Babası akademisyen olan öğrenci (Ö1) “*Temel bilimler hakkında ailemin bilgisi var illaki. Babam da akademisyen.*” şeklinde ifadesinde ailesinin bilgisi olduğu yönünde açıklama yapmıştır.

Ailesinin temel bilim bölümleri hakkında bilgisi olmadığını ifade eden öğrenci (Ö2) “*Şöyle hiçbir bilgileri yok dürüst olmak gerekirse temel bilim hakkında ailemin. Yani onları birazcık da olsa kulaktan dolma bilgilerle biliyorlardır büyük ihtimalle.*” ifadeleriyle belirtmiştir. Bir öğrenci (Ö3) de ailesinin kendisinin üniversiteye başlamasıyla bilgi sahibi olduğunu “*Yani bu bilgi aslında tercih döneminde çok bir bilgileri yoktu aynı şekilde benim gibi kimyayı yazmadan önceki süreçte. Kimyayı yazdıktan sonra işte benim okumamla beraber onlar da işte benden gördüklerim söylediklerimle bilgi sahibi oldular.*” şeklindeki cümleleriyle aktarmıştır. Ö7 kodlu öğrenci de ailesinin temel bilim bölümleri hakkında bilgi sahibi olup olmadığını kazandıktan sonra fizikle ilgili biraz bilgi sahibi olduklarını “*Ben tercih yapmadan önce fazla bilgileri yoktu. Şu anda sadece fizikle ilgili biraz bilgileri var.*” şeklinde belirtmiştir. Ailesinin eğitim seviyesinin düşük olduğunu belirten öğrenci (Ö8) “*Açıkçası şöyle hocam fazla bir bilgileri yok annemle babamın. Çünkü dediğim gibi kendileri lise mezunu değiller geçmişteki şartlardan dolayı. Benimle birlikte kardeşimle birlikte çok detaylı olmasa da yüzeysel bir bilgiye sahipler. Belki annem bu konuştuklarımızı bazı şeyleri anlamıyor olabilir.*” şeklinde açıklayarak ailesinin bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Öğrencilerden (Ö9) ailesinin temel bilim bölümleri hakkında kendisinin kadar bilgisi olduğunu “*Yani araştırmalarımızı üniversite tercih döneminde birlikte yaptığımız için ben ne kadar biliyorsam onlar da o kadar biliyor. Tabi ki çok geniş bir bilgimiz yok ama bilgimiz var. Onların da bilgileri var.*” cümleleriyle açıklamıştır. Yine bir öğrenci (Ö11) ailesinin bilgi sahibi olduğunu ancak teşvik etmediğini “*Dolayısıyla annemin bilgisi var mı? Var biliyor mu biliyor. Ama teşvik ediyor mu? Hayır. Etmeme sebebi az önce saydığım gelecek kaygısı vs., iş imkânları.*” cümleleriyle belirtmiştir. Bir diğer öğrenci (Ö12) de bu konuda ailesinin üniversite mezunu olduğu için bilgi sahibi olduklarını “*Vardı. Kesinlikle var. Ablam var zaten temel bilimler mezunu. Doğal olarak bu konuda bilgisi vardır. Annem inşaat mühendisi, babam da işletme iktisatı mezunu. İkisi de üniversite mezunu. Bu yüzden bilgileri vardır.*” şeklindeki ifadeleriyle aktarmıştır.

Ailelerin Temel Bilimler Hakkındaki Görüşleri

Ailelerle yapılan görüşmelerde temel bilimler hakkında ne kadar bilgileri olduğunu anlamak amacıyla Ek-2’de verilen Aile Görüşme Formu’nda belirtilen 1, 3 ve 4. sorulara verdikleri cevaplar incelendikten sonra temel bilimler hakkında doğru bilgiye sahip olma, temel bilimler hakkında yüzeysel bilgiye sahip olma, temel bilimler hakkında bilgi sahibi olmama, uygulamalı bilimler doğru tanımlama, uygulamalı bilimler hakkında yüzeysel bilgiye sahip olma, uygulamalı bilimler hakkında bilgi sahibi olmama, uygulamalı bilimler ile temel bilimler arasındaki farkı doğru anlama, uygulamalı bilimler ile temel bilimler arasındaki farkı yetersiz

anlama, uygulamalı bilimler ile temel bilimler arasındaki farkı bilmeme, ailelerin temel bilim geleceği hakkındaki görüşleri, temel bilim bölümü mezunları için iş imkânlarının yeterliliği hakkındaki görüşleri, temel bilim bölümü mezunlarının iş alanları hakkındaki bilgisi olmak üzere 12 kod oluşturulmuştur. Bu kodlara ait frekanslar ve bu görüşe sahip aileler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Ailelerin Temel Bilimler Hakkındaki Görüşleri

Tema	Kod	Katılımcılar	f
Temel Bilimleri Tanıma	Temel Bilimler Hakkında Doğru Bilgiye Sahip Olma	A1, A4, A5, A11, A12	5
	Temel Bilimler Hakkında Yüzeysel Bilgiye Sahip Olma	A3, A7, A9, A10	4
	Temel Bilimler Hakkında Bilgi Sahibi Olmama	A2, A6, A8	3
	Uygulamalı Bilimleri Doğru Tanımlama	A1, A5, A11	3
	Uygulamalı Bilimler Hakkında Yüzeysel Bilgiye Sahip Olma	A3, A9, A10, A12	4
	Uygulamalı Bilimler Hakkında Bilgi Sahibi Olmama	A2, A6, A7, A8	4
	Uygulamalı Bilimler İle Temel Bilimler Arasındaki Farkı Doğru Anlama	A1, A4, A5, A11	4
	Uygulamalı Bilimler İle Temel Bilimler Arasındaki Farkı Yetersiz Anlama	A3, A10, A12	3
	Uygulamalı Bilimler İle Temel Bilimler Arasındaki Farkları Bilmeme	A2, A6	2
	Ailelerin Temel Bilimlerin Geleceği Hakkındaki Görüşleri	A11, A12	2
	Temel Bilim Mezunları İçin İş İmkânlarının Yeterli Olup Olmaması Hakkındaki Görüşleri	A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A10, A11, A12	12
	Temel Bilim Mezunlarının İş Alanları Hakkındaki Bilgisi	A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A10, A11, A12	12

Görüşülen ailelerden sadece beşinin (A1, A4 A5, A11, A12) temel bilimler hakkında doğru denilebilecek bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Bu ailelerden (A1) temel bilimleri doğadaki olay ve olguları anlamaya yönelik amacı olan bilimler olarak gördüğünü aynı zamanda fen bilimlerinin yanında sosyal bilimlerin de temel bilim sayılacağını aşağıdaki metinde ifade etmektedir:

Temel bilimlerden fizik kimya matematik gibi bölümler olduğunu biliyorum. Bir de doğayı doğa olaylarını, doğadaki olay ve olguları anlamaya yönelik amacı olan bilimler topluluğu olarak biliyorum. Matematik fizik kimya biyoloji temel bilimler. Aynı zamanda mühendislik gibi bilimler. Temel bilimlere doğa bilimleri de deniliyor olabilir. Bu bilimler biliyorum temel bilimler olarak. Hep fen bilimlerine dedik temel bilim. Sosyal bilimler de var. Daha çok benim bildiğim temel bilim denildiğinde az önce saydığımız temel bilimler aklıma geliyor.

Fizik, kimya, biyoloji, astronomi, istatistik ve tüm bölümlerin dili matematik olan temel bilim olmadan diğer bilimlerin olmayacağına inandıklarını dile getiren (A4) ailesi metinde görüldüğü gibi kendilerinin de temel bilimci olduklarını ve temel bilimlere yönelik ülkemizde ilgisizlikten rahatsız olduklarını aktarmaktadırlar:

A4 (Baba): Yani fizik kimya biyoloji ve bu temel bilimlerin, tüm bölümlerin dili olan matematik işte. Her toplumda beslenmesi beslendirilmesi gereken bir şey. Tabi temel bilimci olmaktan kaynaklanan bir subjektif durum da olabilir bizim Bu düşüncemiz amaç temel bilim her birini

duayene eder Yani ağacın kökleridir. Aracın motorudur bu anlamda bizim ülkemizde temel bilimlere yönelik bir ilgisizlik olduğu da malumunuz olabilir. O anlamda bizim temel bilimlere karşı düşüncemiz. Çünkü içinde olduğumuz deniz bu ifade etmek belki bizim açımızdan daha zor olabilir. Sen ne dersin?

A4 (Anne): Ben diğer bilim alanlarına kapıyı açan ilk ana anahtardır diye düşünüyorum. Yani bu temel bilimler olmadan diğer bilimlere geçiş daha zor olur. Ee yani matematik fizik kimya biyoloji astronomi hepsi birbiriyle ilintili iç içe geçmiş durumda. İstatistikte bunun içine alınabilir. Biyolojiyi de katabiliriz ve bu temel alanı bilen kişiler daha farklı alanlara yöneldiği zaman bakış açısının daha rahat daha güzel görülebileceği ne diyelim Palan yaratacağına inanıyorum.

A4 (Baba): Zemindir aslında o.

A4 (Anne): Adı üstünde. Zaten temel bilim olmadan diğer bilimlerin olacağına inanmıyorum diyebilirim.

Başka bir aile (A5) temel bilimleri belli bir varsayım üzerinden tüm kurguyu yaparak antitezini oluşturup ama belli bir hipotez sunum yaptıktan sonra deneyleyerek sonra bu sonuçları karşılaştıran analitik yapıya sahip adı üstünde bilim olduğunu ayrıntılı bir şekilde aşağıdaki metinde açıklamıştır:

Temel bilimler adı üstünde aynı temel bilimin temelini oluşturan ee tabi bu zamanında felsefe dünyasında da bilim dünyasında da daha sonra ayırtırmaya gitmiş tabi ki. Yani bir kimya ile aslında fizik iç içedir. Matematik ve fizik zaten iç içedir. Hatta totalde matematik hepsiyle kavreder. Ama çok bariz ayrımları ancak biyolojide belki olur. O da sonra ama genetik ve diğer istatistik yöntemler girdiği için gene ilişkilendirilir. Sonuç olarak temel olarak temel bilimin nevini oluşturan matematik, fizik, kimya, biyoloji gibi şimdilik dört bilim daha sonra beş bilim olabilir belki bir de şey var ama. Dört diyelim dört ana bilimi dört ayırtırma dört ana kola ayırtırıp onu ee temel bilimde modelini modellemesini ya da kuramını oluşturan hipotezlerle ve tezlerle, tez ve antitezlerle yürüyen ee hipotezsiz bir şeyin olmadığı ee ve tamamen pozitif bilim dediğimiz ee deneysel odaklı yine bir varsayıma dayalı yani hangi şartlar altında yapıldığı tespit edilmiş tüm incelemeler aslında bilimdir. Pozitif bilimdir. Bu temel bilimler de pozitif olduğu için ee diğerlerinden ayrıldığı taraf budur. Belli bir varsayıma dayanarak o varsayımın üzerinden ee tüm kurguyu yapıp yine tezini antitezini oluşturup ama belli bir hipotez sunum yaptıktan sonra deneyleyerek ve deney sonuçlarını girdilerle çıktılarla karşılaştıran ee tamamen analitik bir yapıya sahip ee ne diyelim adı bilim bu tanımın ismi bilim zaten. Fakat bu tabi kendi içerisinde doğası gereği ayırtırılmıştır işte bununla ilgili kimyanın alanı belli fiziğin belli matematiğin belli. Ayırtırılmıştır. Bu alanda işi yapan çalışan bilim adamları da zaman içinde de zaten iç içe geçmiş durumda çalışmaktalar.

Ailerden biri (A11) ilk etapta aklına fizik, kimya, biyoloji, astronomi gibi temel bilimler geldiği ve bilimin temellerine dayandığı olmazsa olmazı olduğu, bilimin ilerleyebilmesi için gerekli olan bilimin temel bilim olduğunu aşağıdaki metinde açıklamaktadır:

Evet temel bilim deyince akla ilk etapta fizik kimya biyoloji astroloji gibi temel bilimler geliyor Onun haricinde sözel bölümlerdeki bir edebiyat bir coğrafya temel bilim midir onu şu anda bilmiyorum Ama aklıma ilk gelen temel bilim deyince hemen fizik kimya biyoloji ve matematik olarak bunlar gelmekte

Araştırmacı: Peki Temel bilim nedir size göre?

A11: Temel bilim isminden de anlaşıldığı gibi bilimin temellerine dayandığı olmazsa olmazları olduğu, Yaşantımızın her boyutunda kullanabileceğimiz kavramları aslında biz kullanıyoruz ama terminoloji olarak bilmiyoruz. Yani tamamen hayatta lazım olabilecek ve bilimin ilerleyebilmesi için de altyapının bünyesinde bulundurmuş olduğu bilimler diye düşünüyorum ben.

Yine bir aile (A12) temel bilimleri doğayı inceleyen bilimler olarak gördüğünü fizik kimya, biyoloji, matematik, astronomi, var olan bir şeyi araştırmak babında tarihin de temel bilimlere gireceğini metindeki gibi açıklamaktadır:

A12 (Anne): Ya temel bilimler doğayı inceleyen bilim olarak biliyorum. Doğadaki işleyişi yani işte hareket işleyişi bir çiçeğin doğanın yetişi her şeyi o açıdan biliyorum ben. Doğayı inceleyen bilim olarak biliyorum temel bilimleri ben. ... Fizik, kimya, biyoloji, matematik.

A12 (Baba): Astronomi

A12 (Anne): Astronomi, Tarih de girebilir belki. Geçmiş araştırma gibi. ... Aa evet sözel bölümde de var olan bir şeyi araştırma gibi düşünüyorum ben temel bilimi. Var olan şeyleri araştırarak inceleyerek öğrenmek olarak algılıyorum.

Temel bilimler hakkında yüzeysel bilgiye sahip olan ailelerden biri (A3) temel bilimleri toplumun gelişmesi için ilk adım olduğunu ve bu bilimlerin fen ve matematik bilimleri olduğunu “*Temel bilimler işte fen bilimleri oluyor. Fen ve matematik bilimleri. Bunlar üzerine biyoloji kimya genetik bunlar. ... Yani şu anki medeniyetin toplumun gelişmesi olan ilk basamak eğitim. Ana bilimdir yani. Temel bilimler bunlardır.*” şeklindeki cümlelerle ifade etmiştir. Başka bir aile (A7) temel bilim dallarını fizik, kimya, biyoloji olarak sayarak sosyal bilimleri temel bilimler kategorisine girer mi onu bilmediğini “*Sanırım fizik, kimya, biyolojiden oluşuyor. Sosyal bilimler de var mı bilmiyorum açıkçası.*” dile getirmektedir.

Yine başka bir aile (A9) temel bilimlerin fizik, kimya, biyoloji ve matematik gibi bilimler olduğunu insanların ihtiyaçları doğrultusunda oluştuğunu metindeki gibi aktarmaktadır:

Temel bilimlerin az önce ifade ettiğim gibi bizde eşim de ben de eğitimciyiz. Diğer bilimlere temel teşkil eden fizik, kimya, biyoloji, matematik gibi bilimler. Hani temeli oluşturan. Diğer bilimler de bunların çıkış noktaları yani insanların ihtiyaçları doğrultusunda gelişen teknolojiyle oluşturdıkları alan..

Diğer bir aile (A10) de temel bilimlerden şu cümlelerle bahsetmektedir. “*Temel bilimler fizik matematik kimya ve benzeri bilimler bunları biliyorum. Hayatın temelini oluşturan bilimler arasında bana göre.*”

Temel bilimleri hakkında bilgi sahibi olmayan ailelerden (A2) temel bilim konusunda fikri olmadığını “*Evet tam olarak bir fikrim yok. Ya böyle şey olur soru sorulduğu zaman kalırsınız şuan öyleyim. Yani çocuğumun okuduğu anabilim kimya fizik genetik biyoloji tabiki. Psikoloji anabilim dalına giriyor mu tam olarak fikrim yok ama giriyor diye biliyorum.*” cümleleriyle belirtmiştir. Başka bir aile (A6) temel bilimleri sağlık ve gelecekle ilgili şeyler olduğunu aynı zamanda çoğunlukla matematik bildiğini “*Temel bilim ekseri sağlıkla ilgili veya işte geleceğinle ilgili olan şeyler. Ben ekseri matematik olarak biliyorum da. Ona ayrı şeyde değerlendirirler. Bilim fizik olarak biliyorum ee kimya aynı bilime giriyor. Benim bildiklerim bunlar hocam.*” şeklindeki cümlelerle aktarmıştır. Bu ailelerden biri (A8) de bilgisi olmadığını “*Valla çok açıkçası çok bir şey bilmiyorum hocam ben her zaman kızımın yanında olmak istedim. Her konuda destek olmak istedim bilmiyorum öyle fazla hani.*” şeklinde belirtmiştir.

Uygulamalı bilimleri doğru tanımlayan üç aile (A1, A5, A11) olduğu görülmektedir. Bu ailelerden biri (A1) uygulamalı bilimleri sorun çözmeye yönelik bilimler olarak bildiğini

“Uygulamalı bilimleri biraz daha sorun çözmeye yönelik bilimler olarak hatırlıyorum. Özellikle insana fayda yani şöyle daha somut faydası olan insanların toplumun bir problemini çözmeye yönelik bilimler olarak ee uygulamalı bilimleri biliyorum.” şeklindeki cümlelerle bildirmektedir.

Başka bir aile (A5) uygulamalı bilimleri aşağıdaki gibi açıklamaktadır.

Uygulamalı bilimler örneğin bir tıp. Uygulamalı bilim. ... Kimya mühendisliği uygulamalı bilim olabilir. Kimya bölümü değil ama mühendislik uygulamalı bilim. Bilimi uyguluyor çünkü. Temel prensipleri mühendislik alanında birleştirip uygulayabiliyor. Ee ya da kimyadan örnek verdik matematikle örnek verelim. Örneğin bir bilgisayar programcısı matematik olarak program ve kodlama yaptığı zaman matematik temel bilimini uygulamalı hâline getirmiş oluyor. Yine keza istatistik temel bilim değil çünkü matematiğin içinde olduğu için ama bence istatistik başlı başına bir enteresan alandır.

Yine bir aile (A11) uygulamalı bilimleri ilk etapta aklına deneye ve gözleme dayalı, cam malzemeye dayanan laboratuvar da çalışan kavramlar geldiği “Aklıma ilk etapta uygulama deyince laboratuvar da veya buna benzer kliniklerde, servislerde deneye dayalı, gözleme dayalı veya bir takım muayeneye dayalı hastaya dokunan, cam malzemeye dokunan, deney yapan tamamen beyaz önlük giyen gibi kavramlar aklıma geliyor.” şeklinde açıklamaktadır.

Uygulamalı bilimleri ile temel bilimler arasındaki farkı yetersiz anlayan ailelerden biri (A3) “Temel bilim teorik kısmını oluşturuyor. Uygulama da onun pratiğe dönüşmüş hâli oluyor yani.” şeklinde ifade etmektedir.

Başka bir aile (A12) uygulamalı bilimler ile temel bilimler arasında fark olduğunu biri mevcudu inceliyor diğeri de üretiyor aynı zamanda uygulamalı bilimlerin temelinde temel bilimler olduğu şeklinde ifadelerini aşağıdaki metinde belirtmektedir:

A12(Anne): Yani. Onu çok şey yapamıyorum. Ayırt edemiyorum ama tabi ki biri var olanı inceliyor diğeri de yapıyor yani icra ediyor öyle diyeyim. Mevcut inceliyor diğeri de üretiyor. Mevcudu inceliyor inceleme olarak görüyorum diğeri de uygulama olarak üretmek olarak algılıyorum yani böyle algılıyorum ben. Anlayabildiğim bu.

...

A12(Baba): Mühendislik bilimlerinin temelinde de şey pardon uygulamalı bilimlerin temeli de yine doğal bilimlere dayanıyor.

A12(Anne): Bilgiye sahipsın uyguluyorsun onu yani önce bilgiyi öğreniyorsun ki icra edebilesin.

A12(Baba): Mesela doktorluğun temeli biyoloji.

...

A12(Anne): Temel bilim olmazsa uygulamalı bilim olmaz.

A12(Baba): Matematik olmazsa hiç bir bilim olmaz. ... Benim branşım olan iktisatta da derby sanayi işletmeciliği bölümünden mezunum. Matematik olmazsa bizim iş hiçbir işe yaramaz bizim ilmimiz. Çünkü bizim bir dalımız istatistik.

A12(Anne): Temel bilim, temel bilim oluyor. Temel yani. Temel atılıyor sonra uygulamaya geçiyorsun ya da daha başka daha ileri düzeye gidiyorsun.

...

A12(Baba): Temel bilim jeoloji ama mühendisliğin altyapısı jeoloji. Harita bilimi mesela temel bilim. O da alt yapı olarak mühendisliğin alt yapısı bunlar hep temelinde uygulamalı bilimlerin alt yapısı oluyor temelinde.

Uygulamalı bilimler ile temel bilimler arasındaki farktan (A2) ve (A6) aileleri de “Bilgim yok.” şeklinde belirtmektedirler.

Ailelerin temel bilimin geleceği hakkındaki görüşlerini bildiren ailelerden biri (A11) temel bilimler için kesinlikle yaptırım olması gerektiğini nitelikli ve kalifiyeli öğrencilerin özellikle bu bölümleri okumasının önemli olduğunu ama Türkiye gerçeğini de görmek gerektiği *“Kendim de bir temel bilimci olarak ülkenin olmazsa olmazı olan temel bilimlerde mutlaka yaptırım yapması lazım. Hatta kontenjanlar çok daha azaltılarak çok daha nitelikli kaliteli ve çok kalifiyeli öğrencileri hatta buraya çekmek gerekiyor ama Türkiye gerçeği var yani. “* cümleleriyle aktarmaktadır.

Diğer aile de (A12) temel bilimlerin temel bilimler eğitimi veren insanların daha kalifiyeli olmasını, çok üniversite açmak yerine kaliteli üniversite olmasını daha doğru bulduklarını aynı zamanda iş gücü planlamasının da gerekli olduğunu aşağıdaki metinde aktarmaktadır:

Üniversite açmak çok sayıda üniversite açmak iyi bir şey değil. Çünkü hocamız yok elimizde.

A12(Anne): Kaliteli üniversite olsun.

...

A12(Baba): İstanbul Teknik Üniversitesinin çok başarılı olmasının nedeni 2. Dünya savaşında Almanya dan Hitlerin baskısından kaçıp Türkiye'ye gelen onları Türkiye'ye yönlendirme Einstein katkısıyla olmuştur. Ve o (kuşka?) çok iyi mühendis yetiştirmiştir. İyi ahlaklı insanlar yetiştirmiştir. Ve bu devam etmektedir. Ama bu iyi hoca yetiştirme sayısı da gittikçe azalmaktadır. Benim şahsi görüşüm.

A12(Anne): Mühendis yapmasın çocuğu herkes inşaat mühendisi elli bin tane inşaat mühendisi değil beş bin tane inşaat mühendisine ihtiyaç var. Herkes inşaat mühendisi olup ta işsiz kalmasının bir anlamı yok. Çünkü ihtiyaç yok o kadar fazla mühendise.

...

A12(Baba): İş gücü planlaması diyorlar ona o yapılması lazım. Bence meslek liselerini veya iki senelik meslek yüksekokullarını teşvik etmek lazım. Yeterince temel bilimler eğitimi daha kalifiye insanlar tarafından verilmesi gerektiğine inanıyorum. Temel bilime giden insanın daha zekâsının işlek çalışkanlığının fazla yani zoraki itmeyle kakmayla giden olmasın orya giden öğrenci.

...

Aslında 10 kişiye ihtiyaç var 80 tane öğrenci alıyor. Yanlışların ben burada olduğunu düşünüyorum. Her üniversite doğal tabi bilimlere işte bu bilimlere 80-90-100 kişi alıyor. İhtiyaç oysa 10 kişi. Gereğinden fazla şey alıyor öğrenci alıyor. Öğrenci de mağdur oluyor. Türkiye de mağdur oluyor. Aileler de mağdur oluyor. Herkes mağdur. Planlama sorununuz var. İnşallah en kısa zamanda planlamaya geri döneriz.

Temel bilim mezunları için iş imkânlarının yeterliliği hakkında görüş bildiren ailelerden biri (A1) ilgi duyulan alanda eğitim olmadığı, üniversitenin de nitelikli olması tercih nedenleri arasında olduğu ve iş bulma odaklı düşünüldüğünde yetersiz olduğu yönündeki düşüncelerini metinde olduğu gibi açıklamaktadır:

Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Bunun sebebi de demin konuştuğumuz gibi ee biraz dediğim gibi birisi ilgi duyulan alanda eğitim görülüyor. İş odaklı yani kolay iş bulunan alanlar.

...

Tabi ki en doğrusu o ama dünyanın hiçbir yerinde sadece ilgiyle alakalı değil bu durum. Bizde daha iş merkezli iş bulma odaklı oluyor. ... Aslında ee yani temel bilimler olmadan bilim yapılamaz düşüncesindeyim. şahsen. Ama eminim sorularınız arasında olacak ee sonraki sorular arasında ama iş bulma merkezli iş bulma odaklı düşündüğümüz için biz aileler ee dolayısıyla ee şu anda maalesef iş bulma alanlarının sınırlı olduğunu düşünüyorum. Zaten ailelerin tercih etmeme nedenlerinin başında da bu geliyor.

...

Tabi ki temel bilimler önemli. Nitelikli eğitim almak da önemli bu noktada. Dolayısıyla da tabi ki üniversitenin de nitelikli olması tercih nedenleri arasında başta geliyor, gelmeli de.

Yetersiz olduğunu düşünen ailelerden (A3) üniversitelerin ihtiyaçtan fazla temel bilim bölümü mezunu vermesi, Türkiye'deki ar-ge çalışmalarının kısıtlı olması ve başarılı öğrencilerin bu bölümlere gelmemesi şeklindeki açıklamalarıyla mezunlar için iş alanlarının yetersiz olma sebeplerini aşağıdaki alıntıda bahsetmektedir.

İhtiyaçtan daha fazla mezuniyet var bir. İkincisi temel bilimlerdeki laboratuvar Türkiye'deki ar-ge çalışmaları kısıtlı. Yani çok fazla öyle yatırım yapıp bu konuda çalışan çok azdır yani. Onların olması en fazla sebep bu yani. Bir de temel bilimleri insanlar hani fazla tercih meselesi üst seviyedeki öğrencilerin tercih ettiği bir şey olmuyor yani. Bir de oradan da kaynaklı yani.

Temel bilimci olan aile (A4) tercih edilmeme nedenlerinden birinin istihdam olması, gelenlerin öğretmen olmak istediğini tercih edenlerde bayanlar da olduğu, bu bölüme gelen öğrencilerin de genelde yüksek başarılı öğrenciler olmadığı, sıralamalar konması gerektiğini metinde vurgulamaktadırlar:

A4(Baba): Yani yetersizdir. Çünkü 2001 krizi ile %40 kimya sektörü küçülmüştür kendi iyi bildiğim alanda. Sonra 2010-2011Ekonomik sıkıntılar oldu. Sonraki dönemler sık sık sıkıntılar yaşandı. Bu aşamalarda hep kimya sektörü küçüldü. Kimya sektörü küçülünce de ithalat boyutuyla yani her şeyimiz yabancı ürünlerle dolmaya başladı. Bu tüketici davranışları ile ilgili olabilir belki ama temel bilimlere dair üretim sektörü sürekli kan kaybediyor. Bir dönem iş bulunamıyordu. Çok vardı mezun ee tabi YÖK'ün de müdahalesiyle sayılar azaltıldı. EE şimdi temel bilimler ortalama 20. Bir İTÜ, Boğaziçi, ODTÜ 70'şer kişi alabiliyor galiba. Ama onu haricinde birçok bölüm bizim Akdeniz Üniversitesi Fen kimya da 20 kişi alıyor. 0 kişi alınca çok daha iyi ilgileniyorsunuz araştırma laboratuvarlarında çocuklar çırak gibi çalışıyorlar. Olması gereken de bu. Siz de kimya eğitimcisi olarak iyi bilirsiniz. Yani yaşayarak hissederek bir sürecin parçası olarak öğrenmek ee şeye iş bulma konusunda çocuğun becerilerini artırıyor. İş bulup girdiği bünyede işletmede memnuniyet şeyini artırıyor Çünkü girip kovulan da çoktu eskiden. O kadar çok mezun vardı ki eskiden o bolluk döneminde değeri daha da düştü şimdi yeniden mesela son 3-4 yıldır sürekli yükselmede. Bunda TÜBİTAK'ın da etkisi var. TÜBİTAK burs verdi temel bilimlere. ODTÜ Boğaziçi ve İTÜ bu üç kimya bölümü her yıl yoğun bir şekilde sıçrayarak gitti. Bu yıl mesela oğlum da kazandığı için biliyorum. 27 binle 1. giren çocuk 27 binle ODTÜ kimyaya girmiş. Boğaziçi daha da şey. İTÜ biraz daha ODTÜ'den bir tık geride. Biz bu sırlamaları pek göremiyorduk yani. Geçmişte fen fakülteleriyle de çok çalışma yaptık biliriz oradaki öğrenci profilini. Böyle şey yoktu tabi. O 20 kişi alan bölümler hâlâ şey değil 200 binlerde alıyor onlara da zaman içerisinde şey olacak yükselecek. Her yılda yükseliyorlar.

...

A4(Anne): Tercih etme ya da edilmeme sebeplerinden biri de istihdamın az olması hocamın dediği gibi Öğretmen olmayı da bu arada düşünüyor bazı arkadaşlarımız ama istiyorlar da az olduğu için yine açıkta kalıyorlar. Yine bayan olan arkadaşlar için de çok zor olabilir. Fabrikalarda çalışmak istiyorlar daha sonra Evleniyorlar anne oluyorlar işi bırakmak zorunda kalıyorlar Böyle problemlerle de bayan arkadaşlarımızın böyle durumları olabiliyor. Belki kimyayı başta eskiden diyeyim daha doğrusu cinsiyet olarak düşündüğümüz zaman erkeklerin tercih ettiği bir alan olarak da ilk planda kimya düşünürdük ama daha sonra fabrikalar şehir merkezlerine doğru daha da gelince artık erkek bayan tercih etme şansı daha da arttı bayanlar için. O da bizim için avantaj hâline geldi diyebilirim ve sevilen bir alan. Hani kimyayı

öğrencilere baktığımız zaman gerçekten algılama güçleri de güzel. Severe yapıyorlar ve severe de giriyorlar. İstemediği bölüm tercih etmek istemiyor öğrencilerimiz demek ki bu alanda eğitim veren öğretmenlerimiz de dersi güzel anlatıyor öğrencilere sevdiriyor. Mesleği sevdiriyor ve tercihlerin biraz daha yükselmesinde bunun da önemli etkisi olduğuna inanıyorum ben.

A4(Baba): Etkisi olduğunu düşünüyoruz. Yani bize gelen kimya öğretmenlerini hatırlıyorum ben Bayağı bir eksiklikleri vardı. Takırlılardı işte sinirlenirlerdi falan ama rekabetçi bir şey var daha iyi geliyorlar eksik geliyorlar hemen kapatmak zorundalar. Hemen tecrübeleniyorlar Bunun you-tube boyutu var öğretmenler de kendilerini yetiştiriyorlar. O rekabet üniversite sınavının şeyi falan çocuklara destek olmak için yeni öğretmenlerim şey enstrümanları çok kullanabilecekleri kaynakları çok. Ömer Bayın kitapları vardı kimya falan ama kimya sempattır zaten öğrenmesi de güzeldir. Ee bir mol kavramında biraz zorlanır çocuklar bir de atom konusunda. Bunun haricinde hep böyle tatlı tatlı hesaplar.

A4(Anne): Peki, bir de şey puanlar çok düştü ne diyeyim çok temel bilim kimyada biyolojide daha yüksek ilk ne diyelim ee 100 binin üstünde almaması lazım. Matematigi iyi bilen fiziği iyi bilen kimyayı bilen çocuklar temel bilimlere girer. Artık daha zayıf daha hani o alanda... Öğrenciler girince üniversitedeki evet çok yoğun bir şekilde uğraşmak zorunda kalıyorlar. O da iyi değil yani biraz puan aralığını ona göre dengelemek gerekiyor.

A4(Baba): Sıralamalar koymak lazım.

Başka bir aile (A5) yetersiz olmasını devlet, özel sektör ve üniversitelerle alakalı bir durum olduğunu bu durumun düzelmesinin de uzun sürede olacağını bunun için de planlamalar yapılması gerektiğine inandığını, teknopark gibi üniversitelerle özel sektörün bir araya gelip sırf buna yönelik insanlar alınması gerektiğini aynı zamanda kişinin kendini geliştirmesiyle alakalı olduğunu aşağıdaki alıntıda aktarmaktadır.

Elimizdeki bilgi ile var olan ee malzeme veya ee materyalin en iyi şekilde insan faktörü faydalı olacak en iyi şekilde en ekonomik ve ergonomik şekilde üretilmesi olarak tanımlanabilir mühendislik. Dolayısıyla ne diyelim ee sorumuza geri dönecek olursak ee kişiler bence bilinçli olarak çok azdır bence. Gerçekten iyi bir fizikçi olacağım hani konusu sıkıntılıdır. Çünkü fizik başlı başına zordur herkes ki lisede bu fizik matematikten herkes ..Keza şu da var iyi bir fizikçi olabilmek için iyi okullarda fizik bölümü bugünkü en iyi mühendislikler fakültelerinden daha fazla puanla fakülteye giriliyor.

...

Tabi tıp puanına eşit olan Koça açın bakın Sabancı ya da Boğaziçi üniversitesinin mühendislik fakülteleri temel bilimlerin puanları ile herhangi bir üniversitenin tıp fakültesine çok rahatlıkla girebilirsiniz eğer şeyse.. mühendislik alanına da yine aynı şekilde girebilir. Bu tamamen kişinin kendini geliştirmesi ile ilgilidir diyebiliriz. ... İş alanları var mı? ıı Şimdi bu çok iş alanı aslında yaratılabilir. Tabi fakat bunu Devleti'n de ya da şu anda yaşadığımız yani ee serbest piyasa ekonomisinde de bunun değer bulması gerekiyor. Yani şöyle hiç kimse bakıyorum ilanlara çok ilginçtir ben çok kızıyorum bunlara hiç bakıyor musunuz bilmiyorum. İnsan kaynakları ve kariyer nette şimdi burada. Hiçbir zaman 51 yaşındayım hiçbir zaman böyle bir ilan görmedim ben fizik bölümü bitirmiş ya da fizik mühendisi ya da fizikten anlayan hatta üstüne doktora yapmış fizikçi arıyorum Temel bilimi okumuş adam arıyorum diye ben bir ilan görmedim daha.

...

Ama işte firmalarla bunu nasıl yapabilir? Devletin teşvik etmesi lazım ya da teknopark gibi ee üniversitelerle özel sektörün bir araya gelip sırf buna yönelik insanlar alması gerekiyor. Ne istiyorlar? İşte bilmem ne mühendisi olsun endüstri mühendisi olsun şu olsun temel bilim uygulamaya yönelik hâlbuki bu ar-ge bölümü firmaların ar-ge bölümlerinden mühendislikten çok aslında temel bilimci olması gerekiyor bence.

...

İş olanağı şey yapması bulması çocuğun öğrencinin kendi tamamen şeyine bırakılmış. Eee çabasına bırakılmış durumda aslında. Burada üniversitelerin özel sektörün de tabi ki Devletin üçünün birden buna destek olması gerekiyor. Ve bunu teşvik etmesi gerekiyor. Ondan sonra o yüzden çok ilginç temel bilimlerin arz talep serbest piyasa ekonomisinde olduğu gibi temel normal sıradan üniversitelerde diyelim hani. Puanları çok düşük hâlbuki çok yanlış. Çünkü çok zor zaten çocuk oraya giriyor. 390 atıyorum takılmayalım. Ben kimseyi küçümsemiyorum. Ama atıyorum eee 200 bin le 300 400 binlerde. Her neyse fizik bölümüne giriyor. Çocuk zaten fizik yapamamış ki bakıyorsunuz. Zaten bir tane fizik sorusu yapmış.

Bir tane matematik yapmış, bir tane Türkçe yapmış ee fizik bölümü okuyor. Bilimlerin puanları arz talebe göre belirlendiği için aslında temel bilimlerin puanları hep düşük oluyo fizik bölümü okuyunca ne olacak? Nasıl okuyacak? .. Okudu diyelim zaten oraya zaten oraya girememiş ki soruyu yapamamış ki bir paradoks çelişki içinde yaşıyoruz olay bu yani bu bölümü tercih edene özel sektör bahsettiğim gibi Devlet ve Üniversiteler teşvik birisi gerekiyor atıyorum. Para verir puan verir bir şey verir. Devlet belki burayı seçersen şöyle yaparım der ha. Özel sektör ne der kardeşim ben endüstri mühendisi istemiyorum ben matematikçi istiyorum derse olur. Ben gerçek hayatta çok yaşadığım için çok kimya mühendisi çok araniyor çok yanlış. Çünkü kimya mühendisi aslında olduğunuzda sizi getirecekler orada üretimde bir tane makinanın başında bu işin işte ne kadar kar ettik ne kadar elde ettik. Orada laboratuvara sizi sokmazlar. Aslında kimyada oraya da giderler bir tane atıyorum bir tane tekniker alırlar. Hani ne olacak hâlbuki aslında ağı orda yürütür. Çok büyük firmalar tabi ki yapıyordur bunu mutlaka onlar hani sözüm meclisten dışarı ama.

...

Yetersiz sebebi de Devlet ee özel sektör ve üniversitelerin hatalarından. Bu bir stratejik planlama ile ilgili. Bu bir yılda 2 yılda olacak bir şey değil. Bu 10 yıllar boyunca yapılması gereken ee böyle yavaş yavaş böyle açıklanması stratejik olarak hani devlet beş yıllık kalkınma planlaması hazırlıyorsa 5 yıllık 10 yıllık eğitim planı ve gelecek nesile hazırlayan planların olması diye düşünüyorum. Dolayısıyla sorunuzun cevabı maalesef durum bu.

Yine başka bir aile (A6) iş imkânlarının yetersizliği için “*Hocam sınav var. Ülkemizde KPSS sınavı olduğu için KPSS de yüksek puan alanlar yerleşiyor. Ama almayanlar tabii ki geride kalabiliyorlar.*” şeklindeki açıklamalarıyla KPSS sınavını sebep olarak göstermektedir.

Ailelerden bir başka aile (A7) her işte olduğu gibi insanın kendisini yetiştirmesinin önem arz ettiğini, iyi üniversitede eğitim görenlerin iş bulmalarının daha kolay olduğunu aynı zamanda daha küçük şehirlerde alınan eğitimle iş imkânının daha az olacağını metinde açıklamaktadır:

Yani her işte olduğu kadar kişinin tabi kendini geliştirmesi önemli ama geliştirirse hani iş imkânı olacağına inanıyorum. Biz bunu da görüştük. Türkiye’de garanti iş gibi bakılmıyor. Biraz kişinin kendisinde bittiğini düşünüyorum. ... Yetersiz görüyorum. Yeterli ama kişi geliştirirse kendini farklı şeylerle birlikte yeterli hâle gelebilir. Yani bilime gerekli özen gösterilmediğini düşünüyorum.

...

Aynen mesela çocuğumuz iyi bir bölüm kazandığı için iyi bir üniversitede biraz daha onun etkisi olacağını düşünüyorum. Daha küçük şehirlerde aldığı eğitimle ee önündeki iş imkânlarının daha az olduğunu düşünüyorum.

Ülkemizde temel bilim bölümü mezunlarının iş imkânları için yetersiz olmasını dile getiren aile (A9) eğitime göre liyakatli bir iş imkânı olmadığını ve bu durumun her geçen gün kötüye gittiğini, işsizler ordusuna yenilerin eklendiğini metinde olduğu gibi vurgulamaktadır.

Yani ülkemizde eğitime göre liyakatli bir iş imkânının olduğunu düşünmüyorum. Geçen bir haber kanalında da hani tercih döneminde de dikkatimi şey yapmıştı. Hani bir dış hekimlerinin %54’ü 3000 lira ile 5000 lira arası bir iş bulma imkânları, o datalar, veriler paylaşılıyordu. İşler acısı. Bunun hani gitgide daha da kötüye gittiğini düşünüyorum. 209 civarı bir üniversite var. Şu an hani çoğu yüksek lise gibi. İş imkânlarının olduğunu düşünmüyorum. Kısacası öyle söyleyeyim. Diğerleri biraz özele girecek.

...

Yani siz daha iyi bilirsiniz. Pratikte bunların somut bulacağı yan biz müfredata boğuyoruz ama sonunu getiremiyoruz. Yolunu açamıyoruz. Dolayısıyla bitiren eline diplomasını aldıktan sonra hani çok espri yapıyorlar ya hani a101 emi gideyim bim emi gideyim nereye işe gideyim kasiyer mi olayım..Eee işsizler ordusuna katılıyor yani maalesef.

Yetersiz olduğunu düşünen başka bir aile (A10) de insanların bilinçsiz bir şekilde temel bilimleri okuduğunu ve gelecekte de işsiz kaldığını *“Türkiye’deki ee baz aldığımız zaman daha doğrusu bunun temel sebebi, şu olabilir bence. Önce insanların bilinçsizce temel bilimlere yönelmesi birincisi budur. Geleceğe yönelik olarak bu işleri düşünmemeleri.”* şeklindeki cümleleriyle ifade etmektedir.

Başka bir aile (A11) ülkemizde temel bilim mezunlarına olan ihtiyacın ne kadar olduğunu bilinmediğini, öğrencilerin önceki dönemdeki gibi işe girme aşamasında diplomanın iş yapmadığı, kişinin yetkinliğinin öm planda olacağını düşünen birisi olarak metinde açıklamaktadır:

Özellikle hani bu soruyu sanayide çalışan ya da temel bilimi bilim ile ilgili fabrika olsun merkezler olsun ilgili kurumların yöneticileri belki daha iyi cevap hani verebilir. Şu anda temel bilimlerden ülkemizde ne kadar kişiye ihtiyaç var bu temel bilimler nerede çalışır. Bunu ne öğrencinin bildiğini düşünüyorum ben ne de dışarıdaki insanların bildiğini düşünüyorum. Yani bir boya fabrikasında kaç tane kimya mühendisi veya kimyagere ihtiyaç var veya diyelim ki bir deterjan fabrikasında kaç tane kimya mühendisi veya kimyagere ihtiyaç var veya diyelim ki bir deterjan fabrikasında kaç tane kimyagere ihtiyaç var. Bunu şu anda ne üniversitedeki ilgili temel bilimlerin yöneticilerinin bildiğini düşünüyorum ne öğrencinin bildiğini düşünüyorum ne de özel sektörün bildiğini düşünüyorum. Herkes diyor ki 4000 TL lik işçi bulamıyorum. 4000 TL’ye çalıştıracak adam bulamıyorum. Beri taraftan bakıyorsunuz asgari ücretle çalışmak isteyenler de var istemeyenler de var. İşte ne kadar temel bilim bölümü var ne kadar mezun veriliyor. Bu mezun verenlerin istihdam alanları ülkede ne kadar yani çok iyi ingilizce bilseniz de çok iyi bilgisayar kullanabilerseniz de kesin iş bulabilirsiniz düşüncesi biraz ülkemizde hayal gibi düşünüyorum ben. Hani şöyle söz var kalifiyeli elemana her yerde ihtiyaç vardır. Yani okulu birincilikle bitiriyor, bilgisayar becerisi var, yabancı dil becerisi var, özel sektöre gidiyor. Yani bazıları var 10.000 TL maaş alıyor, bazıları asgari ücretle iş bulamıyor veya normal bir mezun piyasaya giriyor zaten iş bulamıyor. O nedenle istihdam alanlarının ne kadar olduğuyla ilgili net bir verinin olduğunu ben düşünmüyorum.

Araştırmacı: Bazı öğrencilerle konuştuğumda mesela Boğaziçi’nden bir öğrenciyle konuştum. O da diyor ki iş imkânının yeterli olduğunu düşünüyorum. Öğrencinin kendisinde bitiyor. Hani ben buradan mezun olunca işsiz kalmayacağımı düşünüyorum dedi. Acaba bu iyi üniversite kötü üniversite diye ayırım mı olur mu Türkiye’de?

A11: Eskiden olurdu olduğunu düşünüyorum. Yani şu anda mesela bir işletme bölümünü bitiren bir öğrenci. Boğaziçi’ni sonuncu da bitirsin adı vardı. Bilkent, Boğaziçi işletme mezunuyum diyordu. Atatürk Üniversitesini kendi üniversitemden örnek vereyim. Birincilikle de bitirse İstanbul’daki bir iş firmasına başvuru yaptığında zaten direktmen elendiğini düşünüyordum. Ama özellikle günümüzde artık diplomanın iş yapmadığı tamamen yetkinliğin iş yaptığı bir ortamdayız. Özel sektör de en iyisini alıp kar marjını düşünmekte.

Araştırmacı: Evet

A11: Mesela o nedenle öğrencileri mülakata alırken bitirmiş oldukları üniversiteden ziyade o işi o öğrenci yapabilir mi yapamaz mı diye özel sektörün bunu düşündüğünü artık günümüzde ben gözlemde yaptım, şahitlikte yaptım. Eğer Hakkâri Üniversitesi’ndeki bir öğrenci özel sektörde örneğin herhangi bir temel bilim de olabilir diğer bilimler de olabilir. Eğer o gideceği istihdam alanının özelliklerini taşıyabiliyorsa o istihdam alanının özelliklerini taşıyabiliyorsa o istihdam alanına hizmet verebilecek şekilde kendini yetiştirdi ise yani kesinlikle özel sektörde seçim yapılırken diplomanın artık birinci unsur olmadığını ikinci üçüncü unsur olabileceğini tamamen yetkinliğe göre son yerleştirmenin yapıldığını düşünen birisiyim. Ama tercih esnasında adaylar daha görülmeden önce mülakat öncesi öğrencilerin bitirdikleri üniversiteler başarı notları aldıkları sertifikalar bir takım eğitimler kurslar bunların da iş sahiplerini etkilediğini düşünüyorum. Sonuç itibarıyla yani ilk etapta mezun olan üniversitenin marka olmasının önemli olduğunu düşünen birisiyim ama daha ileriki dönemlerde ya da gerçek iş bulma aşamasında diplomadan ziyade öğrencinin mezun adayın işe girmek isteyen adayın yetkinliğinin üniversitesinin önüne geçtiğini düşünenlerdenim ben.

İş imkânlarının yeterliliği konusunda görüş bildiren başka bir aile (A12) Türkiye’de bilinçsiz bir üniversite eğitimi olduğu, yüksek eğitim alan insan sayısını artırma eğilimi olduğu

ama kalitenin düştüğü, temel bilimleri çocukların işsiz kalma korkusuyla tercih etmedikleri aslında iyi çocukların temel bilim seçmeye yönlendirilip bilim adamı yetiştirilmesi gerektiğini aşağıdaki alıntıda vurgulanmaktadır:

A12(Anne): Ya ben burada genel bir şey söylemek istiyorum. Türkiye’de bilinçsiz bir üniversite eğitimi yapıldığı için kime ne kadar ihtiyaç varsa diye yapılmıyor. Çocuk canının istediğı mesleğı çalışmaya seçmeye çalışıyor ama onda fazlasıyla varsa yığılıyorsa işsiz kalıyor. Bütün mesleklerde bu söz konusu kaliteyi düşürüp yüksek eğitim alan insanı attırmaya çalışıyorlar ama kaliteli bir eğitim verdiklerine inanmıyorum. Çocuklar yetersiz eğitim aldığını düşünüyorum yani kendi zamanımla mukayese ediyorum. Her yıl her yere açılan üniversitelerde öğretim elemanının yetersiz geldiğini düşünüyorum. Yetmediğini çocuklara yeterince yetiştiremediğı için çocuklar da işsiz kalıyorlar.

A12(Baba): Gereksiz branşlarda da eğitim yapılıyor. ... Mesela okuyoruz basında yazılı basında veya görsel basında da dinliyoruz. Öğrenci sayısı bulamayan hiç müracaat edilmeyen bölümler var Anadolu’daki üniversitelerde. ...

A12(Anne): Eskiden vardı şu anda temel bilimleri kimse seçmiyor. Çünkü çocuklar işsiz kaldıklarını düşünüyorlar.

Araştırmacı: Son 15 yılda bir düşünüş var zaten.

A12(Baba): Ama buna karşılık meslek okullarının artması ve tercih edilmesini sağlamak lazım. şimdi biz İzmir’de biz dikkat ediyoruz kaliteli eleman yok. Bulamıyorlar. Mesela diyelim ki yetkili araba servisleri veya herhangi bir teknik ürünün yetkili servislerinde eleman bulamadıklarını söylüyor insanlar.

A12(Anne): Bütün mesleklerde işsizlik oranı var: Temel bilimlerde çocukların iyi çocukların temel bilimleri seçmemesi bence kötü çocukların yani hiçbir yere giremeyip çocuk mecbur kalıp temel bilime giriyor işsiz kalıyor. Sevmiyor istemiyor çocuk. İsteyerek girmiyor zoraki bir eğitim alıyor. Ee tabi iş de bulamıyor o zaman. Yani çocukların işsiz kalmaları sevmedikleri, meslekleri yönelmeleri başarıyı da düşürüyor, kaliteyi de düşürüyor. Mutsuzluk oluyor diye düşünüyorum meslekte mutsuzluğa sebep oluyor.

Araştırmacı: Şöyle bir şey var son yıllarda temel bilimlere gidenlerin matematik netleri fizik kimya netlerinin çok çok az olduğunu yani başarı oranlarını az olduğunu öğrenci temel bilimlere gidince tabi ki ya başarısız olacak.

A12(Anne): Mecbur olduğu için seçiyor. Oraya isteyerek gitmesi lazım. Bilim adamı yetişmesi gerekiyor. Yani gerçekten en iyilerin temel bilimlere gitmesi gerekiyor. O kadar çok açtılar ki o kadar çok üniversitelere temel bilim açtılar bu sefer ne derler ayağı düştü diye bir tabir vardı ya öyle oldu. Kaliteli elemanlar oraya gitmez oldu.

Araştırmacı: Maalesef diğeri öğrencilerle görüştüklerim hani ben çok yüksek puan aldım niye temel bilimlere gideyim diyor. Yani tıp okumak istiyorum diyor. Puanını ortada rezil etmek istemiyorum diyor öğrenciler maalesef. Oraya da iyi öğrenciler gitsin diyor ama ben gitmeyeyim dediler.

A12(Anne): Yani benim oğlum da çok daha iyi yerlere gidebilecekken çok da iyi puanlar alabileceken sırf buraya girecek kadar puan aldı çocuğum yapmadı soruları. Çok bilinçlidir bize de mecbur bıraktı zaten onun istediğı konuda nasıl isterse hangi mesleğı seçerse sesimizi çıkaramadık açıkçası.

Temel bilim bölümünden mezun olanların iş alanları hakkında bütün ailelerin görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu ailelerden biri olan (A1) ailesi insanların ilgi duydukları alanda değil de iş bulabilecekleri alanda eğitim gördüklerini, temel bilimlerden mezun olanların daha çok öğretmenlik başta olmak üzere akademisyenlik de yapabildiklerini, gelişmiş ölkelerde sanayileşme olup olmamasına göre iş imkânlarının olduğunu ama ölkemizde iş alanlarının kısıtlı olduğunu hâlâ bazı üniversitelerde temel bilimin popülerliğini koruduğunu ama diğeriğinde kontenjanların boş kaldığını da alıntıda açıklamaktadır:

Biraz daha çok bizde temel bilimleri okuyanlar maalesef öğretmen olmak için uğraşıyor. Devletten atanmayı bekliyor ya da özel sektörde eğitim alanında daha çok çalışıyorlar. ... Tabi ki mesela kimya bir kimya mezunu birçok alanda iş bulabilmeli. Bu biraz ölkelerin sanayileşmiş olup olmaması ile alakalı. Gelişmiş ölkelerde daha çok tabi ki temel bilimlerden mezun olanlar çok daha kolay iş bulabiliyorlar. Ama bizde tabi ki sınırlı. Dolayısıyla bu tercih edilmeme nedenlerinin ve başında geliyor.

Araştırmacı: Siz burada iş bulma imkânı zor olduğundan bahsediyorsunuz.

A1: Evet tabi yani Türkiye’de sınırlı olduğunu düşünüyorum. Eee insanlar ilgi duydukları alanda değil de iş bulabilecekleri alanda eğitim görmek istiyorlar. Maalesef doğru olduğunu söyleyemiyorum bunun böyle olduğunu gözlemliyorum. Bunun doğru olmadığını tabii ki ben de söyleyemiyorum. Ama böyle de bir gerçek var. Oysa ee bir araştırma yapacaklar yani ar-ge departmanlarında bütün kurumların olabilir. İşte onun dışında akademisyen olabilirler temel bilimlerden mezun olanlar. Ve tabii ki pedagoji alma şartı ile öğretmen olabiliyorlar. Ama bizim ama dediğim gibi daha çok o alanlarda okuyanlar da öğretmen olmayı istiyor.

Araştırmacı: Aslında belki daha iyi daha güzel üniversitelerde okuyanlar.

A1: Çok nadir. Tabi Türkiye’de temel bilimlerde de bir de öyle fark var dediğiniz gibi. Üniversiteler arasında da fark var. Hâlâ bazı üniversitelerde temel bilimler popülerliğini koruyor. Ama üniversite sayısı arttı her yerde temel bilimler var. Ama takip ettiğim kadarıyla birçoğu kontenjanlarını tamamlayamıyor, eksik kalıyor.

Temel bilim bölümünden mezun olanların iş alanları hakkında görüş bildiren (A2) ailesi kimya mühendisi ile kimyagerlerin tekstilde, laboratuvarında, ilaç firmalarında çalışabileceklerini yine de iş bulmanın kendini geliştirmeye bağlı olduğunu *“Yani kimya mühendisi ile kimyagerlik ilaç firmasında çalışabiliyorlar. Kimyanın çok şeyi var. Laboratuvarında çalışabiliyorlar. Yani tekstilde çalışabiliyorlar. ... Kendini geliştirmeye bağlı olan bir şey ne kadar geliştirmek istediğinle bağlantılı.”* cümleleriyle belirtmektedir. Başka bir aile (A3) temel bilimden mezun olanların öğretmenlik yapabildiklerini, araştırma için laboratuvarında çalışabildiklerini ve yurt dışında iş bulma şansları olduğunu *“Bir kısmı formasyon alıp öğretmenlik yapıyor Türkiye’de bir kısmı yani. İkincisi laboratuvarlarda çalışabiliyorlar. Ondan sonra yurtdışına gitme şansları daha fazla temel bilimlerde olanların eğitim kariyeri açısından.”* cümleleriyle açıklamaktadır.

Bu konuda görüş bildiren aile (A4) kimyadan mezun olanlar için ilaç sanayide, kozmetik sektörde, petrokimyada, hastanelerde, tıp alanında dâhil olmak üzere iş alanının geniş olmasını, en şanssız olanların da fizikçilerin olduğunu ve nitelikli olanların yurt dışına gittiğini aynı zamanda astronomide yan dal yapıp güzel işler yaptıklarını, biyolojinin de çok şanslı olduğunu matematik için de onun zaten bilimler üstü bir şey olduğunu işsiz kalmayacağını aşağıdaki metinde ayrıntılarıyla açıklamaktadır. Aynı zamanda mesleki teknik kimya liselerinin bu pandemi sürecinde ihtiyaca yönelik dezenfektan yaptıklarını belirtmiştir:

A4(Anne): Mesela biz kimyacıyız. Kimyacıların evet alanı çok geniş. Mesela en basit olarak ben öğretmenlik yapıyorum. Eşim akademisyen. Tabi çok büyük bir boyutta daha farklı sanayide hastanelerde pek çok tıp alanında ne diyelim mühendislik alanında pek çok alanlarda çalışabiliyor.

A4(Baba): Şanssız olanları fizikçi. Fizikçiler sanki böyle istihdam alanları çeşitliliği yokmuş gibi gözüküyor. ... Kimya çok zengin. Biyoloji de çok şanslı var.

A4(Baba): Matematiği temel bilimlerde saymak yerine nacizane önerim temel bilimlerin biraz daha dışarıda olduğunu, bilimler üstü bir şey bilimlerin dilidir. Matematiği hani zaten matematikçi ya ders verecek eskiden bilgisayar işleri yaparlardı programlama falan ama şimdi eğitsel eğitim sektörü özel eğitim şeyi kurumları müthiş absorbe ediyor. Bir matematikçinin işsiz kalması gibi bir şey yok en kötü ihtimal kendi evinde ders veriyor.

A4(Anne): :Akademisyen olmayı tercih eden var çevremde.

A4(Baba): Zor ama artık yani. Eskilerde evet.

A4(Anne): Şimdiki öğrencilere de daha az kısa yoldan.

A4(Baba): Maalesef keşke başarılı öğrencilerimiz bile alamaz hâle geldik. Kadrolar imkânlar zor. Ama tabi alternatif olarak akademi de bir iş alanıdır. Valla bu işte kimya çok zengin.

A4(Anne): Kimya daha geniş. Biyoloji ve kimya.

A4(Baba): Alanı müthiş yani plastiğinden tutun petrokimyasından, ilaç sektörü, kozmetik sektörü say say bitmez.

A4(Baba): Fizikçiler biraz şanssız. Ama fizikçilerin de şeyleri var eğitim sektörünü bir tarafa koyacak olursak işte terminoloji laboratuvarında radyasyon onkolojisinde hastaların bir tarafları çizilir nükleer tıpta radyasyon onkolojisinde doz ışınlama TAEK te istihdam edilebiliyorlar. Fakat nitelikli olanları yurtdışına gidiyorlar. Yurt dışında bir fizikçi dediğimizde halk önünü ilikliyor. Almanlar özellikle. Çok saygın bir meslek.

A4(Anne): Fizikçiler de astronomide yan dal yapıp fizik üzerinde çok güzel çalışmalar yapıyorlar yurt dışına giderek. Sonrada çalışanlar var.

A4(Baba): Astronomiye giden öğrenciler var. .. Astronomi değil ama fizikçi çabuk astronomiye adapte olabiliyorlar. Fizik kökenli olup çok iyi astronomi gözlem evlerinde görev yapan astronomlar kadar inceleme hesapsal boyutuyla işler bilen matematiksel yönünü kullanan fizikçiler de var. Ama matematik herkesin temel bilimi olmalı. Matematik, kimya hiçbir yerini yapamıyor tabi.

A4(Anne): Bence kimyayı işte bu alanda daha geniş görüyorum. Yani bir temel bilimlerde en geniş yelpazesi olan temel bilim alanı olarak kimyayı görüyorum. Ama tabi kendi ülkemde belki başka ülkelerde daha farklı olabilir.

A4(Baba): Mesela ben MEB Bakanlığı mesleki eğitim genel müdürüyle konuştum bir yerde denkleştik. Bu yıl diyor kimya teknik lise kimya bölümü açmaktan yorulduk. O kadar Çok açtık ki çünkü bulunduğu illerdeki bütün dezenfektan bütün deterjan meslek kurumu ihtiyaçlarına hep meslek lisesi MTAL kimya bölümleri, bütün kentin resmî kurumlarını donattı. Çocuklarımız öğretmenlerimiz deli gibi üretim yaptılar. Cumhuriyet tarihinde hiçbir okul temelli üretim yüksek temelli bilim olmamıştır. Ama bakınız bizim üniversitedeki kimya eğitimi bölümünün bir Türk dili edebiyatı kökenli bir dekan yardımcısı tarafından kapatıldı. Hangi akla hizmet sormadık kapattılar bunu da. Böyle garip garip şeyler yapanlar da var. Vizyon meselesi bu.

Görüşmeye katılan ve temel bilim mezunlarının iş alanları hakkında görüş bildiren (A5) ailesi temel bilimi akademisyenlik, kendini bir konuda geliştirip bilim adamı olmak ve başka bir bölüme geçiş yeri olacak şekilde okumak şeklinde ayrıldığını mesela matematik bölümü okuyarak doğrudan bilgisayar mühendisliği ile alakalı eğitimler aldığı yani her mühendisliğin temelinde matematik olduğu ve her meslekte olduğu gibi bu bölümleri okuyanın hedeflerine bağlı olarak iş alanı olabileceğini aşağıdaki metinde görüşlerini bildirmektedir.

Tabi yani bu aslında çok kişiye de göre değişen bir şey ee her şeyde olduğu gibi eğer temel bilim okuyan birisinin hedefine bağlı. Temel bilimi aaa idealist bir şekilde yani temel bilim okuyabilen kişi üç şekilde okuyabilir. Bir tanesi akademik kariyer için. Akademisyen olmak için. İkincisi o konuda ilerlemek. O konuda, kendini bir konuda geliştirip bilim adamı diyelim olmak için oluşturabilir. Ve son aşamada da tamamen ya bir gireyim de bakayım daha sonra atlarım burası bir geçiş olsun diye kullanabilir. Ama hiç kimse de şunu düşünmez ben temel bilime girip örneğin mesela şu anda aklım olsa temel bilim okurdum niye? Çünkü matematik bölümü okuduğun takdirde aslında doğrudan bilgisayar mühendisliği veya bilgisayarla ilgili en son yeni teknoloji yeni çağımızın dördüncü nesil ee endüstride çok kullanılabilen bir şey. Ve bence bütün mühendisliklerin temelinde de zaten temelde ilk senede okuttukları gibi şey matematik fizik kimya biyoloji yani THKB dedikleri şey orada var. Neden çünkü yeni Mühendislik için uygulamalı bilimler aslında mühendislikler oluyor biraz önce bahsetmiştim uçak mühendisliği örneğini vermiştim. Makine mühendisliği, inşaat mühendisliği uygulama alanıdır. Mesela inşaat mühendisliği tamamen matematiktir tamamen betonarme ve istatistik hesapları ile ilgilidir. Makine mühendisi tamamen hidrodinamik ve termodinamik akışkanlar dinamiği vs gibi. Ama makine mühendisi olduktan sonra da aslında iş bulamaz eğer kendini geliştirmezse. Niye çünkü çok geniş bir konu. Otomotiv mi olacak soğutmacı mı havalandırmacı mı olacak aa ne bileyim çok alanı var, çok geniş yine gene. Geniş ama şu var temel bilim isteyen birisi kendini yine sonuçta nereye dayanıyor. Kendisinin hedefine bağlı bir şey. Ama mühendislik bakış açısı mı mühendislik tanımı da farklı tabi. Mühendislik biraz önce tanımı kısmen yaptım size aslında ama.

Görüş bildiren başka aile (A6) tıp fakültelerinde, üniversitelerde bankalarda da çalışabileceklerini bazılarının da yurt dışına gidebileceklerini “*Bazen bankalarda bazen işte tıp fakültelerinde bilim dallarında orda olanlar işte üniversitelerde bilim dalında olan bölümlerden çalışıyorlar. Bazen lisans yani maddiyata bağlı bir şey lisans yapan var bir şeyler yapan var yurtdışına gidenler var ekseri şeye bağlıdır maddiyata bağlı derim.*” şeklinde belirtmiştir.

Başka bir aile (A7) daha çok yüksek lisans yaparak alanda gelişmek için akademisyenlik mesleğini yaptıklarını, bazı projelere destek verdiklerini, fizikçi diye bir meslek olmadığını ama yurt dışında olabileceğini aşağıdaki şu ifadelerle belirtmektedir.

Daha çok yüksek lisans yaparak hani kendini bu alanda geliştirdiklerini biliyorum. Bunun için de farklı projelerde destek verebilirler. Mezun olunca akademisyenliği biliyorum. Bunun dışında bazı projelere destek olarak verdiklerini biliyorum. Hani onun dışında fizikçi diye bir meslek olmadığını biliyorum açıkçası Türkiye’de. İllaki yurt dışında vardır. Fakat mesela Türkiye’de bunu biz de konuştuk çocukla fizikçi diye bir meslek olmadığı için artık farklı şeylere yönelir diye düşünüyorum.

Temel bilimden mezun olanların genellikle öğretmenlik mesleğini yaptıklarını ifade eden aile (A9) aynı zamanda idealist akademisyen olduklarını, kendisinin de öğretmen olduğunu ama öğretmenliği tavsiye etmediğini kişilerinin ufuklarının açık olması, networklarının olması ve bu şartları da kendisinin oluşturmasını metinde olduğu gibi aktarmaktadır. Aynı zamanda girişimci olmalarını, startup yapmalarını, üniversiteye girerken şartları öğrencilerinin oluşturmasının önemini belirtmiştir:

Şöyle tekrar ediyorum bazen bir üniversitenin mesela Boğaziçi olduğu zaman güzel bir üniversite olduğu zaman ben öğrenciye ifade ettiğim gibi ifade edeyim. Bahçesinden girin güzel bir üniversitesinin hangi bölümü okursanız adam felsefe okuyor cio oluyor. Yani buradaki üniversiteden maksat işi bulmak veya hayatını anlamlandırmak bazıları da idealist akademisyen olmak için okuyorlar. Bu şekilde ifade ediyoruz yani.

...

Genellikle çoğu temel bilimleri seçenlerin öğretmenlik olarak formasyon alıp o şekilde değerlendiriyorlar ama ben hani öğretmen olduğum için öğretmen olmalarını istemiyorum açıkçası.

...

Tabi ki yani hani bir Boğaziçi matematik olduğu zaman bir Boğaziçi fizik veya başka üniversitelerin İTÜ’lerin okuduğu zaman şu an 2000 yılındaki gibi mezun olup bir bölümden kırk yıl o işi yapayım emekli olayım mantığı kalmadı. O yüzden hani networklerinin açık. ufuklarının açık olması ve önyargılarının olmaması lazım. Üniversiteye girerken de bu şartla şu şartı diye olmaması lazım. Bunları şartları kendilerinin oluşturması lazım. Ben şimdi öğrencilerime zaten hani bu zoom olayından aynen şu an sizle de yapıyoruz. Ortaya çıktıktan sonra işte Stanford dan yeğ den birçok online sertifikalar da almalarını ABC planlarının olmasını tavsiye ediyorum. Hani girişimci olmaları, startup yapmaları bu şekilde tavsiyelerde bulunuyorum.

Yine bir aile (A10) temel bilimlerden mezun olanların her alanda çalışabileceğini fakat insanların pek fazla kendi mesleğini yapmadığını, polislik mesleğine doğru bir yönelme olduğunu metinde açıkça belirtmektedir:

Eee genelde eğitimciler ya da ne bilim dedim ya matematik, fizik, kimya bilimler bunlar. Üniversitelerde okullarda ama ya da şöyle bir şey var. Hayatın her köşesinde olduğu için temel bilimler aslında her yerde kullanıldığı için her yerde çalışıyor diyebilirim.

...

Türkiye şartlarında temel bilim uygulamalı bilim bitirmek pek fark etmiyor işin gerçek tarafı. Genelde kendim de üniversite mezunu olduğum için insanlar pek fazla kendi işlerini yapamıyorlar. Genelde artık polisliğe yönelim çok fazla.

Temel bilimci olan aile (A11) kamuda ve özelde iş alanı olduğunu onların da iyi kalifiyeli elemanlar aradıklarını ancak Türkiye'deki politikalardan dolayı ar-ge statüsünde eğitim alan öğrencilerin başka alandaki meslek gruplarına yönlendirildiklerinden kalifiyeli eleman sıkıntısı olduğunu mesela bir kimyagerin boya ya da ilaç fabrikasında çalışmasını beklerken Türkiye'deki iş sektörünün bu ücret politikası yüzünden öğrencilerin öğretmen olacağım şeklindeki açıklamalarıyla onların da alandan saptırıldıklarını da metinde açıklamaktadır:

Devlet politikası, farklı insanların politikası farklı temel bilimlerde çalışan insanlar mantıken tamam kamularda çalışabilir ama özel sektör özellikle bunları iyi yetiştirmiş kalifiyeli temel bilimcileri aslında arıyorlar. Hani burada çok sorgulanacak olaylar da var. Kalifiyeli eleman ne demek. Kalifiyeli temel bilimci biz yetiştirebiliyor muyuz? Onlara yeterli istihdam alanı açtırabiliyor muyuz? diye ama ne yazık ki şu anda temel bilimlerde okuyan kişiler dahi kamuda işte bir eğitim fakültesinin istihdam edebileceği alanlarda çalışmakta daha da basitleştirecek olursak bir kimyagerimiz bir fabrikada bir boya sanayisinde çalışmasını beklerken okuyup da ne olacağını dediğimiz zaman ilk tercih öğretmen ama eğitim fakültesi kimya eğitimi aslında bu işi üstlenmiştir. Yani özellikle ar-ge statüsünde bunların çalışması gerekirken ona göre bir eğitim verilmesi gerekirken ne yazık ki Türkiye'de ücret politikası olsun farklı şeyler olsun karşıdaki iş sektörü en ucuz kişiyle işini yaptırabilecek kişiyi arıyor. Buradaki kişiler de alacağı ücreti düşünüyor ve herkes devlet dairesi olsun diye siyasi ortamda da ister istemez pedagojik formasyon eğitimleri de verilerek o kişilerin eğitim yapması ve öğretmenlik yapması isteniyor. Tabii içlerinde pedagojik formasyon olsa da almasa da mükemmel öğretmen olabilecek çocuklar mutlaka vardır tam tersini de söylemek isterim eğitim fakültesi mezunu olup o diplomaya sahip olup zerre kadar öğretmenlik vasfı olmayacak insanlar da öğretmen olabiliyor. Yani öğretmenlik bir sanat öğretmenlik çok farklı bir olay. Bunu biraz şey yaptım ama biraz açtım ama kusura bakmayın. Hani normalde ar-gede çalışması beklenirken bu insanların oraları hocaları siz mezun olduğunuz zaman birinci derecede ar-gede çalışmanız gerekiyor. Ar-gede şu tip insana istihdam ettiriyorlar diye dijitalleşmesi olsun ulusallaşması olsun mesleki yetkinliği olsun o şekilde eğitim vermektense gerek öğretim üyeleri üniversitelerde gerek yöneticileri gerek öğrencileri kendisi tamamen temel bilimin vasfını gerektiren ar-genin haricinde farklı alanlara kayma derdindeler. Böyle bir yapı yanlış politikaya öğrenciler ister istemez düşünüyorlar. Tamamen çalışacağı alandan saptıklarını veya saptırıldıklarını düşünüyorum ben.

Görüş bildiren diğer aile (A12) kimyadan mezun olanların fabrikalarda üretime yönelik kendi işlerinde olmak üzere iş alanlarının daha geniş olduğunu, doktora yapanların akademisyen olduklarını ama serbest çalışanların master düzeyinden çok ileriye gidemediğinden metinde bahsetmektedir:

Fabrikalara giriyorlar. Fabrikada çalışıyorlar kendi işlerini kuruyorlar üretime yönelik işler yapanlar da var kimyadan. Daha çok kimya bu konuda daha şanslı. ... Doktoraya kalanlar zaten akademisyen olmak zorunda. Gözlemlediklerim ya da tanıdıklarım öyle. Doktora üniversitede kalanlar akademisyen olanlar doktora kadar ilerliyor. Ama serbest çalışanlarının içinde master düzeyinden öteye gideni görmedim. Ya da bilmiyorum başka bir yerde çalışan insanlar masterden öteye gitmiyorlar. Genelde üretime yönelik fabrikalarda.

Ailelerin Temel Bilimlere Yönelik Teşvik ve Yönlendirmelerine Yönelik Görüşleri

Ailelerin çocuklarını temel bilimlere teşvik edip etmediğini öğrenmek amaçlı çocuğunuzu temel bilim bölümü okumaya teşvik ettiniz mi? şeklinde soru yöneltilmiştir. Ailelerden alınan cevaplar doğrultusunda Tablo 8'deki gibi kodlar ve frekanslar bulunmuştur.

Tablo 8. Ailelerin Temel Bilimlere Yönelik Teşvik Hakkındaki Görüşleri

Tema	Kod	Katılımcılar	f
Temel Bilimlere Yönelik Teşvik ve Yönlendirme	Ailelerin Temel Bilim Bursları Hakkındaki Görüşleri	A2, A4, A5	4
	Çocuğunu Temel Bilim Okumaya Teşvik Etme	A2, A3, A4, A8, A9	5
	Çocuğunu Temel Bilim Okumaya Teşvik Etmeme	A1, A5, A6, A7, A10, A11, A12	7

Temel bilimlere yönelik teşvik ve yönlendirme temasında ailelerin temel bilim bursları hakkındaki görüşlerine bakıldığında ailelerden biri (A2) çocuğunun burstan önce bu bölümü tercih etmek için kararı verdiğini “*Şu an % 100 burslu okuyor. Evet ondan alıyor. Koç’ tan alıyor. Ondan önce TÜBİTAK’tan önce bu kararı vermişti. Olimpiyat da ondan sonra bir süreçti.*” şeklinde dile getirmiştir.

Yine bir aile (A4) temel bilimlerin üç dört yıldır yükselişe geçmesinde TÜBİTAK bursunun maddi ve manevi açıdan öğrenciler üzerinde etkili olduğunu Türkiye’deki ODTÜ, Boğaziçi ve İTÜ’de kimya bölümlerinin yoğun bir şekilde yıldan yıla yükseldiğini diğer 20 kişi alan bölümlerin de zamanla yükseleceğini aşağıdaki alıntıda vurgulamıştır:

Ö4(Baba): O kadar çok mezun vardı ki eskiden o bolluk döneminde değeri daha da düştü. Şimdi yeniden mesela son 3-4 yıldır sürekli yükselmede. Bunda TÜBİTAK’ ın da etkisi var. TÜBİTAK burs verdi temel bilimlere. Teşvik, o teşvik, sahada şeyini gösterdi. Etkisini gösterdi değerli hocam. Biz de kaç yıldır takip ediyorduk. ODTÜ, Boğaziçi ve İTÜ bu üç kimya bölümü her yıl yoğun bir şekilde sıçrayarak gitti. Bu yıl mesela oğlum da kazandığı için biliyorum. 27 binle 1. giren çocuk 27 binle ODTÜ kimyaya girmiş. Boğaziçi daha da şey. İTÜ biraz daha ODTÜ’den bir tık geride. Biz bu sıralamaları pek göremiyorduk yani. Geçmişte fen fakülteleriyle de çok çalışma yaptık biliriz oradaki öğrenci profilini. Böyle şey yoktu tabi. O 20 kişi alan bölümler hâlâ şey değil 200 binlerde alıyor onlara da zaman içerisinde şey olacak yükselecek. Her yılda yükseliyorlar.

...

İlk üçe girerse ve tercihlerinde de ilk on beşte yazdıysa 17.sırada yazdıysa ilk üçe girerse yine olmuyor. İlk on beşte yazmış olacak ilk üçe girecek. TÜBİTAK tarafından burs alıyor. O bursla hem maddi açıdan hem de manevi açıdan değerli.

Ailelerden diğeri (A5) de aşağıdaki alıntıda temel bilimler için Devlet’in verdiği bursu desteklediğini, özel sektörün de desteklemesi gerektiğini ancak bunların beş on yıllık olması, bu bursu alabilmek için belli puanda olması gerektiğini kendi çocuğunun da sadece burs için temel bilim bölümü tercih etmediğini açıklamıştır:

Bursu herkese vermiyorlar. Belli puanda olması. Bizde hiç olmadı. O vardı diye oraya geçeyim olmadı. Ama zaten seçecekti. Ben ona çok katılıyorum o iyi bir uygulama. Hatta şu da iyi bir uygulama. Devletin yaptığı şu da iyi bir uygulama. Kız çocuklarına yönelik mühendisliklere yaptığı devletin bu uygulaması çok iyi bir uygulama destek veriyorum. Temel bilimlere yaptıkları bu parasal desteklere de destek veriyorum. Bunlar iyi şeyler ama dediğim gibi bunlar böyle bir anlık olacak şeyler bunlar beş yıllık on yıllık uzun vadede daha destekleyici devlet görevini yaptı belki ama özel sektörün de baskı altında olması lazım. Desteklemesi lazım sorunuza gelecek olursak o hani o var diye tercih etmiş değil.

Çocuğunu temel bilim okumaya teşvik eden aileler A2, A3, A4, A8, A9 üniversiteye tercih aşamasında destekleyici olmuşlardır. Bu ailelerden biri (A2) çocuğunun kendi tercihiyle biyoloji ve çift ana dal okumak olduğunu, kendilerinin çocuklarının ülkelerinde kalıp iş

garantili tıp istediğini, temel bilime okumaya teşvik etme yönünde kendisinin ve babasının çocuklarının kararına saygı duyduklarını, Türkiye’de kalma mantığı olmadığı gibi çocuklarına aynı zamanda güvendiğini aşağıdaki ifadelerle açıklamıştır:

Onun kendi tercihiydi biyoloji okumak. Çift ana dal okumak kendi tercihiydi. Ben de tabi ki destekledim.

...

Araştırmacı: Yani siz teşvik ettiniz de acaba gönlünüzün altında yatan başka bir meslek var mıydı hani? Benim çocuğum bu kadar yüksek puan aldı kazandı acaba tıp ya da başka mühendisliğe gitsin der miydiniz?

A2: Kesinlikle tıp. Tıp derdim evet. Biraz daha iş garantili olduğu için.

Araştırmacı: Evet. Bunu iş garantili görmediğiniz için temel bilim olduğu için o yüzden teşvik ettiniz ama gönüllü olarak değil sanırım. Çocuğunuz istediği için değil mi?

A2: Tabiki gönüllüyüm ama hani ben Türkiye’de kalabilmesi açısından çocuğum biraz daha şey bir çocuk. Eee...bir çocuk. Türkiye’de onun alanı da olduğu için Türkiye’de benim yanımda kalabilmesi için tıp okumasını tercih ettim ama O daha çok kimya ve biyoloji tercih etti. Ben de tabi ki destek oldum.

Araştırmacı: Anladım. Babası ne dedi peki bu duruma?

A2: Benim gibi tabi ki destekledi. O da tıp okumasını istiyordu ama destekledik yani.

Araştırmacı: Hani şöyle bir şey var. Görüştüğüm ailelerde çocuklarda çok yüksek puan alan çocuklarla yine görüştüm. Onların bir iki tanesi şöyle dediler: Biz yani bu puanımızı ziyan edemezdik ortada. Temel bilim okumaya da cesaretimiz olmadı gelecekteki iş kaygısından. Türkiye gerçeği var dediler. O yüzden anne babalar da dahi bunlar üniversite mezunu temel bilimci olan hocalar ayrıca temel bilim okumasından endişe duyduk desteklemedik dediler. Çocuklar da aynı şekilde. Tıp tercih ettik iş garantisi yüzünden dediler. Ama sizde galiba öyle bir endişe olmadığı değil mi?

A2: Şöyle söyleyeyim oğluma güveniyorum. Yok endişe olarak tabi ki var. Ama Türkiye’de kalacağım mantığı zaten olmadığı için onda O’nun her fikrine saygı duydum anne olarak.

Bir başka aile (A3) temel bilimlerden mezun olanların yurt dışında olan çalışma imkânlarının daha iyi olduğunu öğrendikten sonra çocuğunun da yurt dışında çalışmayı tercih ettiği için o şekilde temel bilimlere teşvik ettiğini alıntıdaki gibi açıklamıştır:

Ya şöyle bizi en çok aslında belki kendisi bahsetmiştir. (Ö3) yani. Kendisinin bana ilk sorduğu: Ben tıp mı okuyayım mühendislik mi okuyayım. Ondan sonra bunlar daha sonra amacın ne dedik? Yurt dışına gitmekse bu imkânı en fazla öbür tarafta yüksek lisans doktora bir yıl yap ondan sonra ar-ge araştırma yurt dışında araştırma imkânı... Temel bilimlerin daha iyi olduğunu öğrendik. O amaçlı temel bilimi seçtik yani. Teşvik etme o yönde oldu. Teşvik aslında kendisi hedefine neyse onu sorduk Türkiye de mi kalmak istiyorsun? Yurt dışında eğitimi mi daha çok planlıyorsun hayatında? O da dedi ben yurt dışına gitmeyi tercih etmeyi düşünüyorum dedi. Aslında temel bilimlerde de uzun süre orada kalma şansı çok daha yüksek olduğu için laboratuvarlar, teknik, ar-ge’ler daha fazla yurt dışında var yani. Biz de bu yüzden onu tercih ettik. Yani..

Çocuğunun temel bilimleri kendi kararıyla tercih ettiğini bunda da aile mesleğinden dolayı çocuklarının küçüklükten beri temel bilimlerle ailede kaynaştığını ve bunun tercih aşamasında etkili olduğunu belirten aile (A4) özellikle anne iş garantili olduğu için tıp istediğini ama çocuğunun sürekli böyle bir tercih yapmayacağını dillendirdiği daha sonra da çocuğunun becerilerini bildiğinden mimarlık istediğini ama ondan yine cevap alamayınca vazgeçtiğini aşağıda verilen ifadeleriyle açıklamıştır:

Ben okumasını istedim evet çünkü kitaplığımız da dâhil olmak üzere evde sizde de öyledir eminim bir oda ful kitaplarla dolu. Çoğu temel bilimler kimya kimyacı bir çift olmamızdan dolayı onların bebekliğinden beri biz sohbetlerimiz kimya üzerineydi. Eğitim üzerine oldu. Ya da kimyanın ne bileyim sektörel boyutuyla ilgili biz konuşurken onlar doğal ortamda kaldılar. Kulak misafiri olsalar bile kimyaya dair çok şey duydular ve doydular. O doygunluk çocuklara sempati yarattı bir temel bilim alanı olan kimyaya bizim özelimizde böyle. Sonra bir baktık kimya istiyor tercihlerinde zaten dediğim gibi Boğaziçi ODTÜ ve İTÜ kimya ısrarla bunu isteyen bir profil olunca bizim de hoşumuza gitti. Yani benim hoşuma gitti Ama bir yandan da kaygılanıyorum. İşsiz kalma ihtimali var mı yok mu? Fakat şu var bir çiftçinin tarlası bolsa çocuğuna çiftçi ol oğlum der. İşte bağımız bahçemiz var der. Biz de yani ben özellikle bu konuda oğlum kimyacı ol çünkü kimyada gireceğin bir işte ben sana zaten bir kültür enjeksiyonu yaparım yol gösteririm. Eğitim sürecinde de seni ee doğru tercihler yaparak projeye çalışarak hoca tercihlerini belki bir kariyer tercihlerine de yön verebilirim gibi diye kimya talebinden ama talep olmaktan geldi bunu samimiyetle söylüyorum. O talebinden çok memnun oldum. Hiç de şey yapmadım aman yapma etme yanarsın hep öyle diyorlar çünkü öyle bir şey demedim. Ben de eee bir anne olarak tabi çocuğumun hemen iş okuduktan sonra hemen iş bulabileceği alan olarak Türkiye’de yine tıp fakültesini tercih etmesini öncelikle istedim. Ama ondan asla böyle bir tercih yapmayacağı dile sürekli getirildi. Ve biraz da kendi çocuğumu tanıdığım için başka becerilerini bildiğim için mimarlık okumasını istedim. Mimarlığı da çevremizden pek olumlu cevap alamadık. Daha sonra zaten dediğim gibi baştan da kendisi kimyayı istiyordu.

...

Kararlıydı. Geçen yıl bir tercih yaptı. Kimya tercihi yaptı. İsteddiği bir üniversite vardı. İsmi söylemeyelim. O puan yani yüksek puanını yükselttiği için kazanamadı. Seneye bir daha denemek istiyorum dedi. Bu sene bir daha girdiğinde yine kimyayı tutturdu. Ve istediği üniversiteyi de kazandı. Yani kendi isteğiyle sonuçta bizim isteğimizle değil kendi tercihiyle oldu.

Aşağıdaki alıntıda çocuğun zaten ilgisinden dolayı temel bilimi tercih ettiğini ifade eden aile (A9) bunun parayla yapılacak bir şey olmadığını, sörn (CERN) için 60 kişi arasına seçildiğini hocalarının parçacık fiziğiyle alakalı İngilizce kitap verdiklerini ve kendilerinin de seçtiği fizik bölümüne olumlu baktıklarını bildirmektedir:

Şöyle biz eğitimciyiz. Ama kardeşi de var 7. sınıf. Bazen kahvaltıda kara delikle alakalı bir sohbet ettiklerini duyuyorum yani bazen diyorum ki bunun kitabını mı yazsam falan kendi içlerinde var. Yani hani bu zaten para için yapılacak bir şey değil. Hani 4000 lira dediği de daha bursun çıkıp çıkmadığı belli değil sevdiğini düşünüyorum. Hatta bu pandemiden önce orada belki ifade etmeyi unuttum. Sörn için 60 kişi arasına girmişti. Hocaları buna parçacık fiziğiyle alakalı şöyle bir İngilizce kitap verdiler. Onun elemelerine de gidecekti. Başarılıydı zaten matematik olimpiyatlarına gidiyordu.

Çocuğunu temel bilim okumaya teşvik etmeyen ailelerden (A1) temel bilimlere çocuğunu iş bulma endişesiyle teşvik etmediğini, kolay iş bulacağı tıp alanında eğitim görmesi için teşvik ettiklerini “*Neden çünkü mesela kimyaya ilgi duyduğunu biliyorum. çocuğumun. Ama gelecekte iş bulma endişesiyle temel bilimlere tabi ki teşvik etmedim. Daha kolay iş bulabileceği bir alanda eğitim görmesi için onu teşvik ettik.*” ifadeleriyle belirtmiştir. Bir diğer ailenin (A5) teşvik olmadığını çocuğunun bağımsız karar verdiğini ‘*Teşvik, teşvik bir teşviklik durumumuz olmadı. Teşvik nasıl olur hani yönlendirme falan bizde öyle bir şey olmadı. O da tamamen kendi bağımsız kararıyla yaptı hatta direkt olarak o daha önce işte dış hekimliği okumuştur.*’ şeklinde belirtmektedir.. Yönlendirmeyi çocuğuna bıraktığını dile getiren aile (A6) ise teşvik etmeme nedeni olarak da hangi bölümü seviyorsa o bölüme gitmesi “*Tabii hocam tabii dedim ki bölümüne hangisi sana daha yakınsa sen o bölüme yani hangisini seviyorsan o*

bölümü şey yap git dedim. Ben sağlık dedim ama kendisi sağlığı sevmeyebilir. O yüzden yönlendirmeyi kendilerine bıraktım.” şeklindeki cümleleriyle ifade etmiştir.

Ailelerden biri (A7) iş imkânı yetersizliğinden dolayı çocuklarını teşvik etmediklerini ancak çocuklarının tıp kazanacak puanı varken sağlıkta iş imkânı da fazla iken buraya yönelmesini istediklerini fizik temel bilimini tercih etmede kararlı olduğu kendilerini çocuklarının yönlendirdiğini ve onun mutluluğu için ses çıkarmadıkları yönündeki ifadeleri aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır:

Ee açıkçası başta hani ailecek istemedik. Genel Türkiye problemleri diyebilirim. Daha hani puanı kazanmışken tıp da gelebiliyorken dişçilik de gelebiliyorken sağlıkta iş imkânı daha fazla olduğu için bu tarz tercihlere yönelmesini düşündük ama kendisi açıkçası hiç bu tarafta ilgisi olmadığını söyledi.

...

Evet çok kararlıydı. O yüzden o bizi biraz yönlendirdi. Biz de onun üzerinde biraz şey yapmaya başladık düşündük. Mühendisler nasıl olur bunları düşündük ama mühendislerde karma orda şey oluyor. Daha çok fiziğe yönelmek istediğini söyleyince yani açıkçası kendi mutluluğu olsun diye ee çok da zorlamak istemedik.

Temel bilimlere teşvik etmediğini dile getiren aile (A10) çocuklarının asıl amacının tıp olduğunu matematik bölümünü araç olarak kullanarak hedefine ulaşmak istediğini açıklamada görüldüğü üzere belirtmiştir:

Ö10’u böyle bir şeye teşvik etmedik. Ö10’un en büyük hayali tıp okumak. Hâlen de tıp okumak istiyor. Temel bilim aslında Ö10 için bence amaç değil araç olarak kullanıyor. ... Aslında istemediği bir yer değil tıp istedi dedim ya ee tıp için de matematik ve fen bilimleri gerekiyor. Matematik konusunda kendini geliştirip yeniden tıpa hazırlanacağını düşünüyorum. İstemediği bir bölüm değil ama.

Kendisi temel bilimci olmasına rağmen temel bilimin geleceğinin olmadığını ifade eden aile (A11) Türkiye standartlarının üzerinde maaş alamayacağından çocuğuna daha yüksek maaşlı prestijli bölümleri tercih etmesi için tecrübelerini aktardığını, çocuğu istese bile kendisine engel olmak isteyeceğini ama yine de son kararın çocuğunun vermesinin önemli olduğunu bildiğini aşağıdaki alıntıda belirtmektedir:

Hiç etmedim hani İlkokuldan beri çünkü bende bir temel bilimci olduğum için temel bilimcileri ne kadar da kendini çok iyi yetiştirirse yetiştirsın en iyi olabileceğin akademisyenlik olarak düşünüyorum. Akademisyen olamama ihtimalinde özel sektörde ne kadar iyi olursan ol yani Türkiye standartlarının üzerinde maaş alamayacağını düşündüğüm için hep öğrencimize telkinle çok daha yüksek Türkiye’nin istihdam alanın çok daha yüksek olabileceği prestij gerektiren bölümleri tercih etmesi gerektiği hususunda hep tecrübelerimi aktardım. Bazen telkinlerde de bulunmuşumdur. Temel bilimlerin hani şu an itibarıyla geleceğinin olmadığını düşünenlerdenim ben. Bildiğim hâlde bildiğim öğrencimi hep o puana göre o puanın üzerinde alması için uğraştık.

Araştırmacı: Sözüünüzü kestim. Çocuğunuz eğer çok yüksek puan aldığı hâlde diyelim ki çok yüksek puanlarda bir temel bilim bölümünü tercih etmek istedi o zaman.

A11: Engel olurdum. .Engel olmaya çalışırdım.

Araştırmacı: Hıhı

A11: Engel olmaya çalışırdım. Çünkü gözlem yapıyoruz. Eğer toplumumuzda bizim şöyle görüş var hani az olsun benim olsun düşüncesiyle yani liseden sonra hemen bir polis koleji ya da bir hemşirelik okulu okutup kızları hemşire erkekleri polis olarak hemen hayata atılmasını isteyen bir toplumuz. Devlet garantisi olsun az olsun bizim olsun mantığı. Hani maddi durumu çok iyi olan

aileler için çocuğa her türlü imkânı sağlayabilecek gücümüz olmasına rağmen bir fabrikam olmazsa ya da onu istihdam ettirebileceğim bir yer garantisini baştan bulamazsam kestiremediğim takdirde çocuğumun yetkinliği ne kadar da becerisi oraya yönelse de olmaması için uğraşırdım.

...

Eğer şunu düşünürüm. Son kararı yine öğrencim kendisi verir onda hemfikiriz. Eğer öğrencim bana ben kesinlikle moleküler biyoloji genetik Yeditepe Üniversitesi Boğaziçi Bilkent buralarda okuyacağım kesinlikle ben buraya gideceğim deseydi kesinlikle engel olmazdım onu baştan söyleyeyim. Ama o beni ikna edecekti ya da ben onu ikna edecektim. Sonuçta ben ikna ettim.

Araştırmacı: Hıhı teşvik ettiniz yani. Teşvikiniz yardım tavsiye babında oldu sanırım.

A11: Tamamen biz de bu dünyanın içerisinde bu ülkede yaşadığımız için Türkiye'nin gerçeklerini gösteriyoruz. Hani ne kadar da kabiliyetleri olabilir bir şey yapabilir ama ilerde umduğunu bulamama durumunda evliliği var askerliği var ilerde bir yaşantısı var. Ya bazen de ne kadar beceriniz oraya yatkın olursa olsun yani sonuçta bir evi geçindirmek zorundasınız. Kira ödemek zorundasınız. Becerim orada var. Ben orada kendime geliştireceğim geliştirdikten sonra hani iş bulur bulamaz son tercihi yine son kararı öğrencim verirdi ama ben ona rehberlik yapardım. Türkiye'nin öğrencinin göremediği çünkü öğrenci bu sonuçta göremediği noktaları kendisine rehberlikte artılarını eksilerini dizdim zaten. Son kararı birlikte verdik ama çocuğum bana rağmen illa ben temel bilimlere gideceğim deseydi bu hayat senin ilerde pişman olduğun zaman oğlum babam bana söylemişti demeni beklerim. Yine destekçisi olurum ama son pişmanlık fayda vermez.

İnsanın mutlu olması için yapacağı mesleği kendisinin seçmesi gerektiğine inanan aile (A12) çocuklarının bu tercihinin temelini lisede attığını böyle bir çocuğa baskı yapmayacaklarını aşağıda verilen metinde vurgulamaktadır:

A12(Baba): Karışmadık. Çünkü okuldaki bir veli toplantısında öğretmenlerinden kimyayı çok sevdiğini ve onu tercih ettiğini öğrendik. Kaldı ki lisede böyle bir tercih yapan bir çocuk yolunu çizmiş demektir. Evet insanın mutlu olması için mesleğini kendi seçmelidir.

A12(Anne): : Yani kendimizde iş hayatımızda çalıştığımız için severek çalışanla sevmeyerek çalışan arasındaki farkı da görüyoruz yaşadık da. O yüzden tercihine karışmadık. Nasıl mutlu olacaksan dedik. Biraz da bizim oğlan baskın çıktı. Kendi tercihini kendi yaptı.

Araştırmacı: Baskın çıkmasaydı yani otoriter bir anne baba olsaydınız acaba şeyi tercih eder miydi çocuğunuz?

A12(Anne): : Sadece tavsiye edilebilir. Çünkü biz gördük ki baskıyla seçilen arkadaşlarımız oldu çocukları ailenin bakısıyla gittiler, eğitimlerini aldılar ve çocuklar orayı bitirdikten sonra kendi istedikleri eğitimi aldılar tekrar. Ailenin de gönlü olsun diye. Ne oldu zaman kaybı oldu.

...

A12(Anne): Çocuk görüyor bunu ben yapabilir miyim yapamaz mıyım seviyor muyum sevmiyor muyum görebiliyor. Hoşuna gidiyorsa ona devam ediyor. Hoşuna gitmiyorsa başka seçeneğe gidiyor.

Ailelerin Tercih Sürecinde Çocuğa Yönelik Rehberliğine Yönelik Analizler

Ailelerin tercih sürecinde çocuğa yönelik rehberliğine yönelik görüşler analiz edildiğinde Tablo 9' da görüldüğü gibi beş başlık altında toplandığı görülmektedir. En yoğun olarak bulguların gözlendiği; çocuğuna rehberlik yapma aşamasını f(13), çocuğu temel bilimlerde okuyan ailelerin görüşleri f(8), temel bilimlerden çevre sahibi olmama f(7), temel bilimlerden çevreye sahip olma f(5), ailelerin çocukların meslekleri hakkındaki beklentileri f(5) izlemektedir.

Tablo 9. Ailelerin Tercih Sürecinde Çocuğa Rehberlik Yapmaya Yönelik Analizler

Tema	Kod	Katılımcılar	f
Tercih Sürecinde Ailenin Çocuğa Rehberliği	Ailelerin Çocuklarının Meslekleri Hakkında Beklentileri	A3, A4, A7, A8, A11	5
	Çocuğuna Rehberlik Yapması	A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A10, A11, A12	13
	Temel Bilimlerden Çevre Sahibi Olmama	A1, A2, A3, A6, A7, A8, A10	7
	Temel Bilimlerden Çevreye Sahip Olma	A4, A5, A9, A11, A12	5
	Çocuğu Temel Bilimde Okuyan Ailelerin Görüşleri	A4, A5, A7, A8, A9, A10, A11, A12	8

Tercih sürecinde ailenin çocuğuna yapacağı rehberlik aşamasında ailelerin çocuklarının gelecekteki meslekleri konusunda beklentileri olan ailelerden (A3) çocuğunun öncelikle mutlu olacağı mesleği yapmasını istediğini, çocuğunun yurt dışında çalışmak istediği için tıptansa temel bilimlerden daha kolay olduğu için Koç'u tercih ettiğini bunun yanında kendi meslekleri olan tıpın zorluklarından aşağıdaki diyalogda bahsetmektedir.

Araştırmacı: Siz de bir doktor ailesi olarak çocuğum doktor olsun istediniz mi? O yönde teşvikiniz oldu mu? Ya da neden olmadı?

A3: Yani ben birincisi ne istiyorsa onu mutlu olabileceği şey yapabileceği. İlk bir yıl kendisi çok sıkıntı çekti yani. Ben acaba tıpa gitse miydim? Daha sonra yavaş yavaş şu an laboratuvara başladı keyif alıyor yani. Şu an daha mutlu yani. İlk bir yıl bizi bayağı sıkıntıya soktu hatta değişiklik yapma hakkı vardı biliyorsunuz sınavsız. İstersen geçebilirdin dedik ama sonradan vazgeçti. Ben burada memnunum dedi.

Araştırmacı: Çünkü Ö3'ün yerinde olmak isteyen çok öğrenci var belki çok yüksek puanla ve tıp isteyen ama kazanamayan öğrenciler var. Genelde de aileler tıpa yönlendiriyor ya benimdeki buradaki hani sizin yönlendirmenizi araştırmak aslında. Hani tıp mı temel bilim mi. Niye temel bilim?

A3: Ya şöyle diyeyim birinci öge yurt dışı Türkiye'de tıp okursanız yurt dışına gitme oranı yani çok % 10 'dan fazla değildir yani. Senede yetişen ama çocuğunun bulunduğu üniversitede bu yurt dışına gitme oranı %70-%80 yani.

Araştırmacı: Peki Koç olmasaydı hani şimdi Koç temel bilimler için en ideal bir okul şu an üniversite olarak Türkiye'de düşününce. Eee yani puanına göre tercih yaptı muhakkak da temel bilim tercih eder miydi Koç olmasaydı? Öyle diyelim siz de yönlendirir miydiniz bu konuda?

A3: Ya Boğaziçi ya Koç'tu. İkisinden birisiydi bizim amacımız yani temel bilim okuyacaksa yani yurt dışı gibi. Ama onun haricinde kendisi mühendislik düşünüyordu. Zaten tıptan vazgeçmişti. Türkiye'de aslında tıp yapılacak bir şey değil. Şu anki yani gördüğüm yani.

Araştırmacı: Siz zorlukları gördüğünüz için mi?

A3: Çok zor bir şey yani. Çok fedakârlık gerekiyor. Şu anki Z kuşağı dediğimiz insanların da kolay kolay yapacağı bir şey değil yani.

...

Ya ben sadece mutlu olsun başka şey istemiyorum yani. Ufaklık da var kardeşi ona da aynısını söylüyorum mutlu olduğun sevdiğin işi yap yani sevmeyişin bir işi yapmaktansa.

Araştırmacı: Çok güzel bunu düşünmeniz. Peki annesi de aynı fikirde miydi sizinle aynı fikri paylaşıyor muydu?

A3: İlk başta öyleydi de. Daha sonra işte Türkiye'de doktorlar bıçaklanıp öldürülünce iyiki gitmedi dedi yani. Bu sene de bir tane ortopedisti vurmuşlardı. Yani şey değil yani Türkiye'de her şey çok yozlaşıyor yani. Öğretim görevlisi yozlaşıyor. Toplum karşısında insanlara değer verme saygı duyma şeyiniz de hızlı düşüyor yani. O yüzden. Gerek yok yani

Araştırmacı: Ama şu var ki doktorluk prestijli bir meslek yani. Halk yani en köylüsü de herkes doktorluğu böyle hâlâ prestijli olarak görüyor.

A3: Hastanede bize sorun onu ya. ... İnsanla uğraşmak çok kötü bir şey, zor.

Yine ayrı bir temel bilimci aile (A4) çocuğunun kendileri gibi temel bilimci yolunda ailede göre göre motive bir şekilde ilerlediği için mutlu olduğunu teşvik falan da yapmadığını ve gelecekte Bernolliler gibi beş kuşak kimyacı olma beklentisi içinde olduğunu aşağıdaki metinde ifade etmektedir:

Ö4(Baba): Öyle o dili bilen o coğrafyayı kimya coğrafyasını o kültürü bilen bir bölgede yaşıyoruz sanki de çocuğumuz gelmiş sınırlar içine girmeye çalışıyor. Aslında arka planda iç dünyamda ben çok mutlu oldum ya eğer Bunun oğlu da kimyacı olursa ya da kızı da kimyacı olursa Üç kuşak kimyacı olacağız Ne kadar hoş bir şey yani Herhâlde iyi işler patent türü bir şeyler Üretebilecek Bir kültür şeyini Başlatmış olacağız hiç Belli olmaz yani kim bilebilir. Yani bu illa kimyacı olmasına gerek yok. Bernolya ailesi fizik kimya matematikle döner On Üç kuşak Bernolliler yani bildiğiniz gibi temel bilimlerin en ünlü şeyi kuramlarını geliştirmişlerdir. Akışkanlar mekaniği matematiksel bir sürü zaferleri vardır. uygulayarak keşke öyle bir şey beş kuşak kimyacı olsak Ben engellemek değil mutlu oldum.

...

Ö4(Baba): Aşırı bir kırbaç teşvik falan da yapmadım. O zaten şey olmuştu motive olmuş ve istiyordu. Aslında çocuğun istediği oldu o anlamda tesadüfe bakılırsa bizim alan oldu. Niye bebeklikten beri bizi dinliyor. Bizi gözlemliyor. Kitaplarımızı görüyor. Laboratuvarında gelip sizde de öyle olmuştur laboratuvarında bizim yanımızda büyüdüler. Böyle bir şey de var. Etkileşim tabi. kaçınılmaz.

Görüşmeye katılan ailelerden biri (A7) geleneksel düşünen aile yapısı olduğunu çocuklarının kendi tercihiyle fiziği tercih ettiğini ama gelecekte iş imkânının olabileceğini düşündükleri için gittiği üniversitenin iyi bilinen üniversite olması nedeniyle kabul ettiklerini aşağıdaki alıntıda açıklamaktadır:

Özellikle biz de biraz geleneksel düşünüyorduk bu konuda. o yüzden abla kendi çevresindeki arkadaşlarından bahsetti. Yani bu tarafta da kişi çabalarsa iş imkânı olabileceğini biraz araştırarak öğrenmiş olduk. İlk başta hani iyi bir üniversite olması da etkili oldu tabi. Mesela burada(Erzurum) okusaydı bunu tercih edeceğini düşünmüyorum yani. O tarz baskı olurdu. ... Yani şimdi Boğaziçi'nin de bir etkisi oldu açıkçası. Gerçi Bilkent falan da düşünmüştü ama. Mesela fizik tercihlerinden sonra birkaç mühendislik de yazdı

Araştırmacı: Hıhı Peki sana şöyle soru sorayım o zaman daha düşük puan aldı ama Atatürk Üniversitesi ya da herhangi bir üniversitede fizik kimya biyolojiden birini seçebiliyor. Ya da başka mühendislikleri de seçebiliyor. O zaman tercihi yine fizik olur muydu?

A7: Ya bizim açımızdan istemezdim sanırım. Mühendislik biraz daha bilmiyorum. Nerdeyse bir yıldır fiziğe olan ilgisi var sanırım kendi istediğini seçerdi yine öyle düşünüyorum.

Çocuğu temel bilim tercihinde bulunmayan aile (A11) özellikle annenin çocuğunun yüksek düzeydeki matematik becerisini dikkate alarak matematikçi olmasını istediği metinde ifade edildiği gibi açıklamaktadır:

Hiç o öyle düşünmedi. O tamamen becerilerinin yüksek olduğunu matematikçi hatta özel ders vermese matematikçi hani bizim çocuğumuz her türlü mesleği yapabilecek potansiyelde bir çocuk çünkü birçok becerileri de var. Annesi mesela bir matematikçi olmasını çok isterdi. ...Matematik becerisi gerçekten ileri düzeyde bir matematik becerisi var.

...

Araştırmacı: İyi bir matematik profesörü olabilirdi.

A11: Çok çok iyi olabilirdi.

Araştırmacı: Aziz Sancar gibi.

A11: Çok çok iyi olabilirdi. Çünkü okumuş olduğu okul çok farklı bir okuldu. O okulda dahi kırılmayacak rekorlar kırdı. Özellikle matematikte yani anormal ileri düzeyde soruları çözebilecek becerilerinin olduğundan dolayı eşim hâlâ keşke matematikçi mi olsaydı dediği.

Bütün ailelerin çocuklarına rehberlik yaptıkları verdikleri görüşlerden ortaya çıkmaktadır. Bu ailelerden biri (A1) kendilerinin de rehberlik alarak çocuklarının fikri doğrultusunda rehberlik yaptıklarını, doğru olanın ilgi duyduğu alanda eğitim görmesi olduğunu bildiği hâlde rehberliğini temel bilim tercihi yönünde olmadığını da aşağıdaki metinde olduğu gibi vurgulamaktadır:

Rehberlik ettik. Ee tabiki öncelikle çocuğun fikri bizim için daha önemliydi. Okuduğu alanı söylemem gerekiyor mu bilmiyorum okuduğu alanı belirtti biz de destek olduk. Ama sizin çalışma alanınızla ilgili olduğu için söyleyeceğim. Mesela deseydi ki ben fizik kimya matematik bölümlerinde bir eğitim almak istiyorum bunun aksi yönünde teşvikte bulunurduk.

...

Oysa doğru olanın da ilgi duyduğu alanda eğitim görmesi olduğunu da bilerek yaptım. ... Buna rağmen bildiğim hâlde ya da gelecekte iş kaygısıyla. Bu da tabi ki nispeten ilgi duyduğu bir alan ama kimya gibi bir alan bu da ilgi duyduğu alan ama temel bilimler üzerinde çocuğumuzu teşvik etmedik.

...

Rehberlik alarak rehberlik etmeye çalıştık. Hatta beraber gittik. İşte bu anlamda görüş alışverişinde bulunduk. Yani ne denir ona yardım da aldık. Uzmanından yardım da aldık. Biz de burdan edindiklerimizle çocuğumuza rehberlik etmeye çalıştık. Ama tabi ki temel bilimler yoktu bu yönlendirme arasında.

Görüşmeye katılan öğrencilerin ailelerinden biri (A2) hangi üniversitede bölümlerin daha iyi olduğunu araştırdıklarını, çocuklarının kendisinin Koç'a karar verdiğini çocuklarına güvendidikleri için hangi üniversite olursa olsun itiraz etmeyeceklerini aşağıdaki metinde olduğu gibi açıklamaktadır:

Eee rehberliğimiz şöyle oldu: Onla beraber kimya okumak için biyoloji okumak için hangi üniversitede bölümlerin daha iyi olduğunu araştırdık. Koç'un daha iyi olduğuna karar verdiği için kendisi tek tercihle zaten Koç'a girdi.

A2: Başka bir üniversite düşünmedi.

Araştırmacı: Peki başka bir üniversite düşünseydi aynı bölümü düşünür müydü çocuğunuz acaba? kendisine soracağım bunu zaten de siz onay verir miydiniz? Başka üniversitenin moleküler biyolojisini kazansaydı onay verir miydiniz?

Y: Tabiki, evet. Hangi üniversiteye gitseydi ben onay verecektim O'na. Çünkü O'na güveniyorum ben o konuda.

Çocuklarına öncelikle mezun olduktan sonra yurt dışında çalışma ve burs imkânı ve İngilizce eğitimi sağlayan üniversite tercih seçme aşamasında rehberlik yaptıklarını ifade eden aile (A3) aşağıdaki alıntıda belirtmiştir:

Yani dediğim gibi birinci tercihimiz yurt dışına gidebileceği bir üniversite. O da şu an bulunduğu Koç Üniversitesi bize şey gözüktü. Koç'ta böyle bir gelenek var yani. İnsanlar yurt dışına gitme öyle bir şeyi olduğu için onu tercih ettik. Yabancı dil eğitimi de vardı. Bir de burslu girme şeyi vardı.

Temel bilimci olan aile (A4) çocuklarının çok iyi araştırdığı ve kararlı olduğu için kendilerinin rehberliğine gerek kalmadığını açıklayarak aşağıdaki metinde çocuklarının kendi tercihini kendisinin yaptığını kendilerinin yönlendirme yapmaktan imtina gösterdiklerini belirtmektedirler:

A4(Baba): Valla Ben Türkiye'de hele bu son yıllarda kalabilecek okunabilir bir kaç üniversite var oğlum dedim. Baktım o benden daha iyi biliyor. Araştırmış, incelemiş. Dediğim gibi eşimin de ifade ettiği gibi geçen yıl büyük bir şeyle cesaret ve hani o ergen şeyiyle tek tercih tek kimya yaptı ve tutturamadı hedefin ve bir yıl tek tercih böyle bir orijinal şey var Ö(4) ile görüşeceksiniz. Muhtemelen bir sonraki şeyde bu kadar kararlı olan bir çocuğa çok da bir şey yapamıyorsunuz.

Araştırmacı: Rehberlik etmeye gerek yok diyorsunuz.

A4(Baba): Gerek kalmıyor çünkü o bir tutku gibi birkaç üniversiteyi gözüne kestirmiş ve onlarda da üniversite haricinde bir de bölüm konusunda da kararlı. Aa bu mu olsa şu mu olsa demedi.

A4(Anne): Direkt kimya dedi.

A4(Baba): Kimya dedi Böyle olunca da biz çok da baskı yapmadık ya da yönlendirme adına verilen adı yönlendirme olan baskılardan şey dikkatini bir tarafa çekmekten falan imtina ettik. Oluyor bir sürü yöntemlerle çocuğu bir yerlere çekmek aileler bazen böyle yöntemlere iyi niyetle başvurabiliyorlar ama bizde öyle bir şey olmadı. O ne istiyorsa gerçekleşti o da söyleyecektir zaten.

Başka bir aile (A5) çocuğuna okulu ne kadar rehberlik yaptıysa kendilerinin de o kadar rehberlik yaptığını ancak illa burayı tercih et şeklinde olmadığını, Türkiye’de yurt dışında olduğu gibi meslekler hakkında bilgi verilmediğinden dolayı kendilerinin Türkiye’deki ilk sıralardaki popüler üniversiteleri yerlerinde göstererek, oralardaki insanlarla görüşerek, videoları seyrederek ve araştırarak olduğu şeklindeki açıklamaları aşağıdaki metindeki gibidir:

Ee şimdi çok ilginç bir şey bu soruyu hayır rehberlik etmedik desek olan bu çocuklarla ilgilenmiyor musunuz olur. Gerçekten şöyle bir şey.

Araştırmacı: Ama muhakkak rehberlik derken bir yardım bir tavsiye olmuştur yani.

A5: Bunu söylersem bu sefer böyle algılanacak işte. Öteki türlü öyle algılanmayı düşünmeyin diye bunu demesem de acaba bir şey mi şöyle evet etmedik değil tabi önüne böyle imkânlar var.

Araştırmacı: Aile önemli burada. Tabi ki karar aşamasında.

A5: Tabii konuşuldu edildi ailenin tabii ki önemi var ya. Şöyle söyleyeyim okulu ne kadar rehberlik ettiyse biz de o kadar rehberlik ettik kalkıp da ya şöyle bir illa buraya gir yap demedik hani evet kelime doğru kelime rehberlik ettik.

Araştırmacı: Evet evet. Ne tür bir rehberlik desem yani yardım yani çok fazla karar verecek aşamada.

A5: Çocuklara Türkiye’de 17 yaş’ında gençlere Türkiye’de mesleklerle ilgili bilgi ya da çıkınca ne olacağı ile ilgili bilgi okullarla ya da üniversite hayatı ile ilgili bilgi verilmiyor ya da bununla ilgili yurtdışında olduğu gibi bir hazırlık kolaj dediğimiz zımbırtı yok. Bir ara geçiş dönemi yok olmadığı için bu çocuklar sudan çıkmış balığa dönüyor. Lisedeki lise ortamı sırlarından kalkıp bir anda üniversite ortamına geçiyor ve üniversite ortamı kafaları çok büyütüyorlar. orası artık özgür olma o da yok aslında arada bir rehberlik almalrı gerekiyor tabi burada. Biz ne yaptık ailesi olarak hani üniversiteleri tanıttık. Videolarını seyrettik. Bak böyle bölüm var bilmem ne var var. Bak şu şöyle bu böyle gibi hani elimizden geldiğince onun gidemediği hatta bindik arabaya gittik. Orta Doğu Teknik Üniversitesi’ne gittik, Boğaziçi’ne gittik, Koç Üniversitesi’ne gittik, Bilkent’e gittik. Bazı belli başlı üniversitelerin ortamlarına arabayla gittik gezdik oradaki insanlarla konuştuk. Oradaki öğrenciler ile konuştuk. Boğaziçi Üniversitesi’nde ilk gittiğimizde orada yine ee bu konuyla ilgili öğrencilerle görüştük okuyan onlarla da konuştuk keza Hacettepe Üniversitesi’ ne de gittik. Hacettepe Üniversitesi ile de konuştuk. ODTÜ’ye gittik. Orada da görüştük hem o ortamı gördü hani. Biz ailesi olarak katkı olarak bunu yerinde üniversiteleri göstererek sağlamışızdır.

Çevrelerinde yardımcı olacak biri olmadığını dile getiren aile (A8) aşağıdaki metinde okuldan rehberlik alarak çocuğuyla birlikte karar verdiğini açıklamaktadır:

Biz hocam çoğunlukla araştırma yapamadık. Eşimin bir düzenli işi olmadığı için inşaatlara gittiği için eşim yanımızda yoktu o dönemde. Biz hep çevrede böyle okuyan olmadığı için bir kaç kişiye sorduk kimse de bize akıl vermiyor. Biz bir gün (Ö8) ile okula gittik kendimizi Kendi kararımızla yaptık. İkimizin bilgiye sahip değildik ikimiz de.

Çocuğunun her türlü tercih kararının arkasında olacaklarını ifade eden eğitim koçu ve eğitimci olan aile (A9) kendisinin çocuğuna verdiği rehberlik kısmında hepsinin getirisi götürüsü hakkında bilgi vererek kararı çocuğuna bıraktığını aşağıdaki açıklamada dile getirmiştir:

Evet yani açıkçası o kafasında bölümlere karar vermişti. Ben hepsinin getirisi önü arkası şeyi ne olacağını zaten hani şöyle söyleyeyim kendisiyle birlikte 5-6 arkadaş daha vardı onlarında ilk bine gireceğini ben geçen yıldan ifade etmişim. Ki hepsi de ilk bine girdiler. Yani on kere daha girse yine aşağı yukarı daha iyi olur daha kötü olmaz. Bu şekilde. Rehberlik derken genelde kendi kararlarını kendi veriyor. Hani orayı istemeseydi Sabancıyı isteseydi o da olurdu ya da Boğaziçi dese o da olurdu. Veya hangi bölümü dese biz arkasındayız yani. Zaten böyle yetiştirdik. Eee kararları verir ama biz de arkasında dururuz.

Yine bir aile (A10) içinden geçtiği gibi hareket ederek tercihe kendi istediği yönde yapma rahatlığı verdiğini ve hayalinin peşinden koşmasını aşağıdaki metinde belirtmiştir:

Ona rehberliğim yaptığım şu şekildeydi. İl içi ya da il dışı bölüm gibi bir şey değildi hiç bir zaman da böyle olmadı. Dedim hatta ilk sınava hazırlandığı sene dedim. Beklemek istiyorsan üç sene de bekle beş sene bekle hayalin peşinden koş. Hiç önemli değil dedim. Rahatlığı ona sağlamaya çalıştım ona her zaman. Hâlâ sağlama taraftarıyım. Tabii hakeza ailem de öyledir yani hiç sıkıkmamıştır. Niye sen bu sene tercih yapmadın gibi bir şey kullanmadılar. ... Yani içinden geçtiği gibi hareket etmesini söyledim ben. O da matematik yazmak istediğini söyledi. Tabi ki dedim nasıl uygun görüyorsan senin hayatın. Ona söylediğim buydu.

...

Evet birbirimizi arayarak rehberlik yapmaya çalışıyoruz. Tam olarak ettiğimiz söylenemez. Yani istediğimiz gibi yaşamak ee bizim şeyimiz bu sloganımız bu aslında. Benden kaynaklı mıdır aileden kaynaklı mıdır bu konuda hiç bir bilgim yok inanın. Nasıl rahat yaşamak istiyorsan öyle davran sloganı var bizim evde. Kesinlikle bu kullanılır yani. Eee biz de böyle yaşama stilini seviyoruz galiba

Görüşmeye katılan bir aile (A11) kendisi de eğitim camiasında olduğu için mesleklerin istihdam alanlarını bildiğinden çocuğun puanı geldikten sonra bölüme karar verildikten sonra üniversite donanımlarını, öğretim üyelerini dahi incelediğini kendi gerçekleştiremediği hayalini ikinci Aziz Sancar olabilecek başarılı çocuğunun yapması için kendi özel hayatından zaman ayırıp çocuğunun iyi yerlere gelebilmesi ve yerinde bir tercih yapabilmesi yolunda her türlü seçenekleri araştırdıklarını çocuklarına gerekli rehberlik hizmeti sunduklarını metinde olduğu gibi aktarmıştır:

Yani ben çocuğuma herkes bu çocuk her şeyi yapabilir. Bir gün gelir Türkiye'de ikinci bir Aziz Sancar çıkarsa bu sizin çocuğunuz olabilir dedikleri zaman yani hayal kırıklığına da uğramayız. Veya sürpriz de olmaz diye düşünüyorum. O nedenle hani bizler de belki özellikle bulunduğum konumdan tecrübelerimden eğitim camiası ve özel sektörü de bilen birisi olduğum için mesleklerle istihdam alanlarını bilen birisiyim. Nereelerde iş bulabilir hani çoğu şeyi bilen birisiyim. Öğrencimizin de puanı şekillendikten sonra artık hani hangi meslek grubu olsun buna karar verilip ilgili meslek grubunu ihtiva eden üniversitelerin donanımlarını dahi incelemiş birisiyim ben. Ne

kadar öğretim üyesi var ne kadar fiziki tesisi var ne kadar laboratuvarı var nitelikli bir eğitim verebiliyor mu veremiyor mu oranın şehir hayatı nasıldır? Çocuk rahat edebilecek mi ? İmkânları bulabilecek mi ? Gibi gibi birçok faktörü göz önünde bulundurarak çocuğuma gerekli rehberliği yapmış birisiyim.

Araştırmacı: Herkes sizinki gibi yapmayabilir yani bu kadar detaylı bir şekilde. Yani gördüklerimde.

A11: Çünkü bunlar bizim geleceğimiz çok büyük hayallerimiz var. Özellikle benim gerçekleştiremediğim bir hayali çocuğumun gerçekleştirebiliyor olması ve o yolda benim yapamadığımı bu çocuk yapıyor diye hırsımı belki de ondan alıyorumdur. ... Ben çocuğuma hep şu örneği veririm. İnsan hayatta en mutlu eden şey başarı para pul onlar bir şekilde geliyor başarıya alışan adam başarı nedir sınıf birinciliğidir. okul birinciliğidir. Bulunduğu kişiler içerisinde seçilip ekstra bir ödül almasıdır.

Araştırmacı: Evet

A11: Başarıya alışan bir adam çocuklarıma da onu söylerim. Başarı su gibidir nasıl suya belli bir zaman sonra ihtiyaç duyuyorsunuz. Başarılı olan ödüller alan çevresi tarafından ödüllendirilen ya da böyle prestijli görünen kişiler birkaç yıl ödül alamadıkları zaman su arar gibi bu başarıyı arıyorlar. Bu nedenle. Başarılı olduğunu düşünüyoruz biz de. Hani farklı şekillerde başarılı olmuş bir veli olarak öğrencimin başarılı olabilmesi için hatta benden daha çok başarılı olabilmesi için benim yapamadıklarımı yapabilmesi için kendi özel hayatımdan kendi iş hayatımdan çalıp çocuğumun daha iyi bir yere gelebilmesi için onun yanında durma tercih aşamasında araştırma gibi gibi birçok yerlerde çocuğun hani kendi yapamadıklarını daha iyi noktalara gelebilmesi için çok vaktimizi ona harcadığımızı söyleyebilirim.

Başka bir aile (A12) de üstte adı geçen aile (A11) gibi TV’de, basında olsun eğitim veren okullara gittiklerini, yönlendirmek için kurslarda öğretmenlerin yanına gittiklerini uzman görüşlerinden yararlandıklarını, yani her türlü incelemeyi yaptıklarını ve karar verdiklerini alıntıda açıkladığı görülmektedir:

A12(Anne): Bütün yayınları dinledik. Rehberlikle ilgili ne kadar bilgi veren TV de olsun görselde olsun yani basında olsun eğitim veren yerlere okullara da gittik. Kurslarda öğretmenler çağırıyor oralara gittik yönlendirmek için. Uzman görüşlerinden de yararlandık. Ondan sonra kararımızı verdik. Yani çocuğa karışıp karışmamak tercihinin doğru ya da yanlış olduğunu irdelemek için tabi ki kendimiz de araştırmalar yaptık. Çocuk bunu seçiyor ama doğru mu seçiyor yanlış mı seçiyor. Gelecekte nasıl olacağı incelemesini yaptık. ... Bilgi birikiminizden yararlanabileceği şekilde araştırarak inceleyerek görerek çalışarak onun tercihinin doğru mu olduğunu ya da yanlış mı olduğunu takip ettik.

Görüşmeye katılan ailelerden alınan görüşlere göre yarıdan fazlasının temel bilimlerden bir çevre sahibi olmadıkları görülmektedir. Temel bilimlerin eski değerinde olmadığını dile getiren aile (A1) son yıllarda temel bilimlerden uzaklaşma olduğu için çevresinde de böyle bir çevresi olmadığını aşağıdaki metindeki gibi açıklamaktadır:

Dolayısıyla bu soruyu belki 15-20 yıl öncesi sorsaydınız çevremizde temel bilimlerde eğitim gören, çocuğu eğitim gören aile sayısı daha fazla olurdu. Ama son yıllarda çok genel olarak temel bilimlerden bir uzaklaşma söz konusu ve dolayısıyla da şimdi hatırlayamıyorum. Mühendislik var çevremizde ama mesela benim kimya, fizik, biyoloji gibi temel bilim kimya gibi temel bilim alanlarında öğrenim gören hatırlayamadım.

Bir aile (A7) çevrelerinde temel bilim okuyan olmadığını o yüzden mühendisliklerle görüştiklerini “Bizim çevremizde çocuğu temel bilim okuyan aileye rastlamadık. Daha çok mühendisliktekilerle görüştük. Benzerlikleri olduğu için onlarla görüşmeyi tercih ettik. Yoksa temel bilimleri kazanan yok açıkçası çevremizde.” şeklinde aktarmıştır.

Temel bilimlerden bir çevreye sahip olan beş ailenin (A4), (A5), (A9), (A11), (A12) oldukları tespit edilmiştir. Bu ailelerden biri olan (A4) çocukları biyoloji, moleküler biyoloji, fizik ve astronomi gibi temel bilimlerde okuyan aileleri tanıdıklarını “*Var, var evet. Biyoloji bölümünde okuyan var. Moleküler biyoloji okuyan var. Fizik okuyan var. Astronomi okuyan çok var.*” şeklinde belirtmiştir.

Başka bir aile (A5) fizik ve matematikte okuyan tanıdıkları olduklarını temel bilimlerde okuyanların idealist insan olduklarını temel bilimde geçimini sağlamanın ülkemizde mümkün olmadığını metinde görüldüğü gibi açıklamaktadır:

Var tabi. Ama bu şimdi benim çevremde var ama hani şunu söyleyeyim. Fizikte okuyan var matematikte okuyan var. Bu tamamen gerçektir aslında bu insanlar idealist insanlardır. Bu alanlarda okuyanların gelecek kaygısının olmaması gerekiyor. Çünkü bunlar maalesef uygulamaya dönüştürülmediği anda eğer gerçekten bu alanda bilim adamı ya da araştırmacı temel bilimde geçimini sağlaması maalesef ülkemizde mümkün değil.

Rehber öğretmen (A9) olduğu için temel bilimci çevresinin çok olduğunu “*Evet var. Yani ben zaten bir üniversiteye hazırlık kursunda rehber öğretmenim. Aklınıza gelebilecek bütün bölümlere giden öğrencilerimiz var.*” cümleleriyle aktarmıştır. Başka bir aile (A11) de özellikle kimya ve matematikte okuyan ve ailelerini de tanıdığı çocuklar olduğunu “*Var çevremizde gerek bulunduğum şehirde gerek başka şehirlerde tanıdığım aileler var. Yani temel bilimler olarak özellikle kimyada matematikte okuyan çevremde insanlar var ailelerini de tanıyorum. Çocukların kendilerini de tanıyorum çevremde var.*” ifade etmektedir.

Yine bu konuda görüş bildiren bir aile (A12) de aşağıdaki metinde öncelikle diğer çocuklarının da biyolog olduğu ve çevrelerinde de çocuklarını daha çok hukuk doktorluk gibi mesleklere gönderdiklerini dolayısıyla temel bilimci az olduğunu söylemektedirler:

A12(Anne): Öncelikle kendi kızımızı da biyoloji olarak yönlendirdik. Kızımız biyoloji okulunu bitirdi. Biyoloji öğretmenliği yaptı çoğunlukla. Ama bitki genetiği üzerinde de çalıştı falan yani biz çocuklar bu konuda yetenekli olduğunu düşündüğümüz ya da ilgilerinin orada olduğunu düşündüğümüz konularda baskı yapmadık. Söyledik sadece.

Araştırmacı: Evet. Peki hani çevrenizde kendi çocuğunuzdan başka aileler de var mı böyle temel bilimleri tercih eden?

A12(Anne): Çok az. Arkadaşlarım hukuk doktorluk o tür mesleklere yönlendirdiler çocuklarını. Daha iyi olacağına inandılar ya da ne bilim öyle bir çalışmaları oldu. Meslekte severek yapmadığın sürece başarının olmadığına inanıyorum.

Çocuğu temel bilimlerde okuyan ailelerin görüşleri kısmında sekiz ailenin görüşüne yer verilmiştir. Bu sekiz aileden biri (A4) eğitimci oldukları bu konu hakkında da yeterli bilgi sahibi oldukları ve hatta çevreden kendilerinden fikir aldıkları yönündeki açıklamaları ve temel bilim değil de mimarlık mesleği hakkında tanıdıklarından araştırdığı aşağıdaki metinde ayrıntılarıyla aktarılmıştır:

A4(Anne):Görüşmedik.

A4(Baba): Ne yapsak diye. Zaten onlar bizimle görüştü geçmişte.

A4(Anne): Biz temel bilimci olduğumuz için yani biraz da olsa kendi oğlumuz için kendi fikirlerinin ön planda olmasını istedik. Çünkü şimdiki gençler anne babayı değil de kendi tercihlerini daha ön plana çıkartıyorlar.

...

A4(Anne): Eğitimci olmamız ya da bu konu hakkında daha bilinçli olduğumuzdan dolayı başkasına hiçbir şekilde gerek duymadık açıkçası. Oğlumuz da zaten kendisi istediği için tercih yaptı.

A4(Baba): Mimarlık konusunda ki o da bir uygulamalı hangi şeye gireceği sanat da vardı orada ama. Mimarlık konusunda birkaç kişiye danıştım. Ama bu danışmalarımızın sebebi bu bölüm nedir içeriği nedir onlara biz hâkimiz şansımıza çünkü akademiye yakın çalışıyor olduğumuz için biz piyasada inşaat mühendisliği gibi mimarlık acaba gelecek vaat edecek durumda mı şey nedir piyasadaki memnuniyet boyutu nedir bu mesleği icra edenler açısından yani belki onu düşününce hatırladım.

A4(Anne): Ama temel bilim olarak sormadık yani.

A4(Baba): Yok yok uygulamalı bilimleri sorduk arkadaşımıza okuduklarımız da vardı zaten.

Başka bir aile (A5) bu kısımdaki fikirlerini “*Kesinlikle görüşmedik. Kesinlikle de geçmedi bu konu geçse de etkiler miydi bilmiyorum. Ona cevap veremem ama öyle bir görüşme olmadı.*” şeklinde dile getirmiştir.

Yine başka bir aile (A7) çocukları maden mühendisliğinde okuyan arkadaşlarından araştırdığını ve kendilerini destekleyen aileler olduğunu aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

Ben kendi arkadaşlarımdan bahsedeyim mesela. Onlardan örnek verdim ben sürekli olarak. Arkadaşlarımdan çocukları maden mühendisliğinde okuyor. Belli projelere katılmış falan geleceğinde planları mevcut onlardan bahsettim açıkçası. TÜBİTAK’ta falan benzer çalışmalar oluyor yapabilirsin gibi. Onun dışında mühendislik okuyan vardı onlarla görüştük. Açıkçası hepsi olumlu karşıladı. Biz de onu destekledik yani.

Rehber öğretmen olan aile (A9) zaten kendisi rehber öğretmen olduğu için kendi görüşlerini çocuğu da dâhil olmak üzere öğrencilere de sunmakta olduğu, yüksek derece yapanların illa tıp yazma mecburiyetinde olmadığı ancak velinin baskısıyla tıp yazanlar olma şeklinde kazalar gördükleri için bu dönemde hiç karışmadıklarını metinde ifade etmektedir:

Rehber öğretmen olduğum için evet az önce bir soruya gelmiştiniz. Hani neden tıp değildi?

Ben zaten bugün de lafını ettim öğrencilerime yüksek derece yapan birinin tıp yazmak mecburiyetinde değil. Mesleği seçerken öğrencinin sevmesi kendine uyması evet o tür şeyler var. Ben bunların olumsuz yönlerini velinin baskısıyla ya da öğrencinin yüksek yaptım tıp yazayım şunu yazayım bunu yazayım böyle kazalar çevremde gördüğümüz için biz o süreçte hiç müdahil olmadık. Tamamen hani demokratik kendi özgüveniyle kendi kararıyla seçim yaptı biz hep arkasında durduk. O şekilde oldu çevremizde de var bu tür örnekler.

En azından askeriye katılmak ya da polis olabilmek yani işsiz kalmamak için sırf diploması olsun diye temel bilim okuyan çevreye sahip olan aile (A11) bazen o kişilerle neden bu temel bilimleri seçtiklerinden aşağıdaki açıklamasında olduğu gibi söz etmektedir:

Görüştüğüm oluyor. Bazen sohbet ediyoruz hani bu bölümleri severek mi yazdınız isteyerek mi yazdınız. Ülkenin bir gerçeğini göz önünde bulundurarak mı yazdınız mı diye düşündüğümde ya da sorduğumda tamamen puanın yetmediği işsiz kalmamak için veya yalnız bir diploma alıp oradan en azından bir askeriyede kalmak polis olabilmek gibi en azından bu bölümü okuyayım da bir elimde diploma olsun düşüncesi ile puanın yetmediğinden dolayı genellikle burayı yazan puanı düşük olan öğrenciler çevremde var.

Araştırmacı: Varsa onlar sizi etkilemedi o zaman değil mi bu tercih aşamasında sizin tercihlerinizde?

A11: Tercih yapma aşamamda etkileyebilirdi. Etkiliyor da zaten.

Görüşme formunda sorduğumuz soruya aşağıdaki metindeki gibi cevap veren aile (A12) arkadaşlarının çocuklarından kimya okuyanların boya, deterjan fabrikasında çalıştıklarını, fizikçilerin de formasyon olarak öğretmen ya da alanda ilerleyerek akademisyen olduklarını, matematikte olanlarının bankalarda çalıştıklarını ama iş bulmanın çocuğun yeteneğine bağlı olduğunu kendi ailesinde mühendisler olduğu için çocuklarının görerek tercih aşamasında mühendislik mesleğini seçmeme yönünde karar verdiklerini ve temel bilimci ailelerin tavsiyeleri olmadığını da belirtmektedir:

A12(Anne): Arkadaşlarım var tabi ki. Arkadaşlarımın çocukları içinde bazıları kimya bölümünü bitirdi. Fabrikalarda çalışıyorlar. Eee ne bilim boya fabrikasında deterjan fabrikasında o tür fabrikalarda çalışıyorlar kimya bitirenler. Fizik bitirenler biraz daha sıkıntılılar. Onlar ancak akademisyen olarak iş bulabildiler. Bunun dışında da öğretmenlik var. Formasyon olarak fizik bölümü okuyanlar formasyon olarak öğretmenliğe kanalize oldular. Matematik okuyanlar bankalarda çalıştılar falan bankada iş bulabildiler. Ama biraz daha çocuğun yeteneğine de bağlı.

Araştırmacı: Peki bu aileler size bir tavsiyede bulundu mu acaba o zaman?

A12(Anne): Yok hayır. Hayır öyle bir şey yani müdahale etmediler. Öyle olsun böyle olsun demediler

....

A12(Anne): Benim babam da mühendisti. Biz de daha çok mühendis ağırlıklı bir eğitim var ailemizde. Temel bilimler var ailemizde.

Araştırmacı: Aslında bu çocuklarda da ebeveynin meslekleri önemli herhâlde değil mi tercihlerde?

A12(Anne): Tabi tabi. Bizim mesleğimizi görüyorlar, nasıl çarklarda çalıştığımız görüyorlar. Tercih ederken seviyorlar ya da sevmiyorlar ona göre eliyorlar mesleği. Ben onu gözlemledim. Mesela kızım hiçbir zaman mühendis olmak istemedi. Zor diyerek ya da ne bilim çalışma şartlarını beğenmedi. Ya da ona uymadığını söyledi daha doğrusu. Beğenmemek değil de kendisine uymadığını gördü. Kendine uygun meslek seçti.

Ailelerin Tercih Sürecinde Dikkate Alınan Hususlar Hakkındaki Görüşleri

Ailelerin tercih sürecinde dikkate alınan hususlar hakkındaki görüşlerini öğrenmek amacıyla Tablo 10'daki gibi üç başlık altında incelendiği görülmektedir. Ailenin çocuğun tercihlerinde etkililiği en yoğun kısım f (14) olmak üzere onu çocuğun üniversite tercihlerinde göz önünde bulundurduğu durumlar f (13) takip etmektedir. Çocuğun ilgisi ve başarıları hakkında ailelerin düşünceleri de f (8) şeklindedir.

Tablo 10. *Ailelerin Tercih Sürecinde Dikkate Alınan Hususlar Hakkındaki Görüşleri*

Tema	Kod	Katılımcılar	f
Tercih Sürecinde Dikkate Alınan Hususlar	Ailenin Çocuğun Tercihlerinde Etkililiği	A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A10, A11, A12	14
	Çocuğun İlgisi ve Başarıları Hakkında Ailelerin Düşünceleri	A2, A3, A5, A6, A9, A10, A11	8
	Çocuğun Üniversite Tercihlerinde Göz Önünde Bulundurduğu Durumlar	A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A10, A11, A12	13

Ailenin çocuğun tercihlerinde etkililiği kısmında görüş bildiren ailelerden biri (A1) çocuklarının tercihi yönünde destek oldukları için rolleri olduğunu düşündüğünü aşağıdaki şekilde ifade etmektedir.

Gerçekten özellikle sınavdan sonra sonuç açıklandıktan sonra çok netti çocuğumuzun tercihi. Biz de destek olduk. Ya şöyle en azından biz çocuğun istediği yönde tercihi yönde teşvikte bulunduk. Destekte bulunduk.

Araştırmacı: Etkili olduğunu düşünüyorsunuz.

A1: Tabi ki ailenin de etkili olduğunu düşünüyorum. Eğer bunu soruyorsanız.

Başka bir aile (A2), aile rolü etkililiği konusunda aşağıdaki metinde olduğu gibi önceden ondan tıp okumasını istediğinde çocuğun kendisine senin için okurum ama doktorluk bana göre bir meslek değil dediğinde kendisinin bu çocuğuyla olan isteklerinden vazgeçerek kararı ona bırakmasını aşağıdaki metinde de ifade etmektedir:

Eee bu şey üniversite sınavından sonra süreç değil ama lise döneminde doktor olmasını istediğim için ben tıp okumasını istediğim için eee biraz şey yaptık. Dedi ki bana: Anne ben sen istediğin için doktor olurum. Ama isteyerek yapacağım bir meslek değil dedi. O ışığı Ondan aldığım için bir daha da asla doktorluk lafını etmedim zaten. Tıp okuması gerektiğini söylemedim. Ne istiyorsan onu okuyabilirsin dedim. Kararın senin dedim.

...

Üzerlerinde baskıymış gibi algılıyorlar. O yüzden ben onu hissettiğim için ona şey yapamadım hiç. ... Hiç karışmadım. ...

Araştırmacı: Sizin bu rolünüzün etkili olduğunu düşünüyorsunuz yine de değil mi bu tercih aşamasında? Baba değil de siz daha çok etkilisiniz anladığım kadarıyla.

A2: Yani biraz daha evet. Tercih konusunda anneyle biraz daha yakındı.

Araştırmacı: Peki bu tercihlerde siz etkili oldunuz bence yani olumlu yönde etkili oldunuz yanlış anlamayın..

A2: Destek noktasında evet.

Kendileri doktor olan aile (A3) çocuklarının tercihinde ilk etepta mühendislik ve tıp düşündüğünü ancak akademisyen tanıdığının yurt dışına çıkabilmenin temel bilimden daha kolay olduğunu söylemesiyle çocuğunu temel bilim okumaya yönlendirdiğini, sadece O'na ışık tutarak rolleri olduğunu ancak bir baskı yapmadıklarını O'nun da kabul ettiğini aşağıdaki metinde ifade etmektedir:

İşte sonuçta tercih yönlendirme açısından hedefi neyse ilk başta yani dediğim gibi mühendislik veya tıp öyle bir şey düşünüyordu. Ben de hayattaki amaç ne yani onu yönlendirme sonucu buraya geçti yani. Tanıdığım bir hastam vardı akademisyendi yani o da direk Koç'u o önerdi zaten direkt kendisi temel bilimler başka bir şey düşünmeyin dedi. Böyle bir hayatınızda yurt dışında geçirme düşünceniz varsa bu hedefte yürüdü yani. Hedefi son on beş günde değişti yani. ... Mühendislik ve ikincisi de tıp. İkisinden birini düşünüyordu. Son on beş gün tercihe kala böyle onu önerdim. O da kabul etti yani. Memnun şimdi yani.

Araştırmacı: Ama etkili olmuş. o zaman sizin rehberliğiniz bu şekildeki rehberliğiniz.

A3: Ya ben sadece ışık tuttum. O da kabul etti yani. Ben hiç bunu gideceksin diye baskımız olmadı Ne benim ne eşimin.

Ailelerden biri (A4) çocuklarının disiplinli verimli çalışma için yol gösterdiğini tercihinde asi kişiliğinden dolayı çok fazla karışmadıklarını kendi planını kendisi yaptıktan

sonra uyguladığını bu durumdan çocuklarının da kendilerinin de mutlu olduklarını aşağıdaki alıntıda aktardığı görülmektedir:

A4(Anne): Ben anne olarak benim tercihlerim farklıydı kabul etmedi yani benim pek rolüm olmadı herhâlde o anlamda. Sadece yani ailevi işte kimyayı yazsın dışında yani benim öyle çok büyük bir fonksiyonum olduğunu rehberlik olarak kendisi seçimiydi yine de ama.

Araştırmacı: Hocam bir kaygınız mı vardı gelecekle ilgili?

...

A4(Anne): Evet yani belki kısa 4 yıl okuduktan sonra ya da 5 yıl okuduktan sonra hemen iş sahasına tatmin olabileceği bir iş bulabilecek mi? Tabii ki 4 yıl okuduktan sonra ben onun yüksek lisans doktora yapmasını da her zaman akademik kariyerinde olmasını anne baba olarak desteklemek zorunda kalacaktık. Çünkü 4 yıl bir süreçten sonra.

A4(Baba): İyi bir iş bulamayabilir diye.

A4(Anne): Kimyacının daha iyi yetişebilmesi yani gündemi takip edebilmesi için destekleyecektik. Yüksek lisansını doktorasını belki daha ilerisini belki yurt dışı eğitimini almasını isteyecektik Demi yani?

A4(Baba): Yani bu anlamda gönlümüzden geçen şey çok hocam. Fakat rehberlik konusunda yani bunu çocuğumuzdan daha iyi öğrenebilirsiniz ama ben yani nasıl ders çalışmasını nasıl verimli olmasını ee sabahları kalkmasını ee şey dönemi pandemi dönemi öğrenciliği yaşadı. Yani uyanamadı. Ee siz de bilirsiniz sizinkilerde de öyle olmuştur yastığın yanından cep telefonundan tek göz ders dinlemek falan filan ee geçen yaşadığı şeyleri verimli olmadığını daha disiplinli olmasını şey yaptım söyledim. Disiplinin başarıyı getireceğini ama böyle beynini yiyecek kadar da yapamadım. Çünkü çocuğumuz şey böyle biraz reaksiyoner. Bir şeyi çok tekrar ettik miydi tam tersini yapıyor. Ee yani çok şey canını yakıp strese verip üzüntüye soktuğumuzu düşünerek ben ona whatsaptan bir iki tane günde bir tane iki tane bazı iki üç günde bir böyle onu düşündüren şeyler hani böyle yaparsan bu olur bu olur baktım artık onun da etkisi yok.

A4(Anne): Yani kendiliğine bıraktık. Ona güvendiğimizi bir şekilde ilettik. O da siz bana güvenin gerisi bana aittir bize yansıttı. Yani belli bir yaştan sonra da artık genç bir insana ne kadar istediğiniz şekilde yönlendirmek isterseniz de şu pandemi koşulları altında da çocukların dışarı çıkamamadan dolayı bazı şeyleri kendi planına göre kendisi yapmak istiyordu biz de bıraktık.

A4(Baba): 20 yaş altı biliyorsunuz uzun süre çıkamadı. Sonra da böyle çok kesik saatlerde çıktılar hatırlarsınız. Bu anlamda zaten günümüz beraber geçtiği için üzerine rehberlik adı altında başka bir baskı unsuru olabilir dedik ya da böyle hissettik. Birçok şeyi de böyle hissiyatla yaptık.

A4(Anne): Kendi planını kendisi yaptı

A4(Baba): .Hiç bir plana da uymadı zaten. Çizdik çizdik bak şöyle yap salı çarşamba yok hiçbirine uymadı.

A4(Anne): O yüzden biz tamam dedik kendisine bıraktık.

A4(Baba): Saldık bayıra Mevlam kayıra dedik. Armut geldi dibine düştü yani. Ben mutluyum bahçe dışına düşmediği için. Bahçenin içine düştü armut.

A4(Anne): Kendisi de mutlu.

...

A4(Anne): Belki biz anne baba olarak biraz daha otoriteyi kurabilirdik ama fakat o olmadı. Yok yok. Kurulmuyor o.

Araştırmacı: Otoriter bir aile olsaydınız tercih etmez miydi yine tercih eder miydi kimyayı?

...

A4(Baba): Çocuğumuzun üzerinde bu iş biraz zor.

A4(Anne): Herhâlde biraz daha asi.

A4(Baba): Sizinle çok uysal konuşacaktır muhtemelen ne kadar yumuşak.

A4(Anne): Abimiz var abimiz daha bizi dinleyen planını programını çerçeveyi yapan kişi hani karakterleri çok farklı. (Ö4) de fazla otoriteyi kurmak çok zor. Daha rahat bırakıp kendiliğine bırakmak zorunda kaldık.

A4(Baba): Ters tepiyor çünkü.

A4(Anne): Öyle daha rahat daha güzel çalışıyor bizce.

A4(Baba): Ya da görüntü öyleydi.

Çocuğunu bu tercih kararında özgür bıraktığını tercihlerini on beş dakikada yaptığını ifade eden (A5) ailesi hayatın boyunca oku, parayı nasıl olsa kazanırsın şeklinde tavsiyeleriyle de rollerinin arka planda olduğunu metinden anlaşıldığı gibi açıklamaktadır:

Çok basit cümle kuracağım. Çünkü hepsinden bahsettim. Çok basit. Biz onu özgür bıraktık. Biz onu serbest bıraktık bizim tek yaptığımız şey serbest bıraktık. ...Ben hiçbir şey benim hiç bir katkı yok.

...

Araştırmacı: Peki bu tercih aşamasında sizinle ya da annesiyle şey çatışma yaşadı mı yine de ..

A5: Yaşamadı çok hızlıydı tercihleri on beş dakikada yaptı. Hiç bir şey çatışma olmadı. ... Bak ben size tek bir cümle kuracağım. Heh Tek bir cümle kuracağım anlayın benim ne demek istediğimi. Ona ben dedim ki hayatın boyunca oku dedim. Para kazanma dedim hayatın boyunca oku.

Araştırmacı: Evet çok güzel.

A5: Şimdi nasılsa kazanırsın parayı bakın nasılsa

Araştırmacı: Mutlu olacağın yerde okumak önemli.

A5: Hayır kendime yatırım yaparsan okursan zaten para sonradan gelir. Çünkü o şeyin uzmanı olacaksın. Seni bulurlar merak etmeyin. Para sonra gelir. Önce parayı kazanacağım diye uğraşırsanız parayı bulamazsınız.

Çevresinden kız çocuklarını okutma yönünde tepki aldığını söyleyen (A6) ailesi çocuklarının hangi dersi seviyorsa orda okuması yönünde öğütleriyle kararını kendisinin vermesine izin verdiğini aşağıdaki alıntıda belirtmektedir.

Okumalarını istediğim için hatta çoğu kişiler karşı geldi kızları fazla okutma diye. Değmez de. Bazı insanlar ama ben o çevreye bakmadım. Kendi şeyini şey yaparak bakarak yönlendirmeyi istedim. Ama onlardan Allah razı olsun okuyorlar. Derslerinde hep başarılıydı bugüne kadar. ... Zaten o konuda ilgisi ekseri matematik üzerinde olduğu için. Ben ekseri şey yapmadım. Her şeyi kendisine bıraktığım için yönlendirmem de olmadı tabii ki. Hangi dersi seviyorsan ona bak dedim ben.

Başka bir aile (A7) başta temel bilim mezunları için iş imkânları yüzünden sıkıntılı süreç yaşasalar da çocuklarına sundukları rehberlik desteklerinin olduğunu ancak kendi istediğinin olması yönünde serbest bıraktıklarını bu süreçteki rollerinin çok etkili olmadığını aşağıdaki alıntıda ifade etmektedirler:

Bir nebze etkili oldu diyemeyeceğim. Çünkü biz başta biraz sıkıntılı süreç yaşadık açıkçası. Baba olarak sıcak bakılmadı ilk sınav açıklandıktan sonra ilk bir kaç gün hani. Bunu istiyorsun ama beni ikna etmen lazım şeklinde önce yaklaştık.

Araştırmacı: Gelecek kaygısı mı yaşıyordunuz?

A7: Tabi ki gelecek kaygısı yoksa hani kimse çocuğunun kötü bir meslekte olsun gitsin orda üzülün üzülmek bu işi yapsın istemez ama bu da hani geleceğini düşündüğümüz için oldu. Bu kadar puan aldı emek verdi eğer bunlar önüne gelmezse üzülür ilerde biz her şey, düşünmek zorundayız aile olarak. Açıkçası etrafımızda böyle insan olmadığı için temel bilim mezunu olan

önümüzü göremediğimiz için ondan ikna olmak istedik. Yine de onun istediği olsun istedik ama. Ablası da ona destek verdi. Bu şekilde bir iki üç gün şeydi yani ikna süreciydi. Ondan sonra biraz yumuşadık başkalarıyla konuşarak falan. Böyle geçti süreç.

...

Çünkü hani sonrasında eğer bizim istediğimiz okuyup ta mutsuz olsaydı diyelim şu anda da hiçbir şeyin garantisi yok ama bu öncelikle biz de bu sefer kötü etkilenecektik. Mesela doktor olduğunu düşünelim istemeyerek mutsuz bir şekilde yapsa bizi suçlamak zorunda kalacaktı. Çünkü ben istemiyorum diyecekti. Biz de artık kendi istediği olsun dedik. Böyle bıraktık.

Eğitilmiş olmadığını dile getiren (A8) ailesi çocuğunun tercih kararını birlikte verdikleri ama mezun olunca iş kaybı taşıdığını ve bu süreçte rolünün de olduğunu aşağıdaki metinde açıklamaktadır:

Etkili oldum hocam. ... Rolümüz olmasa tek başına olmaz. Çünkü hep ikimizin kararı olduğu için kızım da hep benden bilgi almak istediği için ben bir bayan olarak çok istedim bilmiyorum matematiği. Hafta sonları tatilini sezon tatillerin..,

...

Araştırmacı: Siz otoriter bir anne misiniz? Otoriter bir anne olduğunuz için değil herhâlde? Tavsiye anlamında olmuş bu rehberlik değil mi?

A8: Aslında otoriterliğim var hocam var ama kendi kararı. Ben sunumumu yapıyorum. Yine onların kendi kararı.

Araştırmacı: Ama eğer ki kabul etmediğinde çatışma çıkabilir miydi kabul etmeseydi?

A8: Çıkmazdı. ... Ben hiç okumadım hani okutulmadım eee kızım olsun kendi kararıyla kendi şeyini olsun ne olursa olsun kendini kurtarsın da ben hiç öyle düşünmedim. ...Şimdi içimdeki sıkıntı o. Kızım nasip olursa bu sene bitirecek. Ama diğer çevremde gördüğüm gençler gibi mi olacak? Nasıl olacak hep o kaygı var içimde.

Yine bir başka aile (A9) eğitim koçluğu görevi de olduğunu belirterek çocuğunda da diğer öğrencilere yaptığı gibi rehberlik yaptığını ancak çocuğunun kendi kararını kendisinin zaten verdiğini metinde olduğu gibi belirtmektedir. Akrabalarından dahi çocuğundan derece yaptığı için tıp bekleyenler olduğunu ifade etmektedir:

Eee şöyle ifade edeyim ben iyi bir rehberim. Eğitim koçuyum. Her yıl ilk binde öğrencilerim var. Ve bütün tıp fakültelerine Atatürk fen de var burada oradan da öğrencilerim var. Oradan çok değerli bir velimiz de vardı. Onun da çocuğunu ben şey yaptım. Onlara böyle rehberlik yaptım ama (Ö9) kendi kararını kendi vermişti zaten. Yani biz tıpın t sini bile laf etmedik. Hatta akrabalarından arayıp soranlar oldu bu derece şey yapınca tıp yazacağına. Ben zaten tekrar ediyorum yani yüksek derece yapan tıp yazacak diye bir şey yoktur...

Aile rolünün etkili olduğu bir aile (A11) çocuğunun yüksek puanından dolayı doktorluk mesleğini prestijli görmesi sebebiyle tıpa yönlendirdiğini, temel bilimlere kalifiyeli öğrencilerin gelmesinin daha iyi olacağını bildiği hâlde temel bilim tercihini hiç düşünmediklerini ancak çocuğunun düşük puan alması hâlinde diploması olsun diye belki temel bilimlerden iş alanı daha fazla olduğu için matematiği tercih ettirebileceğini, doktorluk mesleğinde mutlu olmazsa tekrar üniversite sınavına girip başka alana geçebileceğini de aşağıdaki metinde ifade etmektedir:

Eğer benim çocuğum mesela yeterli puanı alamamış olsaydı temel bilimlere yine de öğrencimi göndermemeye çalışırdım. Gönderirsem de matematiğe gönderirdim. Çünkü onun istihdam alanı biraz daha çevre çalışma alanı biraz daha farklı biraz daha iş bulabilme olasılığı kolay diye

düşünüyorum. Ama öğrencim yüksek puan aldığı için aklımın ucundan hiç temel bilimleri yazmak aklımın ucundan dahi geçmedi.

Araştırmacı: Siz bir bilim adamı olarak bunu böyle düşündünüz değil mi yani temel bilimlere yönlendirmemeyi?

A11: Tabii ki yönlendirmemeyi düşündüm. Kendim de bir temel bilimci olarak ülkenin olmazsa olmazı olan temel bilimlerde mutlaka yaptırım yapması lazım hatta kontenjanlar çok daha azaltılarak çok daha nitelikli kaliteli ve çok kalifiyeli öğrencileri hatta buraya çekmek gerekiyor ama Türkiye gerçeği var yani. Türkiye gerçeğinde o bölümlerden mezun olan öğrenciler yeterli istihdam bulamadığı zaman bizim de bir fabrikamız uygulama alanımız olmadığı için işsizlik olacağı endişesi ile hiç yazdırmak aklımın ucundan dahi geçmedi. Ama puanı düşük olsaydı ve yalnız oraları tutabilecek olsaydı o zaman yazdırırdım.

Araştırmacı: O zamanda iş kaygısı olacaktı ama.

A11: Hiç okumamaktansa bir lisan diploması olması babında tercih ettirirdim. Çok etkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü kimi veli vardır şöyle der çocuğum ben bunları anlamam. Sen en iyisi git dersane hocanla konuş git işte rehber öğretmeninden destek al. Git ondan al, git bundan al. Hani biz meslekleri bilen o mesleklerde istihdam eden insanlarla da çocuğumuzu görüştük. Mesela tıp fakültesindeki arkadaşlardan çoğunluk sakın tıp yazma dedi. Çok yaz çok yazabilirsin bu meslek gerçekten iyi bir meslek diyen de oldu.

Araştırmacı: Yazma diyenler neden dedi acaba?

A11: Sabahtan akşama kadar nöbet olduğu işte diyelim acillerde hani bir disiplinin olduğu yani okumanın zor olduğu uzun olduğu masraflı olduğu.

...

Ama ben hep şuna inanırım insana hizmet etmek gerekiyor farklı kesimlerde hizmet edebilirsin insanoğluna ama insan en güzel bir şekilde Hz Allah tarafından yaratılmış ve Allah'ın özellikle yaratmış olduğu bu insanların üzerinde onun vücudunda yapısını değiştirebilen ameliyat yapabilen ona ekleyen çıkarabilen tek bir meslek grubu var o da doktorluk. Ve gerçekten de çok prestijli olduğunu düşünüyorum. Özel sektörde ya da temel bilimlerde bir fabrikatör olabilirsiniz iş adamı olabilirsiniz. O meslekte çok anormal maaşlar alabilirsiniz. Ama prestij olarak saygınlık olarak toplumumuzda özellikle alt kesimlerdeki yerlerde doktorluğun çok büyük bir prestiji var. Hani istihdam alanı haricinde çok büyük bir prestiji var ve şifa bekleyen insanlara da dokunabiliyorsunuz

Araştırmacı: Evet

A11: Yani bir kişiden hani Allah razı olsun veya çocuklarıma hep şunu söylerim yani ne olursa olsun ileride mesleğe atıldığınız zaman hangi şartlar içerisinde olursa olun kapınıza gelen hasta sanki benim gibi benim nasıl karşılanmamı istiyorsanız doktorlar tarafından kim olursa olsun nereli olursa olsun hangi ırktan olursa olsun yani kapınızı çalan insana mesainin son dakikası dahi olsa sanki benim şifa aradığım bir doktora koştüğüm gibi sanki bu düsturu hep anlatmışımdır. Mesleğinizi sevmemiz gerektiğini işte hastaların duasını alabilmek için güler yüzden başlayıp her türlü onlara imkânınızı seferber etmeniz gerektiğini başlangıçta çocuğumuza söyledik. O da bunları kabul etmiş durumda. Gönüllü bir şekilde bunları konuştuktan sonra hani gönüllü bir şekilde o mesleği tercih etti zaten.

Araştırmacı: Sonuç olarak tıp fakültesini kazandı oğlunuz. Mesela bazı aileler tanıyorum çocuk babasının yönlendirmesiyle tıp kazanmış. Ama o çocuk şu an itiraf ediyor ki o zaman okudum tıp doktor oldum çok da iyi yerlerdeyim ama şu an ben şimdiki aklım olsaydı bir Nobel ödülü alacak fizik okumayı daha çok tercih ederdim. Yani ilgi alanım oradaydı aslında ama babamın gönlü olsun diye yaptım. Acaba çocuğunuz da aynı şekilde olabilir mi yoksa gerçekten gönüllü olarak mı yazdı?

A11: Matematik çok iyi. Uluslararası düzeyde matematik ilgisi var. Katılıyorum ama Türkiye gerçeğini göz ardı edemediğini biliyorum. Kesinlikle şimdiki tercihini gönüllü bir şekilde yaptı Ve şimdiki mesleğinin de ne gerektiriyorsa artık çıkılmaz bir yola girdiğinin farkında. Ona göre tıp mesleğinde ne gerekiyorsa şimdiden ciddi bir şekilde çalışmaya sarıldığını söyleyebilirim.

Araştırmacı: Bazı aileler tanıyorum çocuk babasının yönlendirmesiyle tıp kazanmış. Gelecekte der mi?

A11: Diyeceğini düşünmüyorum. Eğer düşünürse her türlü imkânı ona tekrar sağlarım ikinci bir üniversite yine okuyabilir. Öğrencilik parasını da ben veririm.

Çocuklarının tercihinde rolleri olmadığını düşündüklerini ifade eden aile (A12) çocuklarının çok kararlı olduğunu kendilerinin de bu kararını desteklediklerini, tercihini mantıklı bulmasalardı fikirlerini söyleyeceklerini ama çocuklarının gerekli araştırmasını yaptığını, kendilerinden bu anlamda daha ileride olduğunu, iş kaygıları olmadığını ve sevdiği işte de başarılı olacağına inandıklarını da aşağıdaki alıntıda detaylı anlatmaktadırlar:

A12(Baba): Evet oğlumuzda düşünmüyoruz.

A12(Anne): Kızımızı yönlendirdik.

A12(Anne): Çok kararlıydı. Seçimini yaparken yani tereddüt yoktu. (Ö12) kimyayı seçerken. Kararlıydı ben burayı okuyacağım dedi. Kızımız olabilir şeklinde yaklaştı. Yani emin olduğu için destekledik. Mantiğımıza da uydu yani tamam olabilir başarılı olabilir fikrine biz de katıldık. Kimyayı yapar diye ikna olduk.

A12(Baba): Kızımız biyoloji bitkilerle uğraşmayı seviyordu. Onun için ona biyolojiyi de yaz dedik. Ama oğlumuz kesin kararlıydı. Araştırmasını yapmış. Bir de çok iyi bir gözlemci, araştırmacı bir çocuk oğlumuz.

A12(Baba): Çocuğumuz bu konuda bizden daha ötede. Daha kararlıydı. Daha iyi araştırmış konuyu. Hocalarıyla konuşup üniversitede profesörleriyle konuşan araştırmacı bir çocuk zaten proje yarışmalarında da dereceleri olduğu için biz onun arkasında kalıyoruz bilgi olarak.

A12(Anne): Destekledik.

A12(Baba): Sadece destekledik.

A12(Anne): Ama mantığımıza da ters gelmediği için destekledik. Mantiğımıza uymasaydı mutlaka düşüncemizi söyledik. Yani bu olmaz fikrini de söyledik. Seçerse kendi seçerdi. Tercih ederdi.

Araştırmacı: Peki ilgi alanını siz keşfetmişsiniz zaten kimya olduğunu. Bu şekilde yani kabul ettiniz zaten kimyayı tercih edince tam tersi bir durum olsaydı hani size de aklınıza mantığımıza uygun bölüm olmasaydı siz orda bir araya girdim diyorsunuz değil mi?

A12(Anne): Yani söyledik. Çok baskı yapar mıydık çünkü yapan arkadaşlarımızı gördük çocuklar okudu üniversiteleri bitirdiler tekrar başka üniversite okuma ihtiyacı hissettiler. Onu da yaşadık Arkadaşlarımız da bu da olunca ne kadar baskı yapardık onu bilemiyorum şu anda.

A12(Baba): Tıpı destekleyen yani doktor olmasını isteyen ailelerin çocukların bazılarının bir iki sene sonra psikolojik sorunlar yaşadığını da gördük.

A12(Anne): Bıraktılar okulu. Ara verdiler. Yani öyle şeylere tanık olduğumuz için ne kadar baskı yapardık onu bilemiyorum. Şu anda kestiremiyorum. Biz şanslıydık destekledik.

Yani bizim de aklımıza yattı ikna olduk. Ya da çok önyargılı değildik onu da öyle düşünüyorum. Şu olsun bu olsun gibi bir önyargıya girmedik.

Araştırmacı: Bu kadar başarılı bir öğrencinin yani biraz önce de konuştuk ama tıp okumasını ister miydiniz? İçinizden geçirdiniz mi hiç?

A12(Anne): Babamız çok geçirdi. ... Her fırsatta oğlum doktor ol oğlum doktor ol dedi ama.

A12(Baba): Ben şaka tabi bu espriydi biz onun kimya o da bana doktor olmayacağım diyordu..

A12(Anne): Benim arkadaşlarımdan hepsi doktor. Ben sizi götürürüm diyordu.

Araştırmacı: Hani gelecekte iş kaygısı falan çektiniz mi? Bu bölümü tercih ederken temel bilimlerden mezun olanlar genelde işsiz kalkıyor benim çocuğum acaba işsiz kalır mı diye kaygı çektiniz mi?

A12(Anne): Çekmedik

A12(Baba): Öyle bir endişemiz olmadı.

Araştırmacı: Zaten çalışan bir çocuk her yerde başarılı olur.

Anne: Aynen. ... Mesleğin önemi yok orda. Çocuğun kendisinin önemi var diye düşünüyorum.

Araştırmacı: Mutlu olması önemli. Çocuğunuz mutluyorsa her yerde mutlu olur

A12(Anne): Aynen aynen severek yapıyorsa zaten başarılı olur. O kendiliğinden gelir başarı diye düşünüyorum.

A12(Baba): Sevdiği işi yapmasında da yarar var. İnsanın yaşamında mutlu olması temel ilke olmalı.

Çocuğun ilgisi ve başarıları hakkında görüş veren ailelerden biri (A2) çocuğunun ilgisinin küçüklükten beri olduğunu lisedeyken de kimya öğretmeni sayesinde ilk defa olimpiyatlara katıldığını, ödül aldığını ve idealist çocuk olduğu için üniversite tercihinde de tek tercihle Koç Üniveristesinde çok isteyerek okuduğu bölüme gittiğini aşağıdaki metinde açıklamaktadır:

Şöyle söyleyeyim gerçekten kendini bildiğinden beri konuşmaya başladığından beri ben bilim adamı olmak istiyorum dedi. Öyle bir çocuktü. Şimdi de aynı fikirde devam ediyor.

Araştırmacı: Peki her zaman başarılı mıydı çocuğunuz öğrenim hayatı boyunca?

A2: Kesinlikle başarılıydı.

Araştırmacı: Okul birincilikleri ödülleri var mıydı?

A2: Tabiki var.

Araştırmacı: Peki şöyle sorayım size. Koç olmasaydı Koç şimdi iyi bir üniversite. Koç olmasaydı acaba hani puanına göre tercih yaptı şimdi büyük ihtimal de Koç olmasaydı yine aynı şekilde siz onay verir miydiniz acaba kimyaya moleküler biyolojiye? Vasat bir üniversite olsaydı.

A2: Zaten kendisi istemezdi öyle bir şeyi benden önce. ... Çocuğum idealist bir çocuk olduğu için süreyi kendinde kavrayabildiği için kendini o şekilde şey yaptığı için eee Koç dedi ve orayı kazandı. Ve tek tercihle girdi zaten. Tek seçim yaptı. Arada geçişler oldu acaba şu üniversite olsa falan diye ama kesinlikle Koç'ta şeydi. Lise birden beri Koç'u kazanacağım dedi. ... TÜBİTAK'a gidiyordu zaten kimya bölümünde şeyleri başarıları var. Ek puanlarla zaten Türkiye 1.cisiydi

...

Araştırmacı: TÜBİTAK'ta lisede mi ödül aldı?.

A2: Evet

Araştırmacı: Peki okuldaki öğretmenleri de bunu destekledi mi acaba kimya moleküler biyoloji okuması için. Desteklemiş olabilirler mi?....

A2: Lisedeki evet kimya hocası inanılmaz çok seviyordu. Kimya hocası çok aşırı derecede destekledi. İlk olimpiyatlara zaten onun sayesinde girdi.... Lise öğretmenin çok hayatında şeyi var onun. Konuşurken hayır diyor ama.

Başka bir aile (A3) en son kararı çocuğunun verdiğini söylemekle birlikte lisedeki kimya dersi ve okuldaki başarısının yüksek olması sebebiyle çocuğunu kimyaya yönlendirdiğini metinde ifade etmektedir:

Ya ben aslında şunu nerden tespit ettin diyeceksin lisede kimyası çok yüksekti. Yani hep 100 alıyordu. Yoksa bir şeyinden yani onun ona kolay geleceğini düşündüm yani. Belki biyoloji de olabilirdi ama yani kimyayı o belki aklından bile geçirmiyordu yani. Ama ben sadece kafamda şey kimyadan 100 olduğu için normalde hep 100 alıyordu dedim bunda yapma yeteneği var öyle değerlendirdik yani. ... Ya aslında biraz çekinik bir kişiliği var ama başarılıydı yani. Sonuçta herhâlde okulda ilk üçe giren kişiydi yani.

Araştırmacı: Siz de bu başarısını gördüğünüz için bu şekilde yönlendirmeniz yönlendirme derken olumlu yönde yönlendirmeniz olmuş diyelim o zaman.

A3: Aynen öyle..

Araştırmacı: En son kararı yine çocuğunuz vermiş zaten.

A3: Tabi çocuğumuz verdi.

Yine bu konuda görüş bildiren ailelerden biri (A5) çocuğunun ilgisinden dolayı kendi bölümüyle iç içe olan kimya ile çap yapma kararı verdiğini metinde olduğu gibi belirtmektedir:

A5: Kimyayı da seviyor zaten. Ee bir de kendi alanında mikrobiyoloji genetik biliminin içinde kimya çok iç içe olduğu için bunu gördü ve orda yapmak istedi. Bir şeye dikkatinizi çekeceğim şimdi burası çok önemli. Çok önemli buraya çok dikkat edin lütfen. Genetik ve mikrobiyoloji bölümünde kimya mühendisliğinde de çap yapabiliirdi. Hani parasal dert olsaydı.

Araştırmacı: Evet evet.

A5:Yapmadı. Kimyada yaptı. ... Daha alt seviyede bir yerde yaptı.

Araştırmacı: Evet

A5: Kimya mühendisliğinde yapabilir ee ... :Kimyayı tercih etti çünkü sevdiği için.

Araştırmacı: İlgi alanı ilgi alanına göre.

Çocuğunun eğitim öğretim hayatı boyunca başarılı çocuk olduğunu dile getiren aile (A9) hocalarının fizikle alakalı kitabını basmadan önce edit için çocuğundan yardım istediğini, sörn(CERN) için seçildiğini çocuğuyla gurur duyduğunu, bu ilgisinin farklı düzeyde olduğunu metinde açıklamaktadır:

Sörn için 60 kişi arasına girmişti. Hocaları buna parçacık fiziğiyle alakalı şöyle bir İngilizce kitap verdiler. Onun elemelerine de gidecekti. Başarılıydı zaten matematik olimpiyatlarına gidiyordu. ... Kandıra olimpiyatlarından Urfodu'dan her yıl diploma şeyler alıyor finale kalıyordu ama o Sörn ile alakalı devamı gelmedi..60 kişi arasına girmişti. Seviyor yani. Fizikle alakalı hatta hocaları bir kitap basmadan önce ona atmışlardı onu edit yaptı hatalarını eksiklerini şeylerini falan. Arkadaşlarının sorusunu çözmeyi seviyor. Hocalarına böyle şey yapıyor. Yani bir zekâsı bir şeyi var.

...

Bunlar parayla şöyle ölçülmez çünkü şöyle baktığınız herhangi bir şeyi yorumlarken hani bir sağlıkta bir dizde bir eklemde bir kanda bir hücreyle veya basit bilgim onla alakalı yorum yaptığı zaman metriks filmini izlemiştinizdir yani hani bütün kodları çözmüş gibi çok farklı yorumlar getiriyor. Ben de gurur duyuyorum. Hoşuma gidiyor açıkçası. ... Çocukluk döneminde de başarılı bir öğrenciydi. Ama lise döneminde pek biz müdahil olmadık açıkçası. Yani başarılı bir öğrenciydi yani.

Başka bir aile (A11) çocuğunun disiplinli olduğunu tıp mesleğinde başarılı olacağına inandığından dolayı tıp tercihi yaptırdığını alıntıda olduğu gibi belirtmektedir:

Gözlem fazla yapamıyoruz. Ama ilk göz ağrımız olmasından dolayı tüm enerjimizi ona vermemizden dolayı mıdır çocuğumuzun doğduğu günden itibaren sürekli gözlemleyerek bakarak beceri yaparak yani benim çocuğum eğer şimdiki mesleğini çok başarılı bir şekilde yapamayacağına inansaydım tıp yazdırmazdım. Ama benim çocuğum 18 saat ders çalışabilecek kapasitede birisi. Sabahleyin 7'de ameliyatın başına geçebilecek bir düzeyde. Gece 2' de dâhil zili kurar. O saatte hastaneye gitmesi gerekiyorsa o disiplinli kesinlikle kendisinde olduğunu bildiğimden onu problemsiz bir şekilde yerine getirebileceğine güvenim tam olduğundan dolayı doktorluğun almasını yapabileceğine inandığımdan dolayı mesleği özellikle seçtirme sebeplerimin başındadır. Disiplin disiplin çocukta disiplin var.

Çocuğun üniversite tercihlerinde göz önünde bulundurduğu durumlar incelendiğinde bütün ailelerin görüş bildirdiği görülmektedir. Bu görüş bildiren ailelerden (A1) Türkiye'de yükseköğretim meslek ve iş bulmaya yönelik olmakla birlikte çocuğunun da bu idealler doğrultusunda lise tercihini tıpa yönelik yaptığını ve bu amaç doğrultusunda ilerlediğini bunun yanında ilin de etkisi olduğunu aşağıda olduğu gibi aktarmaktadır:

Eee tabi en başta da konuştuğumuz gibi Türkiye’de yükseköğretim meslek ve iş bulmaya yönelik buna yönelik gerçekleşiyor. Sanırım biraz idealler de bu yöndeydi, lise tercihini de oğlumuz bu yönde seçmişti. Bugün tercih ettiği alanda tıp fakültesinde öğrenim görecektir. Fen lisesini seçerken zaten aslında tıpa yönelik bir tercihti. Bu yönde de ilerledi. En baştan bunun etkili olduğunu düşünüyorum. Bir ikincisi de biraz il etkili oldu. Yani şu anda. ... İl de etkili oldu. Eee İzmir’ de okumak istiyordu. Ve o yönde bir tercih yaptı. Yani idealleri yönünde aslında yapmak istediği meslek yönünde ve okumak istediği ilin de üçüncü sırada etkili olduğunu düşünüyorum.

Görüşe katılan bir aile (A2) çocuğunun tercih aşamasında nereden mezun olursam kolay iş bulurum düşüncesiyle hareket ettiğini, üniversite mezunlarına, başarılarına baktığını, puanın çok iyi olmasına güvenerek tek tercih yaptığını, bunda da olimpiyatlara katılmasına sebep olan öğretmenin etkisi olduğunu aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

Eee öğretmenlere hocalarına mezun olurken yani okulun hangi okul olmasına çok dikkat etti. Nereden mezun olursam ben daha rahat iş bulurum.

Araştırmacı: Oradaki profesör akademik kadroyu mu inceledi?

A2: Evet, evet.

Araştırmacı: Mezun olanlara baktı mı?

A2: Mezunlara baktı okulun başarılarına baktı, öğrencilerine baktı her şeyini inceledi. ...

Araştırmacı: Peki başka hangi durumları göz önünde bulundurmuş olabilir çocuğunuz?

A2: Onu daha çok Koç’a şey yapan TÜBİTAK’ta olimpiyatlara katıldığı zaman hocaları oldu yani. Orda aralarında ne konuştular seçimlerini evet Koç vardı onun aklında sürekli ama olimpiyatlara katıldığı zamanda ordaki akademik şeylerden orada ne konuştular tamamen. Üç seçim yapacağım diyordu onu teke düşürdü.

Araştırmacı: Tek tercih yapma sebebi puanına güvenmesinden dolayıdır büyük ihtimal değil mi?

A2: Evet. Orayı garantilediği için tek seçim yaptı.

Üniversite tercihi durumlarında kendisinin tanıdığı bir öğretim görevlisinden seçmek istedikleri üniversiteyle ilgili bilgi aldıktan sonra çocuğuna sunduğu ve birlikte karar verdiklerini anlatan aile (A3) önceliklerinin yurt dışına gitme imkânı veren bir üniversite ve bölüm olması ayrıca İngilizce eğitimi olmasının öneminden ve şimdi çocuğunun mutlu olduğundan da aşağıdaki şekilde aktarmaktadır:

A3: Birincisi yurt dışına gitme imkânını kolaylaştıracak birinci tercihimiz ilk şeyimiz buydu yani. En büyük kriter buydu Koç’ta. Bize o yüzden cazip geldi çünkü herkes yurtdışına gitme şeyi daha fazla. Ondan sonra yabancı dil İngilizce olması. İkinci şey olarak yabancı dil İngilizce eğitimi olması. Bu iki şey biz o yüzden Koç’u tercih ettik.

Araştırmacı: Yurt dışına gidemezse peki Türkiye için de bir iş olanağı kaygısı var mı acaba sizde de dâhil?

A3: Ya şöyle şimdi kimya şeyini ilaç firmaları olabilir İlaç firma ar-ge’lerinde çalışabilir. Ya o konuda kafamda bir şey yok yani. Tanıdıklar olduğu için yani ilaç firmaları konusunda onlardan fayda görebiliriz diye düşünüyorum. Türkiye’de iş bulma açısından öyle bir şeyim yok yani.

...

Araştırmacı: Üniversite tercihlerinde başka hangi durumları göz önünde bulundurdu? Yabancı dil dedik yurtdışı olanakları dedik.. Başka ne olabilir?

A3: Başka da var mı. Son on beş gün iki şeyi yaptı.

...

A3: Benim hastam vardı. Koç [Üniversitesinde]’ta öğretim görevlisiydi. Son on beş gün onla görüştüğümüzde dedim bize bir ışık tutun yani. Çünkü tıp mı mühendislik mi yani şey yok. O konuştu şey yaptı dedim. Bu böyle böyle. Türkiye’de şurada okursanız Türkiye’de kalırsınız. Bunu

yaparsanız böyle olursunuz. Ondan sonra dedik böyle böyle. O da kabul etti. Şimdi seviyor yani. İlk başta benim işimi zorlaştırdı. Laboratuvar girdikçe yani uygulamalı eğitime girdikçe daha çok sevmeye başladı yani. Bir şeyi ortaya koymak, gösterebilmek onun için çok mutlu ediyor şu an yani.

Çocuklarının üniversite tercihlerinde göz önünde bulundurduğu hususlar olarak yabancı dil eğitimi ve popüler olması, oradan mezun olanların iş bulma istatistiklerinin yüksek olması, üniversitenin kültür ortamının yanında sıralamanın etkisi olduğu ve çocuklarının ailesinden uzakta okumak istediği ve bunu da anlayışla karşıladıklarını dile getiren aile (A4) metinde olduğu gibi aktarmaktadırlar:

A4(Baba): Yani üniversitenin yabancı dilli oluşunu, popüler oluşunu, üniversitenin kültür ortamını bunu çok konuştuk zaten. Üniversitenin popülaritesini, oradan çıkanların iş bulma istatistiklerinin yüksek olmasına bunlara çok mantıklı baktı. Arkadaşlarıyla çok konuşuyorlar zaten. Yapıyorlar çok daha iyi araştırma yapıyorlar bu yeni kuşak. Yani Türkiye’de okunabilecek üniversite ben Akdeniz üniversitesindeyim bizim üniversiteye gel kimya oku dedi. Ne güzel yani kampüste zaten. Lojman falan imkânımız vardı. ... Eee şeyde kalacak lojmanda kampüsteki öğrenci gibi yemesi yatması yurt değil de kendi evinde ne mutlu ne güzel olurdu ama bu genç milleti dinlemiyorlar. Yani başka bir yerde yaşasaydım Antalya’yı tercih ederdim. Ama burada yaşadığım için burayı istemiyorum. Ee düşündüm yıllar önce bende Yalovada’yıydım. Yalova’da İstanbul’u bile istemedim. İzmir’e kaçtım. Ben Ege üniversitesi mezunuyum. Biz öyle kurguladık. Aileden biraz kaçalım kendi hayatımıza hani bunu da çok bilinçli yapmadık. Sadece bir refleks olarak baktım benim çocuğumda da aynı tavır davranışlar var. Şimdi ona nasıl kızayım nasıl söyleyeyim.

A4(Anne): Şu da var seçtiği üniversitenin başarılı bir üniversite olması ... İngilizce eğitimini sağlaması herhâlde onu biraz daha cazip getirdi. Yoksa Türkiye’nin her yerinde bütün hocalar gerçekten başarılı ama bir dili de iyi sıralamada da iyi.

A4(Baba): Kabul edelim eğitimi iyi. Yani şu iki kere iki dört keşke Akdeniz üniversitesi de aynı şey olsaydı keşke Bitlis üniversitesi de aynı bizi konuşturacak kadar kaliteye sahip olsaydı tabi bunların geleneği var. ee Ege’nin de bir geleneği var ama Ege’den değil. Ben Ege mezunuyum. Şöyle ben sık sık giderim oradaki arkadaşlar oradaki farklı bölümlerdeki şeylere kalırım oradaki misafirhanede yolda yürürken öğrencilerin yanımdan geçen öğrencilerin sohbetlerine bilerek kulak misafiri olurum. Bazen otururum tenis kortlarının olduğu bölgede kahve içerler ben de onların arasındayım. Yaa bizim öğrenciler bizim kampüsteki duyduğum sohbetlerle orda duyduğum sohbetler arasında fark var. Kültürel açıdan kurulan cümleler yapılan espriler şimdi görüyorsunuz zaten niye bu çocuklar seçilerek geliyor. Puanın getirdiği ama tercihlerin de oluşturduğu iklim var. Orda eğitim daha iyi yani. Bunu hiç kimse şey yapmasın.

A4(Anne): Şey dedi benim kapasitem yani olduğu bir üniversitede olmak istiyorum. Daha puanı düşük olan değil de aynı seviyede olan öğrencilerle bir arada olmak istiyorum dedi.

A4(Baba): Haklıydı belki yani 41 bin sıralama almış ee biz ona diyoruz ki gel Akdeniz 180 bin aralığına gel.

A4(Anne): O puan aralığındaki öğrenci arasında fark var. İstemedi o yüzden

A5(Baba): Numerik düşünüyorlar. 41 bin nere diyor 180 bin nere. Olur mu diyor? Hâlbuki ben ona çok daha kontrollü bir yaşam belki birincilikle girecek. TÜBİTAK bursu alacak falan neler neler rehberlik adına. Neler neler önerdim hiç birini dinlemedi. Ama yine de şey... O da mutlu biz de mutluyuz hocam.

Çocuğunun tercih sürecinde gelecek kaygısı olmadan, uzaklık yakınlık düşünmeden, hiç kimsenin yönlendirmesi olmadan özgürce kendi kararı verdiğini belirten aile (A5) bu düşüncelerini aşağıda olduğu gibi ifade etmektedir:

A5: ... Uzaklık, yakınlık onları düşünmedi.

...

Mesleki kaygı düşünmedik. Tamamen kendi özgür iradesiyle gelecek kaygısı olmadan para kaygısı olmadan kendi rahat edeceği güzel okuyacağı sevdiği bölüm olsun istedi. Onun için nu çabayı harcadı. Şu anda mutlu orda.

Araştırmacı: Ekonomi de önemli tabi. Ekonomiyi düşünmüştür yine de

A5: Her şeyin başı ekonomi ailelerin ekonomik durumu tabi ki. İyi bir ortam sağlamazsan çocuğa zaten mecburen çocuğun da ne yapacağı belli olmaz anlatabiliyor muyum yani. ... Her şeyin başı ekonomi. Başka bir şey değil.

Araştırmacı: Hıhı. Başka mesela arkadaşlarının rolü falan olmamıştır değil mi? Öğretmenlerinin rolü bu aşamada tercih aşamasında.

A5: Yok hiç sanmıyorum.

Araştırmacı: Onların yönlendirmesi olmamıştır herhâlde

A5: Yok. Sanmıyorum yani. Yönlendirme. Bir kere yönlendirmek kelimesine karşıdır benim çocuğum şey olarak insan olarak. Kılavuzluk etmesi de şöyle onların fikirlerinin değerli çiçek gibi ortadan balı alıp böyle arı gibi çiçeklerden balı hani fikir oluşturma aşamasında eyvallah çünkü önce bireysel kimliğini kazandığı için o insan o anda kendisi tabi daha bir özgür iradesi bir kere bilgi güçtür o bilgiye şeye sahip olduğu için kendisi şey yaptı. Ama tabi bu böyle pasivitize değil interaktif yaşamla olur proaktif durduğu için bu nasıl sorarsa cevap verirsiniz sormazsa.. ama proaktif olmayan insanlarda zaten daha çok yönetilmeye mahkûmdurlar. Ömür boyu da yönetilirler zaten.

Araştırmacı: Zaten etkilenseydi dış hekimliğini bırakıp mesela geçmezdi yani.

A5: Aynen öyle.

Tercih sürecinde çocuğunun araştırmaları arasında ilk önce sıralamasına göre istediği bölümü okuyabileceği akademik kadrosu ve kampüsü iyi olan üniversite seçimi yaptığını söyleyen aile (A7) burs, yurt imkânlarını ve yabancı dil eğitimin olmasına da dikkat ettiğini aşağıdaki şekilde anlatmaktadır. Aynı zamanda bölüm saygınlığına da dikkat ettiğini bildirmektedir:

Eee ilk olarak tabi ki üniversitenin nasıl diyeyim akademik kadrosu olsun kampüs olsun bu tarz çevresel şeyler bunun dışında işte ee kendi bölümünün en iyi olduğu yüksek puanlı yerleri düşündü. Bunlar da işte sırasıyla Boğaziçi, Boğaziçi'nden yüksek sanırım Bilkent var. Bu şekilde tercih etti. Sıralamanın dışında başka nelere dikkat etti. Her türlü Erzurum'da olmayacağını düşünüyordu zaten. O yüzden yurt imkânları nasıl ora da beni geçindirebilecek burs imkânları var mı bu tarz şeylere baktı. Bunun dışında bölümün nasıl saygınlığı var mıdır ilerde işte farklı akademik şeylerde bana yardımcı olur mular gibi yurt dışı imkânlarına tabi ki baktı. Bunları da geliştirmesi gerekecek ilerde. Yabancı dil mevzuları falan bunları hep araştırarak böyle bir sıralama yaptı.

A8 kodlu aile de tercih sürecinde çocuğunun göz önünde bulundurduğu hususları “İş imkânıyla hocam.” diye belirtmektedir.

Tercihini çocuğunun kendisi karar verdiğini altını çizen aile (A9) öncelikle çocuğunun fizik ve bilgisayar mühendisliği alanlarına olan ilgisinden dolayı hayallerini çap yapma olanağının daha kolay olduğu Koç Üniversitesi'ne giderek gerçekleştireceği şekilde üniversite seçimi şeklinde olduğunu metinde görüldüğü gibi açıklanmaktadır.

Yani son ana kadar Boğaziçi düşünüyorduk son iki aya kadar ifade ettiği gibi. Ama Koç'un şu eğitim politikasından çok etkilendi. Son ki ay tamamen Koç'a odaklandı. Yani çap olayını desteklemeleri politika olarak vakıf üniversitesi biliyorsunuz. ...Boğaziçi'nde çap 4 üzerinden 3.5 alınması gerekiyor. Koç'ta gidenlerin % 33'ü çap yapıyor. Eee ve dünya sıralamasında birkaç

yıldır Türkiye'de Koç Üniversitesi eee Boğaziçi'nden çok önde. Boğaziçi'nden bayağı bir önde. ... Fiziği ve bilgisayar mühendisliğini yazılımı seviyor. Üniversitenin bu politikasından ben onun ifadeleriyle söylüyorum. Benimsediği için ona karar verdi. Ha o olmaz İTÜ deseydi İTÜ yazardık. Sabancı deseydi Sabancı. Zaten kendisi yazdı tercihlerini. Hiç de değiştirmek istemedi. İlk başta yaptı 20'sine kadar süresi vardı. Bazen hani öğrencilerime söylüyorum sistemde dursun tercihleriniz aşağı yukarı sıralamayı zamanla değiştirebilirsiniz. Güncelleyebilirsiniz. O ilk üç tercihi de Koç'tu.

Araştırmacı: Evet ilerde yurt dışında okuma gibi istekleri var mı?

A9: Evet.

Seçtiği bölümü araç olarak kullandığını belirten aile (A10) puanına göre üniversite tercihi yaptığını, istediği tıp için üniversite mezunu olsa dahi isteği devam edecektir şeklindeki düşüncesini metindeki gibi ifade etmektedir:

Atatürk üniversitesi matematik bölümünü şöyle söyleyeyim ben size. Tabi dedim ya size ee sağlığa karşı biraz daha fazla yatkınlığı var (Ö10)'un.. Ee normalde Antalya'ya Erzurum daha uzak bir yer 23 saat sürüyor. Erzurum aklımızda yoktu işin aslı. Erzurum Atatürk Üniversitesi'nin köklü bir üniversite olduğunun farkındayız. Bunu biliyorduk araya sıkıştırılmış bir tercihti matematik bölümü için aslında ama. Daha önce gelebilecekte güzel bir üniversite yani.

Araştırmacı: Peki puanı buraya gittiği için mi yoksa puanı matematik bölümü olduğu için mi burasının kadrosu hani o tarz şeylerden dolayı mı tercih etti?

A10: Puanı puanı oraya yettiği için olsa gerek. ... Üç sene geçmiş bayağı bilgim yok size şöyle söyleyeyim puanı başka üniversitelere yetiyordu ama Eeee Atatürk üniversitesini dediğim gibi araya sıkıştırdı aslında biraz karışık bir durum o.

Araştırmacı: Peki şöyle desem puanı iyi olsaydı tıp ya da diş hekimliği o tarz sağlık alanına yönelik olsaydı matematik tercih etmezdi o zaman değil mi?

A10: Tabiki. ... Kesinlikle benim gördüğüm kadarıyla eee matematik onun için aslında bulunmaz bir nimet onun için farkındayım ben. Hâlâ geçen seneye kadar yine Tıp için uğraşıyordu şimdi de uğraşıyor diye düşünüyorum. Sormuyorum artık üniversite mezunu olsa dahi hep isteği devam edecektir bence.

Öncelikle çocuklarının meslek tercihi yaptığını dile getiren aile (A11) üniversitenin eğitim kalitesi, TUS kazandırma oranları, öğretim üyesi potansiyeli, kontenjanları, fiziki şartları, yurt, ailesine ulaşabilme durumlarını göz önüne aldığını aşağıdaki alıntıda açıklamaktadır:

Öncelikle çocuğum zaten tıp tercih haricinde hiçbir tercih yapmadı. Hiç bir tercih yapmadı. Yapmış olduğumuz tüm tercihler tıp tercihiydi zaten. Tabi tıp tercihlerini yaparken tamamen tamamen o üniversitenin öğretim üyesi potansiyeli kontenjanları şehrin durumu onun haricinde yurt, barınma ailesine ulaşabilme durumları. Bunların her birini göz önünde bulundurdu ama en önemli bulundurduğumuz noktaların başında orada verilen eğitim kalitesi ve TUS kazandırma oranları gibi eğitim kalitesi ve eğitim kalitesini sağlayan öğretim üyesi sayısı ve fiziki donanımlarının olması en önemli tercihti. En önemli. ... Daha sonra şehrin neredede olduğu işte oradaki barınma yeme içme gibi olaylar daha sonra düşünülen faktörler oldu. Bunların hepsini gözünde bulundurduk.

Araştırmacı: Peki mesela bazı aileler başka şehirde okumaktansa burda okusun tıp diyenler doktorlar söylemiş genelde. Hani her yerde teorik kısım aynı üniversite olarak fark etmiyor. Siz de böyle düşünür müydünüz? Yani burada okuması.

A11: Eşim öyle düşünüyor. Ben öyle düşünmüyordum. Çünkü geçen hafta bir metro kartını gitti önce yağmurda bir ıslandı nerden alındığını önce bir öğrendi. Daha sonra gitti bir metro kartı aldı. ... Yapararak yaşayarak öğrenmeyi öğreniyorsun koçum diye yazdım.

...

Ailelerin ekonomik düzeyleri de çok önemli bir faktör. Eğer maddi durumum zayıf olmuş olsaydı kesinlikle yanımda okuturdum mecburiyetten ama tüm fırsatlar eşit olsaydı her şey eşit olsaydı yanınızda mı isterdiniz başka bir yerde mi?

Eğitim kalitesi açısından ilerideki akademik kariyeri açısından eğer yanımdaki üniversite daha kaliteli ise yanımda okusun ama gittiği yerdeki üniversite daha kaliteli ise eğitim kalitesi benim için ailemin yanında kalmaktan ziyade daha önemli bir faktör. Yani bunun yanında ayaklarının üzerinde durabilme becerisini öğrenciler dışında daha iyi kazandıklarını da gözlemliyoruz.

...

Araştırmacı: Çocuğunuzun siz kendi tercih aşamalarını söylediniz de çocuğunuzun bu üniversite tercihlerini göz önünde bulundurduğu bölüm şehir değil mi?

A11: Tabi üniversite tabi. ... Üniversiteden ziyade önce meslek ... Bizim çocuğumuz Bilkent Üniversitesi'nin tüm bölümlerinde yüzde yüz burslu gitmeye hak etmiş bir çocuktu. ... Bilkent okulunu bıraktı tüm mühendisliklerini bıraktı. Bilkent'in temel bilimlerini bıraktı. ... Hepsi tıp için. Orada tıp olsaydı Bilkent tıpa giderdi. Önce meslek. ... Meslek tıp. Tıp en iyi nerede var ülkemizde Hacettepe de, Ankara'da, Cerrahpaşa diyelim. Sonuçta çocuğumuz önce meslek seçti. Bu meslek en iyi hangi üniversitede dedi üniversite seçti. Üniversiteyi seçince otomatikman şehir seçiyorsun. Bir şehirde birden fazla aynı ayarda üniversite varsa yine eğitim kalitesine bakıyorsun. Puandan ziyade yine eğitim kalitesine bakıyorsun. Mesleği seçtin üniversiteyi seçtin otomatikmen artık o şehri seçme işi olduğunu zorunda kalıyorsun. Tabii ki kafa kafaya gelen her yönden kafa kafaya gelen parametrelerde başka parametrelere bakıyorsun. Tek uçak gelme gitme iklim hani bunlara da bakıyorsun ama şehirde önemli bir faktör gelme gitme direkt uçuşların olması.

Çocuklarının ilgisine göre bölüm seçtiğini belirten aile (A12) çocuklarının bilinçli olarak ailesinin ekonomisini bile düşünerek şehir dışında bir üniversite tercih yaptığını metinde aktarmaktadırlar:

A12(Anne): Yani tercih sevdiği bölüm olmasını istedi. Ekonomik olarak biz memur emeklisi olduğumuz için çocuğumuz ekonomik incelemesini de yaptı. Yani ben İstanbul'da okursam aileme nasıl yük getiririm ya da ailem ne kadar özveride bulunur? Bunun incelemesini yaptı ona göre değerlendirdi. İstanbul'daki okumayı yani ne bilim daha bilinçli mi ne diyeyim bilemedim.

A12(Baba): Bütün şeyleri araştırdı. Aile yapısını aile durumunu kendisi giderse nasıl ekonomik olarak bu işi götürebileceğini hepsini hesap eden bir çocuk.

A12(Anne): Onu bilinçli olarak seçti İstanbul'da okumayı. Boğaziçi'nde okumayı ona göre seçti.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sonuçlar ve Tartışma

Bu çalışmada üniversite adayı öğrencilerin okuyacakları program tercihlerini etkileyen faktörler arasında yer alan ailelerin yönlendirmesi hususunun temel bilimler kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde de elde edilen nitel bulguların kuramsal çerçevede bahsedilen çalışmalara benzeyen ve farklı olan yönleriyle aşağıda verilmiştir.

Yapılan görüşmelerin analizleri sonucunda öğrencilerin temel bilimleri tercih etme veya etmemeye yönelik kararlarında etkili olan hususlar arasında: alana yönelik ilgi ve yetenek; öğrencinin okul başarısı ve üniversite sınavındaki performansı, yüzdelik dilimi ve sırası; burs imkânlarının olup olmaması; iş imkânları; tercih edilen üniversitenin tanınırlığı ve öğrencilere sunduğu imkânları; ailenin desteği; öğretmenlerin yönlendirmesi; arkadaş yönlendirmesi ve üniversite sonrasında yurtdışında eğitim alabilme imkânları gibi değişkenlerin olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre görüşmeye katılan öğrencilerin temel bilim bölümlerini tercih etmelerinde temel bilimlere yönelik ilginin önemli ölçüde etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç Sarıkaya ve Khorshid'in (2009) ifade ettikleri gibi öğrencilerin lisedeyken ilgilerinin olduğu derslere uygun meslek tercih ettikleri şeklindeki bulgularıyla örtüşmektedir. Buradan hareketle öğrencilerin temel bilimlere yönelmelerinde ortaokul ve lise dönemlerinde temel bilimleri tanımaları ve ilgilerini geliştirebilecek türden etkinliklere yer verilmesinin temel bilimlere olan tercihte etkili olacağı öngörülebilir. Meslek seçiminin bireyin kendisinin ilgisi olduğu ve mutlu edecek seçimler yapması şeklinde tanımlayan Super'in (Yeşilyaprak, 1995) benlik kuramıyla da örtüştüğü görülmektedir. Bunun yanında bu çalışmada bazı öğrencilerin temel bilimleri tercih etmelerinde önemli faktör olarak rol oynayan ilgiden dolayı bilimsel projelerde yer aldıkları ve kendilerini bu alanda geliştirdikleri tespit edilmiştir. Bu durum Dabney vd.'nin (2012) görüşleriyle örtüşmektedir. Ailenin öğrenciyi desteklemesi ve öğrenciyi daha önceden hazırlaması üniversite tercih aşamasında büyük oranda etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden aile tarafından öğrencinin bilim alanında desteklenmesi, üniversite tercihinde temel bilim bölümlerine yer vermede etkili olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Çalışmada ayrıca, görüşmeye katılan öğrencilerin üniversite tercihinde temel bilim bölümlerine yer vermede okul başarısının ve üniversite sınavındaki sıralamalarının etkili faktör olduğunu ifade ettikleri gözlenmiştir. Bu bulgu bize, öğrencinin öğrenim hayatı boyunca bilime olan ilgisi ve temel bilim derslerindeki akademik başarısı ile açıklanabileceğini göstermektedir. Alanyazın incelendiğinde bu bulguyu destekler nitelikte çalışmaların olduğu görülmüştür. Crumb vd. (2010) üniversitelerde fen ve matematik okumanın öğrencilerin önceki eğitim sürecindeki okul başarılarının yanında fen ve matematiğe karşı olan tutumlarının üniversitede fen ve matematik okuma konusunda belirleyici olduğunu ifade etmektedir.

Çalışmada elde edilen bulgular üniversite tercih aşamasında bursların da önemli derecede etkili olduğunu göstermektedir. Temel bilimler ile sosyal ve beşeri bilimlere yönelimi teşvik etmek amaçlı, bu programları ilk sıralarda tercih eden başarılı öğrenciler için verilen TÜBİTAK burslarının (TÜBİTAK 2005 bursları gibi) teşvik edici bir unsur olduğu tespit edilmiştir. Ancak yapılan görüşmelerde bu bursların varlığının öğrenci ve aileleri tarafından yeterli derecede bilinmediği görülmüştür. Yine görüşmelerden elde edilen bulgulardan öğrencilerin temel bilim bölümlerini seçme nedeni olarak sadece bursun tek başına etkili olmadığı da anlaşılmaktadır. Bursların teşvik edici unsur olduğu, ancak öğrencilerin ilgilerinin önemli olduğu yadsınamaz bir gerçek olarak görünmektedir.

Elde edilen bulgulara göre üniversite tercihinde temel bilimleri tercih etmede yakın çevrenin de önemli derecede rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bunlar arasında en önemli olanların başında aile gelmekle birlikte öğretmen ve arkadaşların da etkili olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencinin yakın çevresinin beklenti ve isteklerinin öğrencinin üniversite tercih aşamasındaki kararlarını olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Temel bilimi tercih etmede veya etmemede ailenin rolü pek tabi büyüktür. Bu çalışmada ulaşılan bulgular da bunu doğrulamaktadır. Görüşülen ailelerden çoğunun çocukların tercih kararlarında çocuklarının tercihlerine saygı duydukları ve onların tercihlerini destekledikleri yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgular da Maltes ve Thai'nin (2009) görüşleriyle örtüşmektedir. Ailelerin tercih kararını çocuğun kendisine bıraktıklarını ve çocuğun bu işte başarılı olacağına inandıkları için destekledikleri yönünde görüşler saptanmıştır. Öğrenciler ise, ailelerden aldıkları tavsiyeleri değerlendirdikten sonra kendi kararını verseler de meslek tercihinde ailelerinin rolleri olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sonuç, Super'in Benlik kuramında olduğu gibi meslek tercihinde ebeveynin de rolü olduğu düşüncesiyle örtüşmektedir (Yeşilyaprak, 1995).

Üniversite tercih aşamasında öğrenciyi etkileyebilecek bir göreve sahip olduğu için öğrenciye meslek konusunda yönlendirme yapma ihtimali olan yakın çevreden bir diğeri ise öğretmenlerdir (Yazar, 2021). Alanyazında öğretmenlerin bilime ve bilim eğitiminin önemine

yönelik bakış açılarının, öğrencilerin temel bilimlere yönelmelerinde etkili olduğu ifade edilmekle birlikte, öğretmenlerin sınıfta sorgulamaya dayalı eğitimi tercih etmelerinin de temel bilimlere yönelik tercihi etkilediğini ortaya koyan bulgular rapor edilmektedir (Walan & McEwen, 2017). Ancak okul başarısı yüksek olan öğrencilerin öğretmenleri tarafından ilgi ve yetenekleri çok da fazla dikkate alınmadan tıp fakültelerine yönlendirilmesi, ülkemizde bilinen bir gerçektir. Bu durum temel bilimleri tercih etmek isteyen öğrenciler tarafından olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin bu türdeki öğrencileri temel bilimlere teşvik etmekten ziyade tercihlerini engelleme yönünde hareket ettikleri şeklinde değerlendirilmiştir. Bu yüzden öğrenci tercihlerinde ilgi ve yetenek odaklı yönlendirme konusunda, öğretmenler tarafından öğrencilere eğitim verilmesinin önemli olduğu bir gerçektir.

Çalışmada elde edilen bulgularda üniversitede temel bilimler tercihinin etkileyen faktörlerden birisi de üniversitenin tanınırlığı ve imkânlarının iyi olmasıdır. Tercihlerde üniversitenin tanınırlığının çok büyük oranda rol oynadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmadaki bulgulara göre, ilgisi olduğu alanlarda çift ana dal yapma imkânı veren üniversiteyi tercih etmek için seçici davranıldığı, yurt dışına gitme imkânı veren ve adı bilinen bir üniversite olmasına da dikkat edildiği görülmüştür. Yüksek puanlarla temel bilim tercih eden öğrencilerin sadece üniversite eğitimi almakla yetinmeyip yan dal ya da çift anadal okumak istedikleri görülmektedir. Hatta okudukları üniversitede çift anadal okumanın çok yaygın olduğu, bunu tercih etmeyenlerin normal karşılanmadığı yönünde de bulguların olduğu görülmektedir. Üniversitede böyle bir imkânın olması öğrencilerin kendini geliştirme açısından önemli bir gerçek olmakla birlikte, kendini temel bilim alanında geliştiren öğrencilerin yurt dışına gitmek istemesi kaçınılmazdır. Ülkemizde eğitimini alıp yurt dışında çalışma amacıyla giden öğrenciler sayesinde beyin göçü gerçekleşmektedir. Yurt dışında olduğu gibi ülkemizde de temel bilimlerin önemi anlaşılıp iş imkânı ve gelir düzeyi de düzelse beyin göçünün önüne geçilebilir. Ayrıca elde edilen bulgular, yurt dışında temel bilimlere verilen önemin ülkemize göre daha fazla olduğunu ve buna bağlı olarak da orada iş bulmanın daha kolay olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yüzden de öğrenciler iş bulmak için yurt dışına gitmek istemektedirler.

Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, temel bilimlere ilginin düşük olmasının sebepleri arasında politik sebepler, iş bulabilme güçlüğü, saygınlık ve maaş, ilgi, talep azlığından dolayı temel bilim mezunu elemana ihtiyaç olmaması, başka alanlarda elemana ihtiyacın daha fazla olması, fazla mezun olması ve Türkiye’de genel bir işsizlik sıkıntısı olması gibi değişkenler olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, Çıtak-Tunç vd. (2010), Can vd. (2013) ve Özveren vd.’nin (2017) yaptığı çalışmalardan elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir. Bununla birlikte, çalışmada ülkemizde temel bilimlerden mezun olup iş

bulanların daha çok akademisyen ve öğretmen oldukları şeklinde bir algı olduğu da gözlenmiştir.

Temel bilimleri tercih eden öğrencilerden bir kısmının da bireyin kendini geliştirerek her türlü iş bulunacağı görüşünde oldukları ve özgüvenlerinin de yüksek olduğu şeklinde bulgulara rastlanılmıştır. Bu görüş Sarıkaya ve Khorshid (2009) ile Tayfun ve Korkmaz'ın (2016) görüşleriyle de örtüşmektedir.

Temel bilimlere yönelik ilgisi olan öğrenciler gelecekte yapacakları meslekte daha mutlu olacağını düşündüklerini belirtmişlerdir. Meslek seçiminin, bireyin kendisini mutlu edecek seçimler yapması şeklinde bahseden Super'in benlik kuramı sonuçlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Ayrıca araştırmada dikkat çeken sonuçlardan biri de temel bilimleri doğru olarak tanımlayan, görüşmeye katılıp da temel bilimi seçmiş on öğrencilerden sadece bir öğrencinin olduğudur. Bu öğrencinin bölümüne olan ilgisinden dolayı, bilimsel projelerde yer aldığı ve kendini bu alanda geliştirdiği görülmektedir. Bu sonuç da Dabney vd.'nin (2012) sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Bu çalışmada ailelerden alınan görüşler incelendiğinde, temel bilimler ile ilgili Tablo 7'deki görüşme sorularına (EK-2) verdiği cevaplardan üç ailenin bilgisi olmadığı, beş ailenin de bilgisinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, temel bilimler ile uygulamalı bilimler arasındaki fark ile ilgili Tablo 7' deki görüşme sorularına (EK-2) verdiği cevaplardan dört ailenin bilgisi olduğu iki ailenin de bilgisi olmadığı tespit edilmiştir. Bu da toplumda eğitim seviyesi yükselmedikçe bilimin anlaşılmasının mümkün olamayacağı anlamına gelmektedir. Akoğlu'nun (2011) da bahsettiği bilimsel gelişmeleri sokaktaki insanların dahi bileceği bir toplum olmak için, onların da istekleriyle anlayacakları şekilde anlatılmalıdır düşüncesiyle örtüşmektedir.

Bu çalışmada ortaya çıkan diğer bir görüş ise, son zamanlarda temel bilime olan ilginin azalmasının nedenlerinden biri kendi arkadaş çevresindeki ailelerin çocuklarını temel bilimler yerine doktorluk, avukatlık gibi popüler mesleklere yönlendirdikleridir. Ailelerin bu tercihlere çocuklarını yönlendirmesi mutsuzluğa neden olduğu da görülmüştür. Vurucu'nun (2010) yaptığı çalışmada insanın kendi isteği ile seçtiği meslekte daha başarılı ve mutlu olacağı görüşü ile örtüşmektedir.

Ailelerin ilgi ve başarı konusunda çocukları hakkında verdiği bilgiler incelendiğinde bir annenin çocuğunun bilime ilgisinin çok küçük yaşlardan itibaren olduğu, bunun lisedeki kimya öğretmeni sayesinde ilk olimpiyatlara katılmasının sağlandığı ve ödül aldığı zaman daha çok pekiştirildiği, tercih sürecinde de tek ve kimya tercihi yaparak çok istediği alana gittiği şeklindeki bilgiler saptanmıştır. Adamuti-Trache ve Andres'in (2008) eğitilmiş aileye sahip

çocukların temel bilimlerde okuma eğilimleri daha fazla iken, ailelerinin eğitim düzeyi düşük olan çocukların lisede ileri düzey fen derslerine devam etme olasılıklarının daha düşük olduğu şeklindeki görüşleriyle farklılık göstermektedir. Bu durum, Roe'nin hayatın ilk yıllarında geçirilen yaşantı ile bireyin ilgi, yetenek ve tutumları arasındaki ilişkilerinin meslek seçimini etkilediği düşüncesiyle örtüşmektedir (Yeşilyaprak, 1995).

Temel bilimlere çocuğun isteğine bağlı olarak teşvik eden aileler olduğu gibi istihdam alanı mevzusundan dolayı, bazı ailelerin gönüllü olarak teşvik etmedikleri konuşmalarından anlaşılmaktadır. Temel bilimci olmasına rağmen temel bilimin geleceğinin olmadığını ve çocuğu temel bilim istese bile engel olmak isteyeceğini ama son kararı yine çocuğun vermesi gerektiğine inanan ailelerin olması eğitilmiş ailelerin de bu konuda bilinçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Ailelerin gelecekte çocuklarının mesleki hayatlarında geliri yüksek ve mutlu olmalarını istemeleri çok doğal bir arzu olmakla birlikte, bu araştırmada genellikle çocuklarının isteklerinin daha ağır bastığı gözlemlenmiştir. Burada ailenin çocuklarını özgüveni olacak şekilde yetiştirdiği görülebilir. Tercih sürecinde aileleri tarafından desteklenen çocukların korumacı ailelerin çocuklarına kıyasla daha emin bir şekilde karar verdikleri düşünülebilir. Bu görüşler Dietrich ve Kracke (2009), Downing ve D'Andrea (1994), Çiftçi ve Brown (2008), Helwig (2008), Levine ve Hoffner (2006), Li ve Kerpelman (2007), Vignoli (2009), Genç vd.'nin (2003) bulgularıyla uyumludur.

Aile, kendilerinin mesleki yaşantılarında çektiği sıkıntıları çocuğunun çekmesini istememektedir. Bazı aileler de kendi mesleklerindeki başarılarının çocuklarıyla devam ettirmek istedikleri gözlemlenmiştir. Bu sonuç da Sonnert'in (2009) ailelerin üniversite eğitimi alması durumunda, erkek bilim insanlarının çocuklarının kariyer kararlarını etkilemede daha etkili olduklarını gözlemiştir görüşüyle benzeşmektedir.

Son olarak çocuklar üniversite tercihlerini yaparken puan bazında bölümlere ve Youtube, Google gibi çevrimiçi platformlardan üniversiteleri araştırdıkları elde edilen bulgularda görülmüştür. Bu çevrimiçi platformları inceleyerek çocukların tercih aşamasında bölümlerine karar verirken kendi ilgileri, istekleri, kişiliklerini dikkate alarak tercih ettikleri ve ailelerden daha iyi araştırdığı görülmüştür. Ayrıca öğretmen ve arkadaş desteği de önemli olmakla birlikte, ailenin çocuk üzerinde daha fazla etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Öneriler

Yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda Türkiye'de temel bilim seçen ya da seçmeyen öğrencilerin tercih aşamasında hangi sebeplere göre tercih yaptığını tespit

etmek ve ailelerin tercih sürecinde çocuklarını yönlendirmelerine yönelik öneriler aşağıda sıralanmaktadır.

- Temel bilim tercih etmeyen öğrenciler ve aileleri, tercih etmeme sebebi olarak en başta istihdam olanaklarının az olmasını ifade etmişlerdir. İstihdam açısından değerlendirildiğinde, özellikle temel bilimlerin daha çok araştırma ve geliştirmenin (Ar-Ge) yoğun bir şekilde yer aldığı sektörlerde ön plan çıktığı bilinen bir gerçektir. Bu yüzden temel bilim alanlarından mezun olanların istihdamı için ülkemizde Ar-Ge odaklı bir üretim ve sanayi sektörünün ve Ar-Ge merkezlerinin gelişmesinin önemli olduğu bilinmektedir. Bu yüzden Ar-Ge odaklı Ar-Ge ve üretime yönelik kurum ve kuruluşların sayısının artması önemli bir istihdam olanağı sunacaktır. Bunun yanında, buralarda özellikle Ar-Ge birimlerine temel bilim bölüm mezunlarının istihdamının zorunlu kılınması da - teşvik edici bir unsur olabilir. Bu durum, bireylerin mezuniyet alanlarıyla uyumlu işlerde istihdamının önünü açacağından temel bilimlere olan ilgiyi artırmada etkili olabilir (YÖK, 2022).
- Öğretmenlerin ve okulların başarılı öğrencileri okullarının adlarının duyulması için tıp okumaya teşvik ettikleri gözlemlenmiştir. Temel bilimlere teşvik anlamında olumsuz bakış açısına sahip öğretmenlerin düşüncelerinin o noktada kırılması gerekmektedir. Bunun için okullarda aileler de dâhil olmak üzere öğrenciler ve öğretmenlere eğitici seminerler yapılarak bilinçlendirme yapılabilir. Liselerde temel bilim hocalarının ders verebilmesi sağlanabilir (YÖK, 2022).
- Araştırma bulgularına göre TÜBİTAK tarafından desteklenen ve sürdürülen birçok bilimsel tanıtım, bilim şenliği, fuar, sergi, söyleşi, proje yarışması vb. okul dışı faaliyetlerin öğrencilerin erken yaşlardan itibaren bilimle tanışmasına vesile olduğu ve bu sayede hem öğrencilerin temel bilimlere olan ilgilerinin geliştiği hem de temel bilimlere olan ilgili ve yatkınlıklarını keşfetmelerine fırsat verdiğinden dolayı daha yoğun ve yaygın bir şekilde sürdürülmesi ve bu tür faaliyetlerin TÜBİTAK dışında kamu ve özel sektör kuruluşları tarafından da desteklenerek daha da yaygınlaştırılmasının temel bilimlere olan ilgiyi artırmada etkili bir yöntem olacağı düşünülmektedir. Bu tür etkinliklerle beraber bilim merkezlerinin sayılarının artırılarak erişimin kolaylaştırılmasının da bilimin topluma yayılmasında önemli araç olacağı düşünülmektedir. Bu yüzden bu tür alanlara kamu ve özel sektör desteğinin artırılması önerilmektedir.
- Türkiye’de temel bilimlere giden yüksek sıralamaya sahip öğrencilerin iyi üniversiteleri tercih ettiği, daha düşük puanlı öğrencilerin puanına göre tercih yaptığı görülmüştür. Bu farkı önlemek için üniversitelerin kalitesinin akreditasyon çalışmalarıyla artırılması

sağlanabilir. Bunun yanında YÖK (2022) tarafından da önerildiği gibi kamuoyuna ve gençlere ulaşmak için farklı platformlar kullanılarak temel bilimlerin görünürlüğünün artırılması amaçlanabilir

- Devlet, temel bilim seçenler için TÜBİTAK aracılığıyla puanın yüksekliğine göre burs vermektedir. Ama burslar öğrencilerin bir kısmı tarafından bilinmemektedir. Bursların öğrenciler arasında daha geniş alanda duyulması için tercih sürecinde medyadan ya da üniversiteler ve liseler tarafından bilgilendirme şeklinde haberlerde sık sık gündeme getirilebilir. YÖK (2022) nezdinde ilk 10'a ya da ilk 20'ye giren öğrencilere burs verilebilir ya da atanma şartı/imkânı sunulabilir.
- Ailelere yönelik, çocuklarını özellikleriyle daha iyi tanımak ve meslekte kariyer amaçlı uzman kişiler tarafından rehber eğitimler düzenlenebilir. Çocuklarına daha iyi rehberlik yapabilmek için özellikle otoriter yapıya sahip olan ailelerin de bakış açılarının değiştirilmesi için eğitici programlara katılmaları sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Adamuti-Trache, M., & Andres, L. (2008). Embarking on and persisting in scientific fields of study: Cultural capital, gender, and curriculum along the science pipeline. *International journal of science education*, 30(12), 1557-1584. <https://doi.org/10.1080/09500690701324208>
- Akoğlu, A. (2011). Bilim iletişimi. *Bilim ve Teknik*, 525, 24-29. http://www.bilimteknik.tubitak.gov.tr/system/files/biltek_arsiv/S-525-24.pdf
- Archer, L., DeWitt, J., Osborne, J., Dillon, J., Willis, B., & Wong, B. (2012). Science aspirations, capital, and family habitus: How families shape children's engagement and identification with science. *American Educational Research Journal*, 49(5), 881-908. <https://doi.org/10.3102/0002831211433290>.
- Archer, L., Moote, J., Francis, B., DeWit, J., & Yeomans, L. (2016). Stratifying science: a bourdieusian analysis of student views and experiences of school selective practices in relation to 'triple science' at KS4 in England. 32(3), 296-315. <https://doi.org/10.1080/02671522.2016.1219382>.
- Arslantaş-Memiş, S. (2014). Temel bilimlere ilişkin bir değerlendirme. https://www.tepav.org.tr/upload/files/1400837142-2.Temel_Bilimlere_Iliskin_Bir_Degerlendirme.pdf
- Bhanot, R. T., & Jovanovic, J. (2009). The links between parent behaviors and boys' and girls' science achievement beliefs. *Applied Developmental Science*, 13(1), 42-59. <https://doi.org/10.1080/10888690802606784>
- Bilim Eğitiminin Önemi. (2013). <https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/bilim-egitiminin-onemi/540>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (21. baskı). Pegem Akademi.
- Bybee, R., & McCrae, B. (2011). Scientific literacy and student attitudes: perspectives from PISA 2006 science. *International Journal of Science Education*, 33(1), 7-26. <https://doi.org/10.1080/09500693.2010.518644>
- Can, H., Balcı, U. G., & Öngel, K. (2013). İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde etkili faktörler. *Eurasian Journal of Family Medicine*, 2(2), 77-82.
- Chesters, J. (2010). *Has the effect of parents' education on child's education changed over time?* CEPR Discussion Papers 637, Centre for Economic Policy Research, Research School of Economics, Australian National University. <https://www.cbe.anu.edu.au/researchpapers/cepr/DP637.pdf>
- Cleaves, A., (2011). The formation of science choices in secondary school. *International Journal of Science Education*, 27(4), 471-486. <https://doi.org/10.1080/0950069042000323746>
- Çakır-Mehmet, A. (2004). The development of career decision inventory. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 37(2), 1-14. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000098
- Çavuş, H. (2017, December). 2010-2017 yılları arasında matematik, fizik, kimya ve biyoloji bölümlerinin üniversite sınavlarındaki kontenjan-yerleşen öğrenci durumu. Paper presented at *International Conference on Quality in Higher Education*. <http://www.huseyincavus.com.tr/web/1809-2>

- Çıtak-Tunç, G., Akansel, N., & Özdemir, A. (2010). Hemşirelik ve sağlık memurluğu öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(1), 24-31.
- Çiftçi, A., Topçu, M. S., & Erdoğan, İ. (2020). Gender gap and career choices in STEM education: Turkey sample. *International Journal of Progressive Education*, 16(3), 53-66. <https://doi.org/10.29329/ijpe.2020.248.4>
- Dabney, K. P., Chakraverty, D., & Tai, R. H. (2013). The association of family influence and initial interest in science. *Science Education*, 97(3), 395-409. <https://doi.org/10.1002/sce.21060>
- Dabney, K. P., Tai, R. H., & Scott, M. R. (2016). Informal science: family education, experiences, and initial interest in science. *International Journal of Science Education, Part B*, 6(3), 263-282. <https://doi.org/10.1080/21548455.2015.1058990>
- Dabney, K. P., Tai, R. H., Almarode, J. T., Miller-Friedmann, J. L., Sonnert, G., Sadler, P. M., & Hazari, Z. (2012). Out-of-school time science activities and their association with career interest in STEM. *International Journal of Science Education, Part B*, 2(1), 63-79. <https://doi.org/10.1080/21548455.2011.629455>
- Deniz, S. (2001). Bireyin meslek seçimini etkileyen kaynaklar: Yeni teknolojilerden internet. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 1-9. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/musbed/issue/23530/250707>
- Dursun, Ç. (2010). Dünyada bilim iletişiminin gelişimi ve farklı yaklaşımlar: Toplum için bilimden toplumda bilime. *Kurgu*, 23(1), 1-31. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1496590>
- Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş* (A. Ersoy & P. Yalçınoglu, Çev. Ed.). Anı.
- Günay, D., Günay, A., & Atatekin, E. (2016). Türkiye’de temel bilimlerde sarsılış: Ülkenin sarsılışı. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(2), 85-96. <https://doi.org/10.5961/jhes.2013.063>
- Guryan, J., Hurst, E., & Kearney, M. (2008). Parental education and parental time with children. *Journal of Economic Perspectives, American Economic Association*, 22(3), 23–46. <https://doi.org/10.1257/jep.22.3.23>
- Halim, L., Rahman, N. A., Zamri, R., & Mohtar, L. (2018). The roles of parents in cultivating children's interest towards science learning and careers. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 39(2), 190-196. <https://doi.org/10.1016/j.kjss.2017.05.001>
- Hall, R. L., & Schaverien, L. (2001). Families' engagement with young children's science and technology learning at home. *Science Education*, 85(4), 454-481. <https://doi.org/10.1002/sce.1018>
- Isaac, P. D., Malaney, G. D., & Karras, J. E. (1992). Parental educational level, gender differences, and seniors' aspirations for advanced study. *Research in Higher Education*, 33(5), 595–606. <https://doi.org/10.1007/BF00973760>
- Jacobs, J. E., & Bleeker, M. M. (2004). Girls' and boys' developing interests in math and science: Do parents matter? *New Directions for Child and Adolescent Development*, 106, 5-21. <https://doi.org/10.1002/cd.113>
- Jones, M. G., Childers, G., Corin, E., Chesnutt, K., & Andre, T. (2019). Free choice science learning and STEM career choice. *International Journal of Science Education, Part B*, 9(1), 29-39. <https://doi.org/10.1080/21548455.2018.1534024>
- Kahraman, A. B., & Işıldak, A. B. (2017). Türkiye’de temel bilimlerdeki sorunların sosyolojik analizi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(11), 425-441.

- Karacan, M. S. (2016). Yükseköğretimde temel bilimlerin yeri ve Türkiye'deki durumu. *Elektrik Mühendisliği*, 456, 22-24. http://www.emo.org.tr/ekler/d3a4190d0aafdd9_ek.pdf?dergi=1021
- Keçeci, G., Kırbağ-Zengin, F., & Alan, B. (2017). Bilim şenliği tutum ölçeği: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 562-575.
- Kim, H., Sefcik, J. S., & Bradway, C. (2017). Characteristics of qualitative descriptive studies: A systematic review. *Research in Nursing & Health*, 40(1), 23-42.
- Maltes, A., V., & Thai., R., H., (2009). Eyeballs in the fridge: Sources of early interest in science. *International Journal of Science Education*, 32(5), 669-685.
- McCallie, E., Bell, L., Lohwater, T., Falk, J. H., Lehr, J. L., Lewenstein, B. V., Needham, C., & Wiehe, B. (2009). Many experts, many audiences: Public engagement with science and informal science education. A CAISE Inquiry Group Report. Center for Advancement of Informal Science Education (CAISE). http://caise.insci.org/uploads/docs/public_engagement_with_science.pdf
- Moreno, T. (2011). *A qualitative study of the involvement of parents in career decisions of millennial participants in corporate rotational programs* [Doctoral dissertation, The University of San Francisco-ABD]. <https://repository.usfca.edu/diss/221>
- Naugah, J., Reiss, M. J., & Watts, M. (2019). Parents and their children's choice of school science subjects and career intentions: a study from Mauritius. *Research in Science & Technological Education*, 1-21. <https://doi.org/10.1080/02635143.2019.1645107>
- OECD. (2006). Evolution of student interest in science and technology studies policy report. <http://www.oecd.org/science/inno/36645825.pdf>
- OECD. (2007). PISA 2006: Science competencies for tomorrow's world. Volume 1: Analysis. http://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2006_9789264040014-en
- Özay-Köse, E., & Gül, Ş. (2016). Biyoloji temelli mesleklerin seçiminde biyolojiyi sevmenin etkisi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 140-152. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/befdergi/issue/23129/247068>
- Özdem-Yılmaz, Y., Köseoğlu, F., & Aktaş, N. (2018). Bilim merkezleri için geliştirilen adli tıp atölyesi ve öğretmen ve eğitimcilerin atölye hakkındaki görüşleri. *Başkent University Journal of Education*, 5(1), 11-27.
- Özveren, H. , Gülnar, E., & Özden, D. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin belirlenmesi . *Turkish Journal of Clinics and Laboratory*, 8(2), 57-64. <https://doi.org/10.18663/tjcl.320040>
- Polit, D. F., & Beck, C. T. (2014). *Essentials of nursing research: Appraising evidence for nursing practice* (9th ed.). Wolters Kluwer.
- Potvin, P., & Hasni, A. (2014a). Analysis of the decline in interest towards school science and technology from grades 5 through 11. *Journal of Science Education and Technology*, 23(6), 784-802. <https://doi.org/10.1007/s10956-014-9512-x>
- Potvin, P., & Hasni, A. (2014b). Interest, motivation and attitude towards science and technology at K-12 levels: a systematic review of 12 years of educational research. *Studies in Science Education*, 50(1), 85-129. <https://doi.org/10.1080/03057267.2014.881626>
- Sadler, P. M., Sonnert, G., Hazari, Z., & Tai, R. (2012). Stability and volatility of STEM career interest in high school: A gender study. *Science Education*, 96(3), 411-427.

- Sarıkaya, T., & Khorsid, L. (2009). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenlerin incelenmesi: Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 393-423. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26107/275067>
- Schreiner, C., & Sjøberg, S. (2010). Science education and young people's identity construction—two mutually incompatible projects? In D. Corrigan, J. Dillon, & R. Gunstone (Eds.), *Re-Emergence of Values in Science Curriculum* (pp. 231–247). Sense.
- Seven, M. A. (2004). Eğitimde bilginin felsefi temelleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 197-207. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/2814/37858>
- Sjøberg, S., & Schreiner, C. (2005). *The ROSE Project: an overview and key findings*. <http://www.roseproject.no/network/countries/norway/eng/nor-Sjoberg-Schreiner-overview-2010.pdf>.
- Sonnert, G. (2009). Parents who influence their children to become scientists: Effects of gender and parental education. *Social Studies of Science*, 39(6), 927–941. <https://doi.org/10.1177/0306312709335843>
- Soslu, Ö. (2014). Fen eğitiminde bilimin doğasını anlama üzerine bir değerlendirme. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 90-100.
- Sözbilir, M., & Canpolat, N. (2006). Fen eğitiminde son otuz yıldaki uluslararası değişimler: Dünyada çalışmalar nereye gidiyor? Türkiye bu çalışmaların neresinde? M. Bahar (Ed), *Fen ve teknoloji öğretimi içinde* (ss. 417-432). Pegem Akademi.
- Stocklmayer, S., Durant, I., & Cerini, B. (2011). Giving mothers a voice: Towards home involvement in high school science. *International Journal of Science Education. Part B*, 1(1), 23-46. <https://doi.org/10.1080/21548455.2010.539024>
- Şahin, F. (2008). *Genel liseler ile meslek liselerinde okuyan öğrencilerin mesleğe yöneltme etkinliklerinin karşılaştırılması* (Tez No. 233525) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Tekin Tayfun, A. N., & Korkmaz, A. (2016). Üniversite öğrencilerinde işsizlik kaygısı: Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(17), 534-558. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/makusobed/issue/45268/567048>
- Toktar, E. (2016). Temel bilimlere yeni rota: Çift ana dal/yan dal. *Elektrik Mühendisliği*, 456, 38-41. http://www.emo.org.tr/ekler/23134ade84aedcd_ek.pdf?dergi=1021
- Tuzcuoğlu, S. (1994). Meslek seçimi ve önemi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6, 265-280. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1941>
- Ulaş, Ö., Demirtaş-Zorbaz, S., Dinçel, E. F., Çiffliz-Kınay, G., & Coştur, R. (2017). Özel okulda öğrenim görmekte olan lise öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 441-456. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2017.17.28551-304647>
- Utma, S. (2017a). Bilim iletişimi kavramı ve bilim-iletişim ilişkisi. A. Güney (Ed.), *Her yönüyle bilim merkezi: Bilim merkezlerine dair kavramsal bir okuma içinde* (ss. 103-121). Çizgi.
- Utma, S. (2017b). Bilimsel okuryazarlık: Bilim iletişimi ve medyadaki bilim haberlerini doğru okumak. *The Journal of International Social Research*, 10(50), 787-799.
- van Griethuijsen, R. A., van Eijck, M. W., Haste, H., den Brok, P. J., Skinner, N. C., Mansour, N., ... & BouJaoude, S. (2015). Global patterns in students' views of science and interest

- in science. *Research in Science Education*, 45(4), 581-603.
<https://doi.org/10.1007/s11165-014-9438-6>
- Vurucu, F. (2010). *Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterliliği ve meslek seçimini etkileyen faktörler* (Tez No.249055) [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Walan, S., & McEwen, B. (2017). Teachers' and principals' reflections on student participation in a school science and technology competition. *Research in Science & Technological Education*, 36(4), 391–412. <https://doi.org/10.1080/02635143.2017.14206>
- Yazar, A. (2021). *Öğrencilerin üniversiteye yerleşmede temel bilimleri tercihlerini etkileyen faktörler ve öğretmenlerin rolü* (Tez No. 668617) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yeşilyaprak, B. (1995). Mesleki gelişim kuramları üzerine eleştirel bir değerlendirme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(6), 43-49.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21426/229746>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Seçkin.
- YÖK (2017). *YÖK'ün yaptığı anket sonuçlandı*.
https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/Haber%20%C4%B0%C3%A7erisindeki%20Belgeler/Dosyalar/2018/yok_un_tercih_anketi_sonuclandi.pdf
- YÖK (2019). *Yükseköğretim Kurulu 2019 yılı yükseköğretim kurumları sınavı yerleştirme sonuçları raporu*. https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/Haber%20%C4%B0%C3%A7erisindeki%20Belgeler/Dosyalar/2019/yks_2019_sonuc_raporu.pdf
- YÖK (2022). *Temel bilimler toplantısı raporu*.
<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2022/temel-bilimler-toplantisi-raporu-yayimlandi.aspx>

EKLER

EK-1. Öğrenci Görüşme Formu

Görüşme yapılan kişi/kişiler:

Görüşme tarihi/saati:

Görüşme yapılan ortam:

Değerli katılımcı,

Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Kimya Eğitimi Bilim dalında yüksek lisans yapmaktayım. Üniversite seçiminde bölüm/program tercih ederken, öğrencilerin ve ailelerinin üzerindeki etkilerinin incelenmesi konusunda araştırma yapıyorum. Sizinle de bu amaç doğrultusunda görüşmek istiyorum. Bu çalışmam, Türkiye’de üniversite tercihi yapacak olan öğrencilerin tercih sırasında ailelerinin yönlendirmelerine karşı bakış açılarını yansıtacaktır. Ailelerinin ve öğrencilerin temel bilimlere karşı bakış açıları ortaya konulacaktır.

Görüşme sürecinde bana söyleyeceğiniz tüm bilgiler gizli tutulacaktır. Araştırma sonuçlarını yazarken, görüştüğüm bireylerin isimlerini raporuma kesinlikle yansıtmayacağım. Görüşmenin yaklaşık yarım saat süreceğini düşünüyorum. Umarım sabrınızı taşırmam. Yorulursanız istediğiniz zaman ara verebiliriz. Görüşmeye katılmak gönüllülük esasına dayalı olup görüşme sürecinde veya sonrasında katılmaktan vazgeçmeniz durumunda bütün kayıtlar silinip araştırmaya dâhil edilmeyecektir.

Görüşmeye gönüllü olarak katılmayı kabul ediyor musunuz?

Evet ☐ Hayır ☐

Görüşme sürecinde veri kaybını önlemek amacıyla görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı?

Evet ☐ Hayır ☐

Görüşmeye başlamadan önce, söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce veya sormak istediğiniz sorunuz var mı?

Çalışmama yapacağınız katkı için şimdiden teşekkür ederim. İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

Sorular

1. Temel bilimler hakkında neler biliyorsunuz?
 - a. Temel bilim nedir?
 - b. Hangi bilimler temel bilim sayılır?
 - c. Uygulamalı bilimler ile temel bilimler arasında nasıl bir fark vardır?
2. Çevrenizde temel bilim bölümlerini tercih eden veya okuyan var mı? Varsa hangi bölümler?
 - a. Bu kişilerle görüştünüz mü? Peki size neler tavsiye ettiler?
3. Temel bilim bölümlerinden mezun olanlar nerelerde çalışır? İş alanları nelerdir?
 - a. Hangi işleri yaparlar?
 - b. Ne tür eğitim gerektirir? Lisans, lisansüstü eğitim vb.?
4. Temel bilim mezunları için iş imkânlarının yeterli olup olmaması hakkında ne düşünüyorsunuz?

- a. İş imkânlarının yetersiz olduğunu düşünüyorsanız bunun sebepleri neler?
 - b. İş imkânlarının yeterli olduğunu düşünüyorsanız bunun sebepleri neler?
5. Ailenizin temel bilim bölümleri hakkında ne kadar bilgisi var? Bu konuda ne tür bakış açılarına sahipler?
6. Tercihlerinizde temel bilim bölümlerine yer vermeyi düşündünüz mü?
 - a. Cevabınız evet ise, neden düşündünüz?
 - i. İlginizden mi kaynaklı?
 - ii. Yeteneklerinizden mi kaynaklı?
 - iii. İş imkânlarından mı kaynaklı?
 - iv. Gelirinden mi kaynaklı?
 - b. Cevabınız hayır ise, neden?
7. Temel bilim bölümlerinden herhangi birini tercih ettiniz mi?
8. Üniversite okuduğunuz/okuyacağınız bölüm/program tercihinizi etkileyen faktörler nelerdir?
 - a. Ailenin rolü,
 - b. İlgi ve yetenek,
 - c. Şehir,
 - d. Bölümün saygınlığı,
 - e. Ailenin ekonomik düzeyi,
 - f. İş imkânı,
 - g. Arkadaşın rolü,
 - h. Öğretmenin rolü
9. Üniversite tercihinizde bölümünüze nasıl karar verdiniz?
 - a. Bölüm tercihinizde herhangi bir araştırma yaptınız mı? Eğer araştırma yaptıysanız hangi konular üzerinde yaptınız?
 - b. Üniversite tercihleriniz konusunda herhangi bir rehberlik desteği aldınız mı? Cevabınız evet ise kimlerden veya nerelerden destek aldınız?
 - c. Aileniz üniversite tercihinizde size rehberlik yaptı mı? Ne tür bir rehberlik yaptı?
 - d. Ailenizin üniversite tercihlerinizde rolü olduğunu düşünüyor musunuz? Cevabınız evet ise ne derecede sizi etkilediğini düşünüyorsunuz?
 - e. Ailenizin meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünüyor musunuz? Bu bilgiler nelerdir?
 - f. Ailenizin tercihinin/isteklerinin seçeceğiniz meslek ile ilgili gelecekte sizi nasıl etkilemesini bekliyorsunuz?

Benim soracağım sorular bu kadardı. Sizin bu konuda eklemek istediğiniz başka hususlar var mı?

Çalışmama katılarak vermiş olduğunuz destek için teşekkür ederim.

EK-2. Aile Görüşme Formu

Görüşme yapılan kişi/kişiler:

Görüşme tarihi/saati:

Görüşme yapılan ortam:

Değerli katılımcı,

Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Kimya Eğitimi Bilim dalında yüksek lisans yapmaktayım. Üniversite seçiminde bölüm tercih ederken öğrencilerin ve ailelerinin üzerindeki etkilerinin incelenmesi konusunda araştırma yapıyorum. Sizinle de bu amaç doğrultusunda görüşmek istiyorum. Bu çalışmam, Türkiye’de üniversite tercihi yapacak olan öğrencilerin tercih sırasında ailelerinin yönlendirmelerine karşı bakış açılarını yansıtacaktır. Ailelerinin ve öğrencilerin temel bilimlere karşı bakış açıları ortaya konulacaktır.

Görüşme sürecinde bana söyleyeceğiniz tüm bilgiler gizli tutulacaktır. Araştırma sonuçlarını yazarken, görüştüğüm bireylerin isimlerini raporuma kesinlikle yansıtmayacağım. Görüşmenin, yaklaşık yarım saat süreceğini düşünüyorum. Umarım sabrınızı taşırmam. Yorulursanız istediğiniz zaman ara verebiliriz.

Görüşmeye katılmak gönüllülük esasına dayalı olup görüşme sürecinde veya sonrasında katılmaktan vazgeçmeniz durumunda bütün kayıtlar silinip araştırmaya dâhil edilmeyecektir. Görüşmeye gönüllü olarak katılmayı kabul ediyor musunuz?

Evet ☐ Hayır ☐

Görüşme sürecinde veri kaybını önlemek amacıyla görüşmeyi izin verirsiniz kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı?

Evet ☐ Hayır ☐

Görüşmeye başlamadan önce, söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce veya sormak istediğiniz sorunuz var mı?

Çalışmama yapacağınız katkı için şimdiden teşekkür ederim. İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum.

Sorular

1. Temel bilimler hakkında neler biliyorsunuz?
 - a. Temel bilim nedir?
 - b. Hangi bilimler temel bilim sayılır?
 - c. Uygulamalı bilimler ile temel bilimler arasında nasıl bir fark vardır?
2. Çevrenizde çocukları temel bilim bölümlerini tercih eden veya okuyan aileler var mı? Varsa hangi bölümler?
 - a. Bu ailelerle görüştünüz mü?
 - b. Görüştüyseniz onların görüşleri sizi etkiledi mi? Bu görüşler nelerdir?
3. Temel bilim bölümlerinden mezun olanlar nerelerde çalışır? İş alanları nelerdir?
 - a. Hangi işleri yaparlar?
 - b. Temel bilimlerde iş bulmak için ne tür eğitim gerekir? Lisans, lisansüstü eğitim vb.?
4. Temel bilim mezunları için iş imkânlarının yeterli olup olmaması hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - a. İş imkânlarının yetersiz olduğunu düşünüyorsanız bunun sebepleri neler?
 - b. İş imkânlarının yeterli olduğunu düşünüyorsanız bunun sebepleri neler?

5. Çocuğunuzu temel bilim bölümü okumaya teşvik ettiniz mi?
 - a. Cevabınız evet ise neden?
 - b. Cevabınız hayır ise neden?
6. Üniversite tercih sürecinde çocuğunuza rehberlik ettiniz mi?
 - a. Cevabınız evet ise ne tür bir rehberlik ettiniz?
7. Çocuğunuza sunduğunuz rehberlik desteğinin veya sizin bu süreçteki rolünüzün, çocuğunuzun tercihlerinde ne derece etkili olduğunu düşünüyorsunuz?
 - a. Etkili oldu ise neden?
 - b. Etkili olmadı ise neden?
8. Çocuğunuz, üniversite tercihlerinde hangi durumları göz önünde bulundurdu?

Benim soracağım sorular bu kadardı. Sizin bu konuda eklemek istediğiniz başka hususlar var mı?

Çalışmama katılarak vermiş olduğunuz destek için teşekkür ederim.

EK-3. Etik Uygunluk Belgesi

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU
Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurul Başkanlığı
PROJE DEĞERLENDİRME FORMU

Projenin/Çalışmanın Adı: Danışmanlığını Prof.Dr. Yavuz TAŞKESENLİGİL'in yürüttüğü yüksek lisans öğrencisi Asiye Yıldız SÖZBİLİR'in "Üniversite Adayı Öğrencilerin Temel Bilimleri Tercih Etmelerinde Ailenin Rolü" isimli yüksek lisans tez çalışması ile ilgili Etik kurul uygunluk-onay belgesi talep edilmesi

Gönderildiği Tarih:07.09.2021

Teslim Tarihi:07.09.2021

Değerlendirenin Adı Soyadı: Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı Adına

Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ
Etik Kurul Başkanı

İmza :

Bu Tez/ uygundur: ☒

Gerekçe/Açıklama: Yapılacak çalışmada yaklaşım ve yöntemler dikkate alınarak, konu ile ilgili çalışmaların gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel açıdan herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Bu Tez / uygun değildir: ☐
Gerekçe/Açıklama

ÖZGEÇMİŞ

İlköğretimini ve lise eğitimini Bursa İmam Hatip Lisesinde tamamladı. 1998 yılında Balıkesir Necatibey Eğitim Fakültesi Kimya Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı, Kimya Eğitimi Bilim Dalında yüksek lisans öğrenimini yaptı. Evli ve iki çocuk annesidir.

